

Asta ŠAMULEVIČIŪTĖ

DAKTARO DISERTACIJA

**INFORMACIJOS APIE MAISTĄ
TEIKIMAS VARTOTOJAMS:
TEISINIS REGULIAVIMAS,
AIŠKINIMAS IR TAIKYMAS**

**SOCIALINIAI MOKSLAI,
TEISĖ (01 S)
VILNIUS, 2015**

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Asta Šamulevičiūtė

**INFORMACIJOS APIE MAIŠTĄ TEIKIMAS
VARTOTOJAMS: TEISINIS REGULIAVIMAS,
AIŠKINIMAS IR TAIKYMAS**

Daktaro disertacija
Socialiniai mokslai, teisė (01 S)

Vilnius, 2015

Disertacija rengta 2010–2014 metais Mykolo Romerio universitete.

Mokslinis vadovas:

prof. dr. Jonas Juškevičius (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01 S).

Disertacija ginama viešame Teisės mokslo krypties tarybos posėdyje 2015 m. vasario 20 d. 13 val. Mykolo Romerio universiteto I-414 aud. (Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius).

Pirmininkė:

prof. dr. Egidija Tamošiūnienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01 S).

Nariai:

prof. dr. Kazys Meilius (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01 S);
doc. dr. Agnė Širinskienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01 S);
doc. dr. Agnė Tikniūtė (Vytauto Didžiojo universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01 S);
prof. dr. Andrejs Vilks (Rygos Stradinio universitetas, Latvijos Respublika, socialiniai mokslai, teisė, 01 S).

TURINYS

ĮVADAS	5
1. INFORMACIJA APIE MAIŠTĄ	22
1.1. Informacijos apie maistą teisinis reguliavimas Europos Sąjungoje: raida ir kontekstas	23
1.2. Informacijos apie maistą teisinis reguliavimas Lietuvoje	29
1.3. Informacijos apie maistą samprata	33
1.3.1. Informacija apie maistą, numatyta horizontaliuosiuose ir vertikaliuosiuose teisės aktuose	36
1.3.2. Privaloma ir savanoriškai teikiama informacija apie maistą	42
1.3.3. Informacija apie maistą, teikiama apie fasuotus ir nefasuotus maisto produktus.....	45
1.4. Informacijos apie maistą, jos teikimo vartotojams, ženklinimo, reklamos ir maisto pateikimo sąvokų turinys, santykis ir atribojimo kriterijai	49
1.4.1. Informacijos apie maistą teikimas vartotojams v. ženklিনimas	52
1.4.2. Informacijos apie maistą teikimas vartotojams v. reklama	54
1.4.3. Informacijos apie maistą teikimas vartotojams v. maisto pateikimas.....	65
1.4.4. Informacijos apie maistą teikimas vartotojams vykdant nuotolinę maisto produktų prekybą	67
1.4.5. Informacijos apie maistą teikimas vartotojams viešojo maitinimo įmonėse.....	68
2. DRAUDIMO KLAIDINTI VARTOTOJUS TEIKIANT JIEMS INFORMACIJĄ APIE MAIŠTĄ TURINYS.....	71
2.1. Draudimas klaidinti vartotojus	74
2.1.1. Draudimas klaidinti dėl maisto produkto ypatybių	74
2.1.2. Draudimas klaidinti priskiriant maisto produktui poveikį arba savybių, kurių jis neturi.....	86
2.1.3. Draudimas klaidinti darant užuominą apie ypatingas maisto produkto savybes, nors jos būdingos visiems tokiems panašiams maisto produktams	87
2.1.4. Draudimas klaidinti dėl maisto pakaitalų.....	88
2.2. Draudimas priskirti maisto produktams žmogaus ligų profilaktines ar gydomąsias savybes ar daryti nuorodą į jas	89
3. VARTOTOJO KONCEPCIJA KAIP KRITERIJUS SPRENDŽIANT, AR INFORMACIJA APIE MAIŠTĄ NĖRA KLAIDINANTI.....	95
3.1. Vartotojo apibrėžimas	96
3.1.1. Vartotojo apibrėžimas Europos Sąjungos teisėje	96
3.1.2. Vartotojo apibrėžimas nacionalinėje teisėje	97
3.1.3. Vartotojo apibrėžimas Europos Sąjungos ir Lietuvos maisto teisėje	98
3.2. Vartotojo koncepcijos samprata.....	99

3.2.1. Vidutinio vartotojo koncepcija	99
3.2.2. Eilinio vartotojo koncepcija.....	102
3.3. Vartotojo koncepcija Europos Sąjungos maisto teisėje.....	102
3.3.1. Vartotojo koncepcija pagal reglamentą (EB) Nr. 1924/2006.....	102
3.3.2. Vartotojo koncepcija pagal reglamentą (ES) Nr. 1169/2011	105
3.3.3. Vartotojo koncepcija pagal reglamentus (EB) Nr. 1924/2006 ir (ES) Nr. 1169/2011: skirtumai.....	109
4. ATSAKOMYBĖ UŽ INFORMACIJOS APIE MAISTĄ TEIKIMĄ VARTOTOJAMS.....	111
4.1. Atsakomybės už informacijos apie maistą teikimą vartotojams teisinis reguliavimas Europos Sąjungoje.....	111
4.1.1. Atsakomybė už informacijos apie maistą teikimą vartotojams iki 2014 m. gruodžio 13 d.....	112
4.1.1.1. <i>Lidl Italia</i> bylos baigtis nacionaliniame teisme ir rūpestingumo pareigos kriterijus nustatant tinkamą atsakomybės subjektą	116
4.1.1.2. Rūpestingumo pareigos turinys ir apimtis.....	118
4.1.2. Atsakomybė už informacijos apie maistą teikimą vartotojams nuo 2014 m. gruodžio 13 d.	122
4.1.2.1. Bendroji taisyklė.....	122
4.1.2.2. Maisto tvarkymo subjektų, nedarančių poveikio informacijai apie maistą, atsakomybė	125
4.1.2.3. Atsakomybė už informacijos apie maistą pakeitimus.....	128
4.1.2.4. Maisto tvarkymo subjekto informacijos apie maistą perdavimo pareiga kitam maisto tvarkymo subjektui.....	129
4.2. Atsakomybės už informacijos apie maistą teikimą vartotojams teisinis reguliavimas Lietuvoje	130
4.2.1. Administracinė atsakomybė.....	133
4.2.1.1. Atsakomybė pagal Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksą	133
4.2.1.2. Atsakomybė pagal Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymą	135
4.2.1.3. Atsakomybė už maisto reklamą.....	139
4.2.2. Civilinė atsakomybė.....	140
IŠVADOS.....	144
PASIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS	147
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	148
SANTRAUKA	172
SUMMARY	195

ĮVADAS

Tyrimo problematika ir aktualumas. Aukšto lygio vartotojų apsaugos užtikrinimas – pastarųjų metų raktiniai žodžiai kuriant bendrą vidaus rinką Europos Sąjungoje. Formuojant Europos Sąjungos vartotojų politiką siekiama, kad vartotojai taptų pagrindine bendrosios rinkos ašimi, nes būtent nuo vartotojų priklauso Europos Sąjungos rinkos augimas.¹ Europos vartotojų darbotvarkėje² pripažįstama, kad tik išprusę vartotojai, galintys pasitikėti tinkama sistema, užtikrinančia jų saugą, informavimą, švietimą, teises, žalos atlyginimą bei jų teisių gynimo užtikrinimą, gali aktyviai dalyvauti rinkoje ir naudotis jos pranašumais, t. y. naudotis savo galimybe rinktis ir tinkamai užtikrinamomis savo teisėmis.³ Tačiau maisto sektorius (kartu su energijos, transporto bei skaitmeninių ir finansinių paslaugų sektoriais) pripažintas vienu iš problemiškesnių vartotojams.⁴ O juk maisto pramonė yra viena svarbiausių Europos ekonomikoje: 1017 milijardų eurų metinė apyvarta rodo, kad tai didžiausias gamybos sektorius Europos Sąjungoje; lyderiuojama tarp kitų gamybos sektorių įdarbinant žmones – 4,25 milijono asmenų dirba maisto pramonės sektoriuje; 2012 metais Europos Sąjunga eksportavo maisto ir gėrimų už daugiau nei 86 milijardus eurų.⁵

Pažymėtina ir tai, kad be maisto produktų neįmanoma žmogaus egzistencija, o tinkamai maitintis – tai mažiausia, ką galima padaryti rūpinantis savo sveikata. Juk tinkama mityba yra vienas iš svarbiausių žmogaus sveikatos būklę lemiančių veiksnių. Literatūroje netgi nurodoma, kad maistas yra esminė sveikatos sąlyga.⁶ Vis dėlto Europos Komisija 2007 metų Baltojoje knygoje *Dėl Europos strategijos su mityba, atsvorium ir nutukimu susijusioms sveikatos problemoms spręsti* pažymėjo, kad per pastaruosius tris dešimtmečius itin padaugėjo atsvorio ir nutukimo problemų turinčių Europos Sąjungos gyventojų, ypač vaikų, kurių, 2006 m. duomenimis, yra 30 %, o tai rodo blogėjančią Europos Sąjungos gyventojų netinkamos mitybos ir nepakankamo fizinio aktyvumo tendenciją.⁷ Tokios tendencijos kelia iš tiesų didelį nerimą ypač turint omenyje vaikus, kada labai tikėtina, kad nutukęs vaikas taps nutukusiu suaugusiuoju.⁸ Dėl to ateityje gali padaugėti lėtinių susirgi-

- 1 Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl Europos vartotojų darbotvarkės pasitikėjimui ir ekonomikos augimui skatinti. COM(2012) 225.
- 2 *Ibid.*
- 3 *Ibid.*
- 4 *Ibid.*
- 5 *Promoting an EU Industrial Policy for Food and Drink* [interaktyvus]. FoodDrinkEurope, Competitiveness Report 2013-2014 [žiūrėta 2014-05-21]. <http://www.fooddrinkeurope.eu/uploads/publications_documents/Promoting_an_EU_industrial_policy_for_food_and_drink.pdf>.
- 6 Lawrence, M. Reflections on Public Health Policy in the Food Regulatory System: Challenges, and Opportunities for Nutrition and Food Law Experts To Collaborate. *Deakin Law Review*. 2009, 14 (2): 398.
- 7 Komisijos baltoji knyga „Dėl Europos strategijos su mityba, atsvorium ir nutukimu susijusioms sveikatos problemoms spręsti“. COM(2007) 279.
- 8 Garde A. The Contribution of Food Labelling to the EU's Obesity Prevention Strategy. *European Food and Feed Law Review*. 2007, 6: 378.

mų, tokių kaip kraujagyslių sistemos ligos, padidėjęs kraujospūdis, antrojo tipo diabetas, insultas, kai kurių tipų vėžys, skeleto raumenų sistemos ir net įvairūs psichikos sveikatos sutrikimai.⁹ Pasaulio sveikatos organizacija pažymi, kad itin daugėjantys tokie lėtiniai susirgimai, kurie lemia 60 proc. mirčių atvejų pasaulyje, yra aiškiai susiję su pakitusiais mitybos įpročiais ir padidėjusiu pramoniniu būdu perdirbtu riebaus, sūraus ir saldaus maisto vartojimu.¹⁰

Įvertinant reikšmingą maisto pramonės poziciją Europos Sąjungoje ir tai, kad tik maža dalis maisto gaminama ar žaliavos jam gaminti gaunamos asmeniniuose namų ūkiuose, o maisto produktų pasiūla išties nemenka, taip pat atsižvelgiant į mitybos įtaką žmogaus sveikatai, ypač dėmesys atkreiptinas į tai, kad sparčiai besivystanti maisto pramonė ir tobulinamos maisto gamybos technologijos nebūtinai reiškia, kad vartotojams siūlomi tik jų sveikatai palankūs maisto produktai. Reikia pastebėti, kad pasitelkiant naujas technologijas ar maisto gamybai naudojant maisto produktų savybes pagerinančias medžiagas, tokias kaip maisto priedai, kvapiosios medžiagos ir pan., rinkai tiekiami ir tokie maisto produktai, kurie vartotojui atrodo patraukliai, pasižymi tam tikru skoniu, ilgai išlaiko savo kokybines savybes, tačiau yra menkos maistinės vertės ar apskritai tokia nepasižymi, tėra skirti malonumo poreikiui patenkinti ir, manytina, neatlieka savo pirminės paskirties – palaikyti gyvybę ir augimą.¹¹ Tiesa, remiantis Europos Sąjungoje galiojančiu teisiniu maisto apibrėžimu,¹² minėtoji maisto paskirtis, t. y. gyvybės ir augimo palaikymas, nėra

-
- 9 Baltoji knyga COM(2007) 279, *supra* note 7. Plačiau apie mitybos ir lėtinių susirgimų ryšį žr. *Diet, nutrition and the prevention of chronic diseases* [interaktyvus]. Report of the joint WHO/FAO expert consultation. WHO Technical Report Series, No. 916, 2003 [žiūrėta 2014-06-21]. <<http://www.who.int/dietphysicalactivity/publications/trs916/download/en/>>. Taip pat žr. Pasaulio sveikatos organizacijos Europos regioninio biuro sudarytus 28 Europos Sąjungos šalių profilius, kuriuose atskleidžiama tų šalių situacija, susijusi su mityba ir fiziniu aktyvumu: *Country profiles on nutrition, physical activity and obesity in the 28 European Union Member States of the WHO European Region* [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-06-21]. <<http://www.euro.who.int/en/health-topics/disease-prevention/nutrition/country-work/country-profiles-on-nutrition,-physical-activity-and-obesity-in-the-28-european-union-member-states-of-the-who-european-region.-methodology-and-summary>>.
- 10 *Reducing Risks, Promoting Healthy Life* [interaktyvus]. The world health report, World Health Organization, 2002 [žiūrėta 2014-08-19]. <http://www.who.int/whr/2002/en/whr02_en.pdf?ua=1>.
- 11 Maistas – bet kokia maistinga substancija, kurią valgo ar geria žmonės ar gyvūnai ar kurią absorbuoja augalai tam, kad palaikytų gyvybę ir augtų (angl. *food – any nutritious substance that people or animals eat or drink or that plants absorb in order to maintain life and growth*). The New Oxford dictionary of English. Edited by Judy Pearsall. Oxford; New York (N.Y.): Oxford University Press, 1998.
- 12 Pagal Europos Parlamento ir Tarybos 2002 m. sausio 28 d. reglamento (EB) Nr. 178/2002, nustatančio maistui skirtų teisės aktų bendruosius principus ir reikalavimus, įsteigiančio Europos maisto saugos tarnybą ir nustatančio su maisto saugos klausimais susijusias procedūras (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 6 tomas, p. 463), 2 straipsnį „maistas“ (arba „maisto produktas“) – tai medžiaga arba produktas, perdirbtas, perdirbtas iš dalies arba neperdirbtas, kurį žmogus nurys arba pagrįstai tikimasi, kad nurys. „Maistas“ – tai ir gėrimas, kramtomoji guma ar kuri nors kita medžiaga, įskaitant vandenį, apgalvotai įdėta į maistą jį gaminant, ruošiant ar apdorojant. Nepažeidžiant Direktyvų 80/778/EEB ir 98/83/EB reikalavimų, maistui priskiriamas vanduo, esantis už Direktyvos 98/83/EB 6 straipsnyje apibrėžtos atitikties vietas. Į maisto sąvoką neįeina: a) pašarai; b) gyvi gyvūnai, nebent jie būtų paruošti pateikti į rinką žmonėms vartoti; c) augalai prieš nuimant derlių; d) Tarybos direktyvose 65/65/EEB ir 92/73/EEB apibrėžti vaistai; e) Tarybos direktyvoje 76/768/EEB apibrėžta kosmetika; f) Tarybos direktyvoje 89/622/EEB apibrėžtas tabakas ir jo produktai; g) 1961 m. Jungtinių

būtinai maisto požymis: svarbiausia, kad Europos Sąjungos rinkai tiekiamas maistas būtų saugus.¹³

Tokiomis aplinkybėmis siekiant užtikrinti aukštą vartotojų sveikatos apsaugos lygį, taip pat jų teisę į informaciją, esminę reikšmę įgyja galimybė vartotojams priimti jų poreikius atitinkančius informuotus sprendimus renkantis ir įsigyjant maisto produktus. Todėl, siekiant tai užtikrinti, vienas pagrindinių instrumentų (kartu su vartotojų švietimu) yra informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinis reguliavimas. Teisės aktuose įtvirtinant ne tik privalomų pateikti duomenų apie maisto produktus, tokių kaip maisto produkto pavadinimas, maisto tvarkymo subjekto pavadinimas ir adresas, tinkamumo vartoti terminas, sudedamosios dalys ir kt., sąrašą, bet ir suteikiant maisto tvarkymo subjektams galimybę informuoti vartotojus apie naudingas maisto produktų savybes, pavyzdžiui, apie medžiagas, kurių maisto produktas turi (t. y. apie vitaminus, skaidulines medžiagas, omega-3 riebalų rūgštis ir pan.), ar atvirkščiai – apie medžiagas, kurių jis neturi (t. y. druskos, riebalų, cukraus ir pan.), taip pat apie kitas naudingas savybes („lengvas“, „natūralus“, „baltymai padeda palaikyti normalią kaulų būklę“, „kalis padeda palaikyti normalų kraujospūdį“ ir kt.), prisidedama ne tik prie vartotojo teisės į informaciją užtikrinimo, bet ir sudaromos sąlygos vartotojui rinktis jo sveikatos poreikius atitinkančius maisto produktus, kartu netiesiogiai tokia teisine politika net ir skatinant jį tokius maisto produktus pasirinkti.¹⁴

Vis dėlto reikėtų kalbėti ne tik apie informacijos trūkumą, bet ir apie jos perteklių,¹⁵ kadangi vartotojas gali pasiklysti ne tik maisto produktų gausybėje, bet ir informacijos apie juos kiekyje. Todėl vienu iš keturių pagrindinių 2020 metų tikslų Europos Sąjungoje kartu su svarbiausiu vartotojų apsaugos politikos tikslu – siekiu užtikrinti produktų, paslaugų ir maisto saugą – yra vartotojų informuotumo gerinimas, t. y. vartotojų supratimo apie jų teises ir interesus didinimas bei vartotojų žinių ir gebėjimų gerinimas, kad šie galėtų veiksmingiau dalyvauti rinkoje.¹⁶ Siekiant pastarojo tikslo maisto teisės srityje jau yra žengti kai kurie žingsniai. 2007 m. sausio 19 d. įsigaliojo, o nuo tų pačių metų liepos 1 d. pradėtas taikyti Europos Parlamento ir Tarybos 2006 m. gruodžio 20 d. reglamentas (EB) Nr. 1924/2006 dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą.¹⁷ 2012 metais patvirtintas sveikatingumo teiginių, išskyrus teiginius apie susirgimo rizikos

Tautų bendrojoje konvencijoje dėl narkotinių vaistų ir 1971 m. Jungtinių Tautų konvencijoje dėl psichotropinių medžiagų apibrėžtos narkotinės ir psichotropinės medžiagos; h) likučiai ir teršalai.“

13 Reglamentas (EB) Nr. 178/2002 14 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas imperatyvas, pagal kurį nesaugus maistas į rinką nepateikiamas.

14 Europos Komisija taip pat pažymėjo, kad esminių priemonių minėtoje situacijoje Europos Sąjungos lygiu turėtų būti imtasi ženklinimo bei reklamos ir rinkodaros srityse, nes, „[v]iena vertus, renkantis, kokius maisto produktus pirkti, svarbi galimybė gauti aiškia, nuoseklia ir pagrįsta informaciją, kita vertus, informacijos aplinką platesniu mastu formuoja kultūros veiksniai, tokie kaip reklama ir kitos žiniasklaidos priemonės.“ Baltoji knyga COM(2007) 279, *supra* note 7.

15 Komunikatas COM(2012) 225, *supra* note 1.

16 *Ibid.*

17 Europos Parlamento ir Tarybos 2006 m. gruodžio 20 d. reglamentas (EB) Nr. 1924/2006 dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą (OL 2006 L 404, p. 9).

mažinimą, vaikų vystymąsi ir sveikatą, sąrašas,¹⁸ kuris, siekiant ištaisyti vertimo klaidas ir suteikti aiškumo vartotojams, 2014 metais lietuvių kalba išdėstytas nauja redakcija.¹⁹

Ypatingas dėmesys atkreiptinas ir į 2011 m. gruodžio 12 d. įsigaliojusį Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. spalio 25 d. reglamentą (ES) Nr. 1169/2011 dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams, kuriuo iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (EB) Nr. 1924/2006 ir (EB) Nr. 1925/2006 bei kuriuo panaikinami Komisijos direktyva 87/250/EEB, Tarybos direktyva 90/496/EEB, Komisijos direktyva 1999/10/EB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/13/EB, Komisijos direktyvos 2002/67/EB ir 2008/5/EB bei Komisijos reglamentas (EB) Nr. 608/2004.²⁰ Siekiant suteikti galimybę visiems suinteresuotiems subjektams tinkamai susipažinti su pastarojo reglamento nuostatomis, su tam tikromis išimtimis jis pradėdamas taikyti tik nuo 2014 m. gruodžio 13 d.²¹ Naujuoju reguliavimu konsoliduojami kai kurie pagrindiniai horizontalieji informaciją apie maistą reglamentuojantys teisės aktai, taip pat tikimasi, kad jis bus aiškesnis tiek kompetentingoms institucijoms, tiek maisto tvarkymo subjektams ir vartotojams, t. y. prisidės prie galimybės vartotojui priimti informuotą sprendimą užtikrinimo ir sumažins riziką klaidinti vartotojus dėl maisto produktų charakteristikų.²²

Nepaisant to, kad Europos Sąjunga, pasinaudodama pasidalijamąja kompetencija vidaus rinkos ir vartotojų apsaugos srityse,²³ ėmėsi informacijos apie maistą teikimo vartotojams reikalavimų atnaujinimo ir kad teisės aktuose nustatyta nemažai konkrečių informacijos apie maistą teikimo vartotojams reikalavimų, praktikoje pasitaiko neaiškių situacijų. Tais atvejais, kai teisės aktuose nėra konkretaus atsakymo, kaip informacija apie maistą turi būti pateikta vartotojui, dažnai remiamasi bendroju imperatyvu, pagal kurį teikiant informaciją apie maistą draudžiama klaidinti vartotoją. Ir nors informaciją apie maistą reglamentuojančiuose teisės aktuose pateikiamas sąrašas atvejų, kuriais informacija apie maistą neturi klaidinti vartotojo, verta pastebėti, kad tai nėra baigtinis sąrašas, todėl

- 18 Komisijos 2012 m. gegužės 16 d. reglamentas (ES) Nr. 432/2012 dėl tam tikrų leidžiamų vartoti teiginių apie maisto produktų sveikumą, išskyrus teiginius apie susirgimo rizikos mažinimą, vaikų vystymąsi ir sveikatą, sąrašo sudarymo (OL 2012 L 136, p. 1).
- 19 Komisijos 2014 m. kovo 14 d. reglamentas (ES) Nr. 274/2014, kuriuo taisoma reglamento (ES) Nr. 432/2012 dėl tam tikrų leidžiamų vartoti teiginių apie maisto produktų sveikumą, išskyrus teiginius apie susirgimo rizikos mažinimą, vaikų vystymąsi ir sveikatą, sąrašo sudarymo redakcija lietuvių kalba (OL 2014 L 83, p. 1).
- 20 Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. spalio 25 d. reglamentas (ES) Nr. 1169/2011 dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams, kuriuo iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (EB) Nr. 1924/2006 ir (EB) Nr. 1925/2006 bei kuriuo panaikinami Komisijos direktyva 87/250/EEB, Tarybos direktyva 90/496/EEB, Komisijos direktyva 1999/10/EB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/13/EB, Komisijos direktyvos 2002/67/EB ir 2008/5/EB bei Komisijos reglamentas (EB) Nr. 608/2004 (OL 2011 L 304, p. 18).
- 21 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 9 straipsnio 1 dalies I punktas, pagal kurį teikiant informaciją apie maistą privaloma pateikti ir maistingumo deklaraciją, taikomas nuo 2016 m. gruodžio 13 d. Taip pat reglamento (ES) Nr. 1169/2011 VI priedo B dalis, nustatanti su „smulkintos mėsos“ pavadinimu susijusius konkrečius reikalavimus, taikoma nuo 2014 m. sausio 1 d.
- 22 Apie tai, kas nuveikta Europos Sąjungos maisto teisėje siekiant aukšto lygio vartotojų apsaugos, taip pat žr. *Report on Consumer Policy* [interaktyvus]. European Commission, January 2012 – December 2013 [žiūrėta 2014-05-21]. <http://ec.europa.eu/consumers/strategy-programme/policy-strategy/documents/consumer_policy_report_2014_en.pdf>.
- 23 Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija [2008] OL C 115. 4 straipsnis.

klaidinančios informacijos draudimo turinys lieka atviras interpretacijoms ir tokiu būdu rizikuojama nukrypti nuo siekio užtikrinti aukštą vartotojų apsaugos lygį, kitaip tariant, susiduriama visų pirma su vertinančiojo – kompetentingos institucijos, teismo, maisto tvarkymo subjekto, vartotojo – subjektyvumu, pavojumi neužtikrinti teisinio aiškumo, teisėtų lūkesčių ir teisinio tikrumo principų suinteresuotiems subjektams, taip pat prioritetinių Europos Sąjungos tikslų – viena vertus, vartotojų teisių ir interesų bei jų sveikatos apsaugos aukšto lygio užtikrinimo, kita vertus, laisvo maisto produktų judėjimo – konkurencija.

Atsižvelgiant į tai, kad nėra aiškios klaidinančios informacijos apie maistą sampratos, reikalingas kriterijus, kuris padėtų siekti objektyvumo vertinant, ar informacija apie maistą neklaidina vartotojo. Nors Europos Sąjungos Teisingumo Teismas savo praktikoje suformulavo vidutinio vartotojo koncepciją kaip bendrą poziciją minėtai situacijai spręsti, vis dėlto analizuojant informaciją apie maistą reglamentuojančių teisės aktų nuostatas, visais atvejais vienareikšmiškai atsakyti į klausimą, iš kokio vartotojo pozicijų tai, ar informacija apie maistą neklaidina vartotojo, turėtų būti vertinama, sudėtinga. Be to, vienuose informaciją apie maistą reglamentuojančiuose teisės aktuose eksplicitiškai įtvirtinama, kad vertinimo kriterijumi pasirenkamas vidutinis vartotojas, kuris yra pakankamai gerai informuotas, atidus bei atsargus atsižvelgiant į socialinius, kultūrinius ir kalbinius veiksnius,²⁴ tačiau kituose šis aspektas apskritai neregamentuotas.²⁵ Todėl kyla klausimas, ar vidutinio vartotojo koncepciją reikėtų taikyti ir pastaruoju atveju. Kyla ir kitas klausimas, ar galima teigti, kad yra vienas Europos Sąjungos vidutinio vartotojo standartas, kai siūloma atsižvelgti ir į socialinius, kultūrinius ir kalbinius veiksnius. Kita vertus, ar, traktuojant Europos Sąjungos valstybių narių vartotojus skirtingai, nebūs prabilta apie diskriminacijos apraiškas.

Jei, vis dėlto, buvo pateikta teisės aktų reikalavimų neatitinkanti, įskaitant klaidinančią, informacija vartotojui, pasitelkiamas atsakomybės institutas. Tačiau problemų kyla ne tik nustatant vartotojo klaidinimo teikiant informaciją apie maistą faktą, bet ir maisto tvarkymo subjektą, kuris už tą faktą turėtų būti atsakingas, turint omenyje tai, kad vienam maisto produktui įtakos gali turėti ar turi keli maisto tvarkymo subjektai. Iki reglamento (ES) Nr. 1169/2011 maisto tvarkymo subjektų atsakomybė už informacijos apie maistą teikimą reguliuota bendrosiomis Europos Parlamento ir Tarybos 2002 m. sausio 28 d. reglamento (EB) Nr. 178/2002, nustatančio maistui skirtų teisės aktų bendrusius principus ir reikalavimus, įsteigiančio Europos maisto saugos tarnybą ir nustatančio su maisto saugos klausimais susijusias procedūras,²⁶ nuostatomis, kurios vis dėlto aiškiai neatsako į aukščiau iškeltą klausimą dėl atsakomybės subjekto. Tai, kad šioje srityje trūksta teisinio apibrėžtumo, pažymėjo ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismas savo sprendime *Lidl Italia* byloje,²⁷ kurioje, beje, ir kilo maisto tvarkymo subjektų pareigų pasiskirstymo ir atsakomybės klausimai informacijos apie maistą teikimo vartotojams srityje. Todėl situaciją mėginama spręsti reglamente (ES) Nr. 1169/2011 atskiru straipsniu įtvirtinant nuostatas, skirtas atsakomybės išimtinai už informacijos apie maistą teikimą klausimams

24 Pavyzdžiui, reglamento (EB) Nr. 1924/2006 preambulės 16 konstatuojamoji dalis.

25 Pavyzdžiui, naujajame reglamente (ES) Nr. 1169/2011.

26 Reglamentas (EB) Nr. 178/2002, *supra* note 12.

27 Byla C-315/05, *Lidl Italia Srl prieš Comune di Arcole (VR)* [2005] ECR I-11181.

reglamentuoti. Tad, siekiant kompleksiškai išanalizuoti vartotojų apsaugos užtikrinimo mechanizmą informacijos apie maistą teikimo vartotojams srityje, minėtoms nuostatomis taip pat turi būti skiriamas atitinkamas dėmesys, įvertinant tai, kad, pasirinkus naująjį teisinį instrumentą (reglamentą, o nebe direktyvą), jo nuostatos Europos Sąjungos valstybėse narėse įgyja tiesioginio taikymo ir veikimo požymį.

Taip pat reikia akcentuoti, kad, nors informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinio reguliavimo pokyčių kontekste esminiu vidaus rinkos aspektu pripažįstamas laisvas maisto produktų judėjimas Europos Sąjungoje,²⁸ vis dėlto akivaizdu, kad minėtas teisinis reguliavimas neišvengiamai aiškintinas ir taikytinas atsižvelgiant į įpareigojimą užtikrinti aukšto lygio vartotojų sveikatos apsaugą ir garantuoti jų teises, pirmiausia teisę į informaciją.²⁹

Tyrimo objektas – informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinis reguliavimas.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinį reguliavimą Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos maisto teisėje, ypatingą dėmesį skiriant imperatyvui neklaidinti vartotojo, kai pastarajam teikiama informacija apie maistą, ir maisto tvarkymo subjektų atsakomybei už informacijos apie maistą teikimą.

Iškeltam tikslui pasiekti suformuluoti šie **tyrimo uždaviniai**:

1. Išanalizuoti informacijos apie maistą sampratą, jos teikimo vartotojams būdus, jų panašumus, skirtumus ir atribojimo kriterijus.
2. Atskleisti draudimo klaidinti vartotojus, teikiant jiems informaciją apie maistą, turinį.
3. Įvertinti taikytiną vartotojo koncepciją kaip kriterijų siekiant nustatyti, ar informacija apie maistą neklaidina vartotojo.
4. Išanalizuoti maisto tvarkymo subjektų atsakomybės už informacijos apie maistą teikimą vartotojams teisinio reguliavimo ypatumus.

Mokslinis tyrimo naujumas ir jo reikšmė. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos teisės moksle ne tik kad nėra tyrinėtos šioje disertacijoje analizuojamos problemos, bet ir apskritai menkai diskutuojama maisto teisės klausimais, o užsienio mokslininkų darbuose dažniausiai informacijos apie maistą teikimo vartotojams klausimai analizuojami fragmentiškai, užgriebiant vieną ar kitą aspektą ar pasirenkant kitą analizės perspektyvą,³⁰ šis tyrimas yra pirmasis tyrimas, kuriame kompleksiskai analizuojamas informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinis reguliavimas, didelį dėmesį skiriant draudimui klaidinti vartotojus, teikiant jiems informaciją apie maistą, ir maisto tvarkymo subjektų atsakomybei šioje srityje.

Tyrimo naujumą apibūdina taip pat ir teisinio reguliavimo informacijos apie maistą teikimo vartotojams srityje pokyčiai: nuo 2014 m. gruodžio 13 d. pradėtas taikyti pagrindinis horizontalusis šios srities teisės aktas Europos Sąjungoje – naujasis reglamentas (ES)

28 Žr. reglamento (ES) Nr. 1169/2011 preambulės 2 konstatuojamąją dalį.

29 Žr., pavyzdžiui, reglamento (ES) Nr. 1169/2011 preambulės 1, 3, 4, 10 konstatuojamąsias dalis.

30 Išsamiau apie atliktus tyrimus pasirinkta tema žr. skyriuje *Tyrimų apžvalga*.

Nr. 1169/2011, kuriuo įtvirtinti pakeitimai rodo, kad informacijos apie maistą teikimo vartotojams reikalavimai turi būti taikomi ir aiškinami visų pirma atsižvelgiant į siekį užtikrinti aukštą vartotojų sveikatos apsaugos lygį, taip pat jų teises ir interesus. Nors minėtam reglamentui priskiriamas tiesioginio veikimo ir taikymo Europos Sąjungos valstybėse narėse požymis, valstybėms narėms būtina atitinkamai peržiūrėti savo nacionalinį teisinį reguliavimą šioje srityje.³¹ Atsižvelgiant į tai, tyrime išsakytos mokslinės išvalgos galėtų būti naudingos nacionalinėms institucijoms, kurių veikla tiesiogiai ar netiesiogiai susijusi su informacija apie maistą reglamentuojančių teisės aktų taikymu, pavyzdžiui, institucijoms, įgyvendinančioms ar dalyvaujančioms įgyvendinant politiką vartotojų teisių apsaugos srityje, vartotojų teises užtikrinančioms institucijoms, sprendžiančioms vartotojų skundus ir taikančioms teisės aktų nustatytas poveikio priemones, taip pat valstybinę maisto kontrolę atliekančioms institucijoms sprendžiant, ar informacija apie maistą atitinka teisės aktų reikalavimus (neklaidina vartotojo), o jei neatitinka – taikant atsakomybę maisto tvarkymo subjektams už neatitinkančios teisės aktų reikalavimų informacijos apie maistą teikimą.

Taip pat atsižvelgiant į tai, kad maisto tvarkymo subjektai, kurie tiekia rinkai maisto produktus ir kurie privalo vadovautis informaciją apie maistą reglamentuojančiais teisės aktais ir su kiekvienu maisto produktu pateikti tuos teisės aktus atitinkančią informaciją apie maistą, reaguodami į teisinio reguliavimo pasikeitimus, privalo atitinkamai peržiūrėti informaciją, teikiamą apie savo maisto produktus, šio tyrimo rezultatai bus įdomūs bei aktualūs ir šiems, tikslinant senas ar kuriant naujas etiketes, formuluojant reklaminius teiginius ar kitaip teikiant informaciją apie maistą vartotojams.

Galiausiai tyrimo rezultatais, kuriuose informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinio reguliavimo analizė atlikta daugiausia iš vartotojų apsaugos perspektyvos, galės pasiremti ir patys vartotojai, juos atstovaujantys asmenys ar nevyriausybinės organizacijos,

31 Atsižvelgdama į reglamentu (ES) Nr. 1169/2011 padarytus informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinio reglamentavimo pakeitimus, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija parengė ir 2014 m. spalio 20 d. pateikė derinti suinteresuotoms institucijoms ir visuomenei *Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymo „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2002 m. gruodžio 24 d. įsakymo Nr. 677 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklینimas“ tvirtinimo“ pakeitimo“ projektą* [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija, 2014-10-20 [žiūrėta 2014-11-28]. <http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_l?p_id=267957&p_fix=n&p_gov=n>. Minėtame projekte nustatyti vartotojų informavimo apie mažmeninės prekybos įmonių ir viešojo maitinimo įstaigų teikiamus nefasuotus maisto produktus reikalavimai. Vis dėlto, 2014 m. gruodžio 13 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2014 m. lapkričio 24 d. įsakymas Nr. V-1213 „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2002 m. gruodžio 24 d. įsakymo Nr. 677 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklینimas“ tvirtinimo“ pakeitimo“ (*Teisės aktų registras*. 2014, Nr. 2014-18125), kuriuo Lietuvos higienos norma HN 119:2002 „Maisto produktų ženklینimas“, patvirtinta Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2002 m. gruodžio 24 d. įsakymu Nr. 677 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklینimas“ tvirtinimo“ (*Valstybės žinios*. 2003, Nr. 13-530), išdėstyta nauja redakcija (ir pavadinta Lietuvos higienos norma HN 119:2014 „Maisto produktų ženklینimas“), įtvirtinant iš principo tik maisto produktų partijos identifikavimo reikalavimus ir paliekant šia higienos norma nereglementuotus informacijos apie nefasuotus maisto produktus teikimo reikalavimus. Tad tyrimas atliktas, kiek įmanoma, atsižvelgiant į nacionalinių teisės aktų rengimo ir derinimo darbus, siekiant suderinti nacionalinį teisinį reglamentavimą su naujuoju reglamentu (ES) Nr. 1169/2011, o iki 2014 m. gruodžio 12 d. galiojusia Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklینimas“ redakcija disertacijoje remiamasi siekiant atskleisti informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinio reglamentavimo pokyčius.

padedančios vartotojams ginti jų teises ir interesus ar dalyvaujančios vartotojų švietimo politikoje.

Ginamieji disertacijos teiginiai.

1. Tradicinių informacijos apie maistą teikimo vartotojams būdų – maisto produktų ženklavimo, maisto reklamos ir maisto pateikimo – reglamentavimo nepakankamumas ir nenuoseklus naujų visuomeninių santykių informacijos apie maistą teikimo vartotojams srityje ir naujų šios informacijos teikimo būdų ir reikalavimų reglamentavimas ir aiškėjimas gali neužtikrinti aukšto vartotojų sveikatos apsaugos lygio ir jų teisių, ypač teisės į informaciją.

2. Kai informacijos apie maistą teikimo vartotojams reikalavimai reglamentuoti nepakankamai, yra neiškūs ar tokių nėra, esminė reikšmė tenka draudimui klaidinti vartotojus, teikiant jiems informaciją apie maistą.

3. Draudimo klaidinti vartotojus, teikiant jiems informaciją apie maistą, sąvokos neapibrėžtumas ir nebaigtinis atvejų, kuriais vartotojai gali būti klaidinami, sąrašo teisės aktuose įtvirtinimas leidžia skirtingai interpretuoti ir taikyti šį institutą ir lemia būtinumą susitarti dėl vienodų vertinimo kriterijų.

4. Pirminės atsakomybės už informacijos apie maistą teikimą vartotojams priskyrimas maisto tvarkymo subjektams rodo, kad būtent pastariesiems taikomi aukščiausi rūpestingumo šioje srityje standartai.

Tyrimo rezultatų apibavimas ir sklaida. Disertacija apsvastyta Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Teisės filosofijos ir istorijos katedros 2014 m. gruodžio 4 d. posėdyje. Dalis tyrimo rezultatų publikuota moksliniuose straipsniuose³² bei pristatyta tarptautinėje tarpdisciplininėje mokslinėje konferencijoje skaitytame pranešime.³³ Taip pat tyrimo rezultatai panaudoti kuriant ir dėstant discipliną *Maisto teisė* Mykolo Romerio universitete.

Pastabos dėl terminų. Maisto teisės kaip savarankiškos teisės šakos problematika ir jos analizė nėra šios disertacijos uždavinys, tačiau neišvengiamai reikia pripažinti, kad formuojasi tam tikra visuomeninių santykių sritis, gana gausiai reglamentuota tik jai skirtuose teisės aktuose, apimanti savitus visuomeninius santykius ir įgijusi nemažą socialinę svarbą. Vis dėlto atsižvelgiant į šios teisės srities naujumą, dažnai susiduriama su terminijos problematika. Tuo labiau kad tiek, kiek maisto teisė reglamentuota ir Europos Sąjungos lygiu, Europos Sąjungos valstybėms narėms tenka spręsti ir tinkamo vertimo į savo nacionalines kalbas klausimus. Kadangi šis tyrimas nėra skirtas visai maisto teisės srities

32 Šamulevičiūtė, A. Informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisiniai aspektai. *Sveikatos politika ir valdymas*. 2012, 1(4): 196–220; Šamulevičiūtė, A. Atsakomybė maisto teisėje: tinkamo subjekto ir jo rūpestingumo pareigos nustatymo problema. *Sveikatos politika ir valdymas*. 2013, 1(5): 188–209.

33 2013 m. spalio 10-11 d. Mykolo Romerio universitete vykusioje tarptautinėje tarpdisciplininėje konferencijoje „Socialinės inovacijos: teorinės ir praktinės išvalgos“ skaityto pranešimo „Vartotojo koncepcijos pokyčiai informacijos apie maistą teikimo srityje“ santrauka pateikta šios konferencijos pranešimų santraukų rinkinyje: Šamulevičiūtė, A. Vartotojo koncepcijos pokyčiai informacijos apie maistą teikimo srityje. SOCIN 2013: international interdisciplinary conference on social innovations “Social innovations : theoretical and practical insights”: conference abstracts. Vilnius: Mykolas Romeris University, 2013, p. 39–40.

terminų vartojimo problematikai atskleisti ir analizuoti, verta paaiškinti, kokios sąvokos ir kokia prasme pasirenkamos vartoti šioje disertacijoje.

Galima būtų diskutuoti ir dėl paties *maisto teisės* termino, nors toks šios teisės sritis įvardijimas laikytinas pagrįstu, atsižvelgiant į jo patogumą vartoti ir į tai, kad toks terminas paprastai vartojamas ir užsienio kalbomis (pavyzdžiui, vok. *Lebensmittelrecht*, angl. *food law*). Todėl šioje disertacijoje maisto teisės terminas bus vartojamas tada, kai bus kalbama apie visuomeninius santykius, susijusius su maistu apskritai, neatsižvelgiant į tai, kokių teisės šakų ar sričių teisės aktai toje situacijoje galėtų būti taikomi. Tačiau kai bus reikalinga nurodyti tik teisės aktus, reglamentuojančius išimtinai maistą, bus pasiūlyta reglamento (EB) Nr. 178/2002 3 straipsnio 1 punkte apibrėžta *maisto produktų reglamentuojančių įstatymų* sąvoka.³⁴ Taip pat disertacijoje bus vartojama *informacija apie maistą reglamentuojančių teisės aktų* sąvoka taip, kaip ji apibrėžta reglamente (ES) Nr. 1169/2011.³⁵

Maisto sąvoka disertacijoje vartojama ta prasme, kaip ji apibrėžta reglamente (EB) Nr. 178/2002.³⁶

Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad Europos Sąjungos ir Lietuvos maisto produktus reglamentuojančiuose įstatymuose vartojamos skirtingos sąvokos subjektams, tvarkantiems maistą, pažymėti. Pavyzdžiui, reglamento (EB) Nr. 178/2002 3 straipsnio 3 punkte pateikta *maisto verslo operatoriaus* (angl. *food business operator*; vok. *Lebensmittelunternehmer*) sąvoka ir jos apibrėžimas,³⁷ kai Lietuvos Respublikos teisės aktuose vartojama *maisto tvarkymo subjekto* sąvoka, paprastai nurodant, kad ji atitinka maisto verslo operatoriaus sąvoką.³⁸ Tad ir šioje disertacijoje bus vartojama Lietuvos Respublikoje aprobuota *maisto tvarkymo subjekto* sąvoka, atitinkanti minėtą reglamente (EB) Nr. 178/2002 pateiktą *maisto verslo operatoriaus* sąvoką.³⁹

Disertacijoje vartojamos sąvokos *maisto grandinė*, *maisto grandinės etapai* ir *maisto tvarkymo etapai* atitinka reglamento (EB) Nr. 178/2002 3 straipsnio 16 punkte pateiktą sąvoką *gamybos, perdirbimo ir paskirstymo etapai*, kuri apibrėžiama kaip bet kuris etapas, įskaitant importą, nuo pirminio maisto pagaminimo imtinai iki jo saugojimo, vežimo,

34 Reglamentas (EB) Nr. 178/2002 3 straipsnio 1 punkte maisto produktus reglamentuojantys įstatymai apibrėžti kaip „įstatymai ir kiti teisės aktai, Bendrijoje arba valstybėse narėse reglamentuojantys maistą apskritai, o ypač maisto saugą; jie taikomi visiems maisto bei maistui skirtiems gyvūnams gaminamo arba jiems šeriamo pašaro gamybos, perdirbimo ir paskirstymo etapams“.

35 Pagal reglamento (ES) Nr. 1169/2011 2 straipsnio 2 dalies b punktą „informaciją apie maistą reglamentuojantys teisės aktai – Sąjungos nuostatos, reglamentuojančios informaciją apie maistą, visų pirma ženkliniama, įskaitant visiems maisto produktams tam tikromis aplinkybėmis arba tam tikrų kategorijų maisto produktams taikomas bendro pobūdžio taisykles ir specifiniams maisto produktams taikomas taisykles“.

36 Žr. 12 išnašą.

37 Reglamentas (EB) Nr. 178/2002 3 straipsnio 3 punkte maisto verslo operatoriai apibrėžti kaip „fiziniai arba juridiniai asmenys, atsakingi už tai, kad jų kontroliuojamame maisto versle būtų garantuoti laikomasi maisto produktus reglamentuojančių įstatymų reikalavimų“.

38 Pavyzdžiui, Maisto tvarkymo subjektų patvirtinimo ir registravimo reikalavimų, patvirtintų Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2008 m. spalio 15 d. įsakymu Nr. B1-527 „Dėl Maisto tvarkymo subjektų patvirtinimo ir registravimo reikalavimų patvirtinimo“ (*Valstybės žinios*. 2008, Nr. 123-4693), 4 punktas.

39 Aprobuotus lietuvių kalbos terminus galima rasti *Lietuvos Respublikos terminų banke* [interaktyvus]. VLKK, LRS ITD, 2005 [žiūrėta 2014-06-19]. <<http://terminai.vlkk.lt/pls/tb/tb.search>>.

pardavimo arba pateikimo galutiniam vartotojui imtinai ir atitinkamai atvejais pašarų importavimas, auginimas, gamyba, saugojimas, vežimas, skirstymas, pardavimas ir tiekimas.

Siekiant išvengti ilgų žodinių konstrukcijų, apsunkinančių teksto skaitymą, disertacijoje vietoj sąvokos *alergijas ar netoleravimą sukeliančios medžiagos arba produktai*⁴⁰ vartojama *alergenų sąvoka*.

Informacijos apie maistą, informacijos apie maistą teikimo vartotojams ir ženklinimo, reklamos bei maisto pateikimo sąvokų, jų santykio ir atribojimo problematika atskleidžiama šios disertacijos dėstomojoje dalyje.⁴¹

Tyrimų apžvalga. Lietuvoje susidomėjimą informacijos apie maistą teikimu vartotojams yra išreiškę biomedicinos mokslų visuomenės sveikatos krypties mokslininkai savo tyrimuose,⁴² 2009 metais apginta šios krypties disertacija.⁴³

Lietuvos teisės moksle išsamių tyrimų informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinio reguliavimo srityje nėra.⁴⁴ Būtų galima paminėti nebent E. Matulionytės 2009 m. apgintą daktaro disertaciją „Genetiškai modifikuotų maisto produktų teikimo į rinką reglamentavimo ypatumai pagal Europos Bendrijos teisę“⁴⁵ ir tos pačios autorės straipsnį apie genetiškai modifikuoto maisto ženklinimą,⁴⁶ tačiau šiuose darbuose analizuojama tik vis dar labiau madinga genetiškai modifikuoto maisto ženklinimo problematika, kuri yra tik viena iš daugelio su informacijos apie maistą teikimu vartotojams susijusių sričių.

Dėmesio nesusilaukė ir naujuoju reguliavimu pirmą kartą teisiškai įtvirtinta *informacijos apie maistą sąvoka*. Todėl analizuojant informacijos apie maistą, informacijos apie maistą teikimo vartotojams, ženklinimo ir reklamos sąvokas bei jų santykį gali būti naudingos L. Markausko straipsnyje, kuriame analizuojamas reklamos ir kitos informacijos apie prekes ir paslaugas santykis, pateiktos išvagos.⁴⁷ Lietuvos teisės moksle taip pat netyrinėtos sąžiningos informacijos apie maistą teikimo praktikos problemos.

40 Žr. reglamento (ES) Nr. 1169/2011 9 straipsnio 1 dalies c punktą, 21 straipsnį ir II priedą.

41 Žr. 1 skyrių.

42 Chmieliauskaitė, I., *et al.* Lietuvos suaugusiųjų gyventojų nuomonės apie maisto produktų ženklinimą tyrimas. *Visuomenės sveikata*. 2009, 1 (44): 43–49; Chmieliauskaitė, I., *et al.* Lietuvos suaugusiųjų gyventojų nuomonės apie maisto produktų maistingumo ženklinimą tyrimas. *Sveikatos mokslai*. 2009, 3(63): 2399–2405.

43 Chmieliauskaitė, I. *Informacijos apie maistą sąsajos su maisto produktų pasirinkimu visuomenės sveikatos požiūriu*. Daktaro disertacija. Biomedicinos mokslai (visuomenės sveikata). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2009.

44 Išskyrus šios disertacijos autorės straipsnius ir pranešimą tarptautinėje mokslinėje konferencijoje, kuriuose paskelbta dalis šio tyrimo rezultatų. Žr. 32 ir 33 išnašas.

45 Matulionytė, E. *Genetiškai modifikuotų maisto produktų teikimo į rinką reglamentavimo ypatumai pagal Europos Bendrijos teisę*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2009. Disertacijoje analizuojami su genetiškai modifikuoto maisto sauga susijusių galimų grėsmių valdymo ir reglamentavimo Bendrijos teisėje ypatumai, atsižvelgiant į Bendrijos siekiamų tikslų (viena vertus, laisvo prekių judėjimo, kita vertus, visuomenės sveikatos ar vartotojų informuotumo užtikrinimo) daugeto keliamą problematiką, nagrinėjami leidimų tiekti rinkai genetiškai modifikuotą maistą išdavimo procedūros ypatumai, nemažai dėmesio skiriant atsargumo principo taikymui.

46 Matulionytė, E. Genetiškai modifikuoto maisto ženklinimo tvarka pagal Europos Bendrijos teisę. *Teisė*. 2008, 69: 68–79.

47 Markauskas, L. Reklamos ir kitos informacijos apie prekes ir paslaugas santykis: teisinis aspektas. *Socialinių mokslų studijos*. 2010, 2 (6): 187–206.

Naudingas tyrimui buvo ir I. Navickaitės-Sakalauskienės straipsnis,⁴⁸ kuriame ji analizuoja vidutinio vartotojo standarto sampratą ir jos vystymąsi Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencijoje, tačiau iš principo autorė analizuoja šio standarto taikymo ypatumus Europos Parlamento ir Tarybos 2005 m. gegužės 11 d. direktyvos 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje ir iš dalies keičiančios Tarybos direktyvą 84/450/EEB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvas 97/7/EB, 98/27/EB bei 2002/65/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2006/2004 (toliau – Nesąžiningos komercinės veiklos direktyva),⁴⁹ o ne tiesiogiai maisto produktus reglamentuojančių įstatymų, kontekste.

Lietuvos teisės moksle netyrinėti ir atsakomybės už informacijos apie maistą teikimą vartotojams teisinio reguliavimo ypatumai. Paminėtini nebent M. Ulozo ir L. Novikovienės straipsnis⁵⁰, kuriame analizuojamos gamintojo atleidimo nuo atsakomybės už netinkamos kokybės produktais padarytą žalą sąlygos, bei S. Selelionytės-Drukteinienės straipsnis⁵¹, kuriame analizuojama kaltė kaip sutartinės atsakomybės sąlyga, tačiau abu tyrimai atlikti neanalizuojant iš maisto teisės, ir tuo labiau iš informacijos apie maistą teikimo vartotojams, perspektyvos.

Tam tikri pasirinktos temos aspektai analizuoti užsienio autorių darbuose. Visų pirma, informacijos apie maistą teikimo (dažniausiai ženklavimo) reikalavimams bendrais bruožais atskleisti skiriama dėmesio bendrųjų maisto teisės vadovėlių skyriuose,⁵² yra ir išimtinai maisto produktų ženklavimo reglamentavimui skirtų vadovėlių.⁵³

Išsamią maisto produktų ženklavimo teisinio reguliavimo analizę dar 1997 metais atliko C. Grube,⁵⁴ tačiau autorius greta Europos Sąjungos maisto teisės plačiai analizavo maisto produktų ženklavimo reguliavimo problemas Vokietijos maisto teisėje, be to, nuo 1997 metų šios srities teisinio reguliavimo aplinka iš tiesų pasikeitė.

Europos Komisijai pateikus pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams,⁵⁵ atlikta tam tikrų šio pasiūlymo nuosta-

48 Navickaitė-Sakalauskienė, I. „Vidutinio vartotojo“ standartas: pagalba ar papildomas apsinikinimas ginant vartotojų teises? *Socialinių mokslų studijos*. 2011, 3(4): 1375–1390.

49 Europos Parlamento ir Tarybos 2005 m. gegužės 11 d. direktyva 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 84/450/EEB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvas 97/7/EB, 98/27/EB bei 2002/65/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2006/2004 (OL 2005 L 149, p. 22).

50 Ulozas, M.; Novikovienė, L. Gamintojo civilinė atsakomybė už netinkamos kokybės produktais padarytą žalą: taikymo sąlygos bei atleidimo nuo jos kai kurie probleminiai aspektai. *Socialinių mokslų studijos*. 2012, 4(2): 601–620.

51 Selelionytė-Drukteinienė, S. Sutartinė atsakomybė: grįšta kalte ar be kaltės? *Jurisprudencija*. 2011, 18 (4): 1417–1441.

52 O'Rourke, R. *European food law*. London: Sweet and Maxwell, 2005; MacMaoláin, C. *EU food law: protecting consumers and health in a common market*. Oxford; Portland (Or.): Hart Publishing, 2007; Weber, R. H., et al. *Lebensmittelrecht EU – Schweiz*. Zürich: Schulthess Verlag, 2012; Scholten-Verheijen, I., et al. *Roadmap to EU Food Law*. The Hague: Eleven International Publishing, 2011; Atwood, B.; Thompson, K.; Willett, Ch. *Food Law*. Third Edition. London: Tottel Publishing, 2009.

53 Rempe, Ch. *Lebensmittelkennzeichnungsrecht*. Stuttgart: Verlag W. Kohlhammer, 2011.

54 Grube, C. *Verbraucherschutz durch Lebensmittelkennzeichnung? Eine Analyse des deutschen und europäischen Lebensmittelkennzeichnungsrechts*. Berlin: Springer, 1997.

55 Komisijos pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams. COM(2008) 40.

tų analizė ir jos rezultatai publikuoti kai kuriuose straipsniuose,⁵⁶ tačiau reikia pažymėti, kad ne visoms Europos Komisijos siūlytoms nuostatomis buvo pritarta. Naujų reglamento (ES) Nr. 1169/2011 nuostatų apžvalgą remdamasis tekstu, kuriam 2011 m. liepos 6 d. pritarė Europos Parlamentas, atliko P. Dévényi,⁵⁷ reglamento (ES) Nr. 1169/2011 įneštus pokyčius trumpai aptarė M. Holle⁵⁸ ir T. Praekel⁵⁹ savo straipsniuose. Pabrėžtina, kad tai daugiau apžvalginiai straipsniai, kuriuose trumpai konstatuoti naujuoju reguliavimu padaryti pakeitimai, pasigendant išsamesnės kai kurių nuostatų analizės, ypač dėl sąžiningos informacijos apie maistą teikimo praktikos taisyklių ar atsakomybės už informacijos apie maistą teikimą vartotojams pasidalijimo tarp maisto tvarkymo subjektų.

Kaip atsaką į Europos Komisijos Sveikatos ir vartotojų generalinio direktorato (angl. *Directorate General for Health and Consumers*) (toliau – DG SANCO) pateiktą dokumentą apie reglamento (ES) Nr. 1169/2011 taikymą⁶⁰ savo komentarus straipsnyje išdėstė L. G. Vaqué.⁶¹ Vokietijos mokslininkai, priėmus reglamentą (ES) Nr. 1169/2011, parengė porą jo praktinių komentarų,⁶² tačiau tai daugiau pažodiniai teisės normų aiškinimai pasigendant platesnio konteksto.

-
- 56 O'Rourke, R. Food Information or is it really Food Labelling? – the Commission's Legislative Proposal for a new Regulation. *European Food and Feed Law Review*. 2008, 5: 300–308; Hagenmeyer, M. The Regulation Overkill: Food Information. New labelling and nutrition information legislation to follow the Claims Regulation. *European Food and Feed Law Review*. 2008, 3: 165–171; Sosniza, O. Die EG-InfoVO: Eine Bereinigung und Vereinfachung des Lebensmittelkennzeichnungsrechts? *Verbraucherschutz durch Information im Lebensmittelrecht*. Bayreuth: P. C. O., 2010, p. 21–39 (to paties turinio straipsnis anglų kalba: Sosniza, O. Challenges of the Food Information Regulation: Revision and Simplification of Food Labelling Legislation? *European Food and Feed Law Review*. 2011, 1: 16–26); Ross, H. Proposal for the Provision of Food Information to Consumers: Who will be held accountable for ensuring Labelling Provisions? *European Food and Feed Law Review*. 2009, 2: 135–138; įžvalgų dėl pasiūlyto privalomo maistingumo deklaracijos nurodymo su maisto produktais pateikia C. Oelrichs savo straipsnyje: Oelrichs, C. Nährwertkennzeichnung zwischen Health-Claims- und EG-Informationsverordnung. *Verbraucherschutz durch Information im Lebensmittelrecht*. Bayreuth: P. C. O., 2010, p. 47–59; Domeier, D. LMIV-Entwurf – Irrungen und Wirrungen eines Verordnungsvorschlags. *Lebensmittel heute – Qualität & Recht*. Hamburg: B. Behr's Verlag, 2010, p. 197–207.
- 57 Dévényi, P. The New Regulation and the Provision of Food Information to Consumers – Is New Always Better? *European Food and Feed Law Review*. 2011, 4: 210–217.
- 58 Holle, M. Von der Kennzeichnung zur Verbraucherinformation. Ein Weg mit Hindernissen. *Behr's Jahrbuch für Lebensmittelwirtschaft. Themen. Trends. Termine*. 2013. Hamburg: B. Behr's Verlag, 2013, p. 9–20.
- 59 Praekel, T. Die LMIV: Herausforderung für Unternehmen. *Lebensmittel und Recht*. 2014, 5: 189–193.
- 60 *Klausimai ir atsakymai apie reglamento (ES) Nr. 1169/2011 dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams taikymą* [interaktyvus]. Europos Komisijos Sveikatos ir vartotojų generalinis direktoratas, 2013 m. sausio 31 d. [žiūrėta 2014-07-21]. <http://ec.europa.eu/food/food/labellingnutrition/foodlabelling/docs/qanda_application_reg1169-2011_lt.pdf>.
- 61 Vaqué, L. G. The New European Regulation on Food Labelling: Are we Ready for the “D” day on 13 December 2014? *European Food and Feed Law Review*. 2013, 3: 158–167.
- 62 Hagenmeyer, M. *Food Information Regulation. Commentary on Regulation (EU) No. 1169/2011 on the Provision of Food Information to Consumers*. Berlin: Lexxion, 2012; Voit, W.; Grube, M. *Lebensmittelinformationsverordnung. Kommentar*. München: Verlag C. H. Beck, 2013.

Draudimo klaidinti vartotojus iš reglamento (EB) Nr. 1924/2006 perspektyvos analizė atliko A. Berg savo disertacijoje,⁶³ tačiau draudimas klaidinti vartotojus pateikiant maistingumo ir sveikatingumo teiginius yra tik vienas iš šio draudimo turinio elementų, be to, tuo metu⁶⁴ dar nebuvo patvirtinti minėtų teiginių sąrašai, taip pat dalis tyrimo skirta Vokietijos teisiniam reguliavimui šioje srityje.

Vartotojo koncepcijai dėmesio skyrė S. Heck, tačiau taip pat tik teiginių apie maistingumą ir sveikatingumą pateikimo kontekste.⁶⁵ Vartotojo koncepciją vaistų, maisto ir augalų apsaugos priemonių kontekste analizavo F. Diekmann, tačiau daugiausia dėmesio skyrė Vokietijoje taikytinos vartotojo koncepcijos analizei.⁶⁶ Įžvalgų dėl vartotojo koncepcijos ir (ar) jos raidos pateikė M. Grube,⁶⁷ M. Zboralska,⁶⁸ A. Meisterernst.⁶⁹ Vidutinio vartotojo koncepciją analizavo R. Incardona ir C. Poncibò, tačiau taikytiną ne pagal informaciją apie maistą reglamentuojančius teisės aktus, o pagal Nesąžiningos komercinės veiklos direktyvą.⁷⁰ Be to, vidutinio vartotojo testas nėra statistinis testas ir, kaip daugumoje savo bylų pažymi Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, situacijos iš vidutinio vartotojo perspektyvos vertintinos kiekvienu konkrečiu atveju nacionalinio teismo. Todėl svarbu atskleisti ir nacionalinių kontekstą minėtu klausimu.

Atsakomybė maisto teisėje analizuojama konkrečiai šiai sričiai skirtuose darbuose,⁷¹ arba skiriant jai atitinkamą skyrių vadovėliuose.⁷² Tačiau minėtuose darbuose pasigendama

63 Berg, A. *Irrefürung durch gesundheitsbezogene Angaben bei Lebensmittel unter besonderer Berücksichtigung der Health-Claims-Verordnung*. Dissertation (Rechtswissenschaften). Göttingen: Cuvillier, 2008.

64 Minėta disertacija apžiinta 2007 metais.

65 Heck, S. *Paradigmenwechsel im Lebensmittelrecht: Vom speziellen Verbot zu Kontrollzwecken zum generellen Verbot mit edukatorischer Intention? Rechtmäßigkeit der Verordnung (EG) Nr. 1924/2006 über nährwert- und gesundheitsbezogene Angaben über Lebensmittel*. Dissertation (Rechtswissenschaften). Taunusstein: Driesen, 2010.

66 Diekmann, F. *Das Verbraucherleitbild im Lichte besonderer Produktgruppen. Dargestellt am Beispiel vom Handel mit Arzneimitteln, Lebensmitteln und Pflanzenschutzmitteln*. Dissertation (Rechtswissenschaften). Hamburg: Verlag Dr. Kovač, 2012.

67 Grube, M. Wandel des Verbraucherleitbilds – zurück zum flüchtigen Verbraucher? *Festschrift für Michael Welsch*. Hamburg: B. Behr's Verlag, 2010, p. 257–267.

68 Zboralska, M. Trap of Stereotypes – The EU` Model of a Consumer. *European Food and Feed Law Review*. 2011, 5: 283–290.

69 Meisterernst, A. A New Benchmark for Misleading Advertising. *European Food and Feed Law Review*. 2013, 2: 91–96.

70 Incardona, R.; Poncibò, C. The average consumer, the unfair commercial practices directive, and the cognitive revolution. *Journal of Consumer Policy*. 2007, 30 (1): 21–38.

71 Weidner, M.; Holtfreter, A. *Planen und Delegieren lebensmittelrechtlicher Verantwortung*. Hamburg: Behr's Verlag, 2011; Pichhardt, K. *Produkthaftung für Qualitätsverantwortliche in Lebensmittelunternehmen*. Hamburg: Behr's Verlag, 2007; Hahn, P.; Pichhardt, K. *Lebensmittelsicherheit: Haftung – Rückruf – Rückverfolgbarkeit*. Hamburg: Behr's Verlag, 2008; Krell, K. *Haftungsverteilung im Lebensmittelrecht*. Dissertation (Rechtswissenschaften). Bayreuth: Universität Bayreuth, 2005; Gallus, B. *Ketten- oder Stufenverantwortung – Ist die Frage EU-weit geklärt?* *Festschrift für Michael Welsch*. Hamburg: B. Behr's Verlag, 2010, p. 75–84.

72 Bertling, L., et al. *Lebensmittelrechts – Handbuch*. München: Verlag C. H. Beck, 2014: šiame maisto teisės vadove skirta dėmesio rūpestingumo pareigos turiniui ir apimčiai ne tik Vokietijos, bet ir Europos Sąjungos maisto teisėje.

būtent atsakomybės už informacijos apie maistą teikimą vartotojams taikymo ypatumų analizės. Be to, tik su naujuoju reguliavimu Europos Sąjungoje įtvirtintos išimtinai šiai sričiai skirtos nuostatos. Europos Sąjungos Teisingumo Teismui priėmus sprendimą *Lidl Italia* byloje, kuris didžiąja dalimi ir lėmė naujų nuostatų dėl atsakomybės už informacijos apie maistą teikimą atsiradimą, šį sprendimą ir bylos baigtį Italijos nacionaliniame teisme analizuoja ir vertinimą pateikia B. Klaus ir A. H. Meyer.⁷³

Be to, Europos Sąjungos maisto teisės nuostatos iš principo skirtos tik maisto tvarkymo subjektų atsakomybės riboms, kai kurioms jų pareigoms nustatyti, o atsakomybės maisto teisėje, įskaitant už informacijos apie maistą teikimą vartotojams, taikymo taisyklės didžiąja dalimi paliekamos reglamentuoti Europos Sąjungos valstybių narių nacionalinės teisės normose. Lietuvos Respublikoje atsakomybė už informacijos apie maistą teikimą vartotojams reglamentuojama bendrosiomis administracinės ir civilinės teisės normomis, iš kurių taip pat ne visada aišku, kokios yra maisto tvarkymo subjektų atsakomybės ribos, taip pat susiduriama su kai kuriais praktinio taikymo sunkumais, o, kaip minėta, Lietuvos teisės moksle šios srities tyrimų nėra.

Taip pat verta pastebėti, kad nemažas yra Vokietijos teisės mokslo atstovų indėlis analizuojant įvairius informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinio reguliavimo aspektus. Būtent jų įžvalgomis neretai remiamasi ir šioje disertacijoje. Toks pasirinkimas nėra atsitiktinis: kai kurie aktualūs tyrimui šaltiniai analizuoti stažuotės Vokietijoje metu,⁷⁴ be to, Vokietija, kaip ir Lietuva, priklauso civilinės teisės tradicijos valstybių grupei, tačiau turi žymiai gilesnes teisinio reguliavimo maisto saugos srityje tradicijas⁷⁵ bei išsamesnius mokslinius tyrimus nei Lietuva.

Darbo metodologija. Informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinio reguliavimo tyrimas atliktas naudojant *kokybinio tyrimo modelį*.

Tyrimo duomenys rinkti pasitelkiant *dokumentų analizės* metodą.

Tyrimui atrinkti mokslinės literatūros šaltiniai, Europos Sąjungos ir Lietuvos teisės aktai bei teismų praktika, taip pat kiti tyrimui reikšmingi šaltiniai.

Atsižvelgiant į informacijos apie maistą teikimo vartotojams dviejų lygmenų – Europos Sąjungos ir nacionalinį – reguliavimą, taigi ir į tai, kad atitinkami Europos Sąjungos teisės aktai Europos Sąjungos valstybėms narėms yra privalomi, analizuoti pagrindiniai Europos Sąjungos teisės šaltiniai, t. y. reglamentai ir direktyvos. Neapsieita ir be Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencijos analizės. Atliekant tyrimą naudotasi ir kitais Europos Sąjungos dokumentais, pavyzdžiui, žaliosiomis ir baltosiomis knygomis, komunikatais, kai kurių Europos Sąjungos institucijų ataskaitomis, gairėmis, išaiškinimais,

73 Klaus, B.; Meyer, A. H. The Liability of the Distributors in the Event of Infringements of Food Law – Case involving Lidl Italia: the Judgments of the European Court of Justice and the *Guidice di Pace* of Monselice, Italy. *European Food and Feed Law Review*. 2008, 6: 407–412.

74 2013 m. liepos 1 d. – rugsėjo 31 d. stažuotasi Bairoito universiteto Vokietijos ir Europos Sąjungos maisto teisės tyrimų centre (vok. *Forschungsstelle für Deutsches und Europäisches Lebensmittelrecht der Universität Bayreuth*).

75 Pirmąja išsamia maisto produktų teisės kodifikacija Vokietijoje laikomas jau 1879 m. priimtas įstatymas, skirtas maisto produktų (vok. *Nahrungsmittel*), stimuliuojančių nervų sistemą produktų (vok. *Genussmittel*), vartojimo reikmenų (daiktų) (vok. *Gebrauchsgegenständen*) apyvartai reguliuoti. Zipfel, W.; Rathke, K.-D. *Lebensmittelrecht*. München: Verlag C. H. Beck, 2013. 151. *Ergänzungslieferung*. B IV 6.

kurie nėra teisiškai privalomi, tačiau naudingi aiškinantis informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinio reguliavimo prielaidas, kontekstą, tikslus ir pan.

Informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinio reguliavimo Lietuvoje analizei atlikti atrinkti reikšmingi teisės aktai: Lietuvos Respublikos įstatymai, Vyriausybės nutarimai, sveikatos apsaugos ir žemės ūkio ministrų bei Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus įsakymai. Taip pat pasitelkta Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir kitų teismų praktika bei Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos nutarimai šios institucijos nagrinėjamosiose bylose dėl Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pažeidimų.

Atrinkti duomenys analizuoti naudojant istorinį, šaltinio turinio analizės, lyginamąjį, sisteminės analizės, teleologinį (teisės akto leidėjo tikslu), lingvistinį, apibendrinimo metodus.

Istorinis metodas naudotas informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinio reguliavimo raidai Europos Sąjungoje ir Lietuvos Respublikoje atskleisti, nustatyti reikšmingų teisės normų prasmę ir tikslus bei veiksnius, lėmusius tam tikrus reguliavimo pokyčius.

Šaltinio turinio analizės metodu tyrinėta Lietuvos ir užsienio mokslinė literatūra.

Lyginamasis metodas daugiausia naudotas lyginant Europos Sąjungos ir Lietuvos informacijos apie maistą teikimo vartotojams reglamentavimą iki 2014 m. gruodžio 13 d. ir nuo šios datos, kai pradedamas taikyti naujasis reglamentas (ES) Nr. 1169/2011, siekiant atskleisti teisinio reglamentavimo pokyčius, išaiškinti, kokios problemos naujuoju reglamentavimu išspręstos, kokios spragos vis dėlto liko, ar atsirado naujų spęstinių klausimų.

Remiantis *sisteminės analizės* metodu informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisės normos analizuotos susiejus jas su kitų sričių teisės normomis, pavyzdžiui, skirtomis užtikrinti vartotojų teisių apsaugą, reglamentuojančiomis teisinės atsakomybės taikymo klausimus ir kt. Atsižvelgiant į tai, kad informacijos apie maistą teikimo vartotojams klausimai didele dalimi yra reglamentuoti Europos Sąjungos lygmeniu, yra būtina primant nacionalinės teisės normas to reguliavimo šioje srityje paisyti, todėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams reikalavimai analizuoti atsižvelgiant į šį kompleksinį dviejų lygmenų – Europos Sąjungos ir nacionalinį – reguliavimą. Taigi teisės normos, reglamentuojančios informacijos apie maistą teikimą vartotojams ar su tuo susijusios, nagrinėtos tiek atskirai, tiek kaip teisinio reguliavimo visuma, atskleidžiant tarpusavio ryšius, santykį, teisinio reglamentavimo spragas.

Teleologinis (teisės aktų leidėjo tikslu) metodas naudotas analizuojant teisės aktus ir siekiant visapusiškai išiaiškinti jų priėmimo tikslus.

Remiantis *lingvistiniu* metodu, siekta atskleisti tikrąją teisės normų prasmę, išiaiškinti vartojamų sąvokų ypatumus, tam tikrais atvejais lyginant teisės aktų tekstus keliomis kalbomis, taip pat analizuojant tam tikrų sąvokų gramatinę konstrukciją.

Apibendrinimo metodas naudotas darant galutines išvadas.

Atliekant tyrimą atsižvelgta į tai, kad informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinis reguliavimas, kaip viena iš maisto teisės sričių, negali būti analizuojamas atsietai nuo kitų teisės sričių ar šakų: būtent tų kitų teisės sričių ar šakų sudedamąja dalimi yra tam tikros nuostatos, reglamentuojančios informacijos apie maistą teikimą vartotojams. Pavyzdžiui, už informacijos apie maistą teikimą vartotojams reglamentuojančių teisės aktų pažeidimus gali būti taikoma administracinė atsakomybė; nemažai informacijos apie maistą teikimo vartotojams reikalavimų įtvirtinta Europos Sąjungos teisės aktuose;

sprendžiant žalos, padarytos teikiant informaciją apie maistą, atlyginimo klausimus, instrumentų reikėtų ieškoti civilinėje teisėje ir pan. Atkreiptinas dėmesys į vokiškoje maisto teisės mokslo literatūroje išsakytą nuomonę, kad maisto teisė tiek, kiek jos tikslas yra apsaugoti vartotojus nuo žalos sveikatai, apgaulės ir klaidinimo, yra taip vadinamos vartotojų apsaugos teisės (vok. *Verbraucherschutzrecht*) dalis.⁷⁶ Pažymėtina, kad klausimas, ar maisto teisė ar vartotojų apsaugos teisė apskritai galėtų būti laikomos teisės šakomis, nėra šio tyrimo objektas, tačiau sutiktina, kad tai labai glaudžiai susijusios ir vietomis persipynusios teisinio reguliavimo sritys, todėl, atliekant tyrimą, šio ryšio paisyta ir informacijos apie maistą teikimo vartotojams nuostatos analizuotos neatsietai nuo kitų vartotojų teisių apsaugą reglamentuojančių nuostatų. Atsižvelgiant į tai, kad informaciją apie maistą reglamentuojančiais teisės aktais siekiama užtikrinti aukšto lygio vartotojų sveikatos apsaugą ir pripažįstant, kad labai svarbus yra galimybės vartotojams rinktis jų sveikatos poreikius atitinkančius maisto produktus turint pakankamai informacijos užtikrinimas, atkreiptas dėmesys ir į analizuojamos srities ir sveikatos teisės sąsajas, kurios ypač atsiskleidžia analizuojant informacijos apie maisto papildus teikimą vartotojams reglamentuojančias nuostatas, kai susiduriama su jau klasikine tapusia vaistų ir maisto papildų atribojimo problematika.

Atliekant tyrimą taip pat atsižvelgta ir į pasirinktos temos *tarpdiscipliniškumą*. Kai kurie klausimai, pavyzdžiui, kokią informaciją būtina pateikti vartotojui, kad jis galėtų priimti informuotą ir jo sveikatos poreikius atitinkantį sprendimą pirkdamas maistą ir kt., turi būti atsakyti paisant, kiek tai įmanoma, kitų mokslo krypčių, tokių kaip visuomenės sveikata, chemija, veterinarinė medicina ir pan., tyrimų rezultatų.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, keturi skyriai ir išvados, taip pat pateikiami pasiūlymai ir rekomendacijos.

Darbo dėstomąją dalį nulėmė suformuluoti tyrimo uždaviniai.

I skyriuje analizuojama informacijos apie maistą sąvoka bei jos turinys, taip pat informacijos apie maistą teikimo vartotojams, ženklinimo, reklamos ir maisto pateikimo sampratos, jų tarpusavio santykis, o tai svarbu taikant informaciją apie maistą reglamentuojančius teisės aktus, kai reikia nuspręsti, kokiai informacijai apie maistą koks teisės aktas taikytinas ir ar apskritai taikytinas.

Tais atvejais, kai teisės aktuose nėra konkretaus atsakymo, kaip ir kokia informacija apie maistą turi būti pateikta vartotojui arba nėra galutinai aišku, kaip turi būti pateikta teisės aktais reglamentuota informacija apie maistą, remiamasi bendroju imperatyvu, pagal kurį informacija apie maistą neturi klaidinti vartotojo. Atsižvelgiant į tai, kad teisės aktuose draudimo klaidinti vartotojus turinys apibrėžtas neišsamiai, *II skyrius* skirtas būtent šio draudimo turinio analizei.

Kadangi teisės aktuose pateiktas atvejų, kuriais draudžiama klaidinti vartotojus, teikiant jiems informaciją apie maistą, sąrašas nėra baigtinis, o vartotojai tą pačią informaciją apie maistą gali suvokti skirtingai, klaidinimo sąvoka laikytina vertinamąja. Siekiant kiek įmanoma išvengti subjektyvumo ir užtikrinti proporcingumo principo laikymąsi, reikalingas vienodas kriterijus vertinant, ar informacija apie maistą neklaidina vartotojo, todėl *III skyriuje* pristatomos egzistuojančios eilinio ir vidutinio vartotojo koncepcijos ir

76 Streinz, R. Einleitung. *Lebensmittelrechts – Handbuch*. München: Verlag C. H. Beck, 2014. Rn 1.

aiškinamasi, kuri iš jų kaip kriterijus yra taikytina vertinant galimą vartotojo klaidinimą. Minėtame skyriuje taip pat aiškinamasi, ar, atsižvelgiant į informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinio reguliavimo pokyčius Europos Sąjungoje, vis dar galima teigti, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikoje suformuluota vidutinio vartotojo koncepcija visais atvejais taikytina ir informacijos apie maistą teikimo vartotojams srityje, kadangi tik reglamentuojant teiginių apie maistingumą ir sveikatingumą reikalavimus eksplicitiškai įtvirtinama, kad vertinimo kriterijumi pasirenkamas būtent vidutinis vartotojas, kai kituose informaciją apie maistą reglamentuojančiuose teisės aktuose šis aspektas nereglamentuojamas.

IV skyriuje analizuojami atsakomybės už informacijos apie maistą teikimą vartotojams reguliavimo Europos Sąjungos ir Lietuvos maisto teisėje ypatumai: atskleidžiama atsakomybės pasidalijimo tarp maisto tvarkymo subjektų problematika, taip pat analizuojamos atsakomybės už informacijos apie maistą teikimą vartotojams reglamentavimo ir taikymo problemos.

Darbo pabaigoje pateikiamas naudotos literatūros sąrašas.

1. INFORMACIJA APIE MAISTĄ

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos⁷⁷ XV antraštinės dalies, skirtos vartotojų apsaugai, 169 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad, siekdamą remti vartotojų interesus ir užtikrinti vartotojų aukšto lygio apsaugą, Sąjunga padeda užtikrinti vartotojų sveikatą, saugą ir ekonominius interesus, taip pat skatinti jų teisę į informaciją, šviečiamąją veiklą ir burtis į organizacijas savo interesams ginti. Lietuvos Respublikos Konstitucijos⁷⁸ 46 straipsnio penktojoje pastraipoje įtvirtinta, kad valstybė gina vartotojo interesus, o Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymo⁷⁹ 3 straipsnio 1 dalies 3 punkte įtvirtinta vartotojo teisė gauti teisingą ir visapusišką informaciją apie parduodamas prekes, teikiamas paslaugas. Apskritai vartotojo teisė į informaciją pripažįstama viena pagrindinių klasikinių vartotojų teisių, kurios įgyvendinimas yra svarbus ne tik vartotojų apsaugos, bet ir efektyvios konkurencijos aspektu.⁸⁰ Atsižvelgiant į siekį ginti vartotojų interesus tiek Europos Sąjungos, tiek nacionaliniu lygiu, taip pat ir į pripažinimą vartotojams teisės gauti informaciją, pastebėtina, kad maisto teisės srityje siekis informuoti vartotojus užtikrinant vartotojų interesų apsaugą tapo toks svarbus, kad pasigirsta nuomonių, kad informacijos teikimas vartotojams, o gal tiksliau būtų sakyti vartotojų informavimas, galėtų būti bene savarankišku maisto teisės tikslu.⁸¹ Iš tiesų didžiojoje dalyje maisto produktus reglamentuojančių įstatymų galima aptikti nuostatų, skirtų informacijos apie maistą teikimui vartotojams reglamentuoti: reikėtų turėti omenyje ne tik bendruosius informaciją apie maistą reglamentuojančius, bet ir kitus, specialiuosius teisės aktus, pavyzdžiui, nustatančius reikalavimus maisto produktams, papildytiems vitaminais ir mineralais bei tam tikromis kitomis medžiagomis, taip pat kitus teisės aktus, skirtus konkrečioms maisto produktams, pavyzdžiui, alyvuogių aliejui, šokoladui, sultims, kiaušiniams ir pan. reglamentuoti. Vis dėlto kategoriškai teigti, kad informuotas vartotojas visada yra apsaugotas vartotojas, nederėtų. Tai, kad vartotojui pateikta daug ir įvairios informacijos, dar nereiškia, kad ji visa jam reikalinga, kad jis ją visą supranta ar supranta tinkamai ar kad jis ja domisi (ir apskritai, ar turi pareigą domėtis). Todėl informaciją apie maistą reglamentuojančiuose teisės aktuose pažymima, kad, siekiant užtikrinti aukšto lygio vartotojų sveikatos apsaugą ir garantuoti jų teisę gauti informaciją, turėtų būti užtikrinta, kad vartotojai būtų tinkamai informuojami apie jų vartojamus maisto produktus,⁸² taip pat nurodoma, kad bendrasis maisto produktus reglamentuojančių teisės aktų principas – sudaryti sąlygas vartotojams rinktis turint pakankamai informacijos jų vartojamą maistą ir užkirsti kelią veiksams,

77 Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija, *supra* note 23.

78 Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014.

79 Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*. 1994, Nr. 94-1833.

80 Bublienė, D. Vartotojų teisė į informaciją pagal naująjį vartotojų teisių direktyvos pasiūlymą: žingsnis pirmyn? *Jurisprudencija*. 2011, 18 (4): 1593.

81 Vokiškoje teisės mokslo literatūroje nusistovėjusi pozicija, kad yra du maisto teisės tikslai: sveikatos apsaugos bei apsaugos nuo apgaulės ir klaidinimo. Pavyzdžiui, Rempe, Ch., *supra* note 53, p. 1; Horst, M. Verbraucherinformation aus Sicht der Wirtschaft. *Verbraucherinformation und Risikokommunikation*. Bayreuth: Verlag P. C. O., 2004, p. 62.

82 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 preambulės 3 konstatuojamoji dalis.

kurie galėtų klaidinti vartotoją.⁸³ Taigi galimybės vartotojams priimti informuotą sprendimą renkantis jų poreikius atitinkančius maisto produktus užtikrinimas išvengiant vartotojų klaidinimo yra kertinis teisinio reguliavimo aspektas informacijos apie maistą teikimo vartotojams srityje.

Kita vertus, neturėtų būti pamiršti ir maisto tvarkymo subjektų interesai: maisto produktus reglamentuojančių įstatymų, įskaitant skirtus informacijai apie maistą, nuostatomis neturi būti sudaromos kliūtys laisvam prekių judėjimui Europos Sąjungoje. Greičiau, priešingai, minėtos nuostatos turėtų sukurti sąlygas sąžiningai konkurencijai.⁸⁴

Tad, atsižvelgiant į informacijos apie maistą teikimo vartotojams reglamentavimo kompleksiskumą, t. y. dviejų lygmenų – Europos Sąjungos ir nacionalinį – reglamentavimą bei vartotojų ir maisto tvarkymo subjektų interesų konkurenciją, toliau pristatomi tam tikri informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinio reguliavimo istoriniai aspektai, atskleidžiama aktualių sąvokų vartojimo problematika, analizuojama informacijos apie maistą ir jos teikimo vartotojams samprata.

1.1. Informacijos apie maistą teisinis reguliavimas Europos Sąjungoje: raida ir kontekstas

Europos Sąjungoje informacijos apie maistą teikimo vartotojams reikalavimai įtvirtinti bendruosiuose⁸⁵ ir specialiuosiuose⁸⁶ horizontaliuosiuose, o dėl poreikio informuoti

83 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 preambulės 4 konstatuojamoji dalis.

84 Rempe, Ch., *supra* note 53, p. 1.

85 Pagrindiniai bendrieji horizontalieji teisės aktai, taikyti iki 2014-12-13: Europos Parlamento ir Tarybos 2000 m. kovo 20 d. direktyva 2000/13/EB dėl valstybių narių įstatymų, reglamentuojančių maisto produktų ženklimą, pateikimą ir reklamavimą, derinimo (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 5 tomas, p. 75); Tarybos 1990 m. rugsėjo 24 d. direktyva 90/496/EEB dėl maisto produktų maistingumo ženklimo (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 13 skyrius, 10 tomas, p. 191); Komisijos 2002 m. liepos 18 d. direktyva 2002/67/EB dėl maisto produktų, turinčių chinino ir kofeino, ženklimo (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 7 tomas, p. 116); Komisijos 2004 m. kovo 31 d. reglamentas (EB) Nr. 608/2004 dėl maisto produktų ir maisto ingredientų, į kuriuos įdėta fitosterolių, fitosterolio esterių, fitostanolų ir (arba) fitostanolio esterių, ženklimo (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 8 tomas, p. 287). Nuo 2014-12-13 taikomas minėtus teisės aktus pakeičęs reglamentas (ES) Nr. 1169/2011.

86 Specialiųjų horizontaliųjų informacijos apie maistą teikimo reikalavimų galima rasti, pavyzdžiui, reglamente (EB) Nr. 1924/2006, kuriame nustatytos teiginių apie maistingumą ir sveikatingumą pateikimo su maisto produktais sąlygos; Europos Parlamento ir Tarybos 2006 m. gruodžio 20 d. reglamente (EB) Nr. 1925/2006 dėl maisto produktų papildymo vitaminais ir mineralais bei tam tikromis kitomis medžiagomis (OL 2006 L 404, p. 26), kuriame nustatyti specialieji maisto produktų, papildytų vitaminais ir mineralais, ženklimo, pristatymo ir reklamavimo reikalavimai; Tarybos 2007 m. birželio 28 d. reglamente (EB) Nr. 834/2007 dėl ekologinės gamybos ir ekologiškų produktų ženklimo ir panaikinančiame reglamentą (EEB) Nr. 2092/91 (OL 2007 L 189, p. 1) ir Komisijos 2008 m. rugsėjo 5 d. reglamente (EB) Nr. 889/2008, kuriuo nustatomos išsamios Tarybos reglamento (EB) Nr. 834/2007 dėl ekologinės gamybos ir ekologiškų produktų ženklimo įgyvendinimo taisyklės dėl ekologinės gamybos, ženklimo ir kontrolės (OL 2008 L 250, p. 1), kuriuose nustatytos informacijos apie ekologiškus produktus teikimo taisyklės; Europos Parlamento ir Tarybos 2003 m. rugsėjo 22 d. reglamente (EB) Nr. 1829/2003 dėl genetiškai modifikuoto maisto ir pašarų (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 13 skyrius, 32 tomas, p. 432) ir Europos Parlamento ir Tarybos 2003 m. rugsėjo 22 d. reglamente (EB) Nr. 1830/2003 dėl genetiškai modifikuotų organizmų ir iš jų pagamintų maisto

vartotojus apie specifines tam tikrų produktų savybes, sudėtį ar kokybę, ir vertikaliuose, konkrečius maisto produktus reglamentuojančiuose⁸⁷ Europos Sąjungos teisės

produktų ir pašarų susekamumo ir ženklavimo ir iš dalies pakeičiančiame direktyvą 2001/18/EB (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 13 skyrius, 32 tomas, p. 455), kuriuose reglamentuoti genetiškai modifikuoto maisto ženklavimo reikalavimai; Europos Parlamento ir Tarybos 1997 m. sausio 27 d. reglamente (EB) Nr. 258/97 dėl naujų maisto produktų ir naujų maisto komponentų (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 13 skyrius, 18 tomas, p. 244), kuriame įtvirtinti papildomi specialieji ženklavimo etiketėmis reikalavimai; Europos Parlamento ir Tarybos 1999 m. vasario 22 d. direktyvoje 1999/2/EB dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su jonizuojančiąja spinduliuote apdorotais maisto produktais ir jų ingredientais, suderinimo (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 13 skyrius, 23 tomas, p. 236), kurioje nustatyti jonizuojančiąja spinduliuote apdorotų maisto produktų ženklavimo reikalavimai; Europos Parlamento ir Tarybos 2012 m. lapkričio 21 d. reglamente (ES) Nr. 1151/2012 dėl žemės ūkio ir maisto produktų kokybės sistemų (OL 2012 L 343, p. 1) ir Komisijos 2013 m. gruodžio 18 d. deleguotajame reglamente (ES) Nr. 664/2014, kuriuo Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1151/2012 papildomas nuostata dėl saugomų kilmės vietos nuorodų, saugomų geografinių nuorodų ir garantuotų tradicinių gaminių Sąjungos simbolių nustatymo, tam tikromis gavimo šaltinių taisyklėmis, tam tikromis procedūrinėmis taisyklėmis ir tam tikromis papildomomis pereinamojo laikotarpio taisyklėmis (OL 2014 L 179, p. 17), kuriuose įtvirtintos tam tikros garantuotų tradicinių gaminių, saugomų kilmės vietos nuorodų ir saugomų geografinių nuorodų pateikimo taisyklės (deleguotuoju reglamentu (ES) Nr. 664/2014 panaikinami iki 2014-06-21 galioję Komisijos 2006 m. gruodžio 14 d. reglamentas (EB) Nr. 1898/2006, nustatantis išsamias Tarybos reglamento (EB) Nr. 510/2006 dėl žemės ūkio produktų ir maisto produktų geografinių nuorodų ir kilmės vietos nuorodų apsaugos įgyvendinimo taisykles (OL 2006 L 369, p. 1) ir Komisijos 2007 m. spalio 18 d. reglamentas (EB) Nr. 1216/2007, nustatantis išsamias Tarybos reglamento (EB) Nr. 509/2006 dėl žemės ūkio produktų ir maisto produktų kaip garantuotų tradicinių gaminių įgyvendinimo taisykles (OL 2007 L 275, p. 3), ir kt.

- 87 Vertikaliųjų nuostatų, reglamentuojančių informacijos apie konkrečius maisto produktus teikimą, galima rasti, pavyzdžiui: Tarybos 2001 m. gruodžio 20 d. direktyvoje 2001/114/EB dėl žmonėms vartoti skirto tam tikro iš dalies arba visiškai dehidratuoto konservuoto pieno (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 3 skyrius, 35 tomas, p. 30); Komisijos 1985 m. liepos 10 d. reglamente (EEB) Nr. 1907/85 dėl vynuogių veislių ir regionų, teikiančių importuotą vyną putojantiems vynams Bendrijoje gaminti, sąrašo (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 3 skyrius, 6 tomas, p. 180); Tarybos 1991 m. birželio 10 d. reglamente (EEB) Nr. 1601/91, nustatančiame bendrąsias aromatintų vynų, aromatintų vyno gėrimų ir aromatintų vyno kokteilių apibrėžimo, aprašymo ir pateikimo taisykles (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 3 skyrius, 11 tomas, p. 286) (kuris galioja iki 2015-03-27 ir kurį pakeis Europos Parlamento ir Tarybos 2014 m. vasario 26 d. reglamentas (ES) Nr. 251/2014 dėl aromatizuotų vyno produktų apibrėžties, aprašymo, pateikimo, ženklavimo ir geografinių nuorodų apsaugos, kuriuo panaikinamas Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 1601/91 (OL 2014 L 84, p. 14), su išimtimis taikomas nuo 2015-03-28); Komisijos 1999 m. gruodžio 22 d. reglamente (EB) Nr. 2789/1999, nustatančiame valgomųjų vynuogių prekybos standartą (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 3 skyrius, 28 tomas, p. 100); Europos Parlamento ir Tarybos 2000 m. liepos 17 d. reglamente (EB) Nr. 1760/2000, nustatančiame galvijų identifikavimo bei registravimo sistemą, reglamentuojančiame jautienos bei jos produktų ženklavimą ir panaikinančiame Tarybos reglamentą (EB) Nr. 820/97 (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 3 skyrius, 30 tomas, p. 248); Komisijos 2000 m. rugpjūčio 25 d. reglamente Nr. 1825/2000, nustatančiame išsamias Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1760/2000 taikymo taisykles galvijienos ir jos produktų ženklavimui etiketėmis (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 3 skyrius, 30 tomas, p. 259); Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. sausio 15 d. reglamente (EB) Nr. 110/2008 dėl spiritinių gėrimų apibrėžimo, apibūdinimo, pateikimo, ženklavimo ir geografinių nuorodų apsaugos bei panaikinančiame Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 1576/89 (OL 2008 L 39, p. 16); Komisijos 2008 m. birželio 16 d. reglamente (EB) Nr. 543/2008, kuriuo nustatomos išsamios Tarybos reglamento (EB) Nr. 1234/2007 taikymo taisyklės dėl tam tikrų prekybos paukštiena standartų (OL 2008 L 157, p. 46); Komisijos 2008 m. birželio 18 d. reglamente (EB) Nr. 566/2008, kuriuo nustatomos išsamios

aktuose. Vis dėlto pastaraisiais metais informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinis reguliavimas Europos Sąjungoje susilaukė nemažai dėmesio: peržiūrėti pagrindiniai horizontalieji šios srities teisės aktai, o šio darbo rezultatas – naujasis reglamentas (ES) Nr. 1169/2011, kuris, kaip jau minėta anksčiau, pradėtas taikyti nuo 2014 m. gruodžio 13 d.⁸⁸

Pirmasis šios srities teisės aktas išleistas dar 1978 metais, kai buvo priimta Tarybos 1978 m. gruodžio 18 d. direktyva 79/112/EEB dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su ženkliniu, pateikimu ir reklamavimu maisto produktų, skirtų parduoti galutiniam vartotojui, derinimo.⁸⁹ Direktyva 79/112/EEB buvo vienas iš pirmųjų horizontaliųjų maisto

Tarybos reglamento (EB) Nr. 1234/2007 taikymo taisyklės dėl 12 mėnesių ar jaunesnių galvijų mėšos prekybos (OL 2008 L 160, p. 22); Komisijos 2008 m. birželio 23 d. reglamente (EB) Nr. 589/2008, kuriuo nustatomos išsamios Tarybos reglamento (EB) Nr. 1234/2007 įgyvendinimo taisyklės dėl prekybos kiaušiniai standartų (OL 2008 L 163, p. 6); Komisijos 2009 m. liepos 14 d. reglamente (EB) Nr. 607/2009, kuriuo nustatomos tam tikros išsamios Tarybos reglamento (EB) Nr. 479/2008 įgyvendinimo taisyklės, susijusios su tam tikrų vyno sektoriaus produktų saugomomis kilmės vietos nuorodomis ir geografinėmis nuorodomis, tradiciniais terminais, ženkliniu ir pateikimu (OL 2009 L 193, p. 60); Komisijos 2009 m. spalio 7 d. reglamente (EB) Nr. 936/2009 dėl Europos Sąjungos ir trečiųjų šalių susitarimų dėl abipusio tam tikrų spiritinių gėrimų pripažinimo taikymo (OL 2009 L 264, p. 5); Tarybos 2009 m. lapkričio 20 d. reglamente (EB) Nr. 1224/2009, nustatančiame Bendrijos kontrolės sistemą, kuria užtikrinamas bendrosios žuvininkystės politikos taisyklių laikymasis, iš dalies keičiančiame reglamentus (EB) Nr. 847/96, (EB) Nr. 2371/2002, (EB) Nr. 811/2004, (EB) Nr. 768/2005, (EB) Nr. 2115/2005, (EB) Nr. 2166/2005, (EB) Nr. 388/2006, (EB) Nr. 509/2007, (EB) Nr. 676/2007, (EB) Nr. 1098/2007, (EB) Nr. 1300/2008, (EB) Nr. 1342/2008 ir panaikinančiame reglamentus (EEB) Nr. 2847/93, (EB) Nr. 1627/94 ir (EB) Nr. 1966/2006 (OL 2009 L 343, p. 1); Komisijos 2011 m. balandžio 8 d. įgyvendinimo reglamente (ES) Nr. 404/2011, kuriuo nustatomos išsamios Tarybos reglamento (EB) Nr. 1224/2009, nustatančio Bendrijos kontrolės sistemą, kuria užtikrinamas bendrosios žuvininkystės politikos taisyklių laikymasis, įgyvendinimo taisyklės (OL 2011 L 112, p. 1); Komisijos 2011 m. birželio 7 d. įgyvendinimo reglamente (ES) Nr. 543/2011, kuriuo nustatomos išsamios Tarybos reglamento (EB) Nr. 1234/2007 taikymo vaisių bei daržovių ir perdirbtų vaisių bei daržovių sektoriuose taisyklės (OL 2011 L 157, p. 1); Komisijos 2011 m. gruodžio 19 d. įgyvendinimo reglamente (ES) Nr. 1333/2011, nustatančiame bananų prekybos standartus, tų prekybos standartų laikymosi patikros taisyklės ir pranešimų teikimo tvarką bananų sektoriuje (OL 2011 L 336, p. 23); Komisijos 2012 m. sausio 13 d. įgyvendinimo reglamente (ES) Nr. 29/2012 dėl prekybos alyvuogių aliejumi standartų (OL 2012 L 12, p. 14); Europos Parlamento ir Tarybos 2013 m. birželio 12 d. reglamente (ES) Nr. 609/2013 dėl kūdikiams ir mažiems vaikams skirtų maisto produktų, specialiosios medicininės paskirties maisto produktų ir viso paros raciono pakaitalų svoriui kontroliuoti ir kuriuo panaikinami Tarybos direktyva 92/52/EEB, Komisijos direktyvos 96/8/EB, 1999/21/EB, 2006/125/EB ir 2006/141/EB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/39/EB ir Komisijos reglamentai (EB) Nr. 41/2009 ir (EB) Nr. 953/2009 (OL 2013 L 181, p. 35) (kuris su išimtimis taikomas nuo 2016-07-20); Europos Parlamento ir Tarybos 2013 m. gruodžio 11 d. reglamente (ES) Nr. 1379/2013 dėl bendro žvejybos ir akvakultūros produktų rinkų organizavimo, kuriuo iš dalies keičiami Tarybos reglamentai (EB) Nr. 1184/2006 ir (EB) Nr. 1224/2009 ir panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 104/2000 (OL 2013 L 354, p. 1); Europos Parlamento ir Tarybos 2013 m. gruodžio 17 d. reglamente (ES) Nr. 1308/2013, kuriuo nustatomas bendras žemės ūkio produktų rinkų organizavimas ir panaikinami Tarybos reglamentai (EEB) Nr. 922/72, (EEB) Nr. 234/79, (EB) Nr. 1037/2001 ir (EB) Nr. 1234/2007 (OL 2013 L 347, p. 671).

88 Apie tam tikras reglamento (ES) Nr. 1169/2011 taikymo terminų išimtis žr. 21 išnašą.

89 Tarybos 1978 m. gruodžio 18 d. direktyva 79/112/EEB dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su ženkliniu, pateikimu ir reklamavimu maisto produktų, skirtų parduoti galutiniam vartotojui, derinimo (OL 1979 L 33, p. 1).

produktus reglamentuojančių teisės aktų Europos Sąjungoje, nustatančių reikalavimus ne kuriam nors maisto produktui konkrečiai, o taikomas visiems maisto produktams.⁹⁰ Tačiau, atsižvelgiant į tai, kad direktyva 79/112/EEB buvo dažnai ir daug taisyta, bei siekiant aiškumo ir racionalumo, ši direktyva ir visi jos pakeitimai buvo konsoliduoti ir išdėstyti viename Europos Parlamento ir Tarybos 2000 m. kovo 20 d. direktyvos 2000/13/EB dėl valstybių narių įstatymų, reglamentuojančių maisto produktų ženklinimą, pateikimą ir reklamavimą, derinimo⁹¹ tekste.

Dar vykstant direktyvos 79/112/EEB kodifikavimo darbams, t. y. prieš priimant direktyvą 2000/13/EB, buvo paskelbta 2000 m. Baltoji knyga dėl maisto saugos,⁹² kurioje pažymėta, kad vartotojams turi būti suteikta būtina ir tiksli informacija, kad jie galėtų priimti informuotus sprendimus. Minėtoje baltojoje knygoje taip pat pažymėta, kad maisto tvarkymo subjektai be privalomų pateikti duomenų turėtų turėti galimybę pateikti ir daugiau informacijos ant etiketės, tačiau su sąlyga, kad ta informacija yra teisinga ir neklaidinanti. Taip pat pritaria nuostatoms, ir toliau draudžiančioms priskirti maisto produktams žmogaus ligų profilaktines ar gydomąsias savybes ar daryti nuorodą į jas, atsižvelgiant į tai, kad teiginiai apie tokias savybes gali lemti vartotojų apsisprendimą rinktis nesubalansuotą mitybą, kai pripažįstama, kad būtent subalansuota mityba yra geros sveikatos sąlyga.⁹³

Taigi direktyva 2000/13/EB iš principo išpildė Baltojoje knygoje dėl maisto saugos⁹⁴ išsakytus pastebėjimus: direktyvoje 2000/13/EB pateiktas privalomos nurodyti informacijos sąrašas, įtvirtintas draudimas klaidinti vartotojus ir pan. Tiesa, direktyvoje 2000/13/EB neužsiminta apie savanoriškai teikiamai informacijai taikytinus reikalavimus. Vis dėlto, direktyvos kaip reguliavimo priemonės pasirinkimas reiškė, kad tos direktyvos nuostatos turės būti perkeltos į valstybių narių nacionalinę teisę, o tai lėmė nacionalinio reguliavimo skirtumus, o su tuo – neigiamą įtaką ir vidaus rinkai Europos Sąjungoje. Todėl net ir priėmus direktyvą 2000/13/EB diskusijos netilo.

2006 metų vasarį Roterdame Nyderlandai ir Jungtinė Karalystė, remiamos Europos Komisijos, organizavo konferenciją, skirtą išimtinai aptarti maisto ženklinimo klausimus. Minėtoje konferencijoje dalyvavo ne tik Europos Komisijos ir valstybių narių oficialūs atstovai, bet ir maisto gamintojų, mažmenininkų, smulkiojo verslo ir vartotojų atstovai. Konferencijoje buvo siekiama išsiaiškinti visų suinteresuotų subjektų požiūrį į esamą situaciją, atskleisti, kokie poreikiai dar neišspręsti reguliuojant maisto produktų ženklinimą, diskutuoti, ar galima išskirti informaciją, reikalaujamą pateikti etiketėje, kuri būtų mažiau svarbi, ar yra kitų būdų pateikti informaciją apie maistą vartotojui nei etiketėje, taip pat diskutuota, kiek vartotojams aiškios ir suprantamos etiketės ir kokiomis priemonėmis būtų galima pagerinti situaciją ir kt.⁹⁵ Europos vartotojų organizacija (pranc.

90 MacMaoláin, C., *supra* note 52, p. 78.

91 Direktyva 2000/13/EB, *supra* note 85.

92 Commission White Paper on Food Safety. COM(1999) 719.

93 Tiesa, susirūpinimas nepakankamu maisto produktų ženklinimo reglamentavimu išreikštas ir 1997 metų Žaliojoje knygoje dėl maistui skirtų teisės aktų bendrųjų principų Europos Sąjungoje: The General Principles of Food Law in the European Union. Commission Green Paper. COM(97) 176.

94 White Paper COM(1999) 719, *op. cit.*

95 *A report summarising the first day of the Conference on Food Labelling at the Hilton Hotel, Rotterdam, on 15 and 16 February 2006* [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-05-15]. <<http://multimedia.food.gov.uk/multimedia/pdfs/rotterdamreport.pdf>>.

Bureau Européen des Unions de Consommateurs (BEUC) konferencijoje pažymėjo, kad vartotojams sunku rasti informaciją, sunku ją suprasti ir įskaityti, ir nurodė, kad būtent direktyva 2000/13/EB įtvirtintas reguliavimas nėra pakankamas.⁹⁶

Savo ruožtu 2006 metais DG SANCO pristatė konsultacinį dokumentą dėl ženklavimo,⁹⁷ kviesdamas visus suinteresuotus asmenis diskusijai, kada vienas iš iškeltų klausimų taip pat buvo aiškus ir lengvai įskaitomas ženklavimas.

Atsakydama į minėtas diskusijas, Europos Komisija 2008 metais pateikė Pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams.⁹⁸ Kad Europos Komisijos iniciatyva taptų reglamentu, prireikė ilgiau nei trejų metų. Tiesa, po to, kai Europos Komisija pateikė minėtą pasiūlymą, 2009 metais vyko naujosios kadencijos Europos Parlamento narių rinkimai, todėl šioms reikėjo iš naujo išgilinti į šio pasiūlymo turinį. Tačiau, net ir nepaisant Europos Parlamento sudėties kaitos, tas pasiūlymas susilaukė daug dėmesio ir diskusijų. 2010 m. birželį įvyko pirmasis pasiūlymo svarstymas Europos Parlamente.⁹⁹ 2011 metų vasarį savo bendrą poziciją pateikė Europos Taryba.¹⁰⁰ 2011 metų liepą Europos Parlamentas pateikė antrojo svarstymo poziciją, kuri reiškė sutarimą dėl galutinio dokumento teksto (atlikti 134 pakeitimai).¹⁰¹ Tą pačią dieną paskelbtame Europos Komisijos dokumente paaiškinant, kodėl maisto produktų ženklavimo reglamentuojantis teisės aktas keičiamas, pažymėta, kad „[š]iuo metu galiojantis teisės aktas, kuriuo nustatomos bendrosios maisto produktų ženklavimo nuostatos, priimtas

96 A report summarising the first day of the Conference on Food Labelling at the Hilton Hotel, Rotterdam, on 15 and 16 February 2006, *supra* note 95.

97 *Labelling: competitiveness, consumer information and better regulation for the EU* [interaktyvus]. A DG SANCO Consultative Document, February 2006 [žiūrėta 2014-05-15]. <http://ec.europa.eu/food/food/labellingnutrition/betterregulation/competitiveness_consumer_info.pdf>.

98 Pasiūlymas COM(2008) 40, *supra* note 55.

99 Europos Parlamento pozicija, priimta 2010 m. birželio 16 d. per pirmąjį svarstymą, siekiant priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. .../2010 dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams, kuriuo iš dalies keičiami Reglamentai (EB) Nr. 1924/2006 ir (EB) Nr. 1925/2006 bei panaikinamos Komisijos direktyva 87/250/EEB, Tarybos direktyva 90/496/EEB, Komisijos direktyvos 94/54/EB ir 1999/10/EB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/13/EB, Komisijos direktyvos 2002/67/EB ir 2004/77/EB bei Komisijos reglamentas (EB) Nr. 608/2004 [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-06-20]. <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2010-0222+0+DOC+XML+V0//LT#BKMD-16>>.

100 Position of the Council at first reading with a view to the adoption of a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on the provision of food information to consumers, amending Regulations (EC) No 1924/2006 and (EC) No 1925/2006 and repealing Directives 87/250/EEC, 90/496/EEC, 1999/10/EC, 2000/13/EC, 2002/67/EC, 2008/5/EC and Regulation (EC) No 608/2004 [interaktyvus]. Adopted by the Council on 21 February 2011 [žiūrėta 2014-06-20]. <<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2017602%202010%20REV%201>>.

101 Europos Parlamento pozicija, priimta 2011 m. liepos 6 d. per antrąjį svarstymą, siekiant priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. .../2011 dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams, kuriuo iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (EB) Nr. 1924/2006 ir (EB) Nr. 1925/2006 bei kuriuo panaikinami Komisijos direktyva 87/250/EEB, Tarybos direktyva 90/496/EEB, Komisijos direktyva 1999/10/EB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/13/EB, Komisijos direktyvos 2002/67/EB ir 2008/5/EB bei Komisijos reglamentas (EB) Nr. 608/2004 [interaktyvus]. Europos Parlamentas, 2011-07-06 [žiūrėta 2014-06-20]. <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2011-0324+0+DOC+XML+V0//LT#top>>.

1978 m., o maistingumo ženkinimo taisyklės – 1990 m. Vartotojų poreikiai ir prekybos būdai nuo to laiko labai pasikeitė. *Europos Sąjungos vartotojai nori daugiau žinoti apie įsigijamus maisto produktus, taip pat pageidauja, kad juos ženklinant pateikiama informacija būtų paprasta, įskaitoma, suprantama ir neklaidinanti* (pasviruoju šriftu pažymėta autorės). Daugiau kaip trejus metus rengtas naujasis teisės aktas padės vartotojams renkantis maistą priimti pagrįstus sprendimus, gal net pasirinkti tinkamesnį gyvenimo būdą.¹⁰²

Savo ruožu Europos Komisija pareiškė, kad „[t]ekstas yra Tarybos, Europos Parlamento ir Komisijos derybų rezultatas“¹⁰³ ir kad ji „sutinka su visais Parlamento pasiūlytais pakeitimais, kurie yra tarpinstitucinių derybų, leidusių pasiekti susitarimą per antrąjį svarstymą, rezultatas“.¹⁰⁴ 2011 m. lapkričio 22 d. reglamentas (ES) Nr. 1169/2011 paskelbtas Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje ir dėl jam priskiriamo tiesioginio veikimo ir taikymo požymio Europos Sąjungos valstybėms narėms jo nebereikia perkelti į nacionalinę teisę. Siekiant suinteresuotiems subjektams suteikti teisinio aiškumo reglamentuojant informacijos apie maistą teikimą vartotojams, naujuoju reguliavimu išplečiamos sąžiningos informacijos apie maistą teikimo praktikos taisyklės, konkretinamos atsakomybės už informacijos apie maistą teikimą nuostatos, įtvirtinami reikalavimai informacijos apie maistą teikimui vykdant maisto produktų nuotolinę prekybą, nustatomi informacijos įskaitomumo, aiškesnio alergenų nurodymo reikalavimai, išplečiamas atveju, kai privaloma nurodyti kilmės šalį ar kilmės vietą, sąrašas, įtvirtinamas teisinis pagrindas savanoriškos informacijos apie maistą pateikimui, į privalomų duomenų sąrašą įtraukiama maistingumo deklaracija ir kt. Atsižvelgiant į tai, kad direktyvos 2000/13/EB ir Tarybos 1990 m. rugsėjo 24 d. direktyvos 90/496/EEB dėl maisto produktų maistingumo ženkinimo,¹⁰⁵ taip pat kitų teisės aktų¹⁰⁶ tekstai peržiūrėti ir su atitinkamais pakeitimais perkelti į reglamentą (ES) Nr. 1169/2011, šie teisės aktai nuo 2014 m. gruodžio 13 d. panaikinami. Taigi naujuoju reguliavimu mėginama spręsti tiek naujus klausimus, tiek ir tuos, kuriais jau buvo diskutuota dar iki direktyvos 2000/13/EB priėmimo.

102 *Informacijos apie maistą teikimo reglamentas. Klausimai ir atsakymai* [interaktyvus]. Europos Komisija, MEMO/11/481, 2011-07-06 [žiūrėta 2014-06-20]. <http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-11-481_lt.htm>.

103 Komisijos nuomonė pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 294 straipsnio 7 dalies c punktą dėl Europos Parlamento siūlymo pakeisti Tarybos poziciją dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams, kuriuo keičiami reglamentai (EB) Nr. 1924/2006 ir (EB) Nr. 1925/2006, ir panaikinamos direktyvos 87/250/EEB, 90/496/EEB, 1999/10/EB, 2000/13/EB, 2002/67/EB, 2008/5/EB ir reglamentai (EB) Nr. 608/2004. COM(2011) 475.

104 *Ibid.*

105 Direktyva 90/496/EEB, *supra* note 85.

106 Komisijos 1987 m. balandžio 15 d. direktyva 87/250/EEB dėl alkoholio koncentracijos tūrio procentais nurodymo ženklinant galutiniam vartotojui parduoti skirtus alkoholinius gėrimus (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 13 skyrius, 8 tomas, p. 275); Komisijos 1999 m. kovo 8 d. direktyva 1999/10/EB, nustatanti nuo Tarybos direktyvos 79/112/EEB 7 straipsnio leidžiančias nukrypti nuostatas dėl maisto produktų ženkinimo etiketėmis (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 4 tomas, p. 113); direktyva 2002/67/EB, *supra* note 85; Komisijos 2008 m. sausio 30 d. direktyva 2008/5/EB dėl privalomos informacijos, nenurodytos Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2000/13/EB, nurodymo ženklinant tam tikrus maisto produktus (kodifikuota redakcija) (OL 2008 L 27, p. 12); reglamentas (EB) Nr. 608/2004, *supra* note 85.

1.2. Informacijos apie maistą teisinis reguliavimas Lietuvoje

Lietuvoje, kaip ir Europos Sąjungoje, informacijos apie maistą teikimo vartotojams reikalavimai reglamentuojami tuo pačiu principu: horizontaliuosiuose¹⁰⁷ ir vertikaliuosiuose¹⁰⁸

- 107 Iki 2014-12-12 imtinai vadovautasi Lietuvos higienos norma HN 119:2002 „Maisto produktų ženklintas“; nuo 2014-12-13 vadovaujama šia higienos norma, išdėstyta nauja redakcija Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2014 m. lapkričio 24 d. įsakymu Nr. V-1213; taip pat: Žemės ūkio ir maisto produktų, kaip garantuotų tradicinių gaminių, įregistravimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2002 m. gruodžio 20 d. įsakymu Nr. 500 „Dėl Žemės ūkio ir maisto produktų, kaip garantuotų tradicinių gaminių, įregistravimo taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 1-13; Greitai užšaldytų maisto produktų techninis reglamentas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2000 m. vasario 3 d. įsakymu Nr. 33 „Dėl Greitai užšaldytų maisto produktų techninio reglamento patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 12-309; Išskirtinės kokybės žemės ūkio ir maisto produktų pripažinimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2007 m. lapkričio 29 d. įsakymu Nr. 3D-524 „Dėl išskirtinės kokybės žemės ūkio ir maisto produktų“. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 126-5142; Maisto ir jo ingredientų apdorojimo jonizuojančia spinduliuote reikalavimai, patvirtinti Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. liepos 1 d. įsakymu Nr. V-393 „Dėl Maisto ir jo ingredientų apdorojimo jonizuojančia spinduliuote reikalavimų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 70-3206; Žemės ūkio ir maisto produktų kilmės vietos nuorodų ir geografinių nuorodų apsaugos taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2002 m. gruodžio 20 d. įsakymu Nr. 499 „Dėl Žemės ūkio ir maisto produktų kilmės vietos nuorodų ir geografinių nuorodų apsaugos taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 1-12, ir kt.
- 108 Pavyzdžiui, Lietuvos higienos norma HN 17:2010 „Maisto papildai“, patvirtinta Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. gegužės 13 d. įsakymu Nr. V-432 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 17:2010 „Maisto papildai“ patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 58-2844; Lietuvos higienos norma HN 28:2003 „Natūralaus mineralinio vandens ir šaltinio vandens naudojimo ir pateikimo į rinką reikalavimai“, patvirtinta Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. gruodžio 23 d. įsakymu Nr. V-758 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 28:2003 „Natūralaus mineralinio vandens ir šaltinio vandens naudojimo ir pateikimo į rinką reikalavimai“ patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 7-154; Lietuvos higienos norma HN 107:2013 „Specialios mitybinės paskirties maisto produktai“, patvirtinta Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2001 m. gruodžio 22 d. įsakymu Nr. 666 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 107:2013 „Specialios mitybinės paskirties maisto produktai“ patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 5-199; Privalomųjų acto kokybės reikalavimų aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2001 m. rugpjūčio 13 d. įsakymu Nr. 282 „Dėl Privalomųjų acto kokybės reikalavimų aprašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 71-2537; Spiritinių gėrimų gamybos, tvarkymo ir prekinio pateikimo techninis reglamentas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2003 m. balandžio 7 d. įsakymu Nr. 3D-139 „Dėl Spiritinių gėrimų gamybos, tvarkymo ir prekinio pateikimo techninio reglamento patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 36-1600; Midaus, midaus gėrimo ir spiritinių gėrimų, pagamintų iš midaus, apibūdinimo, gamybos ir prekinio pateikimo techninis reglamentas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2003 m. rugsėjo 26 d. įsakymu Nr. 3D-393 „Dėl Midaus, midaus gėrimo ir spiritinių gėrimų, pagamintų iš midaus, apibūdinimo, gamybos ir prekinio pateikimo techninio reglamento patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 92-4174; Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2004 m. gruodžio 29 d. įsakymas Nr. 3D-687 „Dėl etilo alkoholio koncentracijos nurodymo ženklinant alkoholinius gėrimus“. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 188-7040 (šis įsakymas pripažintas netekusiu galios Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2014 m. lapkričio 27 d. įsakymu Nr. 3D-896 „Dėl žemės ūkio ministro 2004 m. gruodžio 29 d. įsakymo Nr. 3D-687 „Dėl etilo alkoholio koncentracijos nurodymo ženklinant alkoholinius gėrimus“ pripažinimo netekusiu galios“ (*Teisės aktų registras*. 2014, Nr. 2014-18067), atsižvelgiant į tai, kad nuo 2014-12-13 pradėtas taikyti reglamentas (ES) Nr. 1169/2011, kuriame įtvirtintas reikalavimas daugiau kaip 1,2 proc. tūrio koncentracijos alkoholio turintiems gėrimams nurodyti faktinę alkoholio koncentraciją, išreikštą

tūrio procentais); Alkoholinių kokteilių terminų, gamybos ir prekinio pateikimo techninis reglamentas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2003 m. rugpjūčio 5 d. įsakymu Nr. 3D-322 „Dėl Alkoholinių kokteilių terminų, gamybos ir prekinio pateikimo techninio reglamento patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 80-3673; Vaisių ir uogų vyno, vaisių ir uogų vyno gėrimų ir kokteilių apibūdinimo, gamybos ir prekinio pateikimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2001 m. gegužės 25 d. įsakymu Nr. 171 „Dėl Vaisių ir uogų vyno taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 45-1605; Sidrų apibūdinimo, gamybos ir prekinio pateikimo techninis reglamentas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2003 m. balandžio 8 d. įsakymu Nr. 3D-146 „Dėl Sidrų apibūdinimo, gamybos ir prekinio pateikimo techninio reglamento patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 35-1520; Alaus ir alaus kokteilių apibūdinimo, gamybos ir prekinio pateikimo techninis reglamentas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2002 m. gruodžio 11 d. įsakymu Nr. 487 „Dėl Alaus ir alaus kokteilių apibūdinimo, gamybos ir prekinio pateikimo techninio reglamento patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 127-5761; Mažais kiekiais surenkamų Lietuvos Respublikos rinkai tiekiamų arbatžolių ir / ar prieskonių tvarkymo reikalavimai, patvirtinti Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2008 m. rugsėjo 11 d. įsakymu Nr. B1-468 „Dėl Mažais kiekiais surenkamų Lietuvos Respublikos rinkai tiekiamų arbatžolių ir / ar prieskonių tvarkymo reikalavimų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 109-4190; Cukraus, skirto žmonėms vartoti, gliukozės ir invertuotojo cukraus sirupų bei tirpalų sudėties ir tyrimo metodų techninis reglamentas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2007 m. liepos 9 d. įsakymu Nr. 3D-325 „Dėl Cukraus, skirto žmonėms vartoti, gliukozės ir invertuotojo cukraus sirupų bei tirpalų sudėties ir tyrimo metodų techninio reglamento patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 79-3201; Džemų ir panašių produktų techninis reglamentas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2000 m. vasario 29 d. įsakymu Nr. 60 „Dėl Džemų ir panašių produktų techninio reglamento patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 20-517; Vaisių sulčių ir panašių produktų techninis reglamentas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2000 m. vasario 29 d. įsakymu Nr. 61 „Dėl Vaisių sulčių ir panašių produktų techninio reglamento patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 20-518; Privalomieji greitai užšaldytų žiedinių kopūstų kokybės reikalavimai ir Privalomieji greitai užšaldytų braškių kokybės reikalavimai, patvirtinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2003 m. rugpjūčio 28 d. įsakymu Nr. 3D-353 „Dėl Privalomieji greitai užšaldytų žiedinių kopūstų ir greitai užšaldytų braškių kokybės reikalavimų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 87-3946; Miško grybų ir jų gaminių kokybės reikalavimai, patvirtinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2004 m. spalio 11 d. įsakymu Nr. 3D-548 „Dėl Miško grybų ir jų gaminių kokybės reikalavimų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 153-5590; Privalomieji konservuotų agurkų kokybės reikalavimai, Privalomieji konservuotų morkų kokybės reikalavimai ir Privalomieji konservuotų kultūrinių grybų kokybės reikalavimai, patvirtinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2002 m. lapkričio 11 d. įsakymu Nr. 436 „Dėl Privalomųjų konservuotų agurkų, konservuotų morkų ir konservuotų kultūrinių grybų kokybės reikalavimų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 112-5019; Privalomieji kavavos ir šokolado produktų kokybės reikalavimai, patvirtinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 1999 m. liepos 1 d. įsakymu Nr. 288 „Dėl Privalomųjų kavavos ir šokolado produktų kokybės reikalavimų“. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 60-1964; Techninis reglamentas, nustatantis kavos ekstraktų ir cikorijos ekstraktų sudėtį ir analizės metodus, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2001 m. kovo 19 d. įsakymu Nr. 60 „Dėl Techninio reglamento, nustatančio kavos ekstraktų ir cikorijos ekstraktų sudėtį ir analizės metodus, patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 25-840; Privalomieji maistinių grūdų kokybės reikalavimai, Privalomieji miltų kokybės reikalavimai ir Privalomieji kruopų kokybės reikalavimai, patvirtinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2001 m. kovo 8 d. įsakymu Nr. 52 „Dėl Privalomųjų grūdų, miltų ir kruopų kokybės reikalavimų“. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 22-746; Medaus techninis reglamentas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2003 m. rugpjūčio 12 d. įsakymu Nr. 3D-333 „Dėl Medaus techninio reglamento patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 81-3714; Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2008 m. birželio 26 d. įsakymas Nr. 3D-359 „Dėl dvylikos mėnesių ir jaunesnių galvijų mėsos ženklavimo“. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 73-2843; Vietinei rinkai skirtos smulkintos mėsos specialieji ženklavimo reikalavimai, patvirtinti Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2006 m. gegužės 25 d. įsakymu Nr. B1-535

teisės aktuose. Svarbu nepamiršti, kad Europos Sąjungos teisės normos yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis.¹⁰⁹ Taigi nuo Lietuvos narystės Europos Sąjungoje pradžios, t. y. nuo 2004 m. gegužės 1 d., nacionalinis reguliavimas glaudžiai susijęs su Europos Sąjungos reguliavimu: reglamentai ir sprendimai, kuriuose įtvirtinti informacijos apie maistą teikimui vartotojams keliami reikalavimai, valstybėse narėse veikia ir taikomi tiesiogiai, o šios srities direktyvos perkeliamos į nacionalinę teisę. Iš tiesų informacijos apie maistą teikimo vartotojams, kaip ir maisto produktų apskritai, teisinis reguliavimas didžiąja dalimi suderintas Europos Sąjungos lygiu.

„Dėl Vietinei rinkai skirtos smulkintos mėsos specialiųjų ženklavimo reikalavimų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 104-3993; Varškės ir varškės gaminių kokybės reikalavimai, patvirtinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2002 m. gruodžio 11 d. įsakymu Nr. 488 „Dėl Varškės ir varškės gaminių kokybės reikalavimų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 119-5366; Grietinėlės ir jos gaminių kokybės reikalavimai, patvirtinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2005 m. balandžio 18 d. įsakymu Nr. 3D-225 „Dėl Grietinėlės ir jos gaminių kokybės reikalavimų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 52-1768; Sūrių kokybės reikalavimų aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2008 m. birželio 13 d. įsakymu Nr. 3D-335 „Dėl Sūrių kokybės reikalavimų aprašo patvirtinimo ir kai kurių žemės ūkio ministro įsakymų, susijusių su privalomaisiais kokybės reikalavimais, pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 70-2675; Raugintų pieno gaminių kokybės reikalavimai, patvirtinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2005 m. liepos 8 d. įsakymu Nr. 3D-335 „Dėl Raugintų pieno gaminių kokybės reikalavimų patvirtinimo bei kai kurių žemės ūkio ministro įsakymų pripažinimo netekusiais galios“. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 90-3393; Laktoproteinų (kazeinų ir kazeinų), skirtų žmonėms vartoti, techninis reglamentas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2010 m. gegužės 7 d. įsakymu Nr. 3D-435 „Dėl Laktoproteinų (kazeinų ir kazeinų), skirtų žmonėms vartoti, techninio reglamento patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 55-2721; Lydytų sūrių techninis reglamentas ir Valgomųjų ledų techninis reglamentas, patvirtinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 1999 m. gegužės 20 d. įsakymu Nr. 210 „Dėl Privalomųjų kokybės reikalavimų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 46-1467; Reikalavimai pieno produktų gamybai ūkiuose ir jų pardavimui, patvirtinti Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2008 m. balandžio 24 d. įsakymu Nr. B1-251 „Dėl Reikalavimų pieno produktų gamybai ūkiuose ir jų pardavimui patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 56-2138; Maistinių bulvių kokybės reikalavimai, patvirtinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2002 m. gegužės 23 d. įsakymu Nr. 193 „Dėl Maistinių bulvių kokybės reikalavimų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 53-2097; Džiovintų vaisių kokybės reikalavimai, patvirtinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2006 m. balandžio 19 d. įsakymu Nr. 3D-155 „Dėl Džiovintų vaisių kokybės reikalavimų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 45-1635; Privalomieji konservuotų braškių kokybės reikalavimai ir Privalomieji konservuoto obuolių padažo kokybės reikalavimai, patvirtinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2002 m. gegužės 8 d. įsakymu Nr. 174 „Dėl Privalomųjų konservuotų braškių ir Privalomųjų konservuotų obuolių padažo kokybės reikalavimų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 49-1917; Nealkoholinių gėrimų ir giros apibūdinimo, gamybos ir prekinio pateikimo techninis reglamentas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2009 m. sausio 12 d. įsakymu Nr. 3D-13 „Dėl Nealkoholinių gėrimų ir giros apibūdinimo, gamybos ir prekinio pateikimo techninio reglamento patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 7-252; Veterinarijos reikalavimai gyvų žuvų tvarkymui mažmeninės prekybos subjektuose, patvirtinti Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2007 m. birželio 28 d. įsakymu Nr. B1-571 „Dėl Veterinarijos reikalavimų gyvų žuvų tvarkymui mažmeninės prekybos subjektuose patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 78-3183; Komercinių žuvų rūšių pavadinimų sąrašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2008 m. sausio 15 d. įsakymu Nr. 3D-22 „Dėl Komercinių žuvų rūšių pavadinimų sąrašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 9-318.

109 Lietuvos Respublikos Konstitucijos papildymo Konstituciniu aktu „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos 150 straipsnio papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 111-4123.

Pagrindinis horizontalusis šios srities teisės aktas Lietuvoje yra Lietuvos higienos norma HN 119:2014 „Maisto produktų ženklimas“.¹¹⁰ Pirmoji minėtos higienos normos redakcija, galiojusi iki 2014-12-12,¹¹¹ buvo patvirtinta 2002 metais, t. y. rengiantis Lietuvos narystei Europos Sąjungoje ir įgyvendinant Teisės derinimo priemonių 2002 metų plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. vasario 27 d. nutarimu Nr. 300 „Dėl Lietuvos pasirengimo narystei Europos Sąjungoje programos (Nacionalinė ACQUIS priėmimo programa) teisės derinimo priemonių ir ACQUIS įgyvendinimo priemonių 2002 metų planų patvirtinimo“³, 3.1.6 – T2 priemonę, į šią higienos normą tuo metu perkeltiant direktyvos 2000/13/EB, direktyvos 90/496/EEB ir Tarybos 1989 m. birželio 14 d. direktyvos 89/396/EEB dėl nuorodų arba žymų maisto produkto partijai identifikuoti,¹¹² nuostatas¹¹³ ir įtvirtinant bendruosius maisto produktų ženklavimo, maistingumo bei partijų žymėjimo reikalavimus.¹¹⁴

Pažymėtina, kad iki Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklimas“ Lietuvoje specialaus horizontaliojo teisinio reglamentavimo, skirto išimtinai informacijos apie maistą teikimui, nebuvo. Nuo 1993 metų maisto tvarkymo subjektai savanoriškai vadovavosi Lietuvos standartizacijos departamento parengtu ir patvirtintu Lietuvos standartu LST (CODEX STAN 1):1993 „Fasuotų maisto produktų ženklimas. Bendrieji reikalavimai“¹¹⁵ praktiškai perimtu iš *Codex Alimentarius* komisijos¹¹⁶ standarto, skirto fasuotų maisto produktų ženklavimui.¹¹⁷ Paminėtinas ir Lietuvos standartizacijos tarybos dokumentas SD CAC/GL2:1993. Kodekso rekomendacijos dėl maisto produktų

110 Ši higienos normos redakcija galioja nuo 2014-12-13. Žr. 31 išnašą.

111 Taip pat žr. 31 išnašą.

112 Tarybos 1989 m. birželio 14 d. direktyva 89/396/EEB dėl nuorodų arba žymų maisto produkto partijai identifikuoti (OL 2004 m. specialusis leidimas, 13 skyrius, 10 tomas, p. 3). Direktyva 89/396/EEB panaikinta išdėsčius ją nauja kodifikuota redakcija Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. gruodžio 13 d. direktyva 2011/91/ES dėl nuorodų arba žymų maisto produkto partijai identifikuoti (OL 2011 L 334, p. 1).

113 Išsamus Europos Sąjungos teisės aktų, kurių nuostatos perkeltos į tuometinę Lietuvos higienos normą HN 119:2002 „Maisto produktų ženklimas“, sąrašas pateiktas šios higienos normos preambulėje.

114 Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklimas“ 1 punktas.

115 Lietuvos standartas LST (CODEX STAN 1):1993 „Fasuotų maisto produktų ženklimas. Bendrieji reikalavimai“. LST biuletenis, 1993-10.

116 *Codex Alimentarius* komisija – tai 1963 m. Jungtinių Tautų maisto ir žemės ūkio organizacijos (angl. *Food and Agriculture Organization of the United Nations* (FAO) ir Pasaulio sveikatos organizacijos (angl. *World Health Organization* (WHO)) įkurta komisija, kurios tikslas – įgyvendinti Jungtinę FAO/WHO maisto standartų programą priimant maisto standartus, gaires, praktikos kodeksus. *Codex timeline from 1945 to the present* [interaktyvus]. *Codex Alimentarius*, 2014 [žiūrėta 2014-08-22]. <<http://www.codexalimentarius.org/about-codex/codex-timeline/en/>>. Lietuva *Codex Alimentarius* komisijos nare tapo 1992 metais. *List of Codex members* [interaktyvus]. *Codex Alimentarius*, 2014 [žiūrėta 2014-08-22]. <http://www.codexalimentarius.org/members-observers/members/en/?no_cache=1>. Apie *Codex Alimentarius* komisiją taip pat žr.: Paserpskienė, M. *Codex Alimentarius* komisija, jos tikslai, uždaviniai bei Kodekso nuostatų įgyvendinimas Lietuvos pieno sektoriuje (apžvalga). *Maisto chemija ir technologija*. 2005, 39(1): 54–67.

117 General Standard for the Labelling of Prepackaged Foods CODEX STAN 1-1985. Visi *Codex Alimentarius* komisijos patvirtinti standartai ir kiti dokumentai pateikiami *Codex Alimentarius* interneto svetainėje: *List of standards* [interaktyvus]. *Codex Alimentarius*, 2014 [žiūrėta 2014-08-22]. <<http://www.codexalimentarius.org/standards/list-of-standards/>>.

maistingumo žymėjimo etiketėse.¹¹⁸ Be to, 1998 metais bendrieji Lietuvos Respublikos vidaus rinkoje vartotojui parduodamų prekių ženklavimo reikalavimai reglamentuoti priėmus Lietuvos Respublikoje parduodamų prekių ženklavimo taisykles, patvirtintas Lietuvos Respublikos ūkio ministro 1998 m. balandžio 16 d. įsakymu Nr. 137 „Dėl Lietuvos Respublikoje parduodamų prekių ženklavimo taisyklių patvirtinimo“¹¹⁹ kurių 3 punkte vardijant taisykles bei dokumentus, kuriais vadovaujantis turi būti ženklintos Lietuvos Respublikos vidaus rinkoje parduodamos prekės, be kitų dokumentų nurodomi ir minėtasis standartas bei rekomendacijos, kurie, prasidėjus Lietuvos integracijos į Europos Sąjungą procesams ir 2003 m. liepos 1 d. įsigaliojus Lietuvos higienos normai HN 119:2002 „Maisto produktų ženklavimas“, neteko aktualumo ir todėl 2003 m. gruodžio 15 d. buvo panaikinti,¹²⁰ o minėtos Lietuvos Respublikoje parduodamų prekių ženklavimo taisyklės tapo taikytinos tiek, kiek konkrečios prekės ženklavimą reglamentuojančiame teisės akte nenustatyta.

Kadangi nuo 2014 m. gruodžio 13 d. tiesiogiai pradėtas taikyti reglamentas (ES) Nr. 1169/2011, kuriuo panaikinami kai kurie teisės aktai, įskaitant direktyvas 2000/13/EB ir 90/496/EEB, atitinkamai turi būti peržiūrėtas bei pakeistas ir nacionalinis šios srities reguliavimas, siekiant išvengti dvigubo reguliavimo ir maišaties.¹²¹

1.3. Informacijos apie maistą samprata

Tradiciskai *informacijai apie maistą ar jos teikimo vartotojams būdams* nusakyti tiek teorijoje, tiek praktikoje vartojamos konkretesnės nei šios paminėtos sąvokos, t. y. teisės aktų pavadinimuose, jų tekstuose, teisės doktrinoje ir praktikoje paprastai vartojamos maisto produktų ženklavimo (angl. *labelling*; vok. *die Lebensmittelkennzeichnung*), maisto reklamos (angl. *advertising*; vok. *die Werbung*), maisto pateikimo (angl. *presentation of*

118 Lietuvos standartizacijos tarnybos dokumentas SD CAC/GL2:1993. Kodekso rekomendacijos dėl maisto produktų maistingumo žymėjimo etiketėse. LST biuletenis, 1994- 01.

119 Lietuvos Respublikoje parduodamų prekių ženklavimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos ūkio ministro 1998 m. balandžio 16 d. įsakymu Nr. 137 „Dėl Lietuvos Respublikoje parduodamų prekių ženklavimo taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 38-1024. 2002 metais minėtos taisyklės pripažintos netekusiomis galios, priėmus Lietuvos Respublikoje parduodamų daiktų (prekių) ženklavimo ir kainų nurodymo taisykles, patvirtintas Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2002 m. gegužės 15 d. įsakymu Nr. 170 „Dėl Lietuvos Respublikoje parduodamų daiktų (prekių) ženklavimo ir kainų nurodymo taisyklių“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 50-1927. Tiesa, Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2014 m. birželio 11 d. įsakymu Nr. 4-376 „Dėl Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2002 m. gegužės 15 d. įsakymo Nr. 170 „Dėl Lietuvos Respublikoje parduodamų daiktų (prekių) ženklavimo ir kainų nurodymo taisyklių“ pakeitimo“ (*Teisės aktų registras*. 2014, Nr. 2014-07683), pakeisti 2002 metų taisyklių pavadinimas ir jas patvirtinančio įsakymo antraštė, todėl teiktina ši nuoroda į šaltinį: Prekių ženklavimo ir kainų nurodymo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2002 m. gegužės 15 d. įsakymu Nr. 170 „Dėl Prekių ženklavimo ir kainų nurodymo taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 50-1927.

120 *Lietuvos standartas LST (CODEX STAN 1):1993 „Fasuotų maisto produktų ženklavimas. Bendrieji reikalavimai“* [interaktyvus]. Lietuvos standartizacijos departamentas, 2014 [žiūrėta 2014-08-22]. <<http://www.lsd.lt/standards/catalog.php?ics=0&pid=619779>>. *Lietuvos standartizacijos tarnybos dokumentas SD CAC/GL2:1993. Kodekso rekomendacijos dėl maisto produktų maistingumo žymėjimo etiketėse* [interaktyvus]. Lietuvos standartizacijos departamentas, 2014 [žiūrėta 2014-08-22]. <<http://www.lsd.lt/standards/catalog.php?ics=0&pid=619111>>.

121 Apie nacionalinio reglamentavimo pokyčius žr. 31 išnašoje.

foods; vok. *die Aufmachung von Lebensmitteln*) sąvokos. Tačiau priėmus reglamentą (ES) Nr. 1169/2011 pirmą kartą teisiškai įtvirtinama informacijos apie maistą (angl. *food information*; vok. *die Information über Lebensmittel*) sąvoka, kuri apibrėžiama kaip informacija apie maisto produktą, pateikiama galutiniam vartotojui etiketėje, kitoje kartu pateikiamoje medžiagoje ar kitomis priemonėmis, įskaitant šiuolaikinių technologijų priemones arba žodinę komunikaciją.¹²² Taigi apibrėžiant informacijos apie maistą sąvoką tas pats dalykas (informacija apie maistą) aiškinamas tuo pačiu (informacija apie maisto produktą), nurodant, kad ta informacija teikiama galutiniam vartotojui, ir išskiriant to pateikimo būdus: etiketėje, kitoje kartu pateikiamoje medžiagoje ar kitomis priemonėmis. Todėl, analizuojant minėtą apibrėžimą, kyla ne tik klausimas, kokia informacija patenka į aptariamą sąvoką, bet ir kieno teikiama informacija.

Štai, pavyzdžiui, B. Kühnle išskiria tris pagrindinius vartotojui reikšmingus informacijos apie maistą šaltinius (tipus): 1) gamintojo ir (ar) pardavėjo teikiama informacija ant produkto ar marketingo komunikacijos priemonėmis; 2) valstybinės valdžios institucijų teikiama informacija;¹²³ 3) informacija, susijusi su maisto produkto kokybe, kaina ar kitais aspektais (pavyzdžiui, produkto testavimas, kokybės ženklai ir pan.), teikiama institucijų (ne valstybinės valdžios – aut. pastaba) ar žiniasklaidos.¹²⁴ Vis dėlto sprendžiant klausimą, kieno teikiama informacijai apie maistą taikytini informaciją apie maistą reglamentuojantys teisės aktai, reikėtų pasitelkti tų teisės aktų nuostatas.

Visų pirma, reglamento (ES) Nr. 1169/2011 nuostatos rodo, kad į analizuojamą informacijos apie maistą sąvoką patenka tik ta informacija apie maistą, kurią teikia maisto tvarkymo subjektai. Pagal reglamento (ES) Nr. 1169/2011 1 straipsnio 3 dalį šis reglamentas taikomas maisto tvarkymo subjektams visais maisto tiekimo grandinės etapais, kai jų veikla susijusi su informacijos apie maistą teikimu vartotojams. Tačiau reglamento (ES) Nr. 1169/2011 preambulės 15 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad Europos Sąjungos taisyklės turėtų būti taikomos tik toms įmonėms, kurių pobūdis yra toks, kad galima daryti prielaidą apie tam tikrą jų veiklos tęstinumą ir tam tikrą jų organizavimo lygį. Toje

122 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 2 straipsnio 2 dalies a punktas.

123 Valstybinės valdžios institucijos reglamento (EB) Nr. 178/2002 10 straipsnyje taip pat įpareigojamos imtis priemonių informuoti visuomenę, tačiau tik tada, kai yra rimtų priežasčių įtarti, kad maistas gali kelti pavojų žmonių ar gyvūnų sveikatai. Vis dėlto, literatūroje diskutuojama dėl minėto straipsnio taikymo apimties, keliant klausimą, ar šis straipsnis apima ir tuos atvejus, kai maisto produktas nekelia pavojaus sveikatai, o, pavyzdžiui, yra nesaugus dėl to, kad pagal reglamento (EB) Nr. 178/2002 14 straipsnio 2 dalies b punktą netinka žmonėms vartoti (pagal reglamento (EB) Nr. 178/2002 14 straipsnio 5 dalį nustatant, ar maistas netinkamas žmonėms vartoti, atsižvelgiama į tai, ar jis nepriimtinas dėl jo numatytos paskirties, užterštumo ar dėl pašalinių medžiagų, puvimo, gedimo ar irimo): pavyzdžiui, Voit, W. Die Befugnis zur Information der Öffentlichkeit bei täuschenden, aber die Gesundheit nicht gefährdenden Lebensmitteln. *Lebensmittel und Recht*. 2012, 1: 9–25. Taip pat žr. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimą byloje C-636/11, *Karl Berger prieš Freistaat Bayern* [2013] (dar nepaskelbta), kurioje jis išaiškino, kad reglamento (EB) Nr. 178/2002 10 straipsnis aiškintinas taip, kad juo nedraudžiama nacionalinė norma, pagal kurią leidžiama informuoti visuomenę nurodant maisto produkto pavadinimą ir įmonės, kurios vardu arba komerciniu pavadinimu maisto produktas buvo pagamintas ar perdirbtas arba pateiktas į rinką, pavadinimą tokiu atveju, kai toks maisto produktas, nors ir yra sveikatai nekenksmingas, tačiau netinkamas žmonėms vartoti.

124 Kühnle, B. Verbraucherschutz durch Information im Lebensmittelrecht. *Verbraucherschutz durch Information im Lebensmittelrecht*. Bayreuth: P.C.O., 2010, p. 6.

pačioje konstatuojamojoje dalyje taip pat paaiškinta, kad į reglamento (ES) Nr. 1169/2011 taikymo sritį neturėtų patekti tokia veikla, kaip antai atsitikinėjimas progomis privačių asmenų atliekamas maisto tvarkymas ir pristatymas, valgio pateikimas ir maisto pardavimas, pavyzdžiui, per labdaros renginius ar vietos bendruomenės šventes ir susitikimus. Toks paaiškinimas sutampa ir su pateiktu maisto produktų higieną reglamentuojančiuose Europos Sąjungos teisės aktuose, kuriuose įtvirtintas vienas esminių reikalavimų, taikomų maisto tvarkymo subjektams, t. y. reikalavimas, kad šie praneštų kompetentingai institucijai apie visas jų valdomas įmones, vykdančias veiklą bet kuriame iš maisto gamybos, perdirbimo ir pristatymo etapų, kad kiekviena tokia įmonė būtų registruota arba patvirtinta.¹²⁵ Taigi, jei įmonė nėra registruota ar patvirtinta, t. y. ji nėra valstybinės maisto kontrolės¹²⁶ subjektas, tai jos teikiama informacija gal ir galėtų būti laikoma informacija apie maistą pačia bendriausia prasme, tačiau reglamento (ES) Nr. 1169/2011 reikalavimai jai nebūtų taikomi. Tokiu atveju, jei minėta įmonė pažeistų teisės aktų reikalavimus, pavyzdžiui, teiktų klaidinančią informaciją apie maistą, reikėtų ieškoti kitų teisės aktų, į kurių taikymo sritį patektų toks atvejis. Pavyzdžiui, jei ūkio subjektas (ne maisto tvarkymo subjektas) teiktų klaidinančią informaciją apie maistą, būtų galima taikyti tą nacionalinį teisės aktą, kuriuo įgyvendinama Nesąžiningos komercinės veiklos direktyva. Lietuvoje tai būtų Lietuvos Respublikos nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymas¹²⁷ ir ypač šio įstatymo 5 ir 6 straipsniai dėl klaidinančios komercinės veiklos.

Direktyvoje 2000/13/EB apibrėžiant jos taikymo sritį tokių nuostatų, kad taisyklės taikomos maisto tvarkymo subjektų teikiamai informacijai apie maistą, nebuvo. Direktyvos 2000/13/EB 1 straipsnio 1 dalyje buvo nurodyta, kad šioje direktyvoje kalbama apie galutiniam vartotojui pateiktiną maisto produktų ženklinį ir kai kuriuos šių produktų pateikimo bei reklamavimo klausimus. Tačiau direktyvą 2000/13/EB įgyvendinusios

125 Reikalavimas registruoti ar patvirtinti įmones įtvirtintas Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. balandžio 29 d. reglamento (EB) Nr. 852/2004 dėl maisto produktų higienos (OL 2004 m. specialusis leidimas, 13 skyrius, 34 tomas, p. 319) 6 straipsnyje. Tačiau reglamento (EB) Nr. 852/2004 preambulės 9 konstatuojamojoje dalyje taip pat pažymėta, kad taisyklės turėtų būti taikomos tik toms įmonėms, kurios vykdo tam tikrą veiklos tęstinumą ir yra tam tikros struktūros dalis. Tam tikrų Reglamento (EB) Nr. 852/2004 dėl maisto produktų higienos nuostatų įgyvendinimo gairėse paaiškinta, kad „[a]smenys, tvarkantys, ruošiantys, sandėliuojantys ar tiekiantys maisto produktus kartais ir nedideliais kiekiais (pvz., bažnyčios, mokyklos renginiuose ar miesto mugėse ir kitomis progomis, pvz., organizuojant labdarą, kurioje dalyvauja privatūs asmenys savanoriai ir kai maistas ruošiamas retkarčiais) negali būti laikomi „įmone“, ir todėl jiems netaikomi Bendrijos higienos teisės aktų reikalavimai.“ *Tam tikrų Reglamento (EB) Nr. 852/2004 dėl maisto produktų higienos nuostatų įgyvendinimo gairės* [interaktyvus]. Europos Komisija, 2012-06-18 [žiūrėta 2014-06-21]. <http://ec.europa.eu/food/food/biosafety/hygienelegislation/guidance_doc_852-2004_lt.pdf>.

126 Pagal Lietuvos Respublikos maisto įstatymo (*Valstybės žinios*. 2000, Nr. 32-893) 2 straipsnio 19 dalį šiame įstatyme sąvoka „valstybinė maisto kontrolė“ atitinka sąvoką „oficiali kontrolė“ ir vartojama ta pačia reikšme, kaip ši apibrėžta Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. balandžio 29 d. reglamento (EB) Nr. 852/2004 dėl oficialios kontrolės, kuri atliekama siekiant užtikrinti, kad būtų įvertinama, ar laikomasi pašarus ir maistą reglamentuojančių teisės aktų, gyvūnų sveikatos ir gerovės taisyklių (OL 2004 m. specialusis leidimas, 3 skyrius, 45 tomas, p. 200), 2 straipsnio 1 punkte. Pagal minėtą punktą „oficiali kontrolė – tai bet kokios formos kontrolė, kurią atlieka kompetentinga institucija ar Bendrija, siekdama įvertinti atitikimą pašarus ar maistą reglamentuojantiems teisės aktams, gyvūnų sveikatos ir gyvūnų gerovės taisyklėms“.

127 Lietuvos Respublikos nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 6-212.

Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklintas“ 2 punkte buvo nustatyta, kad ši higienos norma privaloma visiems juridiniams ir fiziniams asmenims, teikiantiems maisto produktus Lietuvos Respublikos rinkai, o naujojoje šios higienos normos redakcijoje įtvirtinta nuostata, kad ši higienos norma taikoma maisto tvarkymo subjektams „visais maisto tvarkymo etapais, kai jų veikla susijusi su informacijos apie maistą teikimu vartotojams“¹²⁸ ir savo esme ji praktiškai yra identiška minėtai reglamento (ES) Nr. 1169/2011 1 straipsnio 3 dalies formulotei. O juk tokiu atveju minėtieji subjektai pagal maisto higieną reglamentuojančių Europos Sąjungos teisės aktų reikalavimus turi būti registruoti ar patvirtinti, t. y. būti maisto tvarkymo subjektais.

Taigi galima daryti išvadą, kad taisyklės, taikytinos tiek iki 2014 m. gruodžio 13 d., tiek po to, apima tik tą informaciją apie maistą, kurią vartotojams teikia maisto tvarkymo subjektai.

Grįžtant prie informacijos apie maistą apibrėžimo, akivaizdu, kad jis nėra pakankamas, nes jame taip ir nėra paaiškinta, kas yra toji „informacija“. Iš pateikto apibrėžimo aišku bent jau tai, kad ta informacija turi būti apie maisto produktą ir ji turi būti pateikiama galutiniam vartotojui.¹²⁹ Atsižvelgiant į tai, kad pačiame apibrėžime nekonkretinama, kas yra informacija apie maisto produktą, iš informaciją apie maistą reglamentuojančių teisės aktų pobūdžio ir juose įtvirtintų informacijai apie maistą keliamų reikalavimų galima skirti informaciją apie maistą, reguliuojamą horizontaliosiomis ir vertikaliosiomis teisės normomis, privalomą ir savanoriškai teikiamą informaciją apie maistą, informaciją apie fasuotus ir nefasuotus maisto produktus. Toks skirstymas, visų pirma, leidžia diferencijuoti teisinį reglamentavimą, taip pat praktikoje konkrečiai informacijai apie maistą konkrečiu atveju parinkti tinkamą teisės normą.¹³⁰

1.3.1. Informacija apie maistą, numatyta horizontaliuosiuose ir vertikaliosiuose teisės aktuose

Jau anksčiau pažymėta, kad informacijai apie maistą keliami reikalavimai išdėstyti horizontaliuosiuose ir vertikaliosiuose teisės aktuose. Tiesa, vis peržiūrint informaciją apie maistą reglamentuojančius teisės aktus, buvo diskutuota, kokia apimtimi reikėtų ar būtų įmanoma nustatyti horizontaliuosius reikalavimus informacijai apie maistą. Tačiau, pavyzdžiui, direktyvos 2000/13/EB preambulės 10 konstatuojamojoje dalyje buvo pažymėta, kad būtent „horizontalusis šios direktyvos taikymo pobūdis pradiniam etape neleidžia prievolę nuorodų priskirti visų nuorodų, kuriomis sąrašas turi būti papildomas iš esmės taikant jį visai maisto produktų skalei“. Ir nors reglamentu (ES) Nr. 1169/2011 nustatyta nemažai ir specialių konkrečioms maisto produktams taikomų taisyklių, tačiau į vieną teisės aktą sudėti visas galiojančias nuostatas, vargu, ar įmanoma, kita vertus, ar tikslinga.

128 Lietuvos higienos normos HN 119:2014 „Maisto produktų ženklintas“ 3 punktas.

129 Kita vertus, reglamente (ES) Nr. 1169/2011 nustatyti ir kai kurie reikalavimai, kai informaciją apie maistą teikia vienas maisto tvarkymo subjektas kitam, tačiau vis dėlto tai yra būtina tam, kad galiausiai ši informacija pasiektų galutinį vartotoją.

130 Tokiu principu plėtojama ir šios srities doktrina. Pavyzdžiui, žr. Rempe, Ch., *supra* note 53, p. 25.

Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad šalia pagrindinių horizontaliųjų teisės aktų,¹³¹ nustatančių visiems maisto produktams taikytinus bendruosius informacijos apie maistą teikimo reikalavimus, yra ir kitų horizontaliųjų teisės aktų, kurie taip pat gali būti taikomi bet kuriam tų teisės aktų reikalavimus atitinkančiam maisto produktui, t. y. jie yra horizontalaus pobūdžio, tačiau nustato tam tikrus specialiuosius reikalavimus. Tai būtų, pavyzdžiui, horizontaliosios nuostatos, reglamentuojančios informacijos apie maisto produktų ekologiškumą ir genetinę modifikaciją teikimą, taip pat teiginių apie maistingumą ir sveikatingumą pateikimo su maisto produktais sąlygas. Atsižvelgiant į tai, kad šioje disertacijoje nemažai bus remiamasi minėtomis nuostatomis ar pateikiami konkrečias situacijas iliustruojantys praktiniai pavyzdžiai, tikslinga aptarti pagrindines tokios informacijos teikimo taisykles.

Informacijos apie genetiškai modifikuotą maistą pateikimas. Atsižvelgiant į tai, kad genetiškai modifikuotas maistas vis dar vertinamas nevienareikšmiškai, informacijos apie genetinę modifikaciją pateikimas vartotojams turi ypač didelę reikšmę, siekiant užtikrinti vartotojo teisę gauti tikslią informaciją apie maistą ir priimti informuotą sprendimą. Reikalavimai informacijos apie genetiškai modifikuotą maistą pateikimui nustatyti Europos Parlamento ir Tarybos 2003 m. rugsėjo 22 d. reglamente (EB) Nr. 1829/2003 dėl genetiškai modifikuoto maisto ir pašarų.¹³² Vadovaujantis minėtu reglamentu (EB) Nr. 1829/2003, apie maisto produktus, pristatomus galutiniam vartotojui arba viešojo maitinimo įstaigoms, kurių sudėtyje yra arba kurie susideda iš genetiškai modifikuotų organizmų (toliau – GMO) arba kurie yra pagaminti arba kurių sudėtyje yra iš GMO pagamintų ingredientų, turi būti pateikta atitinkama informacija.

Jei maisto produktas pats yra genetiškai modifikuotas (pavyzdžiui, genetiškai modifikuoti kukurūzai), tai etiketėje turi būti nurodyta „genetiškai modifikuotas“.¹³³ Jei genetiškai modifikuota kuri nors maisto produkto sudedamoji dalis, tai žodžiai „genetiškai modifikuotas“ įrašomi sudedamųjų dalių sąrašė skliausteliuose šalia tos sudedamosios dalies.¹³⁴

Jei maisto produktas išgautas iš genetiškai modifikuotų žaliavų (pavyzdžiui, aliejus iš genetiškai modifikuotos sojos), tai etiketėje turi būti užrašas „pagamintas iš genetiškai modifikuoto (organizmo pavadinimas)“.¹³⁵ Jei maisto produkte yra sudedamoji dalis, kuri išgauta iš genetiškai modifikuotų žaliavų, tai toks užrašas turi būti sudedamųjų dalių sąrašė skliausteliuose šalia tos sudedamosios dalies,¹³⁶ pavyzdžiui, sojų aliejus (pagamintas iš genetiškai modifikuotos sojos).¹³⁷

131 Europos Sąjungoje: direktyvos 2000/13/EB, taikytos iki 2014-12-12, ir reglamento (ES) Nr. 1169/2011, taikomo nuo 2014-12-13; Lietuvoje: Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklavimas“, taikytos iki 2014-12-12, ir Lietuvos higienos normos HN 119:2014 „Maisto produktų ženklavimas“, taikomos nuo 2014-12-13.

132 Reglamentas (EB) Nr. 1829/2003, *supra* note 86. Pagal reglamento (EB) Nr. 1829/2003 2 straipsnio 6 punktą genetiškai modifikuotas maistas – tai maistas, kurio sudėtyje yra, kuris susideda arba yra pagamintas iš genetiškai modifikuotų organizmų.

133 Reglamento (EB) Nr. 1829/2003 13 straipsnio 1 dalies c punktas.

134 Reglamento (EB) Nr. 1829/2003 13 straipsnio 1 dalies a punktas.

135 Reglamento (EB) Nr. 1829/2003 13 straipsnio 1 dalies c punktas.

136 Reglamento (EB) Nr. 1829/2003 13 straipsnio 1 dalies a punktas.

137 Taip pat žr. Rempe, Ch., *supra* note 53, p. 84.

Jei sudedamoji dalis pavadinta kategorijos vardu, tai sudedamųjų dalių sąrašė įrašomi žodžiai „kurio sudėtyje yra genetiškai modifikuoto (organizmo pavadinimas)“ arba „kurio sudėtyje yra (sudedamosios dalies pavadinimas), pagaminto iš genetiškai modifikuoto (organizmo pavadinimas)“.¹³⁸

Jei maistas galutiniam vartotojui siūlomas parduoti nefasuotas arba fasuotas mažose talpose, kurių didžiausias paviršiaus plotas yra mažiau kaip 10 cm², minėta informacija turi būti nuolat ir aiškiai pateikiama maisto vitrinoje ar visai šalia, arba ant pakavimo medžiagos pakankamai dideliu šriftu, kad būtų galima lengvai atpažinti ir perskaityti.¹³⁹

Būtina atkreipti dėmesį, kad, neatsižvelgiant į tai, kad kai kurie maisto tvarkymo subjektai vengia naudoti genetiškai modifikuotą maistą, nedideli šios medžiagos kiekiai gali atsitiktinai arba dėl techninio neišvengiamumo atsirasti įprastiniame maiste gaminant sėklą, auginant, nuimant, vežant ir perdirbant derlių.¹⁴⁰ Tokiems atvejams nustatyta išimtis ir informacijos pateikimo reikalavimas apie genetinę modifikaciją netaikomas. Tačiau tokiu atveju turi būti išpildytos trys sąlygos: pirma, genetinė modifikacija neviršija nustatytos ribinės normos, t. y. maisto produkto sudėtyje yra medžiagos, kurios sudėtyje yra, kuri susideda arba yra pagaminta iš GMO, kurie sudaro ne daugiau kaip 0,9 proc. kiekvienos atskiros sudedamosios dalies arba maisto, susidedančio iš vienos sudedamosios dalies;¹⁴¹ antra, turimi omenyje GMO, kurie yra leisti Europos Sąjungoje ir įvertinti kaip saugūs; trečia, maisto tvarkymo subjektas turi įrodyti, kad GMO atsiranda atsitiktinai arba dėl techninio neišvengiamumo.¹⁴² Paskutinioji sąlyga reiškia, kad, jei GMO maisto produkte atsirado jį naudojant sąmoningai, tai informacijos apie tai pateikimo pareiga išlieka nepriklausomai nuo genetinės modifikacijos procento.¹⁴³

Informacijos apie maisto produktų ekologiškumą pateikimas. Jei maisto produktas atitinka ekologinės gamybos reikalavimus, nustatytus Tarybos 2007 m. birželio 28 d. reglamente (EB) Nr. 834/2007 dėl ekologinės gamybos ir ekologiškų produktų ženklinimo ir panaikinančiame reglamente (EEB) Nr. 2092/91,¹⁴⁴ tai apie tai gali būti pateikiama informacija vartotojui, Lietuvoje vartojant terminą „ekologiškas“. Ekologiškumo terminai yra įtvirtinti reglamento (EB) Nr. 834/2007 priede ir yra saugomi visomis Europos Sąjungos kalbomis. Minėtame priede išvardyti terminai, jų išvestiniai žodžiai arba mažybinės formos, pavyzdžiui, „bio“ ar „eco“, atskirai arba junginiuose, gali būti vartojami visoje Europos Sąjungoje ir bet kuria jos kalba ženklinant ir reklamuojant produktus, kurie atitinka pagal reglamentą (EB) Nr. 834/2007 ar jo laikantis nustatytus reikalavimus.¹⁴⁵ Be to, ženklinant ar reklamuojant nevartojami jokie terminai, įskaitant prekių ženkluose

138 Reglamento (EB) Nr. 1829/2003 13 straipsnio 1 dalies b punktas.

139 Reglamento (EB) Nr. 1829/2003 13 straipsnio 1 dalies e punktas.

140 Reglamento (EB) Nr. 1829/2003 preambulės 24 konstatuojamoji dalis.

141 Ši ribinė norma yra politinis susitarimas ir nelaikytina aukščiausia verte įtakos sveikatai požiūriu. Rempe, Ch., *supra* note 53, p. 83.

142 Reglamento (EB) Nr. 1829/2003 12 straipsnio 2 dalis. Taip pat žr. Rempe, Ch., *supra* note 53, p. 83.

143 Rempe, Ch., *supra* note 53, p. 83.

144 Reglamentas (EB) Nr. 834/2007, *supra* note 86. Pagal reglamento (EB) Nr. 834/2007 2 straipsnio a punktą ekologinė gamyba yra gamybos metodo naudojimas laikantis šiam reglamente nustatytų taisyklių visais gamybos, paruošimo ir platinimo etapais, pagal to paties straipsnio c) punktą ekologiškas – pagamintas ekologinės gamybos būdu ar su ja susijęs.

145 Reglamento (EB) Nr. 834/2007 23 straipsnio 1 dalis.

naudojamus terminus, ar praktika, kurie galėtų suklaidinti vartotoją ar naudotoją, leisdami manyti, kad produktas ar jo ingredientai atitinka pagal reglamentą (EB) Nr. 834/2007 nustatytus reikalavimus.¹⁴⁶

Naudojant minėtus ekologiškumo terminus, fasuotų maisto produktų atveju ant pakuotės taip pat pateikiamas Europos Sąjungos ekologinės gamybos logotipas,¹⁴⁷ greta kurio tame pačiame paviršiuje nurodoma vieta, kurioje buvo užaugintos produkto sudėtyje esančios žemės ūkio žaliavos, pateikiant nuorodas „ES žemės ūkis“, „ne ES žemės ūkis“, „ES ir ne ES žemės ūkis“.¹⁴⁸ Reglamentas (EB) Nr. 834/2007 taip pat leidžia naudoti nacionalinius ir privačius ekologinės gamybos logotipus ženklinant, pristatant ir reklamuojant maisto produktus, atitinkančius šiuo reglamentu nustatytus reikalavimus.¹⁴⁹ Lietuvoje išaugintų ir (arba) pagamintų ir paruoštų ekologiškų žemės ūkio ir maisto produktų ženklavimo prekių ženklu „Ekologinis žemės ūkis“ ir šio ženklo naudojimo tvarka nustatyta Ekologiškų žemės ūkio ir maisto produktų ženklavimo ir ekologiškų žemės ūkio ir maisto produktų ženklo naudojimo tvarkos apraše, patvirtintame Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2009 m. sausio 6 d. įsakymu Nr. 3D-2 „Dėl Ekologiškų žemės ūkio ir maisto produktų ženklavimo ir ekologiškų žemės ūkio ir maisto produktų ženklo naudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.¹⁵⁰

Teiginių apie maistingumą ir sveikatingumą pateikimas. Pagrindiniai reikalavimai teiginiams apie maistingumą ir sveikatingumą išdėstyti reglamente (EB) Nr. 1924/2006, kuriame remiamasi principu, kad *viskas, kas nėra aiškiai leista, yra draudžiama*.

Reglamente (EB) Nr. 1924/2006 *teiginys apie maistingumą* apibrėžtas kaip teiginys, kuriuo tiesiogiai ar netiesiogiai teigiama ar užsimenama, kad produktas turi tam tikrų naudingų maistinių savybių dėl energijos (kalingumo), kurią jis suteikia, suteikia mažesnę ar didesnę kiekį arba nesuteikia, ir (arba) maistinių arba kitų medžiagų, kurių jis turi, turi mažesnę ar didesnę kiekį arba neturi.¹⁵¹ Tokie teiginiai apie maistingumą leidžiami tik tuo atveju, jei jie išvardyti reglamente (EB) Nr. 1924/2006 priede ir atitinka jiems šiame reglamente išdėstytas sąlygas.¹⁵² Pavyzdžiui, teiginys „mažiau kalorijų“ gali būti nurodomas tik tuo atveju, jei produkte yra ne mažiau kaip 30 proc. mažiau kalorijų (be to, būtina nurodyti veiksnius, dėl kurių sumažėjo bendras maisto produkto kalorijų kiekis); teiginys „baltymų šaltinis“ gali būti nurodomas tik tuo atveju, jei ne mažiau kaip 12 proc. maisto produkto energinės vertės sudaro baltymai; teiginys „be cukrų“ gali būti nurodomas tik tuo atveju, jei 100 g arba 100 ml produkto yra ne daugiau kaip 0,5 g cukrų ir kt.¹⁵³ Taigi kitokie nei

146 Reglamento (EB) Nr. 834/2007 23 straipsnio 2 dalies antra pastraipa.

147 Reglamento (EB) Nr. 834/2007 24 straipsnio 1 dalies b punktas.

148 Reglamento (EB) Nr. 834/2007 24 straipsnio 1 dalies c punktas. Tame pačiame punkte nurodyta, kad nuoroda „ES“ arba „ne ES“ gali būti pakeista arba papildyta šalies pavadinimu tuo atveju, kai visos produkto sudėtyje esančios žaliavos buvo užaugintos toje šalyje.

149 Reglamento (EB) Nr. 834/2007 25 straipsnio 2 dalis.

150 Ekologiškų žemės ūkio ir maisto produktų ženklavimo ir ekologiškų žemės ūkio ir maisto produktų ženklo naudojimo tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2009 m. sausio 6 d. įsakymu Nr. 3D-2 „Dėl Ekologiškų žemės ūkio ir maisto produktų ženklavimo ir ekologiškų žemės ūkio ir maisto produktų ženklo naudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 6-175.

151 Reglamento (EB) Nr. 1924/2006 2 straipsnio 2 dalies 4 punktas.

152 Reglamento (EB) Nr. 1924/2006 8 straipsnio 1 dalis.

153 Reglamento (EB) Nr. 1924/2006 priede įtvirtinta per 30 tokių galimų teiginių formuluočių su jų vartojimo sąlygomis.

minėtame priede įtvirtinti teiginiai apie maistingumą yra draudžiami. Įdomu tik tai, kad minėtame priede įtvirtinant teiginių apie maistingumą formuluotes ir jų vartojimo sąlygas nustatoma, kad gali būti vartojamas patvirtintas teiginys arba teiginys, kuris *vartotojų gali reikšti tą patį*. Literatūroje nurodoma, kad tokiu atveju, pavyzdžiui, vietoj patvirtinto teiginio „vitamino C šaltinis“ galėtų būti vartojamas teiginys „su vitaminu C“.¹⁵⁴ Vis dėlto manytina, kad siekiant sąžiningos konkurencijos ir ypač vartotojų apsaugos nuo suklaudinimo bei atsižvelgiant į teisės aktų leidėjo tikslą griežtai reguliuoti tokių teiginių pateikimo su maisto produktais sąlygas, tikslinga būtų vartoti reglamento (EB) Nr. 1924/2006 priede jau pateiktas formuluotes.

Teiginių apie maistingumą nereikėtų painioti ir su objektyvia informacija apie maisto produkto savybes, kuri laikytina ne informacija apie ypatingas maisto produkto maistines savybes, o tik informacija apie tai, kad maisto produkte yra ar nėra konkrečios sudedamosios dalies, pavyzdžiui, teiginys „be kumarino“ gali būti nurodomas maisto produktams su cinamonu, teiginys „be sojos“ gali būti nurodomas vaisinei arbatai su kvapiosiomis medžiagomis kaip nuoroda, kad neįdėta sojų lecitino kaip pagalbinės medžiagos, taip pat į šią grupę patenka teiginiai „su alyvuogių aliejumi“, „be maisto priedų“ ir pan.¹⁵⁵

Reglamente (EB) Nr. 1924/2006 *teiginys apie sveikatingumą* apibrėžtas kaip teiginys, kuriuo tiesiogiai ar netiesiogiai teigiama ar užsimenama, kad esama ryšio tarp maisto produkto kategorijos, maisto produkto ar vienos jo sudedamųjų dalių ir sveikatos.¹⁵⁶ Be to, reglamente (EB) Nr. 1924/2006 skiriamos trys teiginių apie sveikatingumą rūšys: pirma, teiginiai apie sveikatingumą, apibūdinantys ar darantys nuorodą į maistinės ar kitos medžiagos poveikį organizmo augimui, vystymuisi ir funkcijoms (pavyzdžiui, „selenas padeda palaikyti normalią plaukų būklę“, „magnis padeda palaikyti normalią raumenų funkciją“) arba psichologines ir elgsenos funkcijas (pavyzdžiui, „vitaminas B12 padeda palaikyti normalią psichologinę funkciją“), arba lieknėjimą, svorio metimą, alkio pojūčio slopinimą, sotumo pojūčio didinimą arba maitinantis gaunamo energijos kiekio sumažinimą (pavyzdžiui, „laikantis sumažintos energinės vertės dietos gliukomananas padeda mažinti svorį“);¹⁵⁷ antra, teiginiai apie susirgimo rizikos mažinimą, kuriais tiesiogiai ar netiesiogiai teigiama ar užsimenama, kad tam tikrai maisto kategorijai priklausantių produktų, maisto produkto arba vienos iš jo sudedamųjų dalių vartojimas žymiai sumažina riziką susirgti viena iš žmoniems būdingų ligų (pavyzdžiui, „Becukrė kramtomoji guma padeda neutralizuoti dantų apnašų rūgštis. Dantų apnašų rūgštys yra dantų karieso rizikos veiksnys“);¹⁵⁸ trečia, teiginiai apie vaikų vystymąsi ir sveikatą (pavyzdžiui, „Kalcis reikalingas, kad vaikų kaulai augų sveiki“, „Būtinos riebalų rūgštys yra reikalingos normaliam vaikų augimui ir vystymuisi“).¹⁵⁹ Pastebėtina, kad teiginiai apie vaikų vystymąsi ir sveikatą reglamente (EB) Nr. 1924/2006 nėra apibrėžiami, taip pat nenurodoma, apie kokio amžiaus vaikų vystymąsi ir sveikatą tie teiginiai turėtų būti.

Pagal bendrą taisyklę, vadovaujantis reglamento (EB) Nr. 1924/2006 10 straipsnio 1 dalimi, teiginiai apie sveikatingumą yra draudžiami, išskyrus atvejus, kai jie atitinka regla-

154 Rempe, Ch., *supra* note 53, p. 61.

155 *Ibid.*, p. 67.

156 Reglamento (EB) Nr. 1924/2006 2 straipsnio 2 dalies 5 punktas.

157 Reglamento (EB) Nr. 1924/2006 13 straipsnio 1 dalis.

158 Reglamento (EB) Nr. 1924/2006 2 straipsnio 2 dalies 6 punktas.

159 Reglamento (EB) Nr. 1924/2006 14 straipsnio 1 dalies b punktas.

mento (EB) Nr. 1924/2006 II skyriaus bendruosius ir IV skyriaus konkrečius reikalavimus bei yra leidžiami pagal šį reglamentą ir yra įtraukti į leidžiamų teiginių sąrašus, numatytus 13 ir 14 straipsniuose. Teiginių apie sveikatingumą, išskyrus teiginius apie susirgimo rizikos mažinimą, vaikų vystymąsi ir sveikatą, sąrašas pateiktas Komisijos 2012 m. gegužės 16 d. reglamento (ES) Nr. 432/2012 dėl tam tikrų leidžiamų vartoti teiginių apie maisto produktų sveikumą, išskyrus teiginius apie susirgimo rizikos mažinimą, vaikų vystymąsi ir sveikatą, sąrašo sudarymo¹⁶⁰ priede ir nauja redakcija lietuvių kalba išdėstytas Komisijos 2014 m. kovo 14 d. reglamentu (ES) Nr. 274/2014, kuriuo taisoma reglamento (ES) Nr. 432/2012 dėl tam tikrų leidžiamų vartoti teiginių apie maisto produktų sveikumą, išskyrus teiginius apie susirgimo rizikos mažinimą, vaikų vystymąsi ir sveikatą, sąrašo sudarymo redakcija lietuvių kalba.¹⁶¹

Be to, Europos Komisija sukūrė ir tvarko¹⁶² Teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą Europos Sąjungos registrą,¹⁶³ į kurį įtraukiami teiginiai apie maistingumą ir jiems taikomos sąlygos, maisto produktai ar kitos maisto produktų kategorijos, kurioms priklausančius produktus draudžiama apibūdinti teiginiais apie maistingumą ar sveikatingumą arba tokie teiginiai ribojami (pavyzdžiui, daugiau kaip 1,2 tūrio proc. alkoholio turintiems gėrimams negali būti pateikiami teiginiai apie sveikatingumą, o teiginių apie maistingumą atveju šiems gėrimams leidžiami tik teiginiai, susiję su mažu alkoholio kiekiu arba sumažintu alkoholio kiekiu bei sumažintu energijos kiekiu¹⁶⁴), teiginiai apie sveikatingumą, kuriems vartoti suteiktas leidimas, ir jiems taikomos sąlygos, atmestų teiginių apie sveikatingumą sąrašas ir jų atmetimo priežastys.¹⁶⁵ Beje, minėtame registre pateikiami ir teiginiai apie susirgimo rizikos mažinimą, vaikų vystymąsi ir sveikatą. Jei maisto tvarkymo subjektas nori vartoti dar Europos Komisijos neaprebuotą teiginį apie sveikatingumą, jis visų pirma turi pateikti paraišką dėl leidimo vartoti tokį teiginį suteikimo.¹⁶⁶

Apibendrintai galima sakyti, kad teiginiai apie maistingumą ir sveikatingumą gali būti pateikiami tik laikantis bendrų ir specialiųjų reglamente (EB) Nr. 1924/2006 išdėstytų jiems keliamų reikalavimų.¹⁶⁷

160 Reglamentas (ES) Nr. 432/2012, *supra* note 18.

161 Reglamentas (ES) Nr. 274/2014, *supra* note 19.

162 Reglamentas (EB) Nr. 1924/2006 20 straipsnio 1 dalis.

163 *Teiginių apie maistingumą ir sveikatingumą Europos Sąjungos registras* [interaktyvus]. Europos Komisija [žiūrėta 2014-08-25]. <<http://ec.europa.eu/nuhclaims/>>.

164 Reglamentas (EB) Nr. 1924/2006 4 straipsnio 3 dalis.

165 Reglamentas (EB) Nr. 1924/2006 20 straipsnio 2 dalis.

166 Paraiška teikiama valstybės narės nacionalinei kompetentingai institucijai (Lietuvoje – Sveikatos mokymo ir ligų prevencijos centrai). Išsamiau apie paraiškų teikimo ir leidimų suteikimo tvarką žr. reglamento (EB) Nr. 1924/2006 15-19 straipsniuose.

167 Plačiau tie reikalavimai šioje disertacijoje neanalizuojami, nes tai galėtų būti jau atskiro tyrimo objektas.

1.3.2. Privaloma ir savanoriškai teikiama informacija apie maistą

Informacija apie maistą gali būti skirstoma į privalomą¹⁶⁸ ir savanoriškai teikiamą¹⁶⁹ informaciją. Privaloma informacija apie maistą apibrėžiama kaip tam tikri duomenys, kurie pagal Europos Sąjungos nuostatas turi būti teikiami galutiniam vartotojui.¹⁷⁰ Visų pirma informaciją apie maistą reglamentuojantys teisės aktai numato bendrąjį privalomos informacijos apie maistą, kuri turi būti teikiama kartu su visais galutiniam vartotojui ir viešojo maitinimo įstaigoms skirtais maisto produktais, sąrašą. Iki 2014 m. gruodžio 13 d. minėtą sąrašą sudarė: parduodamo maisto produkto pavadinimas, sudedamųjų dalių sąrašas, sudedamųjų dalių arba sudedamųjų dalių grupių kiekis, jei maisto produktai yra fasuoti – grynasis kiekis, minimalus tinkamumo vartoti terminas, o mikrobiologiniu požiūriu labai greitai gendančių produktų – Tinka vartoti iki... (data), visos specialios laikymo sąlygos arba vartojimo sąlygos, Europos Sąjungoje įsisteigusio gamintojo, pakuotojo ar pardavėjo pavadinimas ar firmos vardas ir adresas, išsami informacija apie kilmės vietą – tuo atveju, jei, tokios informacijos nepateikus, pirkėjas būtų klaidinamas dėl tikrosios maisto produkto kilmės, vartojimo instrukcija, jei be jos būtų neįmanoma teisingai vartoti produktą, daugiau kaip 1,2 tūrio proc. alkoholio turinčių gėrimų faktinė alkoholio koncentracija tūrio procentais.¹⁷¹ Nuo 2014 m. gruodžio 13 d. privalomų pateikti duomenų sąrašas papildomas atskirai išskiriant alergenus,¹⁷² kiek pakeičiant maisto tvarkymo subjekto nurodymo taisyklės, t. y. turi būti nurodytas už informacijos apie maistą teikimą atsakingo maisto tvarkymo subjekto pavadinimas ar įmonės pavadinimas ir adresas,¹⁷³ išplečiant atvejų, kai privaloma nurodyti kilmės šalį ar kilmės vietą, sąrašą,¹⁷⁴ o nuo 2016 m. gruodžio 13 d. numatant ir privalomą maistingumo deklaracijos pateikimą.¹⁷⁵ Tiesa, iki 2016 m. gruodžio 13 d. maistingumo deklaracija atsižvelgiant į situaciją gali įgyti ne tik savanoriškai teikiamos, bet ir privalomos informacijos apie maistą statusą. Taigi pagal bendrą taisyklę maistingumo deklaracijos iki minėtos datos pateikti neprivaloma, tačiau, jei su maisto produktu pateikiamas teiginys apie maistingumą ar sveikatingumą, tai ir maistingumo deklaracijos pateikimas yra privalomas.¹⁷⁶ Naujuoju reglamentu (ES)

168 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 IV skyrius.

169 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 V skyrius.

170 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 2 straipsnio 2 dalies c punktas.

171 Žr. direktyvos 2000/13/EB 3 straipsnio 1 dalį; Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklavimas“ 13 punktą.

172 Iki 2014 m. gruodžio 13 d. alergenai laikytini viena iš sudedamųjų dalių, tad informacija apie juos pateiktina sudedamųjų dalių sąrašė jų niekaip neišskiriant.

173 Pagal reglamento (ES) Nr. 1169/2011 8 straipsnio 1 dalį maisto tvarkymo subjektas, atsakingas už informacijos apie maistą teikimą, yra subjektas, kurio pavarde ar įmonės pavadinimu prekiaujama maisto produktu arba, jei tas subjektas nėra įsisteigęs Europos Sąjungoje, importuotojas į Europos Sąjungos rinką.

174 Pagal reglamento (ES) Nr. 1169/2011 26 straipsnį kilmės šalis ar kilmės vieta nurodoma ne tik tada, kai nepateikus tokių duomenų vartotojas būtų klaidinamas dėl tikrosios maisto produkto kilmės šalies arba kilmės vietos, bet ir šviežiai, atšaldyti arba užšaldyti kiaulienai, avienai arba ožkienai, tam tikrai naminių paukščių mėsei.

175 Atnaujintą privalomų duomenų sąrašą žr. reglamento (ES) Nr. 1169/2011 9 straipsnio 1 dalyje.

176 Žr. reglamento (ES) Nr. 1169/2011 49 straipsnį, kuriuo pakeičiamas reglamento (EB) Nr. 1924/2006 7 straipsnio pirma ir antra pastraipos.

Nr. 1169/2011 įtraukus maistingumo deklaraciją į privalomų duomenų sąrašą, nuo 2016 m. gruodžio 13 d. ši bus privaloma neatsižvelgiant į tai, ar pateiktas teiginys apie maistingumą ar sveikatingumą, ar ne.¹⁷⁷

Pažymėtina, kad maistingumo deklaracijos įtraukimas į privalomų pateikti duomenų apie maisto produktą sąrašą buvo vienas iš tų klausimų, kuris sukėlė daugiausia diskusijų, nes, pateikiant maistingumo deklaraciją, etiketė papildys dar didesniu kiekiu informacijos (žodžių ir skaičių).

Tad suabejota, ar didžioji dalis antsvorio turinčių vartotojų iš esmės pakeis savo mitybos įpročius vien dėl jiems pasiūlyto didesnio kiekio informacijos apie maisto produktų maistines savybes, tuo labiau kad gerai informuoti vartotojai visuomet apytikriai žinojo, kad tam tikruose maisto produktuose, pavyzdžiui, saldiniuose ir šokolade, yra cukrų ir riebalų.¹⁷⁸ Taip pat abejotina, ar vartotojai, eidami apsipirkti, su savimi nešis dar ir kišeninį skaičiuotuva,¹⁷⁹ kad galėtų išsirinkti jiems tinkamus maisto produktus.

Be to, teisės aktai gali įpareigoti teikti ir kitus privalomus duomenis apie konkrečias maisto produktų rūšis ar kategorijas.¹⁸⁰ Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad minėtas privalomų duomenų sąrašas yra bendrasis ir kad konkretiems maisto produktams gali būti nustatytų papildomų privalomų reikalavimų kituose teisės aktuose.¹⁸¹ Pavyzdžiui, ženklinant maisto papildus, be anksčiau nurodyto privalomų duomenų sąrašo dar turi būti pateikta ir tokia informacija kaip perspėjimas neviršyti nustatytos rekomenduojamos dozės, paaiškinimas apie tai, kad maisto papildas neturėtų būti vartojamas kaip maisto pakaitalas, perspėjimas, kad maisto papildas turi būti laikomas vaikams nepasiekiamoje vietoje ir kt.;¹⁸² arba ženklinant alyvuogių aliejų reikia pateikti ir informaciją apie aliejaus kategoriją, pavyzdžiui, „aukščiausios rūšies alyvuogių aliejus, išgautas tiesiogiai iš alyvuogių ir tik mechaninėmis priemonėmis“, „alyvuogių aliejus, išgautas tiesiogiai iš alyvuogių ir tik mechaninėmis priemonėmis“, „aliejus, sudarytas tik iš rafinuotų alyvuogių aliejų ir tiesiogiai

177 Reikia paminėti, kad reglamento (ES) Nr. 1169/2011 V priede vis dėlto pateiktas maisto produktų, kuriems netaikomas reikalavimas pateikti privalomą maistingumo deklaraciją, sąrašas. Pagal jį maistingumo deklaracijos pateikti nereikia, pavyzdžiui, neperdirbtiems produktams, sudarytiems iš vienintelės sudedamosios dalies arba vienintelės kategorijos sudedamųjų dalių, prieskoniniams augalams, prieskoniams ar jų mišiniams, druskai ir druskos pakaitalams, saldikliams, skirtiems maistui pasaldinti valgant, želatinai, mielėms, kramtomosioms gumoms ir kt.

178 Hagenmeyer, M., *supra* note 56, p. 170.

179 *Ibid.*

180 Pavyzdžiui, ant maisto produktų, kurių vartojimo trukmė pratęsta jiems pakuoti naudojant dujas, turi būti nurodyta „supakuotas naudojant apsaugines dujas“; ant maisto produktų, kurių sudėtyje yra saldiklio ar saldiklių, prie maisto produkto pavadinimo turi būti pateiktas teiginys „su saldikliu (-iais)“; ant maisto produktų, kurių sudėtyje yra daugiau nei 10 proc. poliolių priedų, turi būti nurodyta „vartojant dideliais kiekiais gali sukelti viduriavimą“ ir kt. (plačiau žr. reglamento (ES) Nr. 1169/2011 10 straipsnį ir III priedą).

181 Pagal iki 2014-12-12 galiojusios Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklinimas“ 14 punktą kiti teisės aktai galėjo numatyti, kad ženklinant konkrečius maisto produktus, be šios higienos normos 13 punkte nurodytos informacijos (t. y. privalomo duomenų sąrašo – aut. pastaba), dar būtų pateikta ir kitokia papildoma informacija. Pagal reglamento (ES) Nr. 1169/2011 1 straipsnio 4 dalį šis reglamentas taikomas nedarant poveikio konkretiems maisto produktams taikomose specifinėse Europos Sąjungos nuostatose nustatytiems ženklavimo reikalavimams.

182 Žr. Lietuvos higienos normos HN 17:2010 „Maisto papildai“ 17 punktą.

iš alyvuogių išgautų aliejų“ ir kt.¹⁸³ Tokių pavyzdžių būtų galima aptikti beveik kiekviename vertikaliam informacijai apie maistą reglamentuojančiame teisės akte.

Taigi visa kita informacija, kuri nepatenka į privalomų pateikti duomenų apie maisto produktą sąrašą ar nėra kaip privaloma numatyta kitose informaciją apie maistą reglamentuojančiose teisės normose, yra neprivaloma ir laikytina savanoriškai teikiama informacija apie maistą.

Atkreiptinas dėmesys, kad būtent naujajame reglamente (ES) Nr. 1169/2011 pirmą kartą nustatytas aiškus teisinis pagrindas savanoriškai informacijai apie maistą pateikti, šio reglamento 36 ir 37 straipsniuose nustatant tokiai informacijai keliamus reikalavimus, pagal kuriuos savanoriškai teikiama informacija neturi klaidinti vartotojo.¹⁸⁴ Tad sąžiningos informacijos teikimo praktikos taisyklės, pagal kurias sprendžiama, ar informacija neklaidina vartotojo, taikytinos ne tik privalomos, bet ir savanoriškai teikiamos informacijos atveju. Tai bene svarbiausias savanoriškai teikiamai informacijai apie maistą keliamas reikalavimas. Be to, vadovaujantis naujaisiais reikalavimais, savanoriškai teikiama informacija apie maistą neturi būti dviprasmiška ar paini¹⁸⁵ ir prireikus ji grindžiama atitinkamais moksliniais duomenimis.¹⁸⁶

Be to, tais atvejais, kai nustatomos išimtys ir minėtų privalomų duomenų leidžiama nepateikti, tačiau maisto tvarkymo subjektas juos vis dėlto pateikia, tai taip pat laikytina savanoriškai teikiama informacija apie maistą ir ji turi atitikti tuos reikalavimus, kurie taikomi privalomos informacijos apie maistą pateikimui.¹⁸⁷

Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 36 straipsnio 3 dalyje pateikiami savanoriškai teikiamos informacijos apie maistą pavyzdžiai: informacija apie galimą ir nenumatytą alergenu būvimą maisto produkto sudėtyje, informacija apie maisto produktų tinkamumą vegetarams arba veganams ir informacija apie referencinius tam tikrų gyventojų grupių vartojimo kiekius.¹⁸⁸ Tokiai savanoriškai teikiamai informacijai apie maistą taikytinus reikalavimus nustatyti įpareigojama Europos Komisija.¹⁸⁹ Be to, Europos Komisijai leidžiama numatyti ir kitus papildomus savanoriško informacijos apie maistą teikimo atvejus tada, kai maisto tvarkymo subjektai įvairiu pagrindu teikia neprivalomą informaciją apie maistą, kuri gali klaidinti vartotoją ar būti paini.¹⁹⁰

Savanoriškai teikiama informacija apie maistą taip pat laikytini ir teiginiai apie maistingumą ir sveikatingumą. Būtina pastebėti, kad šie teiginiai nurodo į galimą maisto produkto naudą žmogui. Todėl maisto tvarkymo subjektai, siekdami kuo patraukliau pristatyti savo maisto produktus, neretai piktnaudžiauja tokiais teiginiais, pateikia juos ne-

183 Įgyvendinimo reglamento (ES) Nr. 29/2012 3 straipsnis.

184 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 36 straipsnio 2 dalies a punkte daroma nuoroda į reglamento (ES) Nr. 1169/2011 7 straipsnį, kuriame įtvirtintos sąžiningos informacijos teikimo praktikos taisyklės.

185 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 36 straipsnio 2 dalies b punktas.

186 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 36 straipsnio 2 dalies c punktas.

187 Pagal reglamento (ES) Nr. 1169/2011 36 straipsnio 1 dalį, jei 9 ir 10 straipsniuose nurodyta informacija apie maistą, t. y. privaloma informacija, teikiama savanoriškai, tokia informacija turi atitikti reglamento (ES) Nr. 1169/2011 IV skyriaus 2 skirsnyje „Įsamios nuostatos dėl privalomų duomenų“ ir 3 skirsnyje „Maistingumo deklaracija“ nustatytus reikalavimus.

188 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 XIII priede nurodyti referenciniai kiekiai tik suaugusiems asmenims.

189 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 36 straipsnio 3 dalis.

190 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 36 straipsnio 4 dalis.

silaikydami jiems taikomų reikalavimų. Kaip bus paaiškinta analizuojant draudimo klaidinti vartotojus teikiant jiems informaciją apie maistą turinį, maisto produktams neturi būti priskiriamos žmogaus ligų profilaktinės ar gydomosios savybės arba daroma nuoroda į jas, o teiginiai apie maistingumą ir sveikatingumą, kuriais nurodoma galima nauda sveikatai, supanašėja su minėta draudžiama pateikti informacija apie maistą. Būtent tokiais atvejais maisto tvarkymo subjektai dažniausiai pažeidžia teiginiais apie maistingumą ir sveikatingumą taikomus reikalavimus ir su maisto produktais pateikdami tokią informaciją kaip „maisto produktas X gydo Y ligą“, „maisto produktas X padeda išvengti Y ligos“, „maisto produktą X vartoti esant Y ligai“ ir pan. klaidina vartotojus. Siekiant apsaugoti vartotojus ir išvengti galimos įtakos jų mitybos įpročiams, kaip jau minėta, teiginiai apie maistingumą ir sveikatingumą gali būti pateikiami tik laikantis bendrų ir specialiųjų reglamente (EB) Nr. 1924/2006 išdėstytų jiems keliamų reikalavimų.

Paminėtinas ir dar vienas savanoriškai teikiamai informacijai apie maistą keliamas reikalavimas: ši informacija turi būti išdėstoma taip, kad netrūktų vietos pateikti privalomą informaciją apie maistą.¹⁹¹ Tad maisto tvarkymo subjektai pirmiausia turi užtikrinti, kad pagal teisės aktų reikalavimus būtų pateikta privaloma informacija apie maistą, ir tada įvertinti galimybę pateikti savanorišką informaciją.

1.3.3. Informacija apie maistą, teikiama apie fasuotus ir nefasuotus maisto produktus

Išskirtina ir informacija apie maistą, pateiktina apie fasuotus maisto produktus¹⁹² ir nefasuotus maisto produktus.¹⁹³ Tokia skirtis daroma dėl praktinių sumetimų: juk nefasuoti maisto produktai neturi išankstinių pakuočių ir etikečių, todėl, visų pirma, būtų sunkiau įgyvendinamas reikalavimas pateikti vartotojui visą privalomų duomenų sąrašą su nefasuotu maisto produktu. Tokiu būdu, išskiriant fasuotus ir nefasuotus maisto produktus,

191 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 37 straipsnis.

192 Direktyvos 2000/13/EB 1 straipsnio 3 dalies b punkte fasuotas maisto produktas buvo apibrėžtas kaip kiekvienas atskiras galutiniam vartotojui ir viešojo maitinimo įstaigoms pateikiamas prekinis vienetas, susidedantis iš maisto produkto ir pakuotės, į kurią jis buvo įdėtas prieš siūlant parduoti ir kuri apgaubia produktą visiškai arba tik iš dalies, bet visada taip, kad pakuotės turinio nebūtų galima pakeisti jos neatidarius arba nepakeitus. Toks pats fasuoto maisto produkto apibrėžimas buvo perkeltas ir į Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklavimas“ 6.4 papunktį, tik vietoj žodžių „prieš siūlant parduoti“ vartojami žodžiai „prieš parduoant“; su keliais gramatiniais skirtumais toks pats apibrėžimas įtvirtintas ir naujojo reglamento (ES) Nr. 1169/2011 2 straipsnio 2 dalies e punkte, tačiau pastarasis papildytas paaiškinimu, kad terminas „fasuotas maisto produktas“ neapima vartotojo prašymu pardavimo vietoje pakuojamų arba tiesioginiam pardavimui fasuojamų maisto produktų.

193 Terminas „nefasuotas maisto produktas“ apibrėžtas nėra, tačiau sistemškai aiškinant tiek reglamento (ES) Nr. 1169/2011, tiek iki jo galiojusį direktyvos 2000/13/EB ir Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklavimas“ nuostatas, galima daryti išvadą, kad nefasuotas maisto produktas yra toks, kuris nėra sufasuotas tokiu būdu, kaip nurodyta direktyvos 2000/13/EB 1 straipsnio 3 dalies b punkte, Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklavimas“ 6.4 papunktyje ir reglamento (ES) Nr. 1169/2011 2 straipsnio 2 dalies e punkte. Taip pat nefasuoties maisto produktams keliami reikalavimai taikomi ir tiems maisto produktams, kurie pakuojami vartotojo prašymu pardavimo vietoje arba fasuojami tiesioginiam pardavimui, tad ir pastarieji laikytini nefasuotais maisto produktais ir tokia prasme vartojami šioje disertacijoje.

atsiranda galimybė skirtingai reglamentuoti su šiais produktais pateiktinos informacijos apie maistą kiekį, jos teikimo būdus, išraiškos ir pateikimo formas.

Privaloma informacija apie fasuotus maisto produktus nurodoma ant pačios pakuotės arba prie jos pritvirtintoje etiketėje.¹⁹⁴ Tiesa, informaciją apie maistą reglamentuojantys teisės aktai nustato kai kurias išimtis, kurios suteikia galimybę tam tikrais atvejais kai kurių privalomų duomenų neteikti, pavyzdžiui, ne visą privalomą informaciją leidžiama pateikti ant neištrinamai paženklintų stiklinių butelių, kurie skirti pakartotiniam naudojimui ir dėl to yra be etiketės, žiedo ar lankelio,¹⁹⁵ taip pat ant pakuočių ar taros, kurių didžiausias paviršiaus plotas mažesnis nei 10 cm², įpakavimo ar etiketėse.¹⁹⁶

Informacijos apie maistą teikimas apie nefasuotus maisto produktus Europos Sąjungos lygiu, galima sakyti, nėra reglamentuotas. Reglamentas (ES) Nr. 1169/2011 eksplicitiškai suteikia teisę valstybėms narėms pačioms nuspręsti dėl informacijos apie maistą teikimo apie nefasuotus maisto produktus taisyklių (ką numatė ir direktyva 2000/13/EB).

Pagal reglamento (ES) Nr. 1169/2011 44 straipsnio 1 dalį nefasuotų maisto produktų atveju privaloma pateikti tik alergenus, o kitus 9 ir 10 straipsniuose nurodytus duomenis pateikti neprivaloma, nebent valstybės narės priimtų nacionalines priemones, pagal kurias būtų reikalaujama pateikti kai kuriuos arba visus tokius duomenis arba tokių duomenų elementus. Pagal to paties straipsnio 2 dalį valstybės narės gali priimti nacionalines priemones dėl tų duomenų arba jų elementų teikimo būdų ir tam tikrais atvejais jų išraiškos ir pateikimo formas.

Kaip minėta, direktyva 2000/13/EB taip pat leido valstybėms narėms pačioms nuspręsti ir priimti išsamias taisykles dėl joje nustatytų privalomų duomenų nurodymo būdo, taip pat dėl to nurodyti visą ar tam tikrą informaciją, jei pirkėjas ir taip pakankamai jį gauna.¹⁹⁷ Lietuvoje ši nuostata buvo įgyvendinta Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklavimas“ 8 punkte, pagal kurį šioje higienos normoje nurodyta privaloma informacija ir maistingumo deklaracija (kai ji pateikiama savanoriškai arba tam tikrais atvejais ir privalomai) turėjo būti pateikiama atitiktį patvirtinančiuose dokumentuose.¹⁹⁸ Tačiau tame pačiame punkte buvo pažymėta, kad mažmeninės prekybos įmonėse parduodamiems nefasuotiems produktams **kainų etiketėje** turi būti pateikiamas parduodamo maisto produkto pavadinimas, minimalus tinkamumo vartoti terminas ir Europos Sąjungoje įsisteigusio gamintojo, pakuotojo ar pardavėjo pavadinimas ar firmos vardas ir adresas. Be to, minėtame punkte buvo nurodyta, kad „kita informacija gali būti pateikiama raštu kitaip [5.7]“.¹⁹⁹ Taigi visa kita informacija galėjo, bet neprivalėjo būti pateikta.

194 Reglamentas (ES) Nr. 1169/2011 12 straipsnio 2 dalis; direktyvos 2000/13/EB 13 straipsnio 1 dalies a punktas; Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklavimas“ 23.1 papunktis.

195 Reglamentas (ES) Nr. 1169/2011 16 straipsnio 1 dalis; direktyvos 2000/13/EB 13 straipsnio 4 dalis; Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklavimas“ 23.5 papunktis.

196 Reglamentas (ES) Nr. 1169/2011 16 straipsnio 2 dalis; direktyvos 2000/13/EB 13 straipsnio 4 dalis; Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklavimas“ 23.6 papunktis.

197 Direktyvos 2000/13/EB 14 straipsnis.

198 Teisės aktuose tie dokumentai nėra apibrėžti, tačiau tai gamintojo išduoti dokumentai, kuriuose jis deklaruoja atitinkamus maisto produkto duomenis, o tuo – ir maisto produkto atitiktį teisės aktų reikalavimams.

199 Nuoroda į Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklavimas“ 5.7 papunktį reiškia, kad tokiu atveju taip pat reikia vadovautis šiame papunktyje įvardintu teisės aktu – Prekių ženklavimo ir kainų nurodymo taisyklėmis, *supra* note 119.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra priėmęs nutartį²⁰⁰ byloje, kurioje pareiškėjas buvo nubaustas bauda už tai, kad prekiaudamas pilstomu alumi ant butelio, į kurį tas alus buvo išpilstytas išsinešti, nepateikė informacijos apie prekę, t. y. nepaženklino alaus butelio ir nenurodė Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklavimas“ 13 punkte nurodytos privalomos pateikti informacijos. Pagal tuo metu galiojusią Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo redakciją, kaip pažymėta nutartyje, Lietuvos Respublikoje buvo draudžiama parduoti alkoholinius gėrimus, kurių ženklavimas neatitinka Lietuvos Respublikoje galiojančių reikalavimų. Kadangi alkoholis yra maisto produktas,²⁰¹ tai byloje buvo teisingai įvertinta, kad jo ženklavimui turi būti taikoma Lietuvos higienos norma HN 119:2002 „Maisto produktų ženklavimas“. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas taip pat pažymėjo, kad, nors pareiškėjas pilstė ir pardavinėjo alų kavinėje, faktiškai jis veikė kaip mažmeninės prekybos įmonė, nes alus buvo parduodamas ne vartojimui vietoje, o išsinešti, be to, ši teiginį patvirtina ir pareiškėjui išduota licencija, kuria, be kita ko, leidžiama verstis mažmenine prekyba alumi. Taigi, akivaizdu, kad analizuojamu atveju buvo taikytina minėta Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklavimas“ 8 punkto nuostata, pagal kurią mažmeninės prekybos įmonėse parduodamiems nefasuotiems produktams *kainų etiketėje* turi būti pateikiamas parduodamo maisto produkto pavadinimas, minimalus tinkamumo vartoti terminas ir Europos Sąjungoje įsisteigusio gamintojo, pakuotojo ar pardavėjo pavadinimas ar firmos vardas ir adresas, o kita informacija gali būti pateikiama raštu kitaip. Taigi Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui reikėjo išsiaiškinti sąvokos „kainų etiketė“ turinį. Tai darydamas, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas rėmėsi dar ir Mažmeninės prekybos taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 11 d. nutarimu Nr. 697 „Dėl Mažmeninės prekybos taisyklių patvirtinimo“²⁰² (bylai aktuali 2010 m. vasario 21 d. redakcija), nuostatomis, pavyzdžiui, 25.7 papunkčiu, kuriame buvo nurodyta, kad informacija apie prekių kainas (įskaitant visus mokesčius) teisės aktų nustatyta tvarka pateikiama prie (ant) ne maisto ir maisto prekių (prekių pavyzdžių) tvirtinamos kainų etiketėse, taip pat Alaus apibūdinimo, gamybos ir prekinio pateikimo techninio reglamento, patvirtinto Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2002 m. gruodžio 11 d. įsakymu Nr. 487 „Dėl Alaus apibūdinimo, gamybos ir prekinio pateikimo techninio reglamento patvirtinimo“ (2005 m. sausio 28 d. redakcija),²⁰³ nuostatomis, kurio 56 punkte

200 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. lapkričio 17 d. nutartis administracinėje byloje UAB „Paverba“ v. Valstybinė tabako ir alkoholio kontrolės tarnyba prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (bylos Nr. A⁸⁵⁸-3139/2011).

201 Primintina, kad pagal reglamento (EB) Nr. 178/2002 2 straipsnį maistas – tai medžiaga arba produktas, perdirbtas, perdirbtas iš dalies arba neperdirbtas, kurį žmogus nurys arba pagrįstai tikimasi, kad nury. Gėrimai taip pat laikomi maistu.

202 Mažmeninės prekybos taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 11 d. nutarimu Nr. 697 „Dėl Mažmeninės prekybos taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 51-1778.

203 Alaus apibūdinimo, gamybos ir prekinio pateikimo techninis reglamentas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2002 m. gruodžio 11 d. įsakymu Nr. 487 „Dėl Alaus apibūdinimo, gamybos ir prekinio pateikimo techninio reglamento patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 127-5761. Nuo 2012 m. lapkričio 28 d.: Alaus ir alaus kokteilių apibūdinimo, gamybos ir prekinio pateikimo techninis reglamentas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2002 m. gruodžio 11 d. įsakymu Nr. 487 „Dėl Alaus ir alaus kokteilių apibūdinimo, gamybos ir prekinio pateikimo techninio reglamento patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 127-5761.

buvo nurodyta, kad „[a]laus etiketėje ar kitu būdu pateikiamame apibūdinime (pasviruoju šriftu pažymėta autorės) turi būti ši privalomoji informacija: <...>“. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas aptariamoje byloje taip pat pastebėjo, kad minėto techninio reglamento 55 punkte buvo nurodyta, kad „[a]lus ženklinamas pagal Lietuvos higienos normos HN119:2002 „Maisto produktų ženkinimas“, <...>, Lietuvos Respublikoje parduodamų daiktų (prekių) ženkinimo ir kainų nurodymo taisyklės, <...>, kitų teisės aktų, reglamentuojančių alkoholinių gėrimų ženkinimą, bei šio reglamento reikalavimus“, tačiau necitavo būtent Lietuvos Respublikoje parduodamų daiktų (prekių) ženkinimo ir kainų nurodymo taisyklių,²⁰⁴ pagal kurių 29.2 papunktį prekės pardavimo ir standartinio vieneto kainas nurodo pardavėjas *kainų etiketėje prie prekės arba ant prekės (jos pakuotės)*. Taigi, nors Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, apibendrinamas analizuotų teisės aktų nuostatas, pastebėjo, kad *informacija gali būti pateikiama alaus etiketėje arba kitu būdu – t. y. byloje aptariamam atveju – kainų etiketėje*, galiausiai jis vis dėlto sutapatino „etiketės“ ir „kainų etiketės“ sąvokas ir padarė išvadą, kad pareiškėjas, galutiniam vartotojui parduodamas alų išsinešti, privalėjo prie butelio pritvirtinti kainų etiketę, kurioje privalėjo būti nurodyta higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženkinimas“ 13.1, 13.5 ir 13.7 papunkčiuose apibrėžta informacija.

Žinoma, nė vienas iš minėtų teisės aktų neapibrėžė nei etiketės, nei kainų etiketės sąvokų. Tačiau minėtų tuometinių Lietuvos Respublikoje parduodamų daiktų (prekių) ženkinimo ir kainų nurodymo taisyklių 29.2 papunktis aiškiai leido pardavėjui kainas nurodyti kainų etiketėje pasirenkant „prie prekės arba ant prekės (jos pakuotės)“. Be to, teisės aktuose reglamentuojant privalomos informacijos pateikimą, kalbama ne apie kainų etiketes, o apie maisto produktų etiketes, kurios pritvirtinamos prie pakuotės.²⁰⁵ Taigi akivaizdu, kad sąvokos „etiketė“ ir „kainų etiketė“ nėra tapačios, taip pat kyla abejonių, ar kainų etiketė iš tikrųjų privalo būti pritvirtinta prie nefasuotos prekės, analizuojamu atveju – prie alaus butelio. Galiausiai Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, pripažinęs, kad pareiškėjas turėjo pateikti tik Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženkinimas“ 8 punkte numatytą informaciją, nieko nepasisakė dėl to, kad pareiškėjas tuometinės Valstybinės tabako ir alkoholio kontrolės tarnybos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės²⁰⁶ buvo nubaustas už tai, kad nepateikė visos privalomos Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženkinimas“ 13 ir 14 punktuose nurodytos informacijos, ir pareiškėjo apeliacinį skundą atmetė.

Kaip jau minėta, reglamentu (ES) Nr. 1169/2011 teisė nuspręsti dėl informacijos apie maistą teikimo apie nefasuotus maisto produktus tvarkos (išskyrus tai, kad būtina pateikti informaciją apie alergenų) taip pat kaip ir iki šio reglamento taikymo pradžios paliekama pačioms Europos Sąjungos valstybėms narėms, tik jau įtvirtinant etiketės apibrėžimą, pagal kurį etiketė yra žymuo, prekės ženklas, ženklas, vaizduojamoji arba kitokia aprašomoji medžiaga, užrašyti ar atspausdinti maisto produkto pakuotėje ar taroje, uždėti trafaretu,

204 Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2014 m. birželio 11 d. įsakymu Nr. 4-376 pavadinimas pakeistas į *Prekių ženkinimo ir kainų nurodymo taisyklės*. Žr. 119 išnašą.

205 Pavyzdžiui, pagal tuometinės Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženkinimas“ 23.1 papunktį, jei maisto produktai yra fasuojami, tai privalomoji informacija nurodoma ant pakuotės arba prie jos pritvirtintoje etiketėje.

206 Teisūrį ir pareigų perėmėjas – Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas.

joje pažymėti, išpausti ar ant jos atspausti arba prie jos pritvirtinti.²⁰⁷ Matyt, tikslinga būtų apibrėžti ir kainų etiketės sąvoką, tuo labiau jei būtų paliekama tokia pati informacijos apie maistą su nefasuotais maisto produktais pateikimo tvarka.²⁰⁸

1.4. Informacijos apie maistą, jos teikimo vartotojams, ženklinimo, reklamos ir maisto pateikimo sąvokų turinys, santykis ir atribojimo kriterijai

Atsižvelgiant į tai, kad, kaip jau minėta anksčiau, įprastai buvo vartojamos maisto produktų ženklinimo, maisto reklamos ir maisto pateikimo sąvokos, o naujasis reguliavimas šį „rinkinį“ papildė dar ir informacijos apie maistą ir jos teikimo vartotojams sąvokomis, kyla klausimas, koks šių visų sąvokų turinys ir tarpusavio santykis ir ar apskritai šis teisės aktų papildymas naujomis sąvokomis yra pagrįstas.

Tam tikrų užuominų atsakymams į iškeltus klausimus galima rasti analizuotame informacijos apie maistą apibrėžime, pagal kurį informacija apie maistą yra informacija apie maisto produktą, pateikiama galutiniam vartotojui etiketėje, kitoje kartu pateikiamoje medžiagoje ar kitomis priemonėmis, įskaitant šiuolaikinių technologijų priemones arba žodinę komunikaciją.

Maisto produkto *etiketė* yra tas informacijos apie maistą šaltinis, su kuriuo vartotojas susiduria bene dažniausiai ir kuris yra pirminis ir, galima sakyti, svarbiausias informacijos šaltinis vartotojui apie maisto produktą prieš jį išsiryjant. Tai „pirmasis gamintojo „žodis“ vartotojams“.²⁰⁹ Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 2 straipsnio 2 dalies i punkte etiketė apibrėžiama kaip žymuo, prekės ženklas, ženklas, vaizduojamoji arba kitokia aprašomoji medžiaga, užrašyti ar atspausdinti maisto produkto pakuotėje ar taroje, uždėti trafaretu, joje pažymėti, išpausti ar ant jos atspausti arba prie jos pritvirtinti. Taigi etiketė yra informacijos apie maistą pateikimo būdas maisto produkto pakuotėje ar taroje. Nei direktyvoje 2000/13/EB, nei ją įgyvendinusioje Lietuvos higienos normoje HN 119:2002 „Maisto produktų ženklinimas“ etiketės sąvoka nebuvo apibrėžta. Apskritai pastaruosiuose dviejuose teisės aktuose iš analizuojamų su informacija apie maistą susijusių sąvokų buvo apibrėžta tik ženklinimo sąvoka.

Kita kartu pateikiama medžiaga, vadinasi, ne etiketė, galėtų būti į pakuotę įdėti lapeliai, bukletai ar panašios priemonės.²¹⁰

Be to, į informacijos apie maistą pateikimo būdų, nurodytų apibrėžime, sąrašą įtraukiamos ir *kitos priemonės*, todėl šis sąrašas nėra baigtinis, o kaip kitų priemonių pavyzdžiai įvardijamos šiuolaikinių technologijų priemonės arba žodinė komunikacija. Šiuolaikinių technologijų priemonėmis būtų galima laikyti, pavyzdžiui, monitorius.²¹¹ O, kalbant apie žodinę komunikaciją, matyt, turimi omenyje tie atvejai, kai, pavyzdžiui, informacijos apie maisto produktą galima gauti iš pardavėjo prekybos centre, barmeno ar padavėjo restora-

207 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 2 straipsnio 2 dalies i punktas.

208 Primintina, kad tyrimas atliktas vykstant nacionalinio informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinio reglamentavimo keitimo darbams, todėl konkrečiai įvertinti šį pateiktą atvejį dėl nefasuoto maisto ženklinimo ar kitus panašius atvejus kol kas sudėtinga. Žr. 31 išnašą.

209 Pociūtė, D. *Maisto etiketės ženklai*. Vilnius, 1995, p. 5.

210 Hagenmeyer, M., *supra* note 62, p. 28.

211 *Ibid.*

ne ar kavinėje ir pan.²¹² Vis dėlto tokio informacijos apie maistą teikimo būdo įtvirtinimas kelia papildomų klausimų, tarkim, kokią informaciją galima teikti tik žodžiu,²¹³ kas turi teisę teikti tokią informaciją, kaip užfiksuoti ir įrodyti, kad buvo pateikta tiksli, aiški ir neklaidinanti informacija, kas atsakys, jei to nebuvo padaryta, ir t. t.²¹⁴ Manytina, kad QR (angl. *Quick Response* – greitas atsakymas) kodo, nemokamo telefono numerio ar interneto svetainės adreso pateikimas taip pat patektų į pateiktą informacijos apie maistą teikimo būdų sąrašą.²¹⁵ Kita vertus, norint sužinoti, kokią informaciją jie „slepia“, reikėtų pasinaudoti dar papildomomis technologinėmis priemonėmis (telefonu ar kompiuteriu),²¹⁶ kurias turi ne visi vartotojai, ir tuo labiau nebūtinai turi apsipirkimo metu. Atsižvelgiant į tai, kad vien QR kodo, telefono numerio ar interneto svetainės adreso pateikimas nebūtų pakankamas, kad vartotojas galėtų priimti informuotą sprendimą, tokiais informacijos apie maistą pateikimo būdais turėtų būti naudojamosi tik kaip papildomais. Beje, Europos Parlamentas taip pat siūlė į pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams²¹⁷ preambulę įtraukti paaiškinimą atskira konstatuojamąja dalimi, pagal kurį „(22a) Naujosios informacijos ir komunikacijų technologijos gali būti svarbios teikiant vartotojams papildomą informaciją, nes jos padeda greitai ir nebrangiai keistis informacija. Galima įsivaizduoti, kad vartotojai galėtų gauti papildomos informacijos naudodamiesi prekybos centruose esančiais prietaisais, kuriais nuskaičius brūkšninį kodą būtų suteikiama informacija apie produktą. Be to, galima numatyti vartotojams sudaryti galimybę gauti papildomos informacijos jiems skirtame interneto puslapyje.“²¹⁸ Tokį siūlymą Europos Parlamentas grindė tuo, kad naujos technologijos yra svarbios siekiant, kad vartotojai geriau suprastų informaciją apie jų perkamus produktus.²¹⁹ Vis dėlto minėtame siūlyme kalbama apie papildomą vartotojo informavimą

212 Šamulevičiūtė, A., *Informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisiniai aspektai, supra* note 32, p. 201.

213 Pavyzdžiui, iš reglamento (ES) Nr. 1169/2011 21 straipsnio 1 dalies b punkto aišku, kad ant fasuotų maisto produktų alergenai turi būti pateikti raštu (pateikiant juos taip, kad jie aiškiai išsiskirtų iš kitų sąrašo sudedamųjų dalių, pvz., pasirenkant tam tikrą šriftą, stilių arba fono spalvą). Tačiau, jeigu maisto produktai galutiniam vartotojui arba viešojo maitinimo įstaigoms yra pateikiami pardavimui nefasuoti, arba jeigu jie vartotojo prašymu pakuojami pardavimo vietoje, arba yra fasuoti tiesioginiam pardavimui, tai, vadovaujantis reglamento (ES) Nr. 1169/2011 44 straipsnio 1 dalies a punktu, duomenis apie alergenus pateikti privaloma, tačiau jau nenurodyta, kokiū būdu. Dar daugiau, pagal to paties straipsnio 2 dalį dėl šių duomenių arba jų elementų teikimo būdų ir, tam tikrais atvejais, jų išraiškos ir pateikimo formos, nacionalines priemones gali priimti valstybės narės. Jei valstybė narė nuspręs suteikti galimybę informaciją apie alergenus pateikti žodžiu, tuomet minėta problematika dėl šios informacijos pateikimo ištis bus aktuali.

214 Šamulevičiūtė, A., *Informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisiniai aspektai, supra* note 32, p. 201.

215 *Ibid.*

216 *Ibid.*

217 Pasiūlymas COM(2008) 40, *supra* note 55.

218 *Pranešimas dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams A7-0109/2010* [interaktyvus]. Europos Parlamento Aplinkos, visuomenės sveikatos ir maisto saugos komitetas, pranešėja Renate Sommer, 2010-04-19 [žiūrėta 2014-06-24]. <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A7-2010-0109&language=LT#title1>>.

219 *Ibid.*

ir tokiai galimybei nėra užkirstas kelias, ja jau naudojasi kai kurie maisto tvarkymo subjektai. Tad priimto reglamento (ES) Nr. 1169/2011 tekste minėtos nuostatos buvo atsisakyta, tačiau ji paaiškina, kodėl šiuolaikinės technologijos svarbios ir įtrauktos į informacijos apie maistą teikimo būdų sąrašą, tuo labiau kad naujuoju reguliavimu nustatomos ir kai kurios informacijos apie maistą teikimo taisyklės vykdant maisto produktų prekybą nuotoliniu būdu.

Atsižvelgiant į tai, kad informacijos apie maistą apibrėžime pateiktas priemonių, kuriomis gali būti teikiama informacija apie maistą, sąrašas nėra išsamus, galima sakyti, kad kiekvienas būdas, kuriuo informacija apie maistą pateikiama vartotojui, patenka į šį apibrėžimą. Tik priklausomai nuo pateikimo būdo reikės aiškintis, kurios informaciją apie maistą reglamentuojančios teisės normos konkrečiu atveju taikytinos.

Vis dėlto reikia dar kartą atkreipti dėmesį į reglamento (ES) Nr. 1169/2011 pavadinimą: jis formuluojamas ne „dėl informacijos apie maistą“, o „dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams“ (angl. *provision of food information to consumers*). Todėl derėtų kalbėti ne tik apie pačios informacijos apie maistą sąvoką, bet ir *informacijos apie maistą teikimo vartotojams* sąvoką, kurios apibrėžimas galėtų būti išvedamas iš analizuoto informacijos apie maistą sąvokos apibrėžimo. Tokiu atveju informacijos apie maistą teikimas vartotojams galėtų būti apibrėžiamas kaip „tokie veiksmai, kuriuos atlikus informacija apie maisto produktą tampa pasiekiamą vartotojui, kitaip tariant maisto produktas paženklinamas etikete, kartu su maisto produktu pateikiama kita medžiaga ar pasitelkiamos kitos priemonės, kuriomis sleidžiama reikalinga informacija, galinti pasiekti vartotoją“.²²⁰

Akivaizdu, kad teikiant informaciją apie maistą vartotojui kalbėti vien apie ženklumą, kuris įprastai siejamas su maisto produkto pakuote, dokumentu, pastaba (įspėjimu), etikete, žiedu ar lankeliu ir pan.,²²¹ jau nebepakanka.

Jeigu vartotojui informacija apie maistą būtų suteikta žodžiu ir ji būtų klaidinanti, tačiau teisės aktai reglamentuoti tik ženklavimo reikalavimus, kurie apimtų tik dokumentuota forma išreikštą informaciją, tai kalbėti apie teisės aktų reikalavimų pažeidimą būtų sudėtinga.

Tobulėjant informacinėms technologijoms, šios gali būti panaudojamos pačiose įvairiausiose žmogaus veiklos srityse, taip pat ir maisto tvarkymo subjektų veikloje teikiant vartotojams informaciją apie maistą. Sparčiai populiarėjant ne tik įvairių ne maisto prekių, bet ir maisto produktų prekybai nuotoliniu būdu ir maisto produktų iš mažmeninę prekybą vykdančių maisto tvarkymo subjektų pristatymui į namus, iškyla poreikis reglamentuoti ir tokius atvejus, kad vartotojui būtų užtikrinta jo teisė į informaciją ir kad jis galėtų priimti informuotą sprendimą įsigyti vieną ar kitą maisto produktą, t. y. jis turėtų būti informuotas taip pat kaip ir, pavyzdžiui, parduotuvėje. Siekiant minėtų tikslų, ženklavimo taip pat nepakaks, nes vartotojas prieš įsigydamas maisto produktą fiziškai nebus mažmeninės prekybos vietoje ir negalės tiesiogiai apžiūrėti maisto produkto bei susipažinti su etiketėje ar ant pakuotės ar taros pateikta informacija apie maisto produktą, todėl ši jam turės būti suteikta kitu būdu, pavyzdžiui, šiuolaikinių technologijų priemonėmis.

220 Šamulevičiūtė, A., *Informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisiniai aspektai, supra* note 32, p. 200.

221 Žr. ženklavimo sąvokos apibrėžimą reglamento (ES) Nr. 1169/2011 2 straipsnio 2 dalies j punkte, direktyvos 2000/13/EB 1 straipsnio 3 dalies a punkte, Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklavimas“ 6.16 papunktyje.

Pasitaiko atvejų, kai neaiškumų kyla ir dėl to, ar tam tikra informacija apie maistą priskirtina ženklinimui, ar reklamai, ypač turint omenyje tai, kad, pavyzdžiui, etiketėje pateiktą informaciją tam tikrais atvejais galima laikyti tiek ženklinimo, tiek reklamos būdu pateikta informacija. Priklausomai nuo to, ar bus nustatytas maisto produktų ženklinimą ar maisto reklamą reglamentuojančių teisės aktų pažeidimas, skirsis ir atsakomybės pagrindas ir jos taikymo taisyklės, taip pat ir baudų dydžiai (turint omenyje, pavyzdžiui, administracinę atsakomybę).

Atsižvelgiant į galimą maišatį ir siekiant aiškumo tiek praktikoje, tiek teorijoje, verta išanalizuoti minėtų sąvokų turinį ir jų atribojimo kriterijus, nes nuo to priklausys informaciją apie maistą reglamentuojančių teisės aktų taikymo sritis ir apimtis, t. y. kokiai ir kokiais būdais teikiamai informacijai apie maistą ir kurie reikalavimai taikytini ir ar apskritai taikytini.

1.4.1. Informacijos apie maistą teikimas vartotojams v. ženklinimas

Ženklinimas apibrėžiamas kaip su maisto produktu susiję žodžiai, duomenys, prekės ženklai, registruotasis prekės pavadinimas, vaizduojamoji medžiaga arba simbolis, pateikti ant pakuotės, dokumente, informaciniame lapelyje, etiketėje, žiede ar lankelyje, pridamuose prie tokio maisto produkto arba jį nurodančiuose.²²² Atribojant informacijos apie maistą ir ženklinimo sąvokas reikėtų atkreipti dėmesį į kelis aspektus. Analizuojant minėtų sąvokų apibrėžimus, galima pastebėti kai kurių panašumų. Pavyzdžiui, informacijos apie maistą apibrėžimo pirmąją dalį „informacija apie maisto produktą“ atitiktų ženklinimo apibrėžimo pirmoji dalis „su maisto produktu susiję žodžiai, duomenys, prekės ženklai, registruotasis prekės pavadinimas, vaizduojamoji medžiaga arba simbolis.“ Juk su maisto produktu susiję žodžiai, duomenys, prekės ženklai, registruotasis pavadinimas, vaizduojamoji medžiaga arba simbolis yra tam tikra informacija. Be to, informacijos apie maistą apibrėžimo antrąją dalį „pateikiama galutiniam vartotojui etiketėje, kitoje kartu pateikiamoje medžiagoje ar kitomis priemonėmis, įskaitant šiuolaikinių technologijų priemones arba žodinę komunikaciją“ atitiktų ženklinimo apibrėžimo antroji dalis „pateikti ant pakuotės, dokumente, informaciniame lapelyje, etiketėje, žiede ar lankelyje, pridamuose prie tokio maisto produkto arba jį nurodančiuose“. Ženklinimo apibrėžime nurodyti duomenų pateikimo būdai tarsi konkretina tuos, kurie gana apibendrintai nurodyti informacijos apie maistą apibrėžime. Gali susidaryti įspūdis, kad informacijos apie maistą ir ženklinimo sąvokos bene tapačios. Ir vis dėlto ženklinant atitinkami duomenys apie maisto produktą pagal ženklinimo apibrėžimą negalės būti pateikti tomis kitomis priemonėmis, įskaitant šiuolaikinių technologijų priemones arba žodinę komunikaciją, nurodytomis informacijos apie maistą apibrėžime. Manytina, ženklinimas išimtinai susi-

²²² Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 2 straipsnio 2 dalies j punktas. Su kai kuriais gramatiniais skirtumais toks pats apibrėžimas buvo pateiktas ir direktyvos 2000/13/EB 1 straipsnio 3 dalies a punkte: „ženklintas“ – tai visi su maisto produktu susiję žodžiai, išsami informacija, prekių ženklai, registruotasis prekės pavadinimas, paveikslėliai arba simboliai, nurodyti ant jų pakuotės, dokumente, pastaboje (įspėjime), etiketėje, žiede ar lankelyje“, taip pat Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklinimas“ 6.16 papunktyje: „ženklintas – visi su maisto produktu susiję žodžiai, išsami informacija, prekės ženklas, komercinis pavadinimas, paveikslėliai arba simboliai, nurodyti ant pakuotės, dokumente, pastaboje (įspėjime), etiketėje, žiede ar lankelyje“.

jęs su duomenų pateikimu ant maisto produkto pakuotės ar taros ar kaip nors kitaip prie pastarųjų pritivtinant ar pridėdant.

Kita vertus, kaip pažymi R. O'Rourke, tik iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti logiškas informacijos apie maistą sąvokos pasirinkimas, nes bet kokia gamintojo teikiama informacija į informacijos apie maistą sąvokos apibrėžimą patenkančiais metodais (tinklapiuose, lankstinukuose ir t. t.) daugeliu atvejų bus tik papildoma informacija prie originalaus ženklavimo.²²³ Tačiau reikia pastebėti, kad tokias abejones R. O'Rourke išreiškė dar tada, kai Europos Komisija pateikė minėtąjį pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams,²²⁴ kuriame, apibrėžiant informaciją apie maistą, buvo nustatyta, kad „[p]rie šios informacijos nepriskiriami komerciniai pranešimai, kaip apibrėžta 2000 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje“.²²⁵ Taigi kyla klausimas, ar yra tikslinga pažymėti, kad į informacijos apie maistą sąvoką nepatenka komerciniai pranešimai (kurie skirti tiesiogiai arba netiesiogiai reklamuoti prekes), tačiau kartu nustatyti, kad sąžininga informacijos teikimo praktika taikytina ir reklamai. Atsižvelgiant į tai, manytina, kad pagrįstas buvo sprendimas galutiniam naujojo reglamento (ES) Nr. 1169/2011 tekste informacijos apie maistą apibrėžimo dalies, pagal kurią prie šios informacijos nepriskiriami komerciniai pranešimai, atsisakyti.

Siekiant dar daugiau tikslumo, reikėtų sugretinti ženklavimo ir informacijos apie maistą teikimo vartotojams sąvokas. Jei pastaroji aiškintina kaip veiksmai, kuriuos atliks informacija apie maisto produktą tampa pasiekiamą vartotojui, tai būtų ženklavimas ir yra laikytinas tuo „veiksmu“, kitaip tariant, vienu iš informacijos apie maistą teikimo vartotojams būdų,²²⁶ nes, kaip minėta, jis sietinas tik su dokumentuota forma teikiama informacija (pakuotėje, informaciniame lapelyje, etiketėje, žiede ar lankelyje ir kt.), kuri paprastai pateikiama kartu su produktu ar ant jo, ir dėl to informacijos pateikimas žodžiu, monitoriuje ar kitais panašiais būdais tikrai negalėtų būti laikomi ženklavimu.

223 O'Rourke, R., *supra* note 56, p. 302.

224 Pasiūlymas COM(2008) 40, *supra* note 40.

225 Europos Parlamento ir Tarybos 2000 m. birželio 8 d. direktyvos 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje (OL 2004 m. specialusis leidimas, 13 skyrius, 25 tomas, p. 399) 2 straipsnio f punkte komercinis pranešimas apibrėžtas kaip bet kokia pranešimo forma, skirta tiesiogiai arba netiesiogiai reklamuoti prekes, paslaugas ar įmonės organizacijos ar asmens, besiverčiančio komercine, pramonine ar amatų veikla arba reglamentuojama profesija, vardą. Apibrėžime taip pat nurodyta, kad informacija, leidžianti tiesiogiai pasiekti įmonės, organizacijos ar asmens veiklą, ypač internetinis vardas arba elektroninio pašto adresas bei pranešimai, susiję su prekėmis, paslaugomis ar įmonės, organizacijos ar asmens įvaizdžiu, sudaryti savarankiškai, ypač kai tai daroma be finansinių sumetimų, savaime nėra komerciniai pranešimai.

226 Taip pat ir analizuojant gramatiškai, reikia pastebėti, kad tokio pobūdžio daiktavardžiai kaip „ženklavimas“ yra laikomi veiksmy pavadinimais, arba veiksmažodžių abstraktais, kurie su priesagomis ar galūnėmis yra padaryti iš veiksmažodžių ir reiškia veiksmą (ar būseną). Būtent priesagos „-imas“ vediniai paprastai yra vartojami labai aiškiai ir gryna veiksmo (ar būsenos) reikšme. Tiesa, pats veiksmo reikšmės žymėjimas kai kada yra kiek savotiškas (pavyzdžiui, kartu gali būti iškeliamas ir veiksmo atlikimo būdas ar pan.). Ambrasas, V., *et al. Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*. 4-oji patais. laida. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2005, p. 94.

1.4.2. Informacijos apie maistą teikimas vartotojams v. reklama

Europos Sąjungos maisto produktus reglamentuojančiuose įstatymuose, įskaitant reglamentuojančius informaciją apie maistą, apibrėžimo, kas yra reklama ar konkrečiai maisto reklama, aptikti nepavyks. Galima rasti tik nuorodas, kad tam tikros tų teisės aktų nuostatos taikomos ir reklamai, pavyzdžiui, pagal direktyvos 2000/13/EB 2 straipsnio 3 dalies b punktą ar reglamento Nr. 1169/2011 7 straipsnio 4 dalies a punktą ne tik ženklimumui, bet ir reklamai taikomas draudimas klaidinti vartotojus ir priskirti maisto produktams žmogaus ligų profilaktines ar gydomąsias savybes ar daryti nuorodą į jas.

Atsižvelgiant į tai, reklamos apibrėžimo reikėtų ieškoti bendruosiuose reikalavimus reklamai nustatančiuose teisės aktuose. Pagrindinis Europos Sąjungos teisės aktas, skirtas reklamai, yra Europos Parlamento ir Tarybos 2006 m. gruodžio 12 d. direktyva 2006/114/EB dėl klaidinančios ir lyginamosios reklamos.²²⁷ Lietuvoje direktyva 2006/114/EB įgyvendinama Lietuvos Respublikos reklamos įstatymu,²²⁸ kuris nustato ne tik reklamos naudojimo reikalavimus, bet ir reklaminės veiklos subjektų atsakomybę ir reklamos naudojimo priežiūros Lietuvos Respublikoje teisinius pagrindus.²²⁹

Taigi direktyvos 2006/114/EB 2 straipsnio a punkte reklama apibrėžiama kaip „su prekybos, verslo, amato ar profesijos vykdymu susijusios informacijos pateikimas siekiant skatinti prekių ar paslaugų, įskaitant nekilnojamąjį turtą, teises ir pareigas, tiekimą“. Lietuvos Respublikos reklamos įstatyme reklamos apibrėžimas kiek papildytas ir skamba taip: „[r]eklama – bet kokia forma ir bet kokiomis priemonėmis skleidžiama informacija, susijusi su asmens ūkine komercine, finansine ar profesine veikla, skatinanti įsigyti prekių ar naudotis paslaugomis, įskaitant nekilnojamojo turto įsigijimą, turtinių teisių ir įsipareigojimų perėmimą.“²³⁰ Visų pirma iš apibrėžimo matyti, kad reklama – tai informacija. Dar 1997 metais Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad reklama yra informacija, nes suteikia jos gavėjui tam tikrų žinių apie prekes, paslaugas ar kitus reklamuojamus objektus.²³¹ Tačiau tai yra savitas informacijos porūšis, kuris paprastai vadinamas komercine informacija.²³² Reklama yra neatsiejama nuo verslo sferos, marketingo, nes faktiškai jiems tarnauja, yra svarbi konkurencijos priemonė.²³³ Taigi pagrindiniu

227 Europos Parlamento ir Tarybos 2006 m. gruodžio 12 d. direktyva 2006/114/EB dėl klaidinančios ir lyginamosios reklamos (OL 2006 L 401, p. 1) yra Tarybos 1984 m. rugsėjo 10 d. direktyvos 84/450/EEB dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų dėl klaidinančios reklamos suderinimo (OL 2004 m. specialusis leidimas, 15 skyrius, 1 tomas, p. 227) ir jos pakeitimų, atliktų Europos Parlamento ir Tarybos 1997 m. spalio 6 d. direktyva 97/55/EB, iš dalies keičiančia direktyvą 84/450/EEB dėl klaidinančios reklamos, kad būtų įtraukta lyginamoji reklama (OL 2004 m. specialusis leidimas, 15 skyrius, 3 tomas, p. 356) bei Nesąžiningos komercinės veiklos direktyva, kodifikuota redakcija.

228 Lietuvos Respublikos reklamos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 64-1937.

229 Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo 1 straipsnio 2 dalis.

230 Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo 2 straipsnio 8 dalis.

231 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. vasario 13 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 1 ir 30 straipsnių, Lietuvos Respublikos tabako kontrolės įstatymo 1, 3 ir 11 straipsnių, taip pat Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. vasario 2 d. nutarimo Nr. 179 „Dėl alkoholio reklamos kontrolės“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 15-314.

232 *Ibid.*

233 *Ibid.*

reklamos požymiu, atribojančiu reklamą nuo kitos informacijos, laikytinas jos specifinis tikslas – skatinimas įsigyti prekių ar naudotis paslaugomis,²³⁴ kuris, beje, taip pat išplaukia iš direktyvoje 2006/114/EB ir Lietuvos Respublikos reklamos įstatyme pateiktų reklamos apibrėžimų.

Galima išskirti ir kitą reklamos požymį – jos atlygintinumą, nes, pavyzdžiui, pagal Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo²³⁵ 2 straipsnio 69 dalyje pateiktą televizijos reklamos apibrėžimą ši yra už užmokestį ar kitokį atlygį skleidžiama informacija.²³⁶ Tačiau to paties įstatymo 2 straipsnio 56 dalyje įtvirtintas ir reklamos apibrėžimas, pagal kurį reklama yra bet kokia forma ir bet kokiomis priemonėmis reklamos užsakovo interesais arba savireklamos tikslais skleidžiama informacija, išskyrus televizijos reklamą, apie asmens ūkinę, komercinę, finansinę ar profesinę veiklą, skatinanti įsigyti prekių ar naudotis paslaugomis, įskaitant nekilnojamojo turto įsigijimą, turtinių teisių ir įsipareigojimų perėmimą, ir kuriame atlygintinumas nelaikomas reklamos požymiu. Tiesa, atlygintinumo požymis iš bendrojo reklamos apibrėžimo Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatyme išbrauktas tik 2010 metais šio įstatymo 2 straipsnį, kuriame ir yra įtvirtinti reklamos ir televizijos reklamos apibrėžimai, išdėsčius nauja redakcija.²³⁷ Vis dėlto manytina, kad šio požymio išskyrimas greičiausiai labiau svarbus apibūdinant pačios reklamos rūšis ir didesnės reikšmės šioje disertacijoje analizuojamiems klausimams neturės, todėl plačiau nebus analizuojamas.²³⁸ Kad siekis padėti parduoti arba skatinti įsigyti prekes ar paslaugas yra svarbiausias reklamos požymis nepaisant teisės aktuose pateikiamų nevienodų reklamos apibrėžimų, pasisako ir Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas.²³⁹ Jis pabrėžia, kad prekių bei paslaugų reklama – nesvarbu, ar ši veikla yra atlygintina, ar ne – visada yra tiesiogiai arba netiesiogiai siekiama skatinti naudoti tam tikras prekes ar naudotis tam tikromis paslaugomis.²⁴⁰

234 Markauskas, L., *supra* note 47, p. 195.

235 Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 71-1706.

236 Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 69 dalyje televizijos reklama apibrėžiama kaip už užmokestį ar kitokį atlygį bet kokia forma visuomenės informavimo audiovizualinėmis priemonėmis paslaugų teikėjo skelbiama informacija, kurią vykdomas ūkinę, komercinę ar profesinę veiklą asmuo užsako skleisti ar skleidžia savireklamos tikslais ar siekdamas reklamuoti prekes ar paslaugas, įskaitant nekilnojamoji turta, teises ir pareigas.

237 Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 2, 5, 19, 22, 25, 26, 28, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 47, 48, 49, 50, 52, 54 straipsnių ir priedo pakeitimo, įstatymo papildymo 34¹, 34², 40¹ straipsniais ir nauju trečiuoju skirsniu įstatymas. *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 123-6260.

238 Apie atlygintinumą kaip reklamos požymį taip pat žr. Markauskas, L., *supra* note 47.

239 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. rugsėjo 29 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos farmacinės veiklos įstatymo 17 straipsnio (2002 m. birželio 4 d. redakcija) 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 117-4239. Taip pat žr. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. sausio 26 d. nutarimą dėl Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 1 straipsnio 4 dalies (1997 m. liepos 2 d. redakcija), 2 straipsnio 1 dalies (1995 m. balandžio 18 d. redakcija), 3 straipsnio 1 dalies 2 punkto (1995 m. balandžio 18 d. redakcija), 4 straipsnio 2 dalies (1998 m. gruodžio 10 d. redakcija), 13 straipsnio (2000 m. liepos 18 d. redakcija), 30 straipsnio 1 dalies (1997 m. liepos 2 d. redakcija) bei 44 straipsnio 4 dalies (2002 m. birželio 20 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. sausio 22 d. nutarimu Nr. 67 „Dėl alkoholio produktų gamybos licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Alkoholio produktų gamybos licencijavimo taisyklių 7 bei 9 punktų (2001 m. sausio 22 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 15-465.

240 *Ibid.*

Būtent šiuo argumentu, kad esminis reklamos požymis, išskiriantis ją iš kitos informacijos, yra specialusis jos tikslas – daryti įtaką vartotojo ekonominei elgsenai, savo bylose maisto tvarkymo subjekto skleistą informaciją apie maistą pripažindama reklama, remiasi ir Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba, nagrinėdama bylas dėl Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pažeidimo maisto reklamos srityje.²⁴¹ Tose bylose Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba paprastai daro išvadą, kad maisto tvarkymo subjekto skleista informacija apie maisto produktus susijusi su bendrovės vykdoma veikla ir skatina vartotojus įsigyti tuos maisto produktus, taigi atitinka Lietuvos Respublikos reklamos įstatyme įtvirtintą reklamos sąvoką. Tiesa, maisto tvarkymo subjektai, kurių interneto svetainėje skleidžiami teiginiai svarstomi kaip galimai pažeidžiantys Lietuvos Respublikos reklamos įstatyme numatytus maisto reklamos draudimus, gina savo poziciją teigdami, kad minėti teiginiai nepadarė vartotojams didelio poveikio įsigyti maisto produktą, nes tuos teiginius matė tik nedidelis skaičius žmonių ir tik nedidelis skaičius vartotojų apsisprendė jį įsigyti.²⁴² Tačiau tam, kad skleista informacija būtų pripažinta reklama, nesvarbu, ar toks poveikis vartotojo ekonominiam elgesiui atsiranda ar neatsiranda, – svarbu yra tik pats tikslas, kad tokio poveikio siekiama ar kad jis gali atsirasti.²⁴³

Taigi derėtų pastebėti, kad visais atvejais, kai skleidžiama maisto reklama, reikėtų laikyti, kad teikiama informacija apie maistą. Tačiau negalioja atvirkštinis principas, t. y. ne visada teikiama informacija apie maistą bus reklama. Taigi čia nekyla tokia ryški reklamos ir informacijos apie maistą sąvokų santykio problema kaip pastarosios ir ženklinimo sąvokų atveju. Tačiau susiduriama su kita problema, t. y. reklamos atribojimo nuo kitos informacijos apie maistą.

241 Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2014-02-06 nutarimo Nr. 12R-3 byloje dėl UAB „Natural Pharmaceuticals“ Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pažeidimo išrašas; Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2014-02-06 nutarimo Nr. 12R-4 byloje dėl UAB „Rukola“ Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pažeidimo išrašas; Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2014-03-20 nutarimo Nr. 12R-12 byloje dėl Omega Pharma Baltics SIA Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pažeidimo išrašas; Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2014-04-17 nutarimo Nr. 12R-18 byloje dėl UAB „SanoSwiss“ Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pažeidimo išrašas; Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2014-04-17 nutarimo Nr. 12R-19 byloje dėl UAB „Rukola“ Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pažeidimo išrašas; Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2014-05-08 nutarimo Nr. 12R-27 byloje dėl UAB „Natural Pharmaceuticals“ Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pažeidimo išrašas; Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2014-05-08 nutarimo Nr. 12R-28 byloje dėl UAB „Osteca“ Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pažeidimo išrašas; Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2014-05-15 nutarimo Nr. 12R-29 byloje dėl UAB „SoftDent“ Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pažeidimo išrašas; Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2014-05-15 nutarimo Nr. 12R-31 byloje dėl UAB „Biofarmacija“ Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pažeidimo išrašas; Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2014-06-04 nutarimo Nr. 12R-38 byloje dėl UAB „Rifarma“ Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pažeidimo išrašas; Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2014-06-09 nutarimo Nr. 12R-39 byloje dėl UAB „Axi Medical“ Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pažeidimo išrašas [interaktyvūs]. Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba, 2014 [žiūrėta 2014-06-28]. <<http://www.vvtat.lt/index.php?3044059635>>.

242 Pavyzdžiui, Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2014-02-06 nutarimo Nr. 12R-3 byloje dėl UAB „Natural Pharmaceuticals“ Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pažeidimo išrašas [interaktyvus]. Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba, 2014 [žiūrėta 2014-06-28]. <<http://www.vvtat.lt/index.php?3044059635>>.

243 Markauskas, L., *supra* note 47, p. 196.

Prieš analizuojant maisto reklamos atribojimo nuo kitos informacijos apie maistą problematiką ir atsižvelgiant į tai, kas jau pasakyta apie reklamą, svarbu pastebėti, kad reklamos sąvoką galima suprasti dvejopai. Pirma, jei bus kalbama apie reklamą, kaip apie vieną iš informacijos apie maistą teikimo vartotojams būdų, tai tokiu atveju reklama bus vertinama kaip ir ženklavimo atveju: kaip tam tikras veiksmas, procesas, t. y. reklamavimas. O jei kalbama apie tai, kokie duomenys, kokios žinios apie maistą reklamos būdu yra skleidžiamos, tai reikės turėti omenyje ne reklamą kaip informacijos teikimo būdą, o kaip pačią informaciją (duomenis, žinias). Tad pastarąja reikšme reklamos sąvoka ir bus naudojama siekiant atriboti ją nuo kitos informacijos apie maistą.

Taigi Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas pasisakė, kad naudoti tam tikras prekes ar naudotis tam tikromis paslaugomis gali paskatinti ir tokia informacija, kurią skleidžiant nėra siekiama paskatinti tai daryti (pavyzdžiui, statistiniai duomenys, techninės ir kitos žinios, kuriomis kas nors garsinama, atkreipiamas dėmesys į ką nors ir t. t.).²⁴⁴ Jis nurodė, kad tokios informacijos skleidimas tam tikromis aplinkybėmis šios informacijos gavėjams gali daryti tokį pat poveikį kaip ir reklama, taigi šiuo atžvilgiu prilygti reklamai, bei pažymėjo ir tai, kad skleidžiama informacija nebūtinai yra tik reklaminio arba tik nereklaminio turinio: ji gali apimti ir reklaminio turinio elementus, ir tokią informaciją, kurios skleidimas nėra reklama.²⁴⁵ Nors tokią išvadą Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas padarė analizuodamas vaistų reklamą, vis dėlto ji iš tiesų labai svarbi ir informacijos apie maistą teikimo vartotojams, taigi ir maisto reklamos srityje.

Tokios reklamos skleidimo priemonės kaip internetas, radijas, televizija, laikraščiai, žurnalai, skrajutės, stendai ir pan. laikomos įprastinėmis, paprastai iš karto suprantama, kad skleidžiama informacija yra reklama. Vis dėlto dažnai maisto tvarkymo subjektai tam tikrą informaciją apie maistą, skatinančią ar galinčią paskatinti įsigyti maisto produktą, pateikia ne tomis įprastinėmis priemonėmis, o maisto produkto etiketėje, kuri paprastai laikoma maisto produktų ženklavimo priemone. Taigi kyla reklamos ir ženklavimo sąvokų atribojimo klausimas, nes nuo to, kaip bus įvertinta etiketėje pateikta informacija, priklausys, kokie teisės aktai turės būti taikomi, už kokį pažeidimą – reklamą ar ženklavimą reglamentuojančių teisės aktų – maisto tvarkymo subjektui turės būti pritaikyta atsakomybė.

Teiginiai apie maistingumą ir sveikatingumą v. bendrieji deskriptoriai (pavadinimai). Geriausiai reklamos ir ženklavimo sąvokų atribojimo problematiką iliustruoja teiginių apie maistingumą ir sveikatingumą pateikimas vadovaujantis reglamentu (EB) Nr. 1924/2006. Reglamento (EB) Nr. 1924/2006 1 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad šis reglamentas taikomas teiginiams apie maistingumą ir sveikatingumą, skelbiamiems maisto produktų, skirtų galutiniam vartotojui, komerciniuose pranešimuose – ženklime, pateikime, reklamoje. Tačiau juk tokie teiginiai laikomi savanoriška informacija apie maistą, t. y. maisto tvarkymo subjektai jų pateikti neprivalo. Vis dėlto, jei tuos teiginius maisto tvarkymo subjektas pateikia kartu su maisto produktu, tai tuo jis siekia atkreipti pirkėjų dėmesį į naudingąsias tiekiamo rinkai maisto produkto savybes, todėl daro maisto produktą patrauklų ir skatina vartotoją jį įsigyti. Tad, jei minėtieji teiginiai pateikiami tradicinėmis reklamos priemonėmis, vargu, ar galima ginčytis, kad tai reklama. Tačiau, jei teiginys apie maistingumą ar sveikatingumą pateikiamas maisto produkto etiketėje, atsiranda

244 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. rugsėjo 29 d. nutarimas, *supra* note 239.

245 *Ibid.*

dvejopo vertinimo galimybė. Atsižvelgiant į tai, pritarina požiūriui, pagal kurį pateikiant teiginius apie maistingumą ir sveikatingumą maisto produkto etiketėse siekiama patraukti vartotojo dėmesį, sudominti jį maisto produktu, suteikti informacijos apie galimą maisto produkto naudą ir pan., o tuo, žinoma, ir skatinti įsigyti minėtą maisto produktą. Tai reiškia, kad tokios informacijos apie maistą pateikimas atitinka esminį reklamos požymį ir turėtų būti laikomas reklama.

Tiesa, teiginius apie maistingumą ir sveikatingumą reikėtų skirti nuo kitų į juos labai panašių teiginių. Reglamento (EB) Nr. 1924/2006 preambulės 5 konstatuojamojoje dalyje paaiškinta, kad šis reglamentas turėtų būti netaikomas bendriesiems deskriptoriams (pavadinimams), kurie tradiciškai vartojami nurodant maisto produktą ar gėrimų rūšies ypatybę, kuri galėtų turėti poveikį žmogaus sveikatai, pavyzdžiui, „virškinimą skatinantys“ ar „pastilės nuo kosulio“. Tačiau tam, kad tokius teiginius būtų galima vartoti netaikant reglamento (EB) Nr. 1924/2006, t. y. nesilaikant teiginiams apie maistingumą ir sveikatingumą nustatytų reikalavimų, maisto tvarkymo subjektas, vadovaudamasis reglamento (EB) Nr. 1924/2006 1 straipsnio 4 dalimi, valstybės narės kompetentingai institucijai turi išsiųsti dėl to paraišką, kurią ta institucija perduoda Europos Komisijai, o ši suteikia (arba nesuteikia) leidimą tą bendrąjį deskriptorių (pavadinimą) vartoti.²⁴⁶ Jei Europos Komisija teiginį pripažįsta bendruoju deskriptoriumi (pavadinimu), tai jis nebelaikomas teiginiu apie maistingumą ar sveikatingumą ir gali būti vartojamas netaikant reglamento (EB) Nr. 1924/2006 reikalavimų. Vis dėlto, tai nepaneigia bendrojo deskriptoriaus (pavadinimo) reklaminio pobūdžio. Tuo labiau kad pagal Komisijos 2013 m. rugsėjo 20 d. reglamento (ES) Nr. 907/2013, kuriuo nustatomos paraiškų dėl bendrinių deskriptorių (pavadinimų) teikimo taisyklės,²⁴⁷ preambulės 5 konstatuojamąją dalį bendriesiems deskriptoriams (pavadinimams), kaip ir teiginiams apie maistingumą ir sveikatingumą, taikomas toks pat principas: jie neturėtų būti melagingi, dviprasmiški ar klaidinantys.

Leidimas teiginį laikyti bendruoju deskriptoriumi (pavadinimu) ir galimybė taip reklamuoti maisto produktą galėtų pasitarnauti tais atvejais, kai draudžiama vartoti teiginius apie maistingumą ar sveikatingumą ar jiems taikomi vartojimo ribojimai. Pavyzdžiui, pagal reglamento (EB) Nr. 1924/2006 4 straipsnio 3 dalį teiginiai apie sveikatingumą negali būti pateikiami daugiau kaip 1,2 tūrio proc. alkoholio turintiems gėrimams, o teiginių apie maistingumą atveju tokiems gėrimams leidžiami tik teiginiai, susiję su mažu alkoholio kiekiu arba sumažintu alkoholio kiekiu bei sumažintu energijos kiekiu.

Vis dėlto Europos Sąjungos Teisingumo Teismas *Deutsches Weintor* byloje²⁴⁸ plačiai išaiškines galimybę teiginį laikyti teiginiu apie sveikatingumą, sudarė sąlygas net ir tuos teiginius, kurie atitiktų bendrųjų deskriptorių (pavadinimų) apibrėžimą, kai maisto produkto ar gėrimų rūšies ypatybė *galėtų* turėti poveikį žmogaus sveikatai, laikyti teiginiais apie sveikatingumą ir taikyti jiems reglamente (EB) Nr. 1924/2006 nustatytus ribojimus.

246 Europos Komisija, vykdydama reglamento (EB) Nr. 1924/2006 1 straipsnio 5 dalies įpareigojimą priimti taisyklės, kuriomis vadovaudamiesi maisto tvarkymo subjektai galėtų teikti paraiškas dėl bendrųjų deskriptorių (pavadinimų) vartojimo, tokias taisyklės išdėstė Komisijos 2013 m. rugsėjo 20 d. reglamente (ES) Nr. 907/2013, kuriuo nustatomos paraiškų dėl bendrinių deskriptorių (pavadinimų) teikimo taisyklės (OL 2013 L 251, p. 7).

247 *Ibid.*

248 Byla C-544/10, *Deutsches Weintor eG prieš Land Rheinland-Pfalz* [2012].

Minėtoje byloje Reino krašto-Pfalco federalinės žemės Ilbesheimo gyvenvietėje (Vokietijoje) įsteigtas vyndarių kooperatyvas *Deutsches Weintor* prekiaavo vynu, ant kurio butelių kaklelių etikečių pateiktas užrašas „Edition Mild bekömmlich“ (liet. švelnus, lengvai virškinamas). Kainoraštyje vynas apibūdinamas kaip „Edition Mild – sanfte Säure / bekömmlich“ (liet. švelnus – švelnaus rūgštumo / lengvai virškinamas). Už prekybos alkoholiniais gėrimais priežiūrą Reino krašto-Pfalco federalinėje žemėje atsakinga institucija nesutiko su apibūdinimo „lengvai virškinamas“ vartojimu motyvuodama tuo, kad tai yra teiginys apie sveikatingumą, kaip tai suprantama pagal reglamento Nr. 1924/2006 2 straipsnio 2 dalies 5 punktą. Vyndarių kooperatyvas *Deutsches Weintor* pareiškė dėl to ieškinį administraciniam teismui, savo prašymą iš esmės grįsdamas tuo, kad, pirma, nuoroda „lengvai virškinamas“ susijusi ne su sveikatingumu, o tik su bendra gera savijauta. Antra, reglamentas Nr. 1924/2006 netaikomas nuorodoms, tradiciškai vartojamoms maisto produktams arba gėrimams, galintiems turėti poveikį bendrai gerai savijautai, pavyzdžiui, nuorodai „lengvai virškinamas“, kuri vartojama virškinimą skatinančiam gėrimui apibūdinti. Todėl, jo nuomone, sveikatingumas turi būti minimas tik tada, kai kalbama apie ilgalaikį nagrinėjamo maisto produkto poveikį. Byla pasiekė kasacinį teismą, kuris kreipėsi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą. Taigi Europos Sąjungos Teisingumo Teismas sprendė klausimą, ar reglamento (EB) Nr. 1924/2006 4 straipsnio 3 dalies pirmą pastraipą turi būti aiškinama taip, kad žodžiai „teiginys apie sveikatingumą“ apima tokią nuorodą, kaip antai „lengvai virškinamas“, prie kurios pažymėta, kad yra tik nedidelis medžiagų, daugelio vartotojų laikomų žalingomis, kiekis. Reikia priminti, kad teiginiu apie sveikatingumą tiesiogiai ar netiesiogiai teigiama ar užsimenama, kad esama ryšio tarp maisto produkto kategorijos, maisto produkto ar vienos jo sudėtinių dalių ir sveikatos. Be to, vartoti teiginius apie sveikatingumą leidžiama tik tokiu atveju, jei įrodyta, kad maistinės ar kitos medžiagos, apie kurias pateikiamas teiginys, buvimas, nebuvimas arba mažesnis kiekis maisto produkte ar maisto produktų kategorijai priklausančiuose produktuose pasižymi naudingumu maistiniu arba fiziologiniu poveikiu, įrodytu visuotinai pripažintais mokslo duomenimis.²⁴⁹

Europos Sąjungos Teisingumo Teismas pastebėjo, kad teiginys apie sveikatingumą apibrėžiamas remiantis ryšiu tarp maisto produkto ar vienos iš jo sudėtinių dalių ir sveikatos ir kad tokiu apibrėžimu nepateikiama paaiškinimų nei dėl tiesioginio ar netiesioginio šio ryšio pobūdžio, nei dėl jo intensyvumo ar trukmės. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas konstatavo, kad tokiomis aplinkybėmis sąvoka „ryšys“ turi būti suprantama plačiai. Taigi reikia atsižvelgti tiek į trumpalaikes ir neišliekančias, tiek ir kumuliacines pasikartojančios ir ilgai trunkančios tam tikro maisto produkto vartojimo pasekmes fizinei būklei.²⁵⁰

Generalinis advokatas savo išvadoje *Deutsches Weintor* byloje taip pat pažymėjo, kad siauras sąvokos „teiginys apie sveikatingumą“ aiškinimas atmetant teiginius, kuriais užsimenama apie laikiną naudingą poveikį fizinei būklei, neatitiktų reglamento (EB) Nr. 1924/2006 tikslų, o į šio reglamento taikymo sritį gali nepatekti nemažai produktų ir susijusių teiginių, kuriais, užsimenant apie teigiamą, kad ir laikiną, fiziologinį poveikį, vis tiek gali būti skatinamas su jais susijusio maisto produkto ar medžiagos vartojimas. Generalinis advokatas taip pat pažymėjo, kad dėl praktinių sumetimų siūlomas atskiri-

249 Reglamentas (EB) Nr. 1924/2006 5 straipsnio 1 dalies a punktą.

250 Byla C-544/10, *supra* note 248.

mas sukeltų papildomų sunkumų nustatyti ribą, nuo kurios tariamas poveikis organizmo funkcijoms nustoja būti laikinas ir tampa ilgalaikis arba nuolatinis, todėl būtų dar sunkiau reglamentą (EB) Nr. 1924/2006 taikyti nuosekliai ir prognozuojamai²⁵¹.

Taigi galiausiai Europos Sąjungos Teisingumo Teismas konstatavo, kad sąvoka „teiginys apie sveikatingumą“ apima tokią nuorodą, kaip antai „lengvai virškinamas“, prie kurios pažymėta, kad yra tik nedidelis medžiagų, daugelio vartotojų laikomų žalingomis, kiekis.²⁵² O juk reglamento (EB) Nr. 1924/2006 4 straipsnio 3 dalis besąlygiškai draudžia vyno gamintojui arba pardavėjui vartoti byloje nagrinėjamos rūšies teiginį, t. y. teiginį apie sveikatingumą, net jei šis teiginys atitinka tikrovę.

Mokslinėje literatūroje nurodoma, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismas sprendimu *Deutsches Weintor* byloje, visų pirma, bet koki teiginį apie trumpalaikį maisto produkto poveikį organizmo funkcijoms laiko teiginiu apie sveikatingumą, tuo išplėsdamas ir sveikatos sampratą bent jau teiginių apie sveikatingumą kontekste, todėl lieka laukti, ar iškilus panašiai situacijai tokio paties požiūrio Europos Sąjungos Teisingumo Teismas laikysis dėl teiginių apie sveikatingumą pateikimo ir kitų maisto produktų, nei alkoholinių gėrimai, atveju.²⁵³ Taigi Europos Sąjungos Teisingumo Teismas draudimą pateikti teiginius apie sveikatingumą alkoholiniams gėrimams interpretuoja pačia plačiausia prasme ir tai riboja bet kokią verslo laisvę pasakyti ką nors teigiamo apie alkoholinius gėrimus reklamuojant ar ženklinant.²⁵⁴ Kita vertus, neginčytinas ir neigiamas alkoholinių gėrimų poveikis žmogaus sveikatai, galimos neigiamos pasekmės, priklausomybė nuo alkoholio ir pan. Be to, yra ir kitų būdų alkoholiniams gėrimams reklamuoti, nesusijusių su žmogaus sveikata.

Viena vertus, toks Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas vertintinas teigiamai, atsižvelgiant į tai, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismas nesutiko su galimybe teigiamą informaciją pateikti apie žalingus žmogaus sveikatai alkoholinius gėrimus. Kita vertus, itin plačiai aiškinant teiginių apie sveikatingumą sąvoką, bendrųjų descriptorių (pavadinimų) išskyrimas apskritai gali netekti prasmės, jei sprendžiant dėl jų vartojimo bus vadovaujama tais pačiais kriterijais kaip ir *Deutsches Weintor* byloje. Be to, reikia pažymėti, kad aptariamoje byloje vertinant teiginio *lengvai virškinamas* priskyrimą vienai iš kategorijų (bendriesiems descriptoriams (pavadinimams) ar teiginiams apie sveikatingumą), galima sakyti, koncentruotasi tik į ryšio tarp maisto produkto ar vienos iš jo sudėtinių dalių ir sveikatos trukmę, kai nei bendrųjų descriptorių (pavadinimų), nei teiginių apie sveikatingumą apibrėžimuose apie tai apskritai neužsimenama: bendraisiais descriptoriais (pavadinimais) nurodoma maisto ypatybė, kuri *galėtų turėti poveikį* žmogaus sveikatai, o teiginiu apie sveikatingumą tiesiogiai ar netiesiogiai teigiama ar užsimenama, kad *esama ryšio* tarp maisto produkto kategorijos, maisto produkto ar vienos jo sudėtinių dalių ir sveikatos.

251 Generalinio advokato Mazák išvada, pateikta 2012 m. kovo 29 d. byloje C-544/10 *Deutsches Weintor eG* prieš Land Rheinland-Pfalz [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-07-24]. <<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=72530&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=512775>>.

252 Byla C-544/10, *supra* note 248.

253 Van der Meulen, B. Van der Zee, E. „Through the Wine Gate“. First Steps towards Human Rights Awareness in EU Food (Labelling) Law. *European Food and Feed Law Review*. 2013 (1): 44.

254 *Ibid.*

Energinių gėrimų (ne)reklama. Praktinių neaiškumų, susijusių su reklamos apibrėžimu, įnešė ir Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo 14 straipsnio, kuriame įtvirtinti reikalavimai maisto reklamai, papildymas 7 dalimi, pagal kurią energinių gėrimų reklamoje privalo būti įrašyti žodžiai „nevertoti su alkoholiniais gėrimais“. Minėta nuostata Lietuvos Respublikos reklamos įstatymas papildytas 2013 m. lapkričio 7 d. priėmus Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo 14 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymą,²⁵⁵ kuriame nustatyta, kad ta nuostata įsigalioja 2014 m. liepos 1 d.

Atkreiptinas dėmesys, kad tai, kas yra energinių gėrimų reklama, teisės aktais nėra apibrėžta. Todėl kyla klausimas, ar energinių gėrimų prekių ženklai, pateikti ant renginių (skėčių, stalų, palapinių ir pan.) ar kitos (rašiklių, puodelių, rankšluosčių, kepuraičių ir pan.) atributikos, taip pat ant energinių gėrimų gamintojų transporto priemonių, įmonių registruotuose pavadinimuose, kai šie (arba ir prekių ženklai) pateikiami iškabose ant šių įmonių buveinės ar padalinių pastatų, laikytini energinio gėrimo reklama ir dėl to kartu privalo būti pateikti žodžiai „nevertoti su alkoholiniais gėrimais“. Toks klausimas laikytinas pagrįstu dėl to, kad, pavyzdžiui, teisinius santykius, susijusius su alkoholiu, reglamentuojantis Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymas ne tik nustato, kas yra alkoholio reklama,²⁵⁶ bet ir numato išimtis, kada informacija apie alkoholinius gėrimus nelaikoma reklama. Pagal Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 29 straipsnio 6 dalį reklama nelaikoma informacija apie alkoholinius gėrimus informaciniuose pranešimuose, kurie skirti tik alkoholio verslo specialistams, taip pat alkoholinius gėrimus gaminančių arba jais prekiaujančių įmonių, Europos juridinių asmenų ar jų filialų registruoti pavadinimai (jeigu alkoholinių gėrimų gamintojo pavadinimas yra sudedamoji šių įmonių, Europos juridinių asmenų ar jų filialų registruoto pavadinimo dalis) ir prekių ženklai, kai šie pavadinimai ir prekių ženklai pateikiami iškabose ant šių įmonių, Europos juridinių asmenų ar jų filialų buveinės ar padalinio pastato ir valdomo transporto. Reklama taip pat nelaikomi alkoholinius gėrimus gaminančių arba jais prekiaujančių įmonių, Europos juridinių asmenų ar jų filialų registruoti pavadinimai ir prekių ženklai, kai šie pavadinimai ar prekių ženklai nereguliariai ir netikėtai matomi transliuojamose ar retransliuojamose programose ir kai šių pavadinimų ir prekių ženklų atvaizdai yra šalutiniai, palyginti su transliuojamos ar retransliuojamos programos vaizdais.

Be to, Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 29 straipsnio 5 dalyje, nustatant, kad alaus, alaus mišinių su nealkoholiniais gėrimais bei natūralios fermentacijos vyno ir sidro išorinėje reklamoje turi būti įspėjamasis tekstas apie žalingą alkoholio poveikį sveikatai, taip pat įtvirtinti išimtiniai atvejai, kai šis įspėjimas neprivalomas, t. y. kai išorinėje reklamoje pateikiami tik alkoholinius gėrimus gaminančių arba jais prekiaujančių įmonių pavadinimai ir (ar) jų prekių ženklai.

Taigi net reglamentuojant alkoholio, dėl kurio žalingo poveikio sveikatai nesiginčijama, reklamą, nustatomos konkrečios išimtytys. Vis dėlto reikia pažymėti, kad energinių gėrimų vartojimas, o ypač su alkoholiniais gėrimais, taip pat kelia susirūpinimą. Remiantis Nacionalinio maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo instituto pateikta informacija, „[e]

255 Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo 14 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2013, Nr. 120-6049.

256 Pagal Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 2 straipsnio 10 dalį alkoholio reklama – bet kuria forma ir bet kokiomis priemonėmis skleidžiama informacija, susijusi su įmonių komercine, ūkine bei finansine veikla, kuria skatinama įsigyti ir (ar) vartoti alkoholio produktus.

nerginiai gėrimai nėra skirti alkoholiniams kokteilams maišyti, <...>. Alkoholis ir kofeinas pasižymi šlapimo išsiskyrimą skatinančiu poveikiu. Galimas stiprus apsinuodijimas: pykinimas, vėmimas, drebulys. Alkoholis nervų sistemos veiklą slopina, o energiniuose gėrimuose esantis kofeinas – stimuliuoja. Toks antagonistinis poveikis labai kenkia širdžiai, padidėja arterinis kraujo spaudimas, sutrinka miegas. Kokteilis paslepia alkoholio sukeltą nuovargį, trukdo suprasti, kiek alkoholio išgerta, ir gali atrodyti, kad net išgėręs gana daug alkoholio esi blaivus.²⁵⁷ Panašiais energinių gėrimų ir alkoholio derinio poveikio sveikatai argumentais remtasi ir pateikus pasiūlymo papildyti Lietuvos Respublikos reklamos įstatymą projektą.²⁵⁸ Minėti aspektai iš tikrųjų rodo analizuojamos nuostatos aktualumą. Tuo tarpu energinių gėrimų reklamos, susijusios su žodžių „nevertoti su alkoholiniais gėrimais“ pateikimu, klausimai palikti spresti praktikai.

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos Respublikos reklamos įstatymas nepateikia atskiro energinių gėrimų reklamos apibrėžimo ir nenumato atvejų, kurie nelaiikytini energinių gėrimų reklama, ir kuriais galėtų būti netaikoma Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo 14 straipsnio 7 dalis, manytina, reikėtų pasitelkti jau esamus instrumentus ir kiekvienu atveju spresti, ar pateikta informacija laikytina energinių gėrimų reklama, t. y. reikėtų vadovautis bendroju reklamos apibrėžimu: jei konkrečiu atveju būtų nustatyta, kad teikiant informaciją apie energinius gėrimus siekiama skatinti juos įsigyti, t. y. būtų nustatytas esminis reklamos požymis, tai toks informacijos skleidimas turėtų būti pripažintas energinių gėrimų reklama ir jam turėtų būti taikomas Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo 14 straipsnio 7 dalies reikalavimas.

Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo 14 straipsnio 7 dalyje numatytas reikalavimas įrašyti žodžius „nevertoti su alkoholiniais gėrimais“ taikomas tik energinių gėrimų reklamai. Tad ant energinių gėrimų pakuočių tokie užrašai neprivalomi. Tiesa, pagal reklamos apibrėžimą, ji gali būti skleidžiama bet kokia forma ir bet kokiomis priemonėmis, vis dėlto maisto produkto pavadinimo pateikimas ant jo pakuotės, kaip to privalomai reikalauja informaciją apie maistą reglamentuojantys teisės aktai,²⁵⁹ pats sa-

257 *Ištirti ir įvertinti Lietuvos rinkoje esantys energiniai gėrimai* [interaktyvus]. Nacionalinis maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo institutas, 2012-05-11 [žiūrėta 2014-07-08]. <<http://www.nmvrvi.lt/lt/naujienos/421/>>.

258 Įstatymų projektų Reg. Nr. XIP-1733(2), XIP-1734(2), XIP-4092 aiškinamajame rašte nurodyta, kad kofeinas didina kraujospūdį, o derinant su alkoholiu kofeino poveikis yra keletą kartų sustiprinamas; energinių gėrimų vartojimas su alkoholiu gali susilpninti suvokimo funkcijas, taip pat sumažinti apsinuodijimo alkoholiu simptomus, tarp jų ir slopinantį poveikį, todėl didėja nelaimingų atsitikimų rizika; taip pat didėja tikimybė išsivystyti priklausomybei nuo alkoholio, kadangi vartojant jį su energiniais gėrimais, alkoholio suvartojama daugiau, nes žmogus nesijaučia toks apsvaigęs, koks yra iš tikrųjų; energinių gėrimų ir alkoholio derinys ypač pavojingas asmenims, sergantiems širdies ligomis, nes gali padidėti aritmijų atsiradimo tikimybė. *Aiškinamasis raštas dėl Maisto įstatymo 2 straipsnio papildymo ir įstatymo papildymo 6¹ straipsniu įstatymo projekto, Reklamos įstatymo 14 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto ir Administracinių teisės pažeidimų kodekso papildymo 163¹⁵ straipsniu ir 239 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto* [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos Seimo narė Dangutė Mikutienė, 2012-02-17 [žiūrėta 2015-01-04]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=418554&p_tr2=2>.

259 Pagal direktyvos 2000/13/EB 5 straipsnį, Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklindimas“ 15 punktą, reglamento (ES) Nr. 1169/2011 17 straipsnį visų pirma reikalaujama pateikti teisės aktuose nustatytą maisto produkto pavadinimą, jei toks juose įtvirtintas. Lietuvos Respublikos maisto įstatymo 2 straipsnio 20 dalyje energinis gėrimas apibrėžiamas kaip „nealkoholinis gėrimas, kuriame yra daugiau kaip 150 mg/l kofeino, nesvarbu, iš kokio šaltinio, arba kuriame yra daugiau kaip 150 mg/l

vaime, vargu, ar gali reikšti, kad tai yra reklama. Tuo labiau kad pavadinimą privaloma pateikti visiems maisto produktams. Privalomo maisto produkto pavadinimo pateikimo laikantis visų tam pateikimui informaciją apie maistą reglamentuojančiuose teisės aktuose nustatytų reikalavimų nereikėtų laikyti reklama, nes pats savaime privalomų duomenų pateikimas nerodo maisto tvarkymo subjekto tikslo skatinti įsigyti maisto produktą: toks pavadinimo pateikimo reikalavimas skirtas informuoti vartotoją apie tai, kokį produktą jis įsigys. Jeigu teisės aktai nereikalautų pateikti maisto produkto pavadinimo, o maisto tvarkymo subjektas jį pateiktų, tada jau reikėtų aiškintis, koku tikslu tai padaryta ir ar tai atitinka reklamos požymius.

Beje, svarstant Reklamos įstatymo 14 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo projektą,²⁶⁰ buvo pateiktas pasiūlymas įrašant žodžius „nevirtoti su alkoholiniais gėrimais“ ženklinti energinių gėrimų pakuotes, o reklamoje tokio reikalavimo atsisakyti, argumentuojant tuo, kad, pateikiant užrašą „nevirtoti su alkoholiniais gėrimais“ tik reklamoje, nebūtų užtikrintas konkretaus vartotojo pasiekiamumas, be to, toks išpėjimas reklamoje galėtų sukelti ir atvirkštinį efektą – reklamą matantys asmenys gali būti paskatinami elgtis priešingai ir energinių gėrimų įsigyti tam, kad jį vartotų su alkoholiniais gėrimais, taip pat bendrai auditorijai skirtą išpėjimą „nevirtoti su alkoholiniais gėrimais“ galėtų matyti ir nepilnamečiai, kurie taip pat gali būti paskatinami elgtis priešingai.²⁶¹ Tačiau Lietuvos Respublikos Seimo Sveikatos reikalų komitetas minėtam pasiūlymui nepritarė²⁶² ir, nors pažymėjo, kad „Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos ir Nacionalinio maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo instituto 2012 metų energinių gėrimų tyrimo duomenimis nustatyta, kad 18 proc. pateiktų į Lietuvos rinką energinių gėrimų jau yra savanoriškai ženklinami užrašu „nemaišyti su alkoholiu“, vis dėlto argumentų, kodėl toks reikalavimas neturėtų būti įtvirtintas teisės aktuose kaip privalomas, nepateikė.²⁶³ Buvo tik pažymėta, kad „[v]adovaujantis Maisto įstatymo 5 straipsnio 1 dalimi, „vartotojams turi būti teikiama teisinga informacija apie maistą“. Nors reklama yra komercinė informacija, jai, kaip ir informacijai apskritai, taikytinas tiesos reikalavimas. Racionaliam vartotojui privalu turėti teisingą informaciją apie maisto produktus, kuria remdamasis jis galėtų išmintingai juos rinktis rinkoje ir vartoti“, taip pat priminta apie alkoholinių ir energinių gėrimų maišymo

kofeino ir vienos ar kelių kitų centrinę nervų sistemą stimuliuojančių medžiagų (gliukurono laktono, inozitolio, guaranino, ginsenozidų, ginkmedžių ekstrakto, taurino ar kt.). Energiniam gėrime gali būti ir angliavandenių, vitaminų, mineralinių medžiagų, amino rūgščių, maisto priedų, vaisių sulčių ar augalų ekstraktų.“ Jei gėrimas atitinka minėtame apibrėžime pateiktus požymius, jis turi būti vadinamas energiniu gėrimu ir šis pavadinimas turi būti nurodomas antLietuvoje parduodamo tokio gėrimo.

260 *Reklamos įstatymo 14 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas Nr. XIP-4092(3)* [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos Seimo narė D. Mikutienė, Sveikatos reikalų komitetas, Lietuvos Respublikos Seimas, 2012-11-29 [žiūrėta 2014-07-22]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=438257&p_tr2=2>.

261 *Pasiūlymas dėl Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo 14 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto Nr. XIP-4092(3)* [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos Seimo narys R. Žemaitaitis, 2013-11-05 [žiūrėta 2014-07-22]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=458929&p_tr2=2>.

262 *Seimo Sveikatos reikalų komitetas: išpėjimas energinių gėrimų „nevirtoti su alkoholiniais gėrimais“ turi būti naudojamas ir šių gėrimų reklamoje* [interaktyvus]. Sveikatos reikalų komiteto biuras, 2013-11-06 [žiūrėta 2014-07-22]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4463&p_d=141538&p_k=1>.

263 *Lietuvos Respublikos Seimo Sveikatos reikalų komiteto 2013 m. lapkričio 6 d. posėdžio protokolas Nr. 111-P-40 išrašas* [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos Seimo Sveikatos reikalų komitetas, 2013-11-06 [žiūrėta 2014-08-24]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=458961>.

pavojų ir pasiūlyta nuostata, pagal kurią energinių gėrimų reklamoje privalo būti įrašyti žodžiai „nevertoti su alkoholiniais gėrimais“, palikti.²⁶⁴ Palyginimui galima pateikti tabako gaminių ženklavimo pavyzdį. Lietuvos Respublikos tabako kontrolės įstatymo²⁶⁵ 8 straipsnio 5 dalyje aiškiai nurodyta, kad tabako gaminių gamintojai, ženklindami tabako gaminius, be kitos teisės aktuose nustatytos informacijos, ant kiekvieno vartotojui parduoti skirto tabako gaminių pakelio (pakuotės), taip pat bet kokios išorinės tabako gaminių pakuotės, kurioje supakuoti tabako gaminiai gali būti parduodami vartotojui mažmeninės prekybos vietose, Lietuvos Respublikos valstybine kalba privalo pateikti išspėjamuosius užrašus apie tabako gaminių kenksmingą poveikį sveikatai. Viešojoje erdvėje buvo prabilta ir apie privalomus išspėjamuosius užrašus apie alkoholio žalą ne tik jo reklamoje, bet ir ant alkoholinių gėrimų taros.²⁶⁶ Vis dėlto, nei energinių, nei alkoholinių gėrimų pakuotės minėtais išspėjamaisiais užrašais Lietuvoje, vadovaujantis informaciją apie maistą reglamentuojančiais teisės aktais, neturi būti ženklinamos.

Atsižvelgiant į vis griežtinamą informacijos apie energinius gėrimus teikimo vartotojams reglamentavimą ir dėl to kylančias diskusijas, siūlytina, praėjus tam tikram laikui nuo naujojo reikalavimo energinių gėrimų reklamoje įrašyti žodžius „nevertoti su alkoholiniais gėrimais“ taikymo pradžios, įvertinti, ar šis teisinis reguliavimas turėjo teigiamos įtakos, ir grįžti prie diskusijos dėl tokio išspėjamojo ženklavimo ant energinių gėrimų pakuočių.

Sudedamųjų dalių buvimas arba nebuvimas. Sudedamųjų dalių sąrašas yra vienas iš privalomų pateikti duomenų apie maisto produktą,²⁶⁷ į kurį įtraukiamos visos naudotos gamyboje maisto produkto sudedamosios dalys mažėjančia pagal kiekį tvarka. Vis dėlto maisto tvarkymo subjektai, siekdami išskirti savo maisto produktus iš kitų, pateikia ne tik sudedamųjų dalių sąrašą, bet ir papildomą savanorišką informaciją apie tam tikrų sudedamųjų dalių buvimą maisto produkte arba atvirkščiai – jų nebuvimą, nors sudedamųjų dalių sąraše ir taip jau nėra nurodytos tos sudedamosios dalies. Labiausiai paplitę atvejai yra tokių teiginių kaip „Be E“, „Jokių E“, „Be konservantų“, „Be dažiklių“, „Be E621“ ir pan. pateikimas. Taip pat nemažai diskusijų kelia teiginių „Be GMO“ ar „Išauginta be GMO“ vartojimas. Viena vertus, tokia informacija labai glaudžiai susijusi su privaloma pateikti informacija apie maistą, ir, jei pateikiama etiketėje, tai galima manyti, kad ši informacija apie maistą teikiama ženklavimo būdu. Kita vertus, minėta informacija apie maistą tikrai atkreips vartotojo dėmesį į maisto produktą ir greičiausiai galės būti laikoma skatinančia jį įsigyti ir todėl pateisinamas jos, kaip atitinkančios esminę reklamos požymį, pripažinimas reklama.

264 Lietuvos Respublikos Seimo Sveikatos reikalų komiteto 2013 m. lapkričio 6 d. posėdžio protokolo Nr. 111-P-40 išrašas, *supra* note 263.

265 Lietuvos Respublikos tabako kontrolės įstatymas. *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 11-281.

266 Pavyzdžiui, Liutkutė, V. Ateityje alkoholinių gėrimų pakuotes gali papuošti užrašai, išspėjantys apie pavojų sveikatai [interaktyvus]. Vilniaus diena, 2011-03-30 [žiūrėta 2014-07-22]. <<http://www.diena.lt/naujienos/sveikata/sveikata/ateityje-alkoholiniu-gerimu-pakuotes-gali-papuošti-uzrasaispejantys#.U85ck7GFvDc>>; *Mokslininkai: alkoholis sukelia didžiulę vėžio riziką* [interaktyvus]. Delfi.lt, 2012 m. spalio 31 d. [žiūrėta 2014-07-22]. <http://www.delfi.lt/gyvenimas/grozis_ir_sveikata/mokslininkai-alkoholis-sukelia-didziule-vezio-rizika.d?id=59886915>; Grigolytė, R. Neščiajai – nei šaukšto konjako, nei lašo kito alkoholio [interaktyvus]. Lzinios.lt, 2013-09-09 [žiūrėta 2014-07-22]. <<http://lzinios.lt/lzinios/sveikata/nesciajai-nei-sauksto-konjako-nei-laso-kito-alkoholio/162791>>.

267 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 9 straipsnio 1 dalies b punktas; direktyvos 2000/13/EB 3 straipsnio 1 dalies 2 punktas; Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklavimas“ 13.2 punktis.

Tenka pastebėti, kad reklama gali būti laikomi visi tie atvejai, kai pateikiama savanoriška informacija apie maistą. Juk maisto tvarkymo subjektas ir nusprendžia pateikti nepivalomą informaciją greičiausiai dėl to, kad išskirtų savo maisto produktą iš kitų, atkreiptų pirkėjų dėmesį, sudomintų, patrauktų ir tuo skatintų įsigyti būtent tą maisto produktą, o ne kitą. Tiesa, kaip jau minėta, jei tais atvejais, kai teisės aktai sudaro galimybę neteikti tam tikrų privalomų duomenų (pavyzdžiui, kilmės šalį ar kilmės vietą reikalaujama pateikti tik tuo atveju, jei jos nepateikus vartotojas būtų klaidinamas dėl tikrosios maisto produkto kilmės),²⁶⁸ o maisto tvarkymo subjektas vis tiek teikia tuos duomenis savanoriškai (minėtu atveju net jei kilmės šalies ar kilmės vietos nepateikimas neklaidins vartotojo, tačiau maisto tvarkymo subjektas būtent rinkodaros tikslais pateikia šią informaciją), tai taip pat laikoma savanoriškai teikiama informacija apie maistą, bet tokiu atveju ji turi atitikti ir privalomos informacijos apie maistą teikimui keliamus reikalavimus.²⁶⁹ Kyla klausimas, ar ir tokiu atveju informacija apie maistą etiketėje galėtų būti laikoma reklama. Manytina, tai vienas iš sudėtingesnių atvejų vertinant, kur prasideda reklama. Todėl pagrindinis vaidmuo tenka būtent esminiam reklamos požymiui – skatinimu įsigyti prekių ar naudotis paslaugomis. Kita vertus, ta pati informacija apie maistą vieną vartotoją gali iš tiesų paskatinti įsigyti maisto produktą, o kito – ne. Todėl reikia turėti omenyje ir minėto reklamos požymio subjektyvumą. Be to, reklamą suvokiant itin plačiai, atsiranda pavojus, kad reklama gali būti pripažįstama vos ne bet kokia informacija apie prekes ir paslaugas.²⁷⁰

1.4.3. Informacijos apie maistą teikimas vartotojams v. maisto pateikimas

Informaciją apie maistą reglamentuojančiuose teisės aktuose apibrėžimo, kas yra maisto pateikimas, nėra. Reglamente (ES) Nr. 1169/2011 (kaip tai buvo ir direktyvoje 2000/13/EB bei Lietuvos higienos normoje HN 119:2002 „Maisto produktų ženklavimas“) pavyks rasti tik tiek, kad draudimas klaidinti vartotojus ir priskirti maisto produktams žmogaus ligų profilaktines ar gydomąsias savybes ar daryti nuorodą į jas (o pagal Lietuvos higienos normą HN 119:2002 „Maisto produktų ženklavimas“ – priskirti maisto produktui poveikį arba savybes, kurių jis iš tikrųjų neturi²⁷¹) taikomas ir maisto produktų pateikimui, ypač jų formai, išvaizdai, pakuotei, naudojamoms pakavimo medžiagoms, jų išdėstymo tvarkai ir aplinkai.²⁷² Pavyzdžiui, klaidinti gali alkoholinio gėrimo išvaizda savo forma ar pakuote panaši į nealkoholinio gaiviojo gėrimo²⁷³ arba atvirkščiai. Taip pat klaidinančiu pateikimu gali būti laikomas margarino išdėstymas sviesto lentynoje.²⁷⁴ Literatūroje pastebima, kad sunku įsivaizduoti, kokia turėtų būti maisto produktų išdėstymo tvarka ir aplinka, kad tai darytų nuorodą į maisto produkto gydomąsias savybes.²⁷⁵ Vis dėlto manytina, kad toks

268 O nuo 2014 m. gruodžio 13 d. dar ir šviežiai, atšaldyti arba užšaldyti kiaulienai, avienai arba ožkieniai ir tam tikrai naminių paukščių mėšai.

269 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 36 straipsnio 1 dalis.

270 Markauskas, L., *supra* note 47, p. 198.

271 Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklavimas“ 11.2 papunktis.

272 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 7 straipsnio 4 dalies b punktas; direktyvos 2000/13/EB 2 straipsnio 3 dalies a punktas; Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklavimas“ 12 punktas.

273 Hagenmeyer, M., *supra* note 62, p. 87.

274 *Ibid.*

275 *Ibid.*

atvejis galėtų pasitaikyti, jei, pavyzdžiui, maisto produktais, ypač maisto papildais, kuriems klaidinant vartotojus dažnai priskiriamos žmogaus ligų profilaktinės ar gydymosios savybės, prekiaujant vaistinėse būtų nesilaikoma jų išdėstymui taikomos tvarkos, nustatytos Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2006 m. lapkričio 28 d. įsakyme Nr. V-1011 „Dėl Vaistinių prekių grupių sąrašo patvirtinimo“,²⁷⁶ pagal kurį maisto produktai turi būti laikomi atskirai nuo kitų vaistinių prekių grupių ir tos zonos turi būti atitinkamai ženklinamos.²⁷⁷ Kita vertus, jautrioms vartotojų grupėms, pavyzdžiui, vyresnio amžiaus žmonėms, jau vien tai, kad maisto papildais prekiaujama vaistinėse, gali sudaryti įspūdį, kad tai vaistai.

Susirūpinimą kelia ir toks informacijos apie maistą teikimas vartotojams, kaip maisto produktų išdėstymas prekybos centruose. Išaugus susidomėjimui sveika gyvensena, sveikatai palankiais, taip pat ir ekologiškais maisto produktais, prekybos centruose tokio pobūdžio produktams atsirado atskiros lentynos. Problema ta, kad sveiko maisto ar sveikatai palankaus maisto apibrėžimų teisės aktuose nėra, tad nėra ir kažkokio specialaus tokių maisto produktų ženklinimo, tačiau galima rasti maisto produktų, su prekių ženklais ar pavadinimais „sveikas“, „sveikuolių“ ir pan.²⁷⁸ O ekologiškiems maisto produktams taikomi konkretūs ženklinimo reikalavimai, jie ženklinami specialiais teisės aktuose įtvirtintais nacionaliniais ir Europos Sąjungos ekologiškumo ženklais,²⁷⁹ kurie paprastai yra žalios spalvos. Taigi maisto tvarkymo subjektai ekologinės gamybos reikalavimų neatitinkančius maisto produktus papuošia žalios spalvos paveikslėliais ar etiketėmis, pateikia su sveiku gyvenimo būdu susijusių teiginių ir tokie produktai išdėstomi toje pačioje lentynoje kartu su ekologiškais ar visai greta jų, sudarant įspūdį, kad visi toje lentynoje esantys produktai yra ekologiški.

Atkreiptinas dėmesys ir į maisto produktų išdėstymo poveikį vaikams. Išsakyta netgi nuomonė, kad saldumynų, maisto papildų vaikams išdėstymas prie kasų ar savitarnos parduotuvėse veikia vaikus kaip reklama, todėl šių prekių išdėstymas turi būti teisiškai reglamentuotas, nes vaikai neturi patirties ir ne visada gali priimti teisingą sprendimą įsigydami prekes.²⁸⁰ Kaip pavyzdys pateiktas maisto papildas „Hematogenas su taurinu ir kofeinu“ pateikimas: ant šio produkto pakuotės nurodyta, kad maisto papildas turi būti laikomas vaikams nepasiekiamoje vietoje, tačiau produktas pateikiamas prie kasų, tarp kitų hematogenų, iš tiesų vaikams gerai pasiekiamoje vietoje.²⁸¹ Taip pat pažymėta, kad vaikai tikrai neskaity etikečių, kuriose vos įžiūrimu šriftu parašyta, kad šio hematogeno negalima vartoti daugiau kaip 100 g (t. y. viena pakuotė) per dieną, taip pat tai, kad jie žino tik pavadinimą „hematogenas“ ir to užtenka jų pasirinkimui.²⁸²

276 Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2006 m. lapkričio 28 d. įsakymas Nr. V-1011 „Dėl Vaistinių prekių grupių sąrašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 132-5017.

277 Tiesa, vadovaujantis minėto įsakymo 2.5.3 papunkčiu, ženklinimo reikalavimas netaikomas vaistinės atsargų patalpose, kuriose maisto produktai turi būti laikomi tiesiog vienoje atsargų patalpos zonoje.

278 Be abejo, tai nepaneigia būtinybės laikytis bendrųjų informacijos apie maistą teikimo reikalavimų ir principų, pavyzdžiui, draudimo klaidinti vartotojus, ar specialiųjų nuostatų, taikomų teiginių apie maistingumą ir sveikatingumą pateikimui, ir pan.

279 Žr. 1.3.1 poskyrį *Informacija apie maistą, numatyta horizontaliuosiuose ir vertikaliuosiuose teisės aktuose*.

280 Mikutienė, D. Pašvinkusi sveikatos politika – skanaus! [interaktyvus]. Delfi.lt, Vilnius, 2012-02-06 [žiūrėta 2014-06-29]. <<http://www.delfi.lt/news/ringas/politics/dmikutiene-pasvinkusi-sveikatos-politika-skanaus.d?id=55147039>>.

281 Mikutienė, D., Pašvinkusi sveikatos politika – skanaus!, *supra* note 280.

282 *Ibid.*

Taigi maisto produktų pateikimas yra toks informacijos apie maistą teikimo būdas, kuriuo ta informacija vartotojui perduodama pasitelkiant maisto produktų formą, išvaizdą, pakuotę, naudojamas pakavimo medžiagas, jų išdėstymo tvarką, aplinką ir pan. Maisto produktus pateikiant atitinkamu būdu vartotojui gali būti sudaromas įspūdis, kad maisto produktas pasižymi tokiomis savybėmis, kurių jis iš tikrųjų neturi. Be to, tam tikras maisto produktų pateikimas, kai tuo pateikimu skleidžiama informacija apie maistą ir taip vartotojai skatinami įsigyti maisto produktą, gali būti laikomas reklama, jei bus turimas omenyje faktas, kad reklama gali būti skleidžiama bet kokia forma ir bet kokiomis priemonėmis, ir ji bus suprantama pačia plačiausia prasme.

Tiesa, informaciją apie maistą reglamentuojančiuose teisės aktuose reikalavimai maisto pateikimui, pavyzdžiui, maisto produktų išdėstymo mažmeninės maisto produktų prekybos vietose ar pan., nėra nustatyti. Tad maisto pateikimui taikomos sąžiningos informacijos teikimo praktikos taisyklės, t. y. jam galioja imperatyvas, pagal kurį informacija apie maistą neturi klaidinti vartotojo.²⁸³ Tokiu atveju, nesant išsamaus aptariamos srities reglamentavimo, iš tiesų galėtų pasitarnauti būtent sąžiningos informacijos teikimo praktikos taisyklės.

1.4.4. Informacijos apie maistą teikimas vartotojams vykdamas nuotolinę maisto produktų prekybą

Europos Sąjungos teisės aktų leidėjas naujajame reglamente (ES) Nr. 1169/2011 pirmą kartą nustatė reikalavimus ir tiems informacijos apie maistą teikimo atvejams, kai maisto produktais prekiaujama nuotolinio ryšio priemonėmis, kitaip tariant, priemonėmis, kurios gali būti naudojamos sutarčiai tarp tiekėjo ir vartotojo sudaryti be jų fizinio dalyvavimo tuo pačiu metu.²⁸⁴ Atsižvelgiant į tai, kad maisto produktus parduodant nuotolinės prekybos būdu turėtų būti užtikrinamas toks pats vartotojų apsaugos lygis ir jų teisė gauti informaciją, taip pat sudaroma galimybė tą informaciją gauti dar prieš pasibaigiant pirkimo procesui, kaip ir parduodant maisto produktus parduotuvėse, visais atvejais turėtų būti laikomasi tokių pačių informavimo reikalavimų,²⁸⁵ todėl fasuotų maisto produktų,

283 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 7 straipsnio 4 dalies b punktas; direktyvos 2000/13/EB 2 straipsnio 3 dalies a punktas; Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklavimas“ 12 punktas.

284 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 2 straipsnio 2 dalies u punktas. Nuotolinio ryšio priemonių sąvoka pasiskolinta iš Europos Parlamento ir Tarybos 1997 m. gegužės 20 d. direktyvos 97/7/EB dėl vartotojų apsaugos, susijusios su nuotolinės prekybos sutartimis (OL 2004 m. specialusis leidimas, 15 skyrius, 3 tomas, p. 319) 2 straipsnio 4 punkto, pagal kurį nuotolinio ryšio priemonės – tai priemonės, kurias naudojant sudaromos sutartys, nesant šalims vienu metu toje pačioje vietoje. Ryšio priemonės, kurioms buvo taikomas minėtas apibrėžimas, pateiktos direktyvos 97/7/EB I priede: pavyzdžiui, reklama leidiniuose su užsakymo blanku, katalogas, elektroninis paštas, automatinės telefono ryšio priemonės, kurioms reikia žmogaus dalyvavimo ir kt. Tačiau nuo 2014-06-13 direktyva 97/7/EB panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. spalio 25 d. direktyva 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB (OL 2011 L 304, p. 64). Nors direktyvoje 2011/83/ES nuotolinio ryšio priemonių sąvoka ir vartojama, tačiau jos apibrėžimas nebepateikiamas, o direktyvos 2011/83/ES preambulės 20 konstatuojamojoje dalyje išvardijami nuotolinės prekybos sutarties sudarymo nuotolinio ryšio priemonėmis pavyzdžiai: užsisakant paštu, internetu, telefonu arba faksu.

285 Taip pat žr. reglamento (ES) Nr. 1169/2011 preambulės 27 konstatuojamąją dalį.

kuriais prekiaujama nuotolinėmis ryšio priemonėmis, atveju privaloma informacija apie maistą, išskyrus minimalų tinkamumo vartoti terminą arba nuorodą „Tinka vartoti iki ... (data)“²⁸⁶ turi būti pateikiama nepasibaigus pirkimo procesui ir išdėstoma informacinėje medžiagoje, kuria naudojamosi prekiaujant nuotoliniu būdu, arba pateikiama kitomis maisto tvarkymo subjekto aiškiai nurodytomis tinkamomis priemonėmis.²⁸⁷ O visi privalomi duomenys turi būti pateikiami jau pristatymo metu.²⁸⁸ Jei maisto produktai nefasuoti, tai informacija apie alergenų ir Europos Sąjungos valstybės narės nacionaliniuose teisės aktuose įtvirtinti privalomi su nefasuotais produktais nurodytini duomenys pateikiami taip pat aukščiau nurodyta tvarka.

Akivaizdu, kad informacijos apie maistą pateikimas informacinėje medžiagoje, kuria naudojamosi prekiaujant nuotoliniu būdu, nebus laikomas ženkliniu, kuris išimtinai susijęs su maisto produkto pakuote, dokumentu, informaciniu lapeliu, etikete, žiedu ar lankeliu, pridedamuose prie tokio maisto produkto arba jį nurodančiuose. Visą tokią privalomą informaciją apie maistą, pateiktą ženklinant, vartotojas galės gauti tik pristatymo metu, nes tik tada jis galės tą produktą apžiūrėti, įvertinti išoriškai ir pan.

Taigi informacijos apie maistą teikimo vartotojams, kai tai daroma nuotoliniu būdu, reglamentavimas, taip pat pagrindžia pasirinkimą vartoti informacijos apie maistą ir informacijos apie maistą teikimo vartotojams sąvokas.

1.4.5. Informacijos apie maistą teikimas vartotojams viešojo maitinimo įmonėse

Viešojo maitinimo įmonių tiekiami patiekalai laikytini nefasuotais maisto produktais. Kaip minėta anksčiau, direktyva 2000/13/EB leido Europos Sąjungos valstybėms narėms pačioms nustatyti, kokia informacija apie maistą ir kokių būdu turi būti teikiama su tokiais maisto produktais. Vadovaujantis iki 2014-12-12 (imtinai) galiojusios Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklimas“ 8 punktu, jei maisto produktai galutiniam vartotojui arba viešojo maitinimo įstaigoms buvo pateikiami nefasuoti arba jei vartotojo prašymu buvo pakuojami pardavimo vietoje, arba fasuojami tiesioginiam pardavimui, privaloma informacija turėjo būti pateikiama atitiktą patvirtinančiuose dokumentuose. Galima sakyti, kad praktiškai jokių reikalavimų informacijos apie maistą teikimui galutiniam vartotojui viešojo maitinimo įmonėse Lietuvoje iki 2014 m. gruodžio 13 d. nebuvo.

Reglamente (ES) Nr. 1169/2011 taip pat paliekama teisė Europos Sąjungos valstybėms narėms pačioms priimti nacionalines priemones dėl nefasuotų maisto produktų, tačiau kartu įtvirtinamas ir vienas privalomas reikalavimas – su nefasuotais maisto produktais

286 Tinkamumo vartoti termino prieš pasibaigiant pirkimo procesui pateikti neprivaloma, nes, visų pirma, daugelis maisto produktų turi labai trumpus tinkamumo vartoti terminus, taip pat maisto tvarkymo subjektas gali vienu metu turėti tų pačių maisto produktų su skirtingais tinkamumo vartoti terminais (skirtingo tiekimo iš gamintojo), todėl visų tokių maisto produktų su skirtingais tinkamumo vartoti terminais pateikimas, pavyzdžiui, interneto svetainėje būtų per daug sudėtingas, kita vertus, ir netikslingas. Be to, visi privalomi duomenys turi būti pateikiami pristatymo metu. Be to, maisto tvarkymo subjektai turi pareigą tiekti rinkai tik teisės aktų reikalavimus atitinkančius maisto produktus, todėl ir nuotoliniu būdu užsakytą maisto produktą privalo vartotojui pristatyti tokį, kurio tinkamumo vartoti terminas nėra pasibaigęs.

287 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 14 straipsnio 1 dalies a punktas.

288 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 14 straipsnio 1 dalies b punktas.

privaloma pateikti informaciją apie alergenų, jei jų nefasuotų maisto produktų sudėtyje yra. Taigi reglamentas (ES) Nr. 1169/2011 apima ir informacijos apie maistą teikimą viešojo maitinimo įmonėse, kur informacija apie maistą vartotojams paprastai pateikiama valgiaraščiuose. Atsižvelgiant į ženklavimo sąvokos apibrėžimą, valgiaraštis tam tikra prasme lyg ir galėtų būti laikomas dokumentu, nurodančiu į maisto produktą. Vis dėlto praktiškai būtų gana neįprasta jį laikyti viena iš ženklavimo priemonių, taip pat kiltų ir kitų privalomų duomenų apie maisto produktą pateikimo klausimas. Be to, viešojo maitinimo įmonėse kai kurią informaciją gali suteikti personalas žodžiu. Tai vėlgi rodo, kad pagrįstas yra informacijos apie maistą sąvokos įtvirtinimas teisės aktuose. Vis dėlto, manytina, kad naujuoju reguliavimu nustačius privalomą informacijos apie alergenų pateikimą nefasuotiems maisto produktams, įskaitant viešojo maitinimo patiekalus, nacionalinis informacijos apie pastaruosius teikimo reglamentavimas, pagal kurį pakaktų privalomą informaciją apie maistą pateikti tik atitiktą patvirtinančiuose dokumentuose, nebūtų pakankamas.

Apibendrinant dar kartą pažymėtina, kad daugėjant vartotojui pateiktinos informacijos apie maistą, taip pat atsirandant poreikiui tą informaciją vartotojams teikti vis įvairesniais būdais, tačiau kartu siekiant užtikrinti aukšto lygio jų sveikatos apsaugą bei apsaugą nuo apgaulės ir suklaidinimo, taip pat užtikrinti galimybę priimti informuotą sprendimą dėl maisto produktų įsigijimo turint pakankamai informacijos, naujiems visuomeniniams santykiams apibūdinti įprastai vartojamų maisto produktų ženklavimo, maisto reklamos ir maisto pateikimo sąvokų nepakanka. Ypač tą galima pastebėti analizuojant, pavyzdžiui, naujuosius informacijos apie maistą teikimo vartotojams nuotolinės prekybos metu reikalavimus, taip pat atsižvelgiant į tai, kad pateikti tam tikrą informaciją apie maistą²⁸⁹ vartotojui visoje Europos Sąjungoje privalomai reikalaujama ir su nefasuotais maisto produktais, įskaitant viešojo maitinimo patiekalus, apie kuriuos vartotojas gali būti informuojamas ir žodžiu.²⁹⁰ Todėl, jei, nustatant informaciją apie maistą reglamentuojančių teisės aktų taikymo sritį, būtų pasilikta prie maisto produktų ženklavimo bei kai kurių maisto pateikimo ir reklamos klausimų, kaip tai buvo direktyvoje 2000/13/EB,²⁹¹ tai tie kiti minėti visuomeniniai santykiai liktų nereglamentuoti (bent jau Europos Sąjungos lygiu).

Net ir teisiškai įtvirtinus naujas informacijos apie maistą ir informacijos apie maistą teikimo vartotojams sąvokas, naujajame reglamente (ES) Nr. 1169/2011 trūksta nuoseklumo. Pavyzdžiui, įtvirtinant privalomų duomenų sąrašą²⁹² nėra nurodoma iš karto, kad jis turi būti pateiktas ženklinant fasuotus maisto produktus: tik iš kitų nuostatų, reglamentuojančių privalomos informacijos apie maistą išdėstymo tvarką, paaiškėja, kad ši informacija apie fasuotus maisto produktus nurodoma ant pačios pakuotės arba prie jos pritvirtintoje etiketėje,²⁹³ kurios, kaip minėta, yra priemonės, naudojamos teikiant informaciją apie maistą ženklavimo būdu. Atkreiptinas dėmesys ir į sąžiningą informacijos teikimo praktiką reglamentuojančias nuostatas. Visų pirma nustatoma, kad informacija apie maistą neturi klaidinti, ji turi būti aiški, tiksliai ir vartotojui lengvai suprantama, o ją teikiant

289 T. y. informaciją apie alergenų.

290 Tai priklausys nuo Europos Sąjungos valstybių narių pasirinkto nacionalinio reglamentavimo.

291 Direktyvos 2000/13/EB 1 straipsnio 1 dalis.

292 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 9 straipsnio 1 dalis.

293 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 12 straipsnio 2 dalis.

maisto produktams neturi būti priskiriamos žmogaus ligų profilaktinės ar gydymosios savybės arba daroma nuoroda į jas,²⁹⁴ galiausiai, dar atskirai nustatoma, kad šie reikalavimai taikomi ir reklamai bei maisto pateikimui.²⁹⁵ Gali susidaryti įspūdis, kad minėtieji reikalavimai standartiškai nustatomi tik ženklinimui ir dėl to išskirta, kad jie taikomi dar ir reklamai bei maisto pateikimui (taip interpretuojant šią skirtį iš tiesų kultų pavojus, kad praktikoje, nors į naujojo reguliavimo taikymo sritį patenka visa informacija apie maistą, net ir teikiama žodžiu, draudimas klaidinti vartotoją pastaruoju atveju nebūtų taikomas). Todėl, manytina, kad būtent toks išskyrimas naujajame reglamente (ES) Nr. 1169/2011 yra perteklinis, jis nepasako nieko naujo ir gali suklaidinti dėl kai kurių nuostatų taikymo apimties. O juk minėtų sąžiningą informacijos teikimo praktiką reglamentuojančių nuostatų formuluočių pobūdis leidžia jas taikyti bet kuriuo būdu teikiamai informacijai apie maistą.

Pažymėtina ir tai, kad informacijos apie maistą teikimo vartotojams sąvoka vartotina kaip bendroji, apimanti kitas: jei informacijos apie maistą teikimas vartotojams suprantamas kaip veiksmai, kuriuos atlikus informacija apie maisto produktą tampa pasiekiamą vartotojui, kitaip tariant maisto produktas paženklinamas etikete, kartu su maisto produktu pateikiama kita medžiaga ar pasitelkiamos kitos priemonės, kuriomis skleidžiama reikalinga informacija, galinti pasiekti vartotoją, tai maisto produktų ženklinimas, maisto reklama ir tam tikrais atvejais maisto pateikimas būtent ir yra vieni iš tų veiksmų, arba tiksliau būdų, kuriais teikiama informacija apie maistą. Tokio subordinacijos santykio turėtų būti paisoma nustatant reikalavimus informacijos apie maistą teikimui vartotojams, kad būtų aišku, kokios nuostatos, kokia apimtimi ir kokiai informacijai apie maistą yra taikomos ir neliktų dingsties nukrypti nuo siekio užtikrinti aukštą vartotojų apsaugos lygį dėl nepakankamo reglamentavimo.

Be to, informacijos apie maistą teikimo vartotojams reglamentavimo neaplenkia ir reklamos atribojimo nuo kitos informacijos problematika. Neaiškumų nekyla, jei maisto reklama skleidžiama tradicinėmis priemonėmis: televizijoje, radijuje, laikraščiuose ir pan. Dažniau problemų kyla tada, kai informacija apie maistą pateikta ant pakuotės ar etiketės, nes šiomis priemonėmis informacija apie maistą gali būti teikiama tiek ženklinimo, tiek reklamos būdu. Todėl tais atvejais, kai iš teisės aktų nėra visiškai aišku, kada informacijos apie maistą pateikimas laikytinas reklama, o kada ne, reikia vadovautis bendruoju reklamos apibrėžimu ir vertinti, ar skleidžiama informacija yra susijusi su asmens ūkine komercine, finansine ar profesine veikla ir ar ja vartotojas skatinamas įsigyti maisto produktą. Tokia skirtis reikalinga ir dėl to, kadangi nuo to priklauso ir atsakomybės taikymo taisyklės.²⁹⁶

294 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 7 straipsnio 1, 2 ir 3 dalys.

295 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 7 straipsnio 4 dalis.

296 Atsakomybės už informacijos apie maistą teikimą vartotojams reglamentavimo ir taikymo ypatumai analizuojami IV skyriuje.

2. DRAUDIMO KLAIDINTI VARTOTOJUS TEIKIANT JIEMS INFORMACIJĄ APIE MAISTĄ TURINYS

Vartotojų interesus nuo nesąžiningos komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu Europos Sąjungoje gina Nesąžiningos komercinės veiklos direktyva, kurios nuostatos Lietuvoje perkeltos į minėtą Lietuvos Respublikos nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymą. Apie tai pažymėta ir reglamento (ES) Nr. 1169/2011 preambulės 5 konstatuojamojoje dalyje nurodant, kad tam tikri informacijos teikimo vartotojams aspektai, konkrečiai siekiant užkirsti kelią klaidinantiems veiksams ir informacijos nepateikimui, reglamentuojami Nesąžiningos komercinės veiklos direktyva. Tačiau toje pačioje reglamento (ES) Nr. 1169/2011 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad tokius bendruosius principus dėl nesąžiningos komercinės veiklos turėtų papildyti specialios taisyklės informacijos apie maistą teikimo vartotojams srityje. Reikia pažymėti, kad naujuoju reguliavimu sąžiningos informacijos teikimo praktikos taisyklės perimamos jau iš ankstesnių teisės aktų²⁹⁷ jas kiek papildant ir pirmą kartą jas pavadinant būtent „Sąžininga informacijos teikimo praktika“²⁹⁸

Reikalavimas laikytis sąžiningos informacijos teikimo praktikos yra tas instrumentas, kuris iš tiesų gali žymiai pasitarnauti siekiant vieno iš pagrindinių informaciją apie maistą reglamentuojančių teisės aktų tikslų, t. y. tikslo užtikrinti aukšto lygio vartotojų sveikatos ir jų interesų apsaugą, taip pat jų teisę į informaciją, ypač tais atvejais, kai teisinis reglamentavimas neaiškus ar neišsamus. Tokiais atvejais, vadovaujantis minėtomis taisyklėmis, visų pirma atsižvelgtina į tuos tikslus, kartu siekiant užkirsti kelią maisto tvarkymo subjektams teikti neteisingą informaciją apie maistą ir taip iškreipti rinką.

Maisto teisėje, o tiksliau informacijos apie maistą teikimo vartotojams srityje, nesąžiningumas pasireiškia tada, kai maisto tvarkymo subjektai teikia informaciją apie maistą, kuri neatitinka tikrųjų maisto savybių ir taip klaidina vartotojus. Todėl vienas esminių reikalavimų, įtvirtintas maisto produktus reglamentuojančiuose įstatymuose, yra imperatyvus draudimas klaidinti vartotojus teikiant pastariesiems informaciją apie maistą.

Minėtas draudimas įtvirtintas bendruosiuose maisto produktus reglamentuojančiuose Europos Sąjungos ir Lietuvos teisės aktuose. Pačia bendriausia prasme tas draudimas įtvirtintas reglamento (EB) Nr. 178/2002 16 straipsnyje, pagal kurį vartotojų neturi klaidinti maisto etiketės, reklama ir pateikimas, įskaitant jų formą, išvaizdą arba įpakavimą, pakavimo medžiagas, sudėjimo tvarką, apipavidalinimą juos demonstruojant ir įvairiausiomis priemonėmis apie juos teikiamą informaciją. Lietuvoje bendrieji vartotojų informavimo reikalavimai nustatyti Lietuvos Respublikos maisto įstatyme, kurio 5 straipsnyje įtvirtinamas ne tik draudimas klaidinti vartotoją, bet ir pabrėžiama, kad vartotojams turi būti teikiama teisinga informacija apie maistą.

Reikalavimas neklaidinti vartotojo įtvirtintas ir specialiuosiuose informaciją apie maistą, įskaitant jo ženklinį, pateikimą ir reklamą, reglamentuojančiuose teisės aktuose. Dar direktyvoje 79/112/EEB buvo nurodyta, kad ženklinimas ir ženklinio būdai neturi iš esmės klaidinti pirkėjo, visų pirma dėl maisto produkto charakteristikų, ypač jo

297 Direktyvos 2000/13/EB 2 straipsnis.

298 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 7 straipsnis.

popūdzio, tapatybės, savybių, sudėties, kiekio, tinkamumo vartoti trukmės, kilmės, pagaminimo būdo, dėl maisto produktui priskirto poveikio arba savybių, kurių jis iš tikrųjų neturi, dėl padarytos užuominos apie ypatingas maisto produkto charakteristikas, nors tokias charakteristikas turi visi panašūs maisto produktai.²⁹⁹ Tokia nuostata buvo atkartota ir direktyvoje 2000/13/EB.³⁰⁰ Naujajame reglamente (ES) Nr. 1169/2011, kaip jau minėta, draudimą klaidinti vartotojus išreiškiančios nuostatos kiek pakeistos ir papildytos, be to, pati šio draudimo formuluotė yra kiek griežtesnė: jei anksčiau minėtose direktyvose nustatyta, kad ženklিনimas iš esmės neturi klaidinti pirkėjo, taip suteikiant bent jau teoretinę galimybę daryti išlygas ir nepaisyti neva neesminių klaidinimo atvejų, tai reglamente (ES) Nr. 1169/2011 aiškiai nurodoma, kad „[i]nformacija apie maistą neturi klaidinti“.³⁰¹ Kita vertus, perkeltiant direktyvos 2000/13/EB nuostatas į Lietuvos higienos normą HN 119:2002 „Maisto produktų ženklিনimas“, žodžiai „iš esmės“ perkelti nebuvo.

Pažymėtina, kad visi minėti informaciją apie maistą reglamentuojantys teisės aktai nepateikia klaidinančios informacijos apie maistą apibrėžimo. Vietoj to juose apsiribojama pateikiamu atvejų, kuriais laikoma, kad vartotojai klaidinami, sąrašu. Tačiau, išanalizavus draudimo klaidinti vartotojus formuluotes, tokias kaip „[i]nformacija apie maistą neturi klaidinti, visų pirma: (pasviruoju šriftu pažymėta autorės)“³⁰², ženklিনimas ir ženklিনimo būdai „neturi iš esmės klaidinti pirkėjo, visų pirma dėl: (pasviruoju šriftu pažymėta autorės)“³⁰³, taip pat Lietuvos Respublikos maisto įstatymo 5 straipsnio formuluotę, pagal kurią, pavardinus keletą atvejų pavyzdžių, nurodoma, kad draudžiama ir „kitais klaidinti vartotojus“, akivaizdu, kad šis sąrašas nėra baigtinis, todėl draudimą klaidinti vartotojus galima pažeisti ir minėtose nuostatose nenurodytais būdais. Taigi klaidinančios informacijos apie maistą sąvoka yra vertinamoji, todėl sprendimas dėl to turi būti priimamas kiekvienu konkrečiu atveju.

Įdomu tai, kad reglamento (ES) Nr. 1169/2011 36 straipsnio 2 dalyje papildomai numatyta, kad savanoriškai teikiama informacija apie maistą neturi būti klaidinamas vartotojas, kaip nurodyta 7 straipsnyje, tačiau taip pat nurodyta, kad vartotojui savanoriškai teikiama informacija neturi būti dviprasmiška ar paini; ir prirėikus ji turi būti grindžiama atitinkamais moksliniais duomenimis.

Kyla klausimas, ar tais atvejais, kai informacija yra dviprasmiška ar paini, ji neturėtų patekti į klaidinančios informacijos sampratą, taip pat ar dviprasmiška ir paini negalėtų būti ir privalomai teikiama informacija apie maistą. Be to, reglamento (ES) Nr. 1169/2011 7 straipsnio 2 dalyje taip pat galima rasti papildomą paaiškinimą, pagal kurį informacija apie maistą turi būti tiksli, aiški ir vartotojui lengvai suprantama. Galima formuluoti analogišką klausimą: ar netiksli, neaiški ir vartotojui sunkiai suprantama informacija apie maistą negalėtų būti laikoma klaidinančia informacija.

Klaidinanti informacija apie maistą gali būti nustatoma lyginant vartotojo suvokimą su tikraisiais faktais: jei vartotojo suvokimas atitinka tikrąsias maisto savybes, vadinasi, informacija neklaidina vartotojo; jei vis dėlto vartotojas maisto savybes suvokia kitaip,

299 Direktyvos 97/112/EEB 2 straipsnio 1 dalies a punktas.

300 Direktyvos 2000/13/EB 2 straipsnio 1 dalies a punktas.

301 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 7 straipsnio 1 dalis.

302 *Ibid.*

303 Direktyvos 2000/13/EB 2 straipsnio 1 dalies a punktas. Tokia pati formuluotė buvo perkelta ir į Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklিনimas“ 11 punktą.

analizuojama informacija apie maistą yra neaiški ir dėl to dažniausiai klaidinanti.³⁰⁴ Pavyzdžiui, jei maisto tvarkymo subjektas gamybos metu į maisto produktą nedės maisto priedų ir paženklinys jį užrašu „be maisto priedų“, tačiau galutiniame produkte natūraliai susidarys maisto priedais laikomų medžiagų, dėl to su maisto produktu pateikta informacija apie maisto priedus nebus teisinga, o vartotojas tikės, kad išgyja maisto produktą absoliučiai be jokių maisto priedų, tad reikės laikyti, kad pateikta informacija apie maistą klaidina vartotoją.

Be to, vertinant galimą klaidinimo atvejį, svarbu bendras išpūdis, t. y. ne tik patys žodžiai, bet ir kontekstas, kuriame jie pateikti, taip pat maisto ar tų teiginių pateikimo būdas.³⁰⁵ Jei, pavyzdžiui, žodžiai, teiginiai ar pateikimas iš principo gali suklaidinti, tačiau yra paaiškinami ar pataisomi pateikiant kitus išaiškinančius požymius, tai pavojus suklaidinti vartotoją nekyla.³⁰⁶ Kita vertus, literatūroje pasisakoma, kad neturėtų būti teikiama reikšmės tai informacijai, kuri nėra svarbi vartotojui priimant sprendimą dėl maisto produkto įsigijimo.³⁰⁷ Tačiau tokiu būdu vėl reikalinga vertinti, kokia informacija nėra svarbi vartotojui, ir grįžtama prie vertinimo subjektyvumo problemos.

Išanalizavus informacijos apie maistą teikimą reglamentuojančių teisės aktų nuostatas, kuriose įtvirtintas draudimas klaidinti vartotojus, apibendrintai galima sakyti, kad tą draudimą klaidinti sudaro dvi klaidinančios informacijos apie maistą grupės. Pirmai grupei priskirtinas draudimas klaidinti vartotojus dėl maisto produktų ypatybių, dėl maisto produkto savybių ar poveikio, kurio jis neturi, dėl maisto produktų savybių, kurių turi visi panašūs maisto produktai, taip pat darant užuominą, kad maisto produkto sudėtyje yra tam tikras maisto produktas arba sudedamoji dalis, nors iš tikrųjų tame maisto produkte natūraliai esantis komponentas arba įprastai naudojama sudedamoji dalis yra pakeisti kitu komponentu ar kita sudedamąja dalimi. Antra grupė informacijos apie maistą, kuri laikoma klaidinančia vartotojus, yra tokia, kuria maisto produktams priskiriamos žmogaus ligų profilaktinės ar gydomosios savybės arba daroma nuoroda į jas.

Atsižvelgiant į tai, kad reklamos būdu pateikiamai informacijai apie maistą taip pat taikomas draudimas klaidinti vartotojus, paminėtina ir Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo 14 straipsnio 1 dalies nuostata, pagal kurią reklamoje draudžiama nurodyti ar užsiminti apie tas maisto savybes, kurių jis neturi, taip pat apie žmogaus ligų profilaktines ar gydomasias savybes ir kitas savybes, jeigu tokios informacijos pateikimas neatitinka teisės aktuose nustatytų reikalavimų, bei nurodyti, kad koks nors maistas turi ypatingų savybių, jeigu iš tikrųjų tokios savybės būdingos visiems panašiams gaminiams. Taigi Lietuvos Respublikos reklamos įstatyme draudimas klaidinti vartotojus išdėstytas pačia bendriausia prasme, nedetalizuojant, kaip tai daroma Lietuvos Respublikos maisto įstatymo 5 straipsnyje ar reglamento (ES) Nr. 1169/2011 7 straipsnyje.³⁰⁸ Atsižvelgiant į tai, kad praktikoje vartotojai gali būti klaidinami teikiant informaciją apie maistą visais būdais, taip pat į tai, kad draudimas klaidinti vartotojus tiems visiems būdams ir yra taikomas, šio draudimo turinys toliau analizuojamas neskirstant pagal informacijos apie maistą teikimo būdą, t. y.

304 Hagenmeyer, M., *supra* note 62, p. 80.

305 *Ibid.*

306 *Ibid.*

307 *Ibid.*

308 Kaip, beje, buvo ir direktyvos 2000/13/EB 2 straipsnyje ir Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklimas“ 11 punkte.

klaidinimas ženklinant, reklamuojant ar pateikiant maisto produktus ir kt., o pasitelkiant būdą, labiausiai tinkamą konkrečiai problematikai atskleisti.

2.1. Draudimas klaidinti vartotojus

2.1.1. Draudimas klaidinti dėl maisto produkto ypatybių

Draudimas klaidinti vartotojus dėl maisto produkto ypatybių įtvirtintas reglamento (ES) Nr. 1169/2011 7 straipsnio 1 dalies a punkte, pagal kurią informacija apie maistą neturi klaidinti dėl maisto produkto ypatybių, ypač jo pobūdžio, tapatumo, savybių, sudėties, kiekio, tinkamumo vartoti termino, kilmės šalies ar kilmės vietos, gamybos ar ruošimo būdo. Tokia pati nuostata tik su kai kuriais lingvistiniais skirtumais dar iki reglamento (ES) Nr. 1169/2011 buvo įtvirtinta direktyvos 2000/13/EB 2 straipsnio 1 dalies i punkte³⁰⁹ ir ją įgyvendinusios Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklinimas“ 11.1 papunktyje,³¹⁰ pavyzdžiui, nurodant, kad ženklinimas neturi klaidinti dėl maisto produkto *charakteristikų*, o ne *ypatybių*, taip pat Lietuvos Respublikos maisto įstatymo 5 straipsnio 1 punkte,³¹¹ nurodant, kad draudžiama klaidinti vartotoją *apibūdinant maistą*. Tai atitinka tą Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo 14 straipsnio 1 dalies nuostatą, pagal kurią reklamoje draudžiama nurodyti ar užsiminti apie tas maisto savybes, kurių jis neturi.

Vėlgi pateiktas ypatybių (charakteristikų) sąrašas nėra baigtinis, tačiau galima pastebėti, kad išvardytos ypatybės (charakteristikos) iš principo yra tos, kurios patenka į privalomų pateikti duomenų apie maisto produktą sąrašą.

Draudimas klaidinti dėl maisto produkto pobūdžio ir tapatumo. Maisto produkto pobūdį ir jo tapatumą nusako jo pavadinimas, t. y. jis leidžia atskirti vienus maisto produktus nuo kitų maisto produktų, pavyzdžiui, sviestą nuo tepinųjų riebalų mišinio, arba maisto produktus nuo kitų produktų apskritai, pavyzdžiui, maisto papildus nuo vaistų.

Pastaruoju atveju kyla nemažai problemų, nes vartotojui ypač dėl maisto papildų formos, tokios kaip vaistų (tabletės, piliulės, lašiukai, milteliai ir pan.), bei kartu pateikiamos informacijos apie maisto papildų galimą naudą, gali susidaryti klaidingas įspūdis, kad jis įsigyja vaistą.³¹² Nepaisant to, kad maisto papildas yra koncentruotas maistinių ar kitų medžiagų šaltinis, turintis mitybinį arba fiziologinį poveikį, jis, anaipatol, nėra vaistas. Siekiant

309 Pagal 2000/13/EB 2 straipsnio 1 dalies i punktą ženklinimas ir ženklinimo būdai neturi iš esmės klaidinti pirkėjo, visų pirma dėl maisto produkto charakteristikų, ypač jo pobūdžio, tapatybės, savybių, sudėties, kiekio, tinkamumo vartoti trukmės, kilmės, pagaminimo būdo.

310 Pagal Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklinimas“ 11.1 papunktį ženklinimas ir ženklinimo būdai neturi klaidinti pirkėjo, visų pirma dėl maisto produkto charakteristikų, ypač jo prigimties, tapatybės, savybių, sudėties, kiekio, tinkamumo vartoti termino, kilmės, pagaminimo būdo.

311 Pagal Lietuvos Respublikos maisto įstatymo 5 straipsnio 1 punktą draudžiama klaidinti vartotoją apibūdinant maistą, nurodant jo rūšį, tapatumą, savybes, sudėtį, kiekį, tinkamumo vartoti terminą, kilmę, tvarkymo ir vartojimo būdą bei laikymo sąlygas.

312 Plačiau apie teisinius vaistų ir maisto papildų atribojimo aspektus žr. Špokienė, I. Vaistų ir maisto papildų teisinio atribojimo teoriniai ypatumai ir praktinės problemos. *Jurisprudencija*. 2011, 18(2): 769–790.

aščiau atriboti maisto papildus nuo vaistų, Europos Sąjungoje maisto papildų apibrėžimas įtvirtintas Europos Parlamento ir Tarybos 2002 m. birželio 10 d. direktyvos 2002/46/EB dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su maisto papildais, suderinimo³¹³ 2 straipsnio a punkte, kuriame maisto papildai apibrėžti kaip maisto produktai, kurie yra skirti papildyti įprastą racioną ir kurie vieni arba derinyje su kitomis medžiagomis yra koncentruotas maistinių ar kitų medžiagų šaltinis, turintis mitybinį arba fiziologinį poveikį, ir kuriais prekiaujama dozuota forma, t. y. tokiomis formomis kaip kapsulės, pastilės, piliulės, tabletės ir kitos panašios formos, miltelių maišeliai, ampulės su skysčiu, buteliukai su lašu dozatoriumi bei kitos panašios skysčių ir miltelių, skirtų vartoti mažais dozuotais kiekiais, formos, taip pat direktyvos 2002/46/EB 1 straipsnio 2 punkte nurodant, kad ši netaikoma medicinos produktams, kaip apibrėžta Europos Parlamento ir Tarybos 2001 m. lapkričio 6 d. direktyvoje 2001/83/EB dėl Bendrijos kodekso, reglamentuojančio žmonėms skirtus vaistus.³¹⁴ Pagal bendrą taisyklę ženklinant nurodomas teisinis maisto produkto pavadinimas, t. y. tas, kuris numatytas tam maisto produktui taikytinose teisės aktų nuostatose.³¹⁵ Šiuo tikslu direktyvoje 2002/46/EB ir buvo įtvirtintas maisto papildų pavadinimas, o direktyvą 2002/46/EB įgyvendinančios Lietuvos higienos normos HN 17:2010 „Maisto papildai“, patvirtintos Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. gegužės 13 d. įsakymu Nr. V-432 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 17:2010 „Maisto papildai“ patvirtinimo“,³¹⁶ 14 punkte įtvirtinta, kad ženklinant nurodomas parduodamų produktų, kuriems taikoma ši higienos norma, pavadinimas turi būti „maisto papildas“. Taigi, kai informacija apie maisto papildus teikiama juos ženklinant, belieka tikėtis, kad vartotojai žino, kad maisto papildas yra maisto produktas.

Tačiau didesnė problema kyla tuo atveju, kai maisto papildai reklamuojami. Dažniausiai Lietuvos Respublikos reklamos įstatymas pažeidžiamas reklamuojant maisto papildus, kai jiems priskiriamos žmogaus ligų profilaktinės ar gydomosios savybės, tokie pažeidimai sudaro apie 50 proc. visų užfiksuojamų reklamos pažeidimų.³¹⁷ O juk maisto papildai negali būti įvardijami kaip vaistai, nes jie skirti ne gydyti, o tik papildyti įprastą maisto racioną.³¹⁸ Siekiant mažinti galimybes klaidinti vartotojus dėl maisto papildų kaip maisto produktų tapatumo, išdėsčius Lietuvos Respublikos reklamos įstatymą nauja redakcija,³¹⁹ jo 14 straipsnis papildytas 4 dalimi, pagal kurią ir maisto papildų reklamoje privalo būti

313 Europos Parlamento ir Tarybos 2002 m. birželio 10 d. direktyva 2002/46/EB dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su maisto papildais, suderinimo (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 13 skyrius, 29 tomas, p. 490).

314 Europos Parlamento ir Tarybos 2001 m. lapkričio 6 d. direktyva 2001/83/EB dėl Bendrijos kodekso, reglamentuojančio žmonėms skirtus vaistus (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 13 skyrius, 27 tomas, p. 69).

315 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 17 straipsnio 1 dalis; taip pat buvo ir direktyvos 2000/13/EB 5 straipsnio 1 dalyje bei Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklintas“ 15.1 papunktyje.

316 Lietuvos higienos norma HN 17:2010 „Maisto papildai“, *supra* note 108.

317 Valinskienė, A. Griežtės reikalavimai papildų reklamai. Jie visiškai negydo [interaktyvus]. Parengta pagal dienraštį „Respublika“, 2013-06-24 [žiūrėta 2014-07-05]. <http://www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/lietuvos_politika/grieztes_reikalavimai_papildu_reklamai_jie_visiskai_negydo,coments.1#komentarai>.

318 Žr. Lietuvos higienos normos HN 17:2010 „Maisto papildai“ 4 punkte pateiktą maisto papildų apibrėžimą.

319 Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2013, Nr. 57-2854.

nuoroda „Maisto papildas“ ir kuri įsigaliojo 2014 m. sausio 1 d. Tiesa, įsigaliojus minėtai nuostatai, maisto tvarkymo subjektams kilo papildomų praktinio jos įgyvendinimo klausimų. Pavyzdžiui, jei maisto papildas reklamuojamas televizijoje, ar pakanka nuorodą „maisto papildas“ pateikti kaip matomą informaciją, ar ši turi būti ir girdima; jei reklama sklaidžiama spausdintuose leidiniuose (laikraščiuose, žurnaluose, lankstinukuose, skrajutėse ir kt.), tai kokio dydžio šriftu ir kurioje vietoje ta nuoroda turėtų būti pateikta, nes abejojama, ar nuorodos pateikimas reklamos tekstinėje dalyje neišskiriant jos iš bendro teksto gelbės vartotojui ir pan.

Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba nuo Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo 14 straipsnio 4 dalies įsigaliojimo dienos jau išnagrinėjo keletą bylų, kai ši nuostata buvo pažeista,³²⁰ pažymėdama, kad minėta norma užtikrina maisto papildų reklamos atskyrimą nuo vaistinių preparatų ir kitų maisto produktų grupių reklamos. Nagrinėtos bylose taip pat pažymėta, kad vartotojai, pamatę maisto tvarkymo subjektų skleistą maisto papildų reklamą be nuorodos „maisto papildas“, galėjo pagrįstai susidaryti įspūdį, kad minėtas produktas yra vaistas. Tokiai pozicijai pritarina ypač tais atvejais, kai kartu dar pažeidžiamas ir draudimas priskirti maisto produktams, taigi ir maisto papildams, žmogaus ligų profilaktines ar gydomąsias savybes ar daryti nuorodą į jas.

Vartotojų susidomėjimo yra sulaukę ir ekologiški maisto produktai. Tiesa, jie kainuoja brangiau nei įprasti maisto produktai, bet dėl tam tikrų savo savybių yra vartotojų vertinami. Jau aptarta, kad tam, kad būtų galima lengviau juos išskirti iš kitų maisto produktų, jiems taikomi specialieji ženklinimo reikalavimai. Jie gali būti ženklinami ne tik atitinkamais Europos Sąjungos, nacionaliniais ir privačiais ekologinės gamybos logotipais, bet ir žodžiais visomis Europos Sąjungos kalbomis, kuriuos galima rasti reglamento (EB) Nr. 834/2007 priede. Taigi ekologiškumo terminų ar jų išvestinių žodžių arba mažiųjų formų, pavyzdžiui, „bio“ ar „eco“, atskirai arba junginiuose, pateikimas reikš, kad atitinkamai maisto produktas ar jo ingredientai pagaminti pagal reglamentą (EB) Nr. 834/2007 nustatytas ekologinės gamybos taisykles. Beje, reikia prisiminti ir reglamento (EB) Nr. 834/2007 23 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą papildomą draudimą vartoti ekologiškumo terminus Europos Sąjungoje bet kuria jos kalba ženklinant ir reklamuojant produktus ir jų komerciniuose dokumentuose, jei produktai neatitinka pagal šį reglamentą nustatytų reikalavimų, išskyrus atvejus, kai šie terminai netaikomi žemės ūkio produktams maiste ar pašaruose arba akivaizdžiai nėra susiję su ekologine gamyba.

Praktikoje gali pasitaikyti atvejų, kai ekologiškumo terminais pasinaudojama, pavyzdžiui, parduotuvę pavadinant „Eko parduotuvė“, parduotuvės dizainui naudojant žalią spalvą ir kitus elementus, taigi sukuriamas ekologiškumo įspūdis, tačiau joje prekiaujama įprastais maisto produktais, o ne ekologiškais, ir tokio pavadinimo pasirinkimas grindžia-

320 Pavyzdžiui, Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2014-03-20 nutarimo Nr. 12R-12 byloje dėl Omega Pharma Baltics SIA Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pažeidimo išrašas; Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2014-04-17 nutarimo Nr. 12R-18 byloje dėl UAB „SanoSwiss“ Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pažeidimo išrašas; Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2014-05-08 nutarimo Nr. 12R-27 byloje dėl UAB „Natural Pharmaceuticals“ Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pažeidimo išrašas; Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2014-05-15 nutarimo Nr. 12R-29 byloje dėl UAB „SoftDent“ Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pažeidimo išrašas, *supra* note 241.

mas ekonomijos³²¹ principų savo versle taikymu ar suteikiama „eko“ ta prasmė, kuria jis paaiškintas Tarptautinių žodžių žodyne.³²² Pabrėžtina, kad ir tokiems bei panašioms atvejams reglamente (EB) Nr. 834/2007 siekiama užkirsti kelią 23 straipsnio 2 dalies antrajame pastraipioje įtvirtintam minėtam draudimui, pagal kurį ženklintam ar reklamuojant nevertojami jokie terminai, įskaitant prekių ženkluose naudojamus terminus, ar praktika, kurie galėtų suklaidinti vartotoją ar naudotoją, leisdami manyti, kad produktas ar jo ingredientai atitinka pagal šį reglamentą nustatytus reikalavimus.

Dėl ekologiškumą reiškiančių terminų ir jų mažiųjų formų „bio“ ar „eco“ vartojimo yra pasisakęs ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismas savo praktikoje. Paminėtinos dvi bylos, kuriose Europos Sąjungos Teisingumo Teismas sprendė Ispanijos nacionalinės teisės akto, leidžiančio terminu „bio“ ženklinti produktus, pagamintus ne ekologinės gamybos būdu, suderinamumą su Tarybos 1991 m. birželio 24 d. reglamento (EEB) Nr. 2092/91 dėl ekologinės žemės ūkio produktų gamybos ir nuorodų apie tokią gamybą ant žemės ūkio ir maisto produktų³²³ 2 straipsniu.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismui sprendžiant bylą *Komisija prieš Ispaniją*, analizuotas nacionalinio teisės akto suderinamumas su reglamento (EEB) Nr. 2092/91 2 straipsniu, pagal kurį „[t]aikant šį reglamentą produktas laikomas turinčiu nuorodą, jog jis pagamintas laikantis ekologinės gamybos būdo, jeigu etiketėse, reklaminėje medžiagoje arba prekybos dokumentuose toks produktas, jo ingredientai arba pašarinės medžiagos yra apibūdinami kiekvienoje valstybėje narėje naudojamomis nuorodomis, kurios rodo pirkėjui, kad šis produktas, jo ingredientai arba pašarinės medžiagos buvo gauti laikantis 6 straipsnyje nustatytų gamybos taisyklių, ypač jeigu po vieną arba kartu įrašomi toliau išvardyti terminai arba jų įprastiniai vediniai (pavyzdžiui, bio-, eko- ir t. t.) ar jų santrumpos, nebent jie nėra taikomi maisto produktuose arba pašaruose esantiems žemės ūkio produktams arba yra akivaizdžiai nesusię su šiuo gamybos būdu.“ Minėtame straipsnyje taip pat buvo išvardyti ekologiškumo terminai tuometinėmis oficialiomis Europos Sąjungos valstybių narių kalbomis: vienomis iš jų – po vieną terminą su žodžio pirmąja dalimi „eko“ arba „bio“, kitomis – po du terminus su žodžio pirmomis dalimis „eko“ ir „bio“ ir kiti terminai. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas pažymėjo, kad tas sąrašas, pradedamas žodžiu „ypač“, nėra baigtinis, todėl valstybės narės, pasikeitus jų teritorijoje galiojančiai praktikai, gali kaip nuorodas į ekologinės gamybos būdą nacionalinės teisės aktuose nurodyti kitas sąvokas nei nurodytos šiame sąrašo. Atsižvelgdamas į tai, kad reglamento (EEB) Nr. 2092/91 2 straipsnyje pateiktame sąrašo ispanų kalba nurodomas vien tik terminas „ecológico“, apimantis vedinį „eco“, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas pasisakė, kad negalima kaltinti Ispanijos Karalystės, kad ji neuždraudė produktų, pagamintų ne ekologinės gamybos būdu, gamintojams vartoti kitus terminus, kaip šiuo atveju „biológico“ arba

321 Lietuvių kalbos žodyne ekonomija aiškinama kaip 1. taupus medžiaginių, piniginių išteklių ar laiko naudojimas; 2. nauda, gaunama ką nors taupant. *Lietuvių kalbos žodynas* [interaktyvus]. Lietuvių kalbos institutas, 2011–2013 [žiūrėta 2014-07-06]. <<http://www.lkz.lt/dzl.php>>.

322 Eko... [gr. oikos – namas, būstinė, tėvynė], sudurtinių žodžių pirmoji dalis, reiškianti jų sąsają su namais, ūkiu, augimo, buvimo vieta, aplinka, ūkio tvarkymu. *Tarptautinių žodžių žodynas* [interaktyvus]. Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985 [žiūrėta 2014-07-08]. <<http://www.zodziai.lt/>>.

323 Tarybos 1991 m. birželio 24 d. reglamentas (EEB) Nr. 2092/91 dėl ekologinės žemės ūkio produktų gamybos ir nuorodų apie tokią gamybą ant žemės ūkio ir maisto produktų (OL 2004 m. specialusis leidimas, 15 skyrius, 2 tomas, p. 39). Reglamentas (EEB) Nr. 2092/91 galiojo iki 2008-12-31.

„bio“. Be to, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas pažymėjo, kad iš reglamento (EEB) Nr. 2092/91 2 straipsnio formuluotės taip pat neišplaukia, kad vediniui „bio“, remiantis tuo, kad jis minėtame sąraše nurodytas kaip įprastinis vedinys, turi būti taikoma speciali apsauga visose valstybėse narėse ir visomis kalbomis. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas taip pat nurodė, kad, jeigu pasirodytų, kad, atsižvelgiant į didėjančią ekologiškų produktų rinkos svarbą Bendrijoje, pageidautina suderinti nuorodas ant jų, į tokių poreikį turėtų sureaguoti Bendrijos įstatymų leidėjas³²⁴.

Pastarasis, beje, ir sureagavo, nes jau nagrinėjant aptariamą bylą *Komisija prieš Ispaniją* reglamentas (EEB) Nr. 2092/91 buvo iš dalies pakeistas Tarybos 2004 m. vasario 24 d. reglamentu (EB) Nr. 392/2004, iš dalies keičiančiu reglamentą (EEB) Nr. 2092/91 dėl ekologinės žemės ūkio produktų gamybos ir nuorodų apie tokią gamybą ant žemės ūkio ir maisto produktų,³²⁵ kuriuo reglamento (EEB) Nr. 2092/91 2 straipsnis išdėstytas taip: „[t]aikant šį reglamentą, laikoma, kad ant produkto pateiktas ekologiško žemės ūkio ženklavimas pirkėjui skirtose etiketėse, reklaminėje medžiagoje arba prekybos dokumentuose naudojant ženklavimą, naudojamą kiekvienoje valstybėje narėje nurodoma, kad toks produktas, jo sudedamosios dalys arba pašarinės medžiagos yra pagamintos pagal 6 straipsnyje nustatytas gamybos taisykles. Visų pirma ženklavimui naudojant tokius terminus arba jų įprastinius vedinius (pvz. bio, eko ir t. t.) arba mažiškas formas, kartu arba atskirai, *visoje Bendrijoje bet kuria Bendrijos kalba* (pasviruoju šriftu pažymėta autorės) laikoma svarbiausia nuoroda į ekologinį gamybos būdą, nebent jie nėra taikomi žemės ūkio ir maisto produktams arba akivaizdžiai yra nesusiję su ekologiniu žemės ūkiu“. Vis dėlto, anot Europos Sąjungos Teisingumo Teismo, šis pakeitimas neturi įtakos situacijai byloje *Komisija prieš Ispaniją*.

Kitoje *Comité Andaluz de Agricultura Ecológica* byloje Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, jau atsižvelgdamas į reglamentu (EB) Nr. 392/2004 padarytus reglamento (EEB) Nr. 2092/91 2 straipsnio pakeitimus, priėmė visiškai priešingą sprendimą. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas nurodė, kad reglamento (EEB) Nr. 2092/91 2 straipsnis, iš dalies pakeistas reglamentu (EB) Nr. 392/2004, nustato, kad šiame straipsnyje skirtingomis kalbomis nurodyti terminai valstybėms narėms yra ne išimtiniai, bet rekomendacinio pobūdžio, apimantys ir vertimus į kitas oficialiąsias Bendrijos kalbas, taip pat pažymėjo, kad ši reglamento redakcija, kaip nurodė generalinė advokatė savo išvados 26–29 punktuose, atitinka dabartinius bendros maisto produktų rinkos poreikius, bendros žemės ūkio bei aplinkos apsaugos politikos ir vartotojų apsaugos tikslus. Taigi Europos Sąjungos Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad nuo reglamento (EB) Nr. 392/2004 įsigaliojimo Ispanijoje, be terminų „ecológico“ ir „biológico“, kuriuos atitinkantys terminai nurodomi ne kartą atnaujintame minėtame 2 straipsnyje pateiktame sąraše, vertimas taip pat turi būti vartojamas tik produktams, gautiems ekologinės gamybos būdu.³²⁶

Atsižvelgdama į reglamento (EEB) Nr. 2092/91 tikslus skatinti ekologinę žemės ūkio gamybą, o kartu apsaugoti vartotoją nuo klaidinančių terminų, generalinė advokatė išva-

324 Byla C-135/03, *Europos Bendrijų Komisija prieš Ispanijos Karalystę* [2005] ETA I-06909.

325 Tarybos 2004 m. vasario 24 d. reglamentas (EB) Nr. 392/2004, iš dalies keičiantis reglamentą (EEB) Nr. 2092/91 dėl ekologinės žemės ūkio produktų gamybos ir nuorodų apie tokią gamybą ant žemės ūkio ir maisto produktų (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 8 tomas, p. 189).

326 Byla C-107/04, *Comité Andaluz de Agricultura Ecológica prieš Administración General del Estado ir Comité Aragonés de Agricultura Ecológica* [2005] ETA I-07137.

doje, pateiktoje minėtoje *Comité Andaluz de Agricultura Ecológica* byloje, teisingai pastebi, kad „[m]inėtiems tikslams priešarautų vienodo termino, šiuo atveju „bio“, vartojimas vienoje valstybėje narėje, juo ženklinant ekologiškus produktus, o kitoje valstybėje narėje šį terminą paliekant neapsaugotą. Jeigu „bio“, kaip ekologinės gamybos ženklinimui, tik dalimi Bendrijos kalbų būtų nustatyta apsauga, tai klaidintų vartotojus, apsiperkančius kitoje valstybėje narėje arba perkančius produktus, pažymėtus kitomis kalbomis, nes jie manytų, kad tai ekologiški produktai. Dėl to ekologiški produktai laisvo prekių judėjimo sąlygomis taip pat nesudarytų tiesioginės konkurencijos pigesniems produktams, pagamintiems tradicinės žemdirbystės būdu.“³²⁷

Minėta generalinės advokatės išvada *Comité Andaluz de Agricultura Ecológica* byloje gali pasitarnauti ir aiškinant išimtį, pagal kurią ekologiškumo terminai galimi vartoti ir su produktais, pagamintais ne ekologinės gamybos būdu, kai minėti terminai netaikomi žemės ūkio produktams maiste ar pašaruose arba akivaizdžiai nėra susiję su ekologine gamyba, ir kuri buvo numatyta tiek iki 2008 m. gruodžio 31 d. galiojusio reglamento (EEB) Nr. 2092/91 2 straipsnyje, tiek numatyta reglamentą (EEB) Nr. 2092/91 pakeitusio reglamento (EB) Nr. 834/2007 23 straipsnyje. Generalinė advokatė nurodo, kad, jei nėra pavojaus, kad vienos valstybės narės vartotojai sieja terminą, kuris kitos valstybės narės kalba vartojamas ekologinei žemės ūkio gamybai ženklininti, arba jo vertimą su ekologiškais produktais, jei nekyla pavojus suklaidinti pagal reglamentą pagamintų produktų atžvilgiu, tai šioje valstybėje narėje toks terminas gali būti vartojamas ir neekologiškiems produktams žymėti. Kaip pavyzdį generalinė advokatė nurodo estų kalba pateikto termino „mahe“, kurį galima versti „švelnus“, vertimą.³²⁸

Klaidinimas dėl maisto produkto sudėties. Maisto produkto sudėtis atskleidžiama pateikiant nuorodą „sudedamosios dalys“ pagal reglamento (ES) Nr. 1169/2011 18 straipsnio 1 dalį³²⁹ ir išvardijant visas maisto produkto sudedamąsias dalis mažėjančia tvarka pagal svorį, nustatytą tada, kai jos buvo naudojamos maisto produktui gaminti. Dėl maisto produkto sudėties vartotojai dažniausiai klaidinami tais atvejais, kai sudaromas įspūdis, kad maisto produktas turi tam tikrų sudedamųjų dalių, nors tokių jame iš tikrųjų nėra, arba atvirkščiai, nurodoma, kad maisto produkte nėra tam tikrų sudedamųjų dalių, nors iš tikrųjų jų yra.

Reikia pažymėti, kad vienais atvejais tokios informacijos pateikimas aiškiai reglamentuotas, kitais – ne. Pavyzdžiui, reglamento (EB) Nr. 1924/2006 priede aiškiai išvardyti galimi vartoti teiginiai apie maistingumą, įskaitant tuos, kurie reiškia, kad maisto produktuose nėra teiginyje minimos sudedamosios dalies ar kad maisto produktas nepasiziymi kokiomis nors savybėmis, t. y. „be kalorijų“, „be riebalų“, „be sočiųjų riebalų“, „be cukrų“, „nepridėta cukrų“, „be natrio“ arba „be druskos“ ir „neįdėta natrio/druskos“. Visi kiti tokio

327 Generalinės advokatės Kokott išvada, pateikta 2005 m. kovo 17 d. byloje C-107/04, *Comité Andaluz de Agricultura Ecológica prieš Administración General del Estado ir Comité Aragonés de Agricultura Ecológica* [2005] [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-01-04]. <<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=54130&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=53345>>.

328 *Ibid.*

329 Iki reglamento (ES) Nr. 1169/2011 taikymo pagal Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklinimas“ 16.5 papunktį – „sudėtis“, o pagal direktyvos 2000/13/EB 6 straipsnio 5 dalį – „komponentai“.

po būdžio teiginiai apie maistingumą,³³⁰ pavyzdžiui, „be baltymų“, „be angliavandenių“, negali būti pateikti su maisto produktu, nepaisant to, net jei tie teiginiai atitinka tikrovę.³³¹

Tais atvejais, kai informacijos apie maistą pateikimas, reiškiantis, kad maisto produkte nėra kokios nors sudedamosios dalies, nėra specialiai reglamentuotas, jis patenka būtent tik į analizuojamą draudimą klaidinti vartotojus dėl maisto produktų ypatybių (charakteristikų). Ryškiausias to pavyzdys – užrašų „be E“, „be jokių E“, „be E621“, „be maisto priedų“, „be konservantų“, „be jokių pridėtinių E“ ir pan. pateikimas. Maisto tvarkymo subjektai, nepaisydami to, kad, jei maisto priedų į maisto produktą neįdėjo, tai jų nereikės nurodyti sudedamųjų dalių sąrašė, dar papildomai pateikia minėtas nuorodas, reiškiančias maisto priedų nebuvimą apskritai, siekdami atkreipti dėmesį į tam tikras jų tiekiamų rinkai maisto produktų savybes ir taip, žinoma, skatinti vartotojus tuos produktus įsigyti. Problemų neturėtų kilti tuo atveju, jei tokia pateikta informacija atitinka tikrovę, yra teisinga ir nurodytų kaip nesančių maisto priedų maisto produkte iš tikrųjų nėra. Tačiau praktikoje pasitaiko atvejų, kai, laboratorijoje ištyrus maisto produktus, su kuriais pateikiami minėti užrašai, paaiškėja, kad tie užrašai neatitinka tikrovės, maisto produktuose nustatomi maisto priedai.³³² Tiesa, tie aptinkami maisto priedai nėra draudžiami Europos Sąjungoje ir nustatomi jų kiekiai neviršija leistinų,³³³ tačiau nurodant, kad maisto produkte apskritai nėra konkretaus maisto priedo, vartotojui suteikiama netiksli informacija ir tokiu būdu jis yra klaidinamas.

Maisto tvarkymo subjektai, mėgindami išsisukti iš padėties ir vis tiek teikdami informaciją apie savo maisto produktų išskirtines savybes, sumanė pateikti užrašus, tokius kaip „be pridėtinių E“, „gamybės metu ne pridėta E“, arba pridėti paaiškinimus, kad gaminant maisto produktą nenaudojami jokie maisto priedai, žymimi E raide, tačiau maisto produkto sudedamosios dalys natūraliai turi medžiagų, analogiškų kai kuriems maisto priedams, todėl galutiniam produkte gali būti aptinkami nedideli jų kiekiai, arba kad gali būti natūraliai susidarančių nedidelių maisto priedų kiekių ir pan. Vis dėlto kai kuriais atvejais nepridedami grynų maisto priedų, maisto tvarkymo subjektai naudoja kitas sudedamąsias dalis, su kuriomis šie patenka į galutinį maisto produktą.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2014 m. balandžio 16 d. priėmė nutartį byloje, kurioje pareiškėjas ant mėsos gaminių linijos „Jokių pridėtinių E“ produktų naudojo užrašą „Jokių pridėtinių E Be fosfatų Be nitritų Be konservantų“. Pasirodo, pareiškėjas

330 Taip vadinamas negatyvusis ženklėjimas.

331 Gerstberger, I. Voraussetzungen und Grenzen der Negativkennzeichnung: Was darf drin sein, wenn „ohne...“ draus steht? *Verbraucherschutz durch Information im Lebensmittelrecht*. Bayreuth: Verlag P. C. O., 2010, p. 122.

332 Tikrinimo „Ar „be E“ yra tikrai „be E“ rezultatų papildymas: penkių įmonių septyni gaminiai neatitiko gamintojų deklaruojamų rodiklių ženklėjimo etiketėje [interaktyvus]. Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba, 2010-12-14 [žiūrėta 2014-07-06]. <<http://vmvt.lt/lt/naujienos/1960/>>; Saukienė, I. Užrašais „be E“ manipuluojantys gamintojai tampa vis išradingesni [interaktyvus]. Delfi.lt, 2011-01-15 [žiūrėta 2014-07-06]. <<http://www.delfi.lt/news/daily/Health/uzrasais-be-e-manipuluojantys-gamintojai-tampa-vis-isradingesni.d?id=40850129>>; „Skanaus!“: tirtuose produktuose „be E“ yra E [interaktyvus]. lrytas.lt, 2012-07-06 [žiūrėta 2014-07-06]. <<http://www.lrytas.lt/-13413074091340212487-skanaus-tirtuose-produktuose-be-e-yra-e.htm>>.

333 Europos Sąjungos maisto priedų, leistinų naudoti maisto produktuose, sąrašas ir jų naudojimo sąlygos nustatytos Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. gruodžio 16 d. reglamente (EB) Nr. 1333/2008 dėl maisto priedų (OL 2008 L 354, p. 16).

tų produktų gamyboje naudojo prieskonių mišinį, kurio mėginį ištyrus laboratorijoje, aptikta nitrātų ir (ar) nitrītų ir (ar) fosfatų. Pažymėtina, kad byloje buvo pateikti ne tik valstybinės maisto kontrolės metu atliktų laboratorinių tyrimų protokolai, tačiau pareiškėjas pateikė ir kitų tyrimų rezultatų. Nepaisant to, visi jie patvirtino, kad vienų ar kitų medžiagų didesniais ar mažesniais kiekiais tiek tirtuose maisto produktuose, tiek jų gamyboje naudotame prieskonių mišinyje yra. Tačiau teisėjų kolegija pažymėjo, kad nagrinėjamu atveju tai, koks konkrečiai nitrātų kiekis yra aptariamame prieskonių mišinyje, nėra taip svarbu. Taip išėitų, kad pareiškėjas į pačius maisto produktus maisto priedų nedėjo, tačiau naudojo kitas sudedamąsias dalis, su kuriomis tų maisto priedų į maisto produktus pateko, ir vis tiek naudojo užrašą „Jokių pridėtinių E Be fosfatų Be nitrītų Be konservantų“. Savo ruožtu pareiškėjas akcentavo, kad nurodytas teiginys „Jokių pridėtinių E“ reiškia tai, kad į maisto produktus nedėta nitrītų, fosfatų, konservantų, o nitritai ir fosfatai gaminiuose susidarė natūraliai. Tačiau teisėjų kolegija pažymėjo, kad į maisto produktus kaip viena iš sudedamųjų jų dalių yra dedamas prieskonių mišinys, t. y. maisto produktuose šių prieskonių mišinio, kartu ir jame esančių nitrātų, nitrītų, fosfatų natūraliai neatsiranda, ir darė išvadą, kad, atsižvelgiant į aptariamų maisto produktų gamybos specifiką, t. y. į tai, kad juos gaminant naudojamas prieskonių mišinys, kuriame yra nitrītų, nitrātų, fosfatų, ant jų pakuotės pateikiamas teiginys „Jokių pridėtinių E Be fosfatų Be nitrītų Be konservantų“ yra neteisingas, klaidinantis vartotojus.³³⁴

Būtent iš vartotojo pozicijos reikėtų vertinti minėtus teiginius. Reikėtų kelti klausimą, ko tikisi vartotojas iš maisto produkto, paženklinto, pavyzdžiui, analizuotoje byloje nurodytais teiginiais. Juk jis gali nežinoti, pavyzdžiui, tokių faktų, kad prieskoniuose, tokiuose kaip petražolės, špinatai, naudojamuose mėsos gaminių gamyboje, esantys reikšmingi kiekiai nitrātų, veikiant fermentacijos procesams virsta į nitrītus, kurie būtent ir lemia, kad mėsos gaminyje išlaiko gražesnę spalvą, ilgiau galioja.³³⁵ Taigi galutiniame maisto produkte, t. y. mėsos gaminyje, esantis nitritas, atsiradęs dėl naudotų prieskonių, atlieka technologinę maisto konservanto ir spalvos stabilizatoriaus funkcijas, ir spėtina, kad prieskoniai, turintys reikšmingą kiekį nitrātų, gamintojo sąmoningai buvo naudojami minėtame mėsos gaminyje kaip maisto priedai, kad atliktų jų funkcijas.³³⁶

Kita vertus, atsižvelgiant į tokį aiškinimą, kad vartotojas nebūtinai turi specialių žinių apie maisto priedus, maisto priedai, kurie nebus sąmoningai įdėti į maisto produktą gamybos metu, tačiau pateks į jį kartu su viena ar keliomis to produkto sudedamosiomis dalimis ir galutiniame maisto produkte neatliks jokios technologinės funkcijos, tačiau bus aptikti atlikus laboratorinius tyrimus, negalėtų būti nurodomi kaip nesantys maisto produkte ar nepridėti maisto produkto gamybos metu, nes neatitiktų tikrųjų maisto produkto charakteristikų ir galimai klaidintų vartotoją.

334 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. balandžio 16 d. nutartis administracinėje byloje *žemės ūkio bendrovė „Nematekas“ v. Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba* (bylos Nr. A⁵²⁵-840/2014).

335 *Rekomendacijos dėl maisto produktų ženklavimo užrašais „natūralus“ ir „Be E“ bei pan.* [interaktyvus]. Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba, 2009 [žiūrėta 2014-07-10]. <<http://vmvt.lt/uploads/file/doc2/Rekomendacijos%20del%20maisto%20produktu%20zenklinimo%20uzrasais%202014%2002%202021.pdf>>.

336 *Ibid.*

Klaidinimas dėl maisto produkto kiekio. Kalbant apie maisto produkto kiekį, galimas neigiamas faktinio maisto produkto svorio nuokrypis nuo nurodyto grynojo kiekio.³³⁷ Taip pat galimybė suklaidinti dėl maisto produkto kiekio atsiranda tada, kai maisto tvarkymo subjektas pagamina didesnio kiekio maisto produktą, nei tiekė rinkai įprastai, ir parduoda už tą pačią kainą kaip parduodavo iki padidinant maisto produkto kiekį, o ant etiketės pateikia atitinkamą ženklinį su nuoroda, kad vartotojas įsigis daugiau maisto produkto už tą pačią kainą.

Panašią situaciją analizavo Europos Sąjungos Teisingumo Teismas *Mars* byloje, kurioje kompanija pristatė ledus, suvyniotus į popierėlius, ant kurių buvo nurodyta „+10 %“. Tačiau užrašas užėmė apie 50 proc. popierėlio ploto. Vokietijos teismas pasakė, kad tai vartotojui sudarė įspūdį, kad produktas padidintas 50 proc., o ne 10 proc., ir taip jį klaidino. Tačiau Europos Sąjungos Teisingumo Teismas pažymėjo, kad pakankamai atidus vartotojas turėtų žinoti, kad nebūtinai yra ryšys tarp ženklo, kuriuo nurodomas didesnis produkto kiekis, dydžio ir paties fakto, kiek tas produkto kiekis padidintas.³³⁸

Klaidinimas dėl tinkamumo vartoti termino. Minimalus maisto produkto tinkamumo vartoti terminas yra data, iki kurios tinkamai laikomas produktas išlaiko savo specifines savybes.³³⁹ Vadinas, jei maisto produktas faktiškai nebus tinkamas vartoti iki nurodyto termino, tai apie pastarąjį pateikta informacija turėtų būti laikoma klaidinančia, tačiau reikia turėti omenyje, kad maisto produktas turi būti laikomas nepažeidžiant jo laikymo sąlygų, pavyzdžiui, nurodymo laikyti atitinkamoje temperatūroje.

Klaidinimas dėl kilmės šalies ar kilmės vietos. Vartotojams įdomi, tačiau kartu ir dažnai abejonių kelianti yra informacija apie maisto produkto kilmės šalį ar kilmės vietą.³⁴⁰ Direktyvoje 2000/13/EB³⁴¹ ir Lietuvos higienos normoje HN 119:2002 „Maisto produktų ženklিনimas“³⁴² buvo nustatyta tik tiek, kad išsami informacija apie kilmės vietą pateiktina tais atvejais, jei, tokios informacijos nepateikus, pirkėjas būtų klaidinamas dėl tikrosios maisto produkto kilmės. Kitų horizontaliųjų reikalavimų maisto produktų kilmės ženklinimui aptikti nepavyks. Vis dėlto yra nuostatų, kuriose įtvirtinti reikalavimai pateikti informaciją apie kai kurių konkrečių maisto produktų kilmę. Po Europą ištikusios galvijų spongiforminės encefalopatijos krizės privalomu tapo jautienos ir jos produktų kilmės ženklিনimas.³⁴³ Kilmės šalį reikalaujama nurodyti ir fasuotai paukštienai, importuotai iš

337 Išsamios nuostatos dėl grynojo kiekio pateikimo išdėstytos reglamento (ES) Nr. 1169/2011 23 straipsnyje ir IX priede (iki reglamento (ES) Nr. 1169/2011 – direktyvos 2000/13/EB 8 straipsnyje, Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklিনimas“ 18 punkte).

338 Byla C-470/93, *Verein gegen Unwesen in Handel und Gewerbe Köln e.V. prieš Mars GmbH* [1995] ETA I-01923.

339 Išsamios nuostatos dėl minimalaus tinkamumo vartoti termino pateikimo išdėstytos reglamento (ES) Nr. 1169/2011 24 straipsnyje ir X priede (iki reglamento (ES) Nr. 1169/2011 – direktyvos 2000/13/EB 9 ir 10 straipsniuose, Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklিনimas“ 19 ir 20 punktuose).

340 Išsamios nuostatos dėl kilmės šalies ar kilmės vietos pateikimo išdėstytos reglamento (ES) Nr. 1169/2011 26 straipsnyje.

341 Direktyvos 2000/13/EB 3 straipsnio 1 dalies 8 punktas.

342 Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklিনimas“ 13.8 papunktis.

343 Reglamentas (EB) Nr. 1760/2000, *supra* note 87.

trečiųjų šalių.³⁴⁴ Taip pat tam tikros privalomo kilmės nurodymo nuostatos įtvirtintos medui,³⁴⁵ vaisiams ir daržovėms,³⁴⁶ žuvių³⁴⁷ ir alyvuogių aliejui.³⁴⁸

Reglamente (ES) Nr. 1169/2011 įtvirtinamas toks pats reikalavimas kaip ir direktyvoje 2000/13/EB nurodyti kilmės šalį ar kilmės vietą, jei nepateikus tokių duomenų vartotojas būtų klaidinamas,³⁴⁹ tačiau jis papildytas nuostata, pagal kurią kilmės šalį ar kilmės vietą nurodyti privaloma ypač tuo atveju, jeigu visa su maisto produktu pateikta informacija arba etiketė leistų daryti prielaidą, kad šio maisto produkto kilmės šalis ar kilmės vieta yra kita. Būtent tada ir kyla daugiausia problemų, kai dėl kilmės leidžia abejoti tam tikros kilmės nuorodos ar simboliai maisto produkto etiketėse, leidžiantys manyti, kad produktas kilęs iš kurios nors šalies, pavyzdžiui, konkrečios šalies vėliava. Arba, pavyzdžiui, maisto produkto pavadinime naudojamas kurios nors šalies (ar miesto) pavadinimas, etiketė papuošiama tą šalį (ar miestą) simbolizuojančiais paveikslėliais, o maisto tvarkymo subjekto adresas nurodomas visai kitos šalies. Manytina, kad pagrįstai galima suabejoti tokio maisto produkto kilme: ar ji priklauso tai šaliai (ar miestui), kuri nurodyta maisto produkto pavadinime, ar vis dėlto tai, kuri pateikta nurodant maisto tvarkymo subjekto adresą. Iš tiesų pasitaiko atvejų, kai vartotojai mano, kad maisto tvarkymo subjekto adresas būtent ir yra nuoroda į kilmės šalį ar kilmės vietą. Tačiau šiuo atveju tinkamai nurodytas už informacijos apie maistą teikimą atsakingo maisto tvarkymo subjekto adresas nereiškia maisto produkto kilmės,³⁵⁰ o yra vienas iš privalomų pateikti duomenų pagal reglamento (ES) Nr. 1169/2011 9 straipsnio 1 dalies h punktą ir neturi būti tapatinamas su kilmės šalies ar kilmės vietos duomenimis. Tačiau, vadovaujantis minėtais kilmės nurodymo reikalavimais, tai, ar vartotojas klaidinamas dėl kilmės vietos, reikia vertinti atsižvelgiant į visą su produktu pateiktą informaciją ir etiketę.

344 Reglamento (EB) Nr. 543/2008, *supra* note 87, 5 straipsnio 4 dalies e punktas.

345 Pagal Tarybos 2001 m. gruodžio 20 d. direktyvos 2001/110/EB dėl medaus (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 13 skyrius, 27 tomas, p. 179) 2 straipsnio 4 dalies a punktą etiketėje turi būti nurodoma medaus kilmės šalis arba šalys (kuriose surinktas medus). Direktyvos 2001/110/EB preambulės 5 konstatuojamojoje dalyje paaiškinta, kad toks ženklėjimas svarbus dėl to, kad medaus kokybė labai priklauso nuo jo kilmės, todėl visa informacija šiuo klausimu turi būti prieinama, kad vartotojas nebūtų suklaidintas dėl medaus kokybės ir būtų patenkintas jo noras sužinoti geografines medaus charakteristikas.

346 Įgyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 543/2011, *supra* note 87.

347 Sužvejojimo ar gamybos vietovės nurodymo reikalavimai išdėstyti reglamente (ES) Nr. 1379/2013, *supra* note 87.

348 Įgyvendinimo reglamento (ES) Nr. 29/2012, *supra* note 87, 4 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas privalomas kilmės vietos nuorodos pateikimo reikalavimas aukščiausios kokybės pirmojo spaudimo alyvuogių aliejui (ypač grynam alyvuogių aliejui) ir pirmojo spaudimo alyvuogių aliejui (grynam alyvuogių aliejui). Reglamento (ES) Nr. 29/2012 preambulės 5 konstatuojamojoje dalyje paaiškinta, kad toks ženklėjimas reikalingas todėl, kad dėl žemės ūkio tradicijų, vietinio spaudimo būdų ir maišymo praktikos, priklausomai nuo geografinio regiono, tiesiogiai parduodamas alyvuogių aliejus gali būti visiškai skirtingo skonio ir kokybės ir tai gali nulemti tos pačios rūšies kainų skirtumus, kurie iškreiptų rinką. Tarp kitų valgomąjį alyvuogių aliejaus rūšių nėra esminių kilmės vietos nulemtų skirtumų ir todėl ant tokio aliejaus tiesioginės pakuotės nurodytas kilmės vietos žymuo leistų vartotojams manyti, kad tokių skirtumų yra.

349 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 26 straipsnio 2 dalies a punktas.

350 Hagenmeyer, M., *supra* note 62, p. 82.

Atkreiptinas dėmesys, kad reglamentu (ES) Nr. 1169/2011 kilmės šalies ar kilmės vietos nurodymo atvejų sąrašas išplečiamas šviežiai, atšaldytai arba užšaldytai kiaulienai, avienai arba ožkienai ir naminių paukščių mėšai.³⁵¹ Nuostatos dėl kilmės šalies ar kilmės vietos nurodymo išvardytai mėšai taikytinos atsižvelgiant į priimtus Europos Komisijos įgyvendinimo aktus.³⁵²

Klaidinimas dėl maisto produkto gamybos ar ruošimo būdo. Vartotojo neturi klaidinti ir informacija apie maisto produkto gamybos ar ruošimo būdą. Direktyvos 2000/13/EB 3 straipsnio 1 dalies 6 punkte ir Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklinimas“ 13.6 papunktyje buvo įtvirtintas reikalavimas pateikti visas specialias laikymo sąlygas arba vartojimo sąlygas. Direktyvos 2000/13/EB 11 straipsnyje išdėstant kai kurias taisykles vartotas maisto produkto vartojimo instrukcijos terminas ir nustatyta, kad tos instrukcijos nurodomos taip, kad jomis būtų galima tinkamai pasinaudoti. Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklinimas“ 21 punkte buvo išdėstyta, kad maisto produkto vartojimo instrukcijos rašomos aiškiai, kad kiekvienas vartotojas suprastų vienareikšmiškai. Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 9 straipsnio 1 dalies j punkte vartojimo instrukciją reikalaujama pateikti tuo atveju, jei be jos būtų sudėtinga teisingai vartoti maisto produktą.³⁵³ Taigi terminai *vartojimo instrukcijos* ar *vartojimo sąlygos*, galima sakyti, patenka į draudimo klaidinti dėl maisto produkto gamybos ar ruošimo būdo taikymo sritį.

Daugiausia klausimų kyla dėl galimybės vartojimo instrukciją pateikti paveikslėliais. Nei direktyvoje 2000/13/EB, nei Lietuvos higienos normoje HN 119:2002 „Maisto produktų ženklinimas“ vienareikšmiškos nuostatos minėtu klausimu nebuvo. O reglamento (ES) Nr. 1169/2011 9 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad privalomai su maisto produktu pateiktini duomenys nurodomi žodžiais ir skaičiais ir tik papildomai gali būti nurodomi piktogramomis arba simboliais. Tai patvirtinama ir reglamento (ES) Nr. 1169/2011 aiškinamajame dokumente pateikiant pavyzdį, kad vartojimo instrukcijoje negalima naudoti keptuvės arba orkaitės simbolių nerašant žodžių „keptuvė“ arba „orkaitė“.³⁵⁴

Beje, vartojimo instrukcijos ir laikymo ar vartojimo sąlygų nereikėtų painioti su *vartojimo rekomendacijomis*, kurias su tam tikrais maisto produktais pateikia maisto tvarkymo subjektai: pavyzdžiui, ant duonos traškučių nurodoma, kad juos rekomenduojama patiekti su sriuba ar salotomis ir pan. Tai tėra savanoriškai teikiama informacija ir pagal reglamentą (ES) Nr. 1169/2011 gali būti pateikiama simboliais ir piktogramomis, tačiau turi atitikti savanoriškai teikiamai informacijai apie maistą keliamus reikalavimus,³⁵⁵ įskaitant reikalavimą neklaidinti vartotojų.

351 Žr. reglamento (ES) Nr. 1169/2011 26 straipsnį ir XI priedą.

352 Žr. reglamento (ES) Nr. 1169/2011 26 straipsnio 2 dalies b punktą ir 8 dalį. Europos Komisija, atsižvelgdama į toki įpareigojimą, priėmė Komisijos 2013 m. gruodžio 13 d. įgyvendinimo reglamentą (ES) Nr. 1337/2013, kuriuo nustatomos Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1169/2011 taikymo taisyklės, susijusios su šviežios, atšaldytos ir užšaldytos kiaulienos, avienos, ožkienos ir paukštienos kilmės šalies arba kilmės vietos nuorodomis (OL 2013 L 335, p. 19).

353 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 25 straipsnyje nustatytos laikymo ar vartojimo sąlygų pateikimo taisyklės.

354 Klausimai ir atsakymai apie reglamento (ES) Nr. 1169/2011 dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams taikymą, *supra* note 60.

355 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 V skyrius.

Klaidinimas dėl maisto produkto savybių. Kaip viena iš maisto produkto ypatybių, galinčių klaidinti vartotojus, paminėtos maisto produkto savybės. Dažniausiai tos savybės suprantamos kaip apimančios maisto produktų kokybę nusakančius požymius, ypač teiginius, susijusius su maisto produkto pobūdžiu, šviežumu, grynumu ir pan.³⁵⁶

Rinkoje galima rasti maisto produktų, paženklintų užrašu *natūralus* ar kitais panašiais žodžiais, iš esmės reiškiančiais tą patį („nature“, „natural“ ir kt.). Minėtais užrašais siekiama kuo patraukliau pristatyti maisto produktus vartotojams, atkreipti jų dėmesį į maisto produktų kokybines savybes. Vis dėlto ne dažnam maisto produktui iš tikrųjų galima priskirti tokius teiginius. Maisto produktus reglamentuojančiuose įstatymuose yra išskirti keli atvejai, kai toks terminas gali būti vartojamas, t. y. natūraliam mineraliniam vandeniui,³⁵⁷ natūraliai kvapiajai medžiagai,³⁵⁸ natūraliam vaisių ir uogų vynui³⁵⁹ ir natūraliam medui.³⁶⁰

Be to, kaip nurodyta reglamento (EB) Nr. 1924/2006 priede, terminą „natūraliai“ ir (arba) „natūralus“ galima vartoti teiginyje apie maistingumą, kai maisto produktas natūraliai atitinka šiame priede nustatytas teiginio apie maistingumą vartojimo sąlygas. Pavyzdžiui, jei maisto produktas natūraliai, t. y. pats savaime, o ne dėl sąmoningų maisto tvarkymo subjekto veiksmy, atitinka reglamento (EB) Nr. 1924/2006 priede nurodyto teiginio apie maistingumą „lengvas“ sąlygas, išėitu, kad galima vartoti teiginį „natūraliai lengvas“.

Kita grupė atvejų, kai teikiant informaciją apie maistą nurodomos tam tikros jo savybės, yra teiginio *šviežias* ar kitų panašių nuorodų į šviežumą vartojimas. Jei minėti teiginiai pateikiami, reikia kiekvienu konkrečiu atveju tikrinti, ar maisto produktą sudarančios sudedamosios dalys išlaiko tuos bruožus ir tas kokybines savybes, kurias jos turėjo iš karto po to, kai maisto produktas buvo pagamintas: tik jei maisto produktas tų bruožų ir savybių nepraranda arba praranda visai nežymiai, su tokiu maisto produktu galima pateikti nuorodas į šviežumą.³⁶¹ Tai reiškia, kad tokių teiginių pateikimui didelės reikšmės turi laiko faktorius.³⁶² Tokiu teiginiu apibūdinimas maisto produktas neturėtų pasižymėti ilgu tinkamumo vartoti terminu. Visgi tai, koks tinkamumo vartoti terminas jau laikytinas ilgu, reikėtų spręsti kiekvienu konkrečiu atveju.

Populiarėjant sveikai gyvenimui, vartotojams vis daugiau besidomint sveika mityba, vis dažniau ant maisto produktų etikečių galima aptikti ir panašių nuorodų: *sveikas*, *sveikuolių*, *sveikam gyvenimo būdui* ir pan. Tai gana dviprasmiškai vertintinos nuorodos, tačiau, manytina, kad tokiu atveju būtų galima remtis reglamento (EB) Nr. 1924/2006 10 straipsnio 3 dalimi, pagal kurią nuorodą į bendro pobūdžio, nekonkrečią naudą, kurią

356 Hagenmeyer, M., *supra* note 62, p. 82.

357 Lietuvos higienos norma HN 28:2003 „Natūralaus mineralinio vandens ir šaltinio vandens naudojimo ir pateikimo į rinką reikalavimai“, *supra* note 108.

358 Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. gruodžio 16 d. reglamento (EB) Nr. 1334/2008 dėl kvapiųjų medžiagų ir aromatinių savybių turinčių tam tikrų maisto ingredientų naudojimo maisto produktuose ir ant jų ir iš dalies keičiančio Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 1601/91, reglamentus (EB) Nr. 2232/96 ir (EB) Nr. 110/2008 bei direktyvą 2000/13/EB (OL 2008 L 354, p. 34) 16 straipsnis.

359 Vaisių ir uogų vyno, vaisių ir uogų vyno gėrimų ir kokteilų apibūdinimo, gamybos ir prekinio pateikimo taisyklių, *supra* note 108, 4 punktas.

360 Reglamente (ES) Nr. 1308/2013, *supra* note 87, natūraliam medui suteiktas KN kodas 04090000.

361 Meyer, A. H. *LFGB – BasisVO – HCVO. Kommentar*. München: Verlag C. H. Beck, 2012. Vorschriften zum Schutz von Täuschung. Rn 57.

362 *Ibid.*

ta maistinė medžiaga ar maisto produktas apskritai teikia sveikatai ar su sveikata susijusiai gerai savijautai, galima daryti tik tuo atveju, jei kartu pateikiamas konkretus teiginys apie sveikatingumą, įtrauktas į sąrašus, numatytus reglamento (EB) Nr. 1924/2006 13 ir 14 straipsniuose. Nors nuorodų į bendro pobūdžio, nekonkrečią naudą, kurią ta maistinė medžiaga ar maisto produktas apskritai teikia sveikatai ar su sveikata susijusiai gerai savijautai, pavyzdžiais nurodomi teiginiai, tokie kaip „labai gerai Jūsų organizmui“, „padeda Jūsų kūnui lengviau susidoroti su stresu“, „valo Jūsų organizmą“, „rekomenduojama sportuojančių asmenų sveikatai“, „sveikam senėjimui“ ir pan.³⁶³, vis dėlto ir aukščiau minėtos sveikumo nuorodos galėtų būti priskiriamos šiai grupei, todėl turėtų būti pateikiamos tik kartu su konkrečiais teiginiais apie sveikatingumą.

Galima paminėti ir teiginių, kurių priskyrimas analizuojamai teiginių grupei keltų abejonių, pavyzdžiui, „aktyviam gyvenimui“. Ar aktyvus reiškia būtinai sveikas? Ar aktyvumas susijęs su sportu, kuriuo užsiimama vardan sveikatos? Į šiuos klausimus vienareikšmiškai atsakyti sunku. Kita vertus, norint teiginį priskirti reglamento (EB) Nr. 1924/2006 10 straipsnio 3 dalyje nurodytai teiginių grupei, maistinė medžiaga ar maisto produktas naudą turėtų teikti ne šiaip gerai savijautai, o *su sveikata susijusiai* gerai savijautai, tad tik atsakius teigiamai į aukščiau iškeltus klausimus, teiginį „aktyviam gyvenimui“ būtų galima laikyti nuoroda į bendro pobūdžio, nekonkrečią naudą sveikatai ar su sveikata susijusiai gerai savijautai. Vis dėlto, manytina, kad tokie ar panašūs teiginiai kaip „aktyviam gyvenimui“ per daug abstraktūs ir dėl galimo nevienareikšmio vertinimo neturėtų būti laikomi teiginiais, kuriais daroma nuoroda į bendro pobūdžio, nekonkrečią naudą, kurią maistinė medžiaga ar maisto produktas apskritai teikia sveikatai ar su sveikata susijusiai gerai savijautai, kaip nurodyta reglamento (EB) Nr. 1924/2006 10 straipsnio 3 dalyje.

2.1.2. Draudimas klaidinti priskiriant maisto produktui poveikį arba savybių, kurių jis neturi

Toks draudimas įtvirtintas reglamento (ES) Nr. 1169/2011 7 straipsnio 1 dalies b punkte (iki reglamento (ES) Nr. 1169/2011 – direktyvos 2000/13/EB 2 straipsnio 1 dalies a punkto ii papunktyje, Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklinimas“ 11.2 papunktyje), Lietuvos Respublikos maisto įstatymo 5 straipsnio 2 punkte, Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo 14 straipsnio 1 dalies 1 punkte.

Draudimas klaidinti dėl maisto produkto savybių³⁶⁴ jau aptartas ir jis įtvirtintas anksčiau minėtose teisės aktų nuostatose. Kalbant apie maisto produktui priskiriamą poveikį, tai analizuojama nuostata neapima teiginių apie sveikatingumą pagal reglamentą (EB) Nr. 1924/2006, nes reglamento (EB) Nr. 1924/2006 reikalavimus atitinkantys ir Europos Komisijos autorizuoti teiginiai neturi būti melagingi, dviprasmiški ar klaidinantys pagal to paties reglamento 3 straipsnio antros pastraipos a punktą.³⁶⁵ Jau buvo užsiminta apie bendruosius deskriptorius (pavadinimus): jei teiginys pripažįstamas minėtu bendruoju

363 Meyer, A. H., *supra* note 361, Gesundheitsbezogene Wohlbefinden. Rn. 61.

364 Kiek tai nesujieja su maisto produktui priskiriamu poveikiu. Žr. Hagenmeyer, M., *supra* note 62, p. 82.

365 Taip pat žr. Hagenmeyer, M., *supra* note 62, p. 83. Nors autorius kalba tik apie sveikatingumo teiginius, vis tik reglamento (EB) Nr. 1924/2006 3 straipsnio antros pastraipos a punktą taikomas ir teiginiams apie maistingumą. Tiesa, tai nėra teiginiai, kuriais maisto produktui priskiriamas koks nors poveikis, tačiau jais maisto produktui priskiriamos tam tikros savybės.

deskriptoriumi (pavadinimu), tai jam nebetaikomi reglamento (EB) Nr. 1924/2006 reikalavimai, todėl šis teiginys tokiu atveju galėtų būti priskirtas būtent analizuojamos nuostatos taikymo apimčiai, nes bendruoju deskriptoriumi (pavadinimu) nurodoma maisto produkto ar gėrimo ypatybė, kuri galėtų turėti poveikį žmogaus sveikatai („virškinimą skatinantys“, „pastilės nuo kosulio“ ir pan.).

Manytina, kad nuostata, kuria draudžiama klaidinti vartotojus priskiriant maisto produktui poveikį arba savybių, kurių jis neturi, yra bendro pobūdžio ir gali būti pritaikyta tais atvejais, kurių neapima kitos nuostatos, detaliau apibūdinančios draudimą klaidinti vartotojus teikiant informaciją apie maistą.

2.1.3. Draudimas klaidinti darant užuominą apie ypatingas maisto produkto savybes, nors jos būdingos visiems tokiems panašiams maisto produktams

Toks draudimas įtvirtintas reglamento (ES) Nr. 1169/2011 7 straipsnio 1 dalies c punkte,³⁶⁶ Lietuvos Respublikos maisto įstatymo 5 straipsnio 3 punkte, Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo 14 straipsnio 1 dalies 2 punkte, o reglamente (ES) Nr. 1169/2011 šio draudimo formuluotė papildyta nurodant, kad draudžiama tokiu būdu klaidinti „ypač specialiai atkreipiant dėmesį į tam tikrų sudedamųjų dalių ir (arba) maistinių medžiagų buvimą ar nebuvimą“.

Reikia pažymėti, kad tokia informacija apie ypatingas maisto produkto savybes nėra neteisinga *per se*, tačiau ji gali klaidinti vartotojus dėl to, kad kiti panašūs produktai tokiomis savybėmis nepasižymi ir tai gali lemti apsisprendimą pirkti būtent taip reklamuojamą maisto produktą, o tai iš principo pažeistų sąžiningos konkurencijos principą.

Praktinį analizuojamos nuostatos pritaikomumą iliustruoja Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nagrinėta byla, kurioje įmonė apie pomidorų kečupą interneto svetainėje skleidė reklamą, pateikdama teiginį „<... be jokių konservantų ir dirbtinių dažiklių ...>“, o kečupo ženklinimo etiketėje vartojo teiginį „Be dirbtinių dažų“. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pripažino, kad, vadovaudamasis tuo metu galiojusia Lietuvos higienos norma HN 53:2010 „Leidžiami naudoti maisto priedai“, patvirtinta Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. vasario 10 d. įsakymu Nr. V-108 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 53:2010 „Leidžiami naudoti maisto priedai“ patvirtinimo“³⁶⁷, kuria buvo draudžiama pomidorų padažų gamyboje naudoti dažiklius, pirmosios instancijos teismas padarė teisingas išvadas, kad visi gamintojai laikosi teisės aktų reikalavimų ir visi rinkoje esantys produktai yra be dažiklių, o pareiškėjo reklamoje nurodytas savybes turi visi tos maisto gaminių grupės produktai. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas taip pat pažymėjo, kad skleistoje reklamoje išskiriamos ir akcentuojamos

366 Iki reglamento (ES) Nr. 1169/2011 – direktyvos 2000/13/EB 2 straipsnio 1 dalies a punkto iii papunktyje, Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženkinimas“ 11.3 papunktyje.

367 Lietuvos higienos norma HN 53:2010 „Leidžiami naudoti maisto priedai“, patvirtinta Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. vasario 10 d. įsakymu Nr. V-108 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 53:2010 „Leidžiami naudoti maisto priedai“ patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 21-1009. Minėta higienos norma galiojo iki 2013-05-31. Nuo 2013-06-01 taikomas Komisijos 2011 m. lapkričio 11 d. reglamentas (ES) Nr. 1129/2011, kuriuo iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1333/2008 II priedas sudarant Sąjungos maisto priedų sąrašą (OL 2011 L 295, p. 1), kuris taip pat padažams iš pomidorų draudžia naudoti dažiklius.

teigiamos bendrovės gaminamų produktų savybės, taigi nagrinėjamu atveju skleidžiamoje reklamoje nurodytos ypatingos maisto savybės, taip pat pripažino, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai konstatavo, kad pareiškėjo skleista informacija galėjo iškreipti vartotojo elgesį dėl siūlomo produkto, nes vartotojas, perskaitęs informaciją apie pomidorų padažo savybes, galėjo nepagrįstai susidaryti įspūdį, kad šis pomidorų padažas turi ypatingų savybių, kuriomis nepasižymi kiti pomidorų padažai, ir skatinti jo įsigijimą.³⁶⁸

2.1.4. Draudimas klaidinti dėl maisto pakaitalų

Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 7 straipsnio 1 dalies d punkte nustatyta, kad informacija apie maistą neturi klaidinti naudojantis išvaizda, aprašomąja arba vaizdine medžiaga darant užuominą, kad maisto produkto sudėtyje yra tam tikras maisto produktas arba sudedamoji dalis, nors iš tikrųjų tame maisto produkte natūraliai esantis komponentas arba įprastai naudojama sudedamoji dalis yra pakeisti kitu komponentu ar kita sudedamąja dalimi.

Jei anksčiau analizuoti reikalavimai buvo nustatyti ir direktyvoje 2000/13/EB, tai šis reikalavimas, kuriuo draudžiama klaidinti dėl taip vadinamų „maisto pakaitalų“, yra naujas, t. y. reglamentu (ES) Nr. 1169/2011 eksplicitiškai įtvirtinamas pirmą kartą. Tokiu atveju etiketėje šalia produkto pavadinimo turi būti aiškiai nurodomas komponentas arba sudedamoji dalis, kuri naudota iš dalies ar visiškai pakeisti paprastai naudojamą arba natūraliai esantį komponentą ar sudedamąją dalį.³⁶⁹

Dar viena su tuo susijusi nuostata yra reglamento (ES) Nr. 1169/2011 VI priedo A dalies 7 punktas, pagal kurį ant mėsos gaminių, mėsos pusgaminių ir žuvininkystės produktų, galinčių sudaryti įspūdį, kad gaminyje pagamintas iš vieno mėsos ar žuvies gabalo, bet iš tiesų sudarytų iš skirtingų gabalų, sulipdytų kitomis sudėtinėmis medžiagomis, įskaitant maisto priedus ir maisto fermentus, arba kitomis priemonėmis, turi būti nuorodos „sudarytas (-a) iš mėsos gabalų“ ir „sudarytas (-a) iš žuvies gabalų“.³⁷⁰

Maisto pakaitalų gamybos priežastys yra kaina (todėl naudojami sūrio, kumpio pakaitalai, surimis³⁷¹), taip pat žaliavų trūkumas, siekis išgauti tam tikras maisto produkto savybes (pavyzdžiui, tinkamo lydymosi savybes, atsparumą karščiui), taip pat tam tikrų vartotojų grupių poreikiai (gaminų be cholesterolio, gaminų veganams) ir pan.³⁷²

Iniciatyva minėta nuostata papildyti draudimo klaidinti vartotojus teikiant informaciją apie maistą turinį kilo Vokietijoje, atsižvelgiant į tai, kad būtent ten itin dažnai kepiniams, picoms ir kitiems nefasuotiems kulinarijos gaminiams buvo naudojami sūrio

368 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. rugsėjo 20 d. nutartis administracinėje byloje UAB „Dorena“ prieš Valstybinę vartotojų teisių apsaugos tarnybą (bylos Nr. A⁶⁶²-2895/2012).

369 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 VI priedo A dalies 4 punktas.

370 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 VI priedo A dalies 7 punkte minėtos nuorodos pateiktos Europos Sąjungos valstybių narių oficialiomis kalbomis.

371 Surimis yra jūros gėrybių skonio gaminyje (kruopščiai išvalyta ir nukaulinta žuviena, sutrinta iki pastos konsistencijos, iš kurios pašalinti riebalai), kuris imituoja natūralius produktus ir leidžia pasimėgauti ypatingu skoniu mokant mažesnę kainą. Kondrotienė, J. Surimi produktai [interaktyvus]. Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba [žiūrėta 2014-07-27]. <http://vmvt.lt/lt/as/vartotojas/maisto_produktaizuvis.ir.jos.produktaizurimi.produktaiz>.

372 Lehmann, L. Klebefleisch, Surimi und andere Neukreationen. *Lebensmittel zwischen Technik und Ethik*. Bayreuth: Verlag P. C. O., 2011, p. 156.

mišiniai, pagaminti naudojant augalinius aliejus, atitinkamai nepateikiant tokios informacijos.³⁷³ Taigi produktas atrodo kaip sūris, jo skonis yra kaip sūrio, tačiau sūriu pagal naująją nuostatą jo vadinti negalima, nes pavadinimas „sūris“ pagal Europos Parlamento ir Tarybos 2013 m. gruodžio 17 d. reglamento (ES) Nr. 1308/2013, kuriuo nustatomas bendras žemės ūkio produktų rinkų organizavimas ir panaikinami Tarybos reglamentai (EEB) Nr. 922/72, (EEB) Nr. 234/79, (EB) Nr. 1037/2001 ir (EB) Nr. 1234/2007, VII priedo III dalies 2 punktą gali būti vartojamas išimtinai pieno produktams vadinti.³⁷⁴ Netgi manoma, kad klaidingas yra ir pavadinimas, pavyzdžiui, „sūrio analogas“ (vok. *Analog-Käse*), nes daro užuominą į sūrį, kur tokio nėra.³⁷⁵

Literatūroje nurodoma, kad vis dėlto minėtos nuostatos įtraukimą į reglamento (ES) Nr. 1169/2011 tekstą lėmė daugiau politinės akcijos, nes jokios teisėkūros iniciatyvos ir taip nebuvo reikalingos: tokį draudimą klaidinti vartotojus dėl maisto pakaitalų apėmė jau galiojusios vartotojų klaidinimą draudusios nuostatos.³⁷⁶

Suabejojama ir sąvoka „įprastai naudojama sudedamoji dalis“, atsižvelgiant į tai, kad rinkoje išties siūlomas gausus įvairių maisto produktų asortimentas, todėl kyla klausimas, kaip nustatyti, kad kažkuris maisto produktas yra „įprastas“ ir dėl to gali būti laikomas pavyzdiniu.³⁷⁷ Kitas aspektas, į kurį siūloma atkreipti dėmesį, yra tas, kad vartotojų poreikiai bėgant laikui taip pat keičiasi: pavyzdžiui, jei anksčiau buvo svarbu gyvūniniai produktai su dideliu kiekiu sočiųjų riebalų rūgščių, tai dabar svarbu produktai, kurie pirmesnius visiškai ar iš dalies pakeičia sveikesniais augaliniais riebalais su didesniu kiekiu nesočiųjų riebalų rūgščių.³⁷⁸

Nors tokia nuostata dėl „maisto pakaitalų“ siekiama apsaugoti vartotojus nuo klaidinimo, yra nuomonių, kad ji gali kelti problemų ateityje taikant naujoves, nes neskatintų maisto tvarkymo subjektų kurti naujus maisto produktus vien dėl to, kad ant maisto produkto etiketės turėtų atsirasti užrašas, kad tai pakaitalas.³⁷⁹

2.2. Draudimas priskirti maisto produktams žmogaus ligų profilaktines ar gydomasias savybes ar daryti nuorodą į jas

Teikiant informaciją apie maistą, labai svarbu nepamiršti, kad maistas – ne vaistas, todėl maisto produktams draudžiama priskirti žmogaus ligų profilaktines ar gydomasias savybes ar daryti nuorodą į jas. Toks draudimas įtvirtintas reglamento (ES) Nr. 1169/2011 7 straipsnio 3 dalyje,³⁸⁰ Lietuvos Respublikos maisto įstatymo 5 straipsnio 2 punkte, Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo 14 straipsnio 1 dalies 1 punkte. Aptariamo draudimo tikslu

373 Holle, M., *supra* note 58, p. 12-13.

374 Krell, U.; Schigulski, S. *Lebensmittelimitate. Lebensmittel heute – Qualität & Recht.* Hamburg: B. Behr's Verlag, 2010, p. 263.

375 *Ibid.*

376 Holle, M., *op. cit.*, p. 13.

377 *Ibid.*

378 *Ibid.*

379 Pavyzdžiui, žr. Dévényi, P., *supra* note 57, p. 212.

380 Iki reglamento (ES) Nr. 1169/2011 – direktyvos 2000/13/EB 2 straipsnio 1 dalies b punkte, Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklavimas“ 7 punkte.

įvardijama vartotojų apsauga nuo galimos netinkamos savigydos maisto produktais,³⁸¹ nes maisto produktai juk negydo. Pastaroji funkcija, kaip ir, beje, ligų profilaktikos funkcija, priskirtina vaistams.³⁸²

Teiginiai, tokie kaip „<...> Omega-3 vartojimas stabdo odos pažeidimus <...>“, „[d]ideli Omega-3 riebalų rūgščių kiekiai reumatu sergantiems žmonėms gali pakeisti prostaglandinų sintezės balansą ir sušvelninti uždegimą.“, „<...> Omega-3 riebalų rūgščių vartojimas teigiamai veikia psoriazė, egzemas <...>“, „Omega-3 padeda išvengti vis didėjančio sergamumo diabetu <...>“³⁸³, „tinka kataraktos, glaukomos profilaktikai, tai labai efektyvi ir gera profilaktinė priemonė sergant degeneraciniais tinklainės pokyčiais. Preparato galima vartoti ne tik atsiradus senatvinių pakitimų akyse, bet ir profilaktiškai regėjimui stiprinti, akių nuovargiui šalinti“³⁸⁴, „<...> produktas skirtas vartoti osteoartrito ir reumatoidinio artrito atveju“, „<...> padeda pacientams, sergantiems chroniškomis judėjimo ligomis, tokiomis kaip osteoartritas ir reumatoidinis artritas“³⁸⁵ ar net nurodos „[a]pie rapsų aliejaus priešvėžinį poveikį“³⁸⁶ pripažintini kaip informacija, kuria maisto produktui priskiriamos žmogaus ligų profilaktinės ar gydymosios savybės ar daroma nuoroda į jas, ir dėl to tokia informacija yra draudžiama.

Atkreiptinas dėmesys, kad reglamente (ES) Nr. 1169/2011³⁸⁷ pažymėta, kad analizuojamas draudimas taikytinas atsižvelgiant į natūraliam mineraliniam vandeniui ir specialios paskirties maisto produktams taikomų Europos Sąjungos teisės aktų nuostatas.

Reikalavimai natūraliam mineraliniam vandeniui Europos Sąjungoje suderinti Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. birželio 18 d. direktyva 2009/54/EB dėl natūralaus mineralinio vandens eksploatavimo ir pateikimo į rinką,³⁸⁸ kuri į Lietuvos Respublikos teisę perkelta Lietuvos higienos norma HN 28:2003 „Natūralaus mineralinio vandens ir šaltinio vandens naudojimo ir pateikimo į rinką reikalavimai“, patvirtinta Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. gruodžio 23 d. įsakymu Nr. V-758 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 28:2003 „Natūralaus mineralinio vandens ir šaltinio van-

381 Hagenmeyer, M. *supra* note 62, p. 85.

382 Pagal Lietuvos Respublikos farmacijos įstatymo (*Valstybės žinios*. 2006, Nr. 78-3056) 2 straipsnio 50 dalį vaistas (vaistinis preparatas) yra vaistinė medžiaga arba jų derinys, pagaminti ir teikiami vartoti, kadangi atitinka bent vieną iš šių kriterijų: 1) pasižymi savybėmis, dėl kurių tinka žmogaus ligoms gydyti arba jų profilaktikai; 2) dėl farmakologinio, imuninio ar metabolinio poveikio gali būti vartojamas ar skiriamas atkurti, koreguoti ar modifikuoti žmogaus fiziologines funkcijas arba diagnozuoti žmogaus ligas.

383 Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2014-02-06 nutarimo Nr. 12R-3 byloje dėl UAB „Natural Pharmaceuticals“ Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pažeidimo išrašas, *supra* note 241.

384 Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2014-04-17 nutarimo Nr. 12R-18 byloje dėl UAB „SanoSwiss“ Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pažeidimo išrašas, *supra* note 241.

385 Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2014-05-08 nutarimo Nr. 12R-28 byloje dėl UAB „Osteca“ Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pažeidimo išrašas, *supra* note 241.

386 Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2014-02-06 nutarimo Nr. 12R-4 byloje dėl UAB „Rukola“ Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pažeidimo išrašas, *supra* note 241.

387 Kaip buvo ir direktyvoje 2000/13/EB bei Lietuvos higienos normoje HN 119:2002 „Maisto produktų ženklavimas“.

388 Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. birželio 18 d. direktyva 2009/54/EB dėl natūralaus mineralinio vandens eksploatavimo ir pateikimo į rinką (OL 2009 L 164, p. 45).

dens naudojimo ir pateikimo į rinką reikalavimai“ patvirtinimo“.³⁸⁹ Direktyvos 2009/54/EB 9 straipsnio 2 dalies pirmoje pastraipoje nurodyta, kad visi įrašai, kuriais natūraliam mineraliniam vandeniui priskiriamos savybės, susijusios su žmogaus ligų profilaktika, gydymu ar išgydymu, yra draudžiami.³⁹⁰ Tačiau direktyvos 2009/54/EB to paties straipsnio trečioje pastraipoje pažymėta, kad valstybės narės gali leisti pateikti tokius įrašus: „gerina virškinimą“, „gali sureguliuoti kepenų ir tulžies funkcijas“ ar kitus panašius įrašus. Lietuva pasinaudojo minėta leidžiančia nukrypti nuostata ir Lietuvos higienos normos HN 28:2003 „Natūralaus mineralinio vandens ir šaltinio vandens naudojimo ir pateikimo į rinką reikalavimai“ 33 punkte nustatė, kad Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos ar kitų Europos Sąjungos valstybių narių atsakingų institucijų nustatyta tvarka etiketėse galima užrašyti: „gerina virškinimą“, „gali sureguliuoti kepenų ir tulžies funkcijas“ ar pan. Taigi pateikiamas neišsamus teiginių, kuriais maisto produktui – natūraliam mineraliniam vandeniui – suteikiamas leidimas priskirti minėtas savybes, sąrašas. Prisiminus Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimą *Deutsches Weintor* byloje, kurioje jis teiginį *lengvai virškinamas* pripažino teiginiu apie sveikatingumą, dėl ko jis negalėjo būti nurodomas teikiant informaciją apie vyną, taip pat reglamente (EB) Nr. 1924/2006 numatytą reikalavimą kreiptis dėl leidimo vartoti bendruosius deskriptorius (pavadinimus), kaip pavyzdį pateikiant teiginį *virškinimą skatinantys*, kyla klausimas, ar pagrįsti tokie netolygumai.³⁹¹ Be abejo, lyginant alkoholinius gėrimus ir natūralų mineralinį vandenį, akivaizdu, kad teisinio reguliavimo skirtumus šiuo atveju gana lengva pateisinti visuomenės sveikatos apsaugos kriterijumi. Vis dėlto, lyginant natūralų mineralinį vandenį ir kitus maisto produktus, manytina, kad pastariesiems taikomas griežtesnis režimas reikalautų atitinkamo pagrindimo. Direktyvos 2009/54/EB preambulės 5 konstatuojamojoje dalyje tėra pažymėta, kad natūraliam mineraliniam vandeniui taikomų bet kokių taisyklių svarbiausias tikslas turėtų būti apsaugoti vartotojų sveikatą, neleisti, kad vartotojai būtų klaidinami, taip pat užtikrinti sąžiningą prekybą.

Reikalavimai specialios mitybinės paskirties maisto produktams Europos Sąjungoje suderinti Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. gegužės 6 d. direktyva 2009/39/EB dėl specialios mitybinės paskirties maisto produktų,³⁹² kuri į Lietuvos Respublikos teisę perkelta Lietuvos higienos norma HN 107:2013 „Specialios mitybinės paskirties maisto produktai“, patvirtinta Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2001 m. gruodžio 22 d. įsakymu Nr. 666 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 107:2013 „Specialios mitybinės paskirties maisto produktai“ patvirtinimo“³⁹³. Direktyvos 2009/39/EB 1 straipsnio

389 Lietuvos higienos norma HN 28:2003 „Natūralaus mineralinio vandens ir šaltinio vandens naudojimo ir pateikimo į rinką reikalavimai“, *supra* note 108.

390 Perkelta į Lietuvos higienos normos HN 28:2003 „Natūralaus mineralinio vandens ir šaltinio vandens naudojimo ir pateikimo į rinką reikalavimai“ 31 punktą.

391 Pagal reglamento (EB) Nr. 1924/2006 1 straipsnio 5 dalies b punktą šis reglamentas taikomas nepažeidžiant Tarybos 1980 m. liepos 15 d. direktyvos 80/777/EEB dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su natūralaus mineralinio vandens naudojimu ir prekyba, suderinimo (OL 1980 L 229, p. 1). Minėta direktyva 80/777/EEB išdėstyta nauja redakcija direktyvoje 2009/54/EB.

392 Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. gegužės 6 d. direktyva 2009/39/EB dėl specialios mitybinės paskirties maisto produktų (OL 2009 L 124, p. 21) (galioja iki 2016-07-19).

393 Lietuvos higienos norma HN 107:2013 „Specialios mitybinės paskirties maisto produktai“, *supra* note 108.

2 dalyje specialios mitybinės paskirties maisto produktai apibrėžiami kaip produktai, kurie dėl savo specialios sudėties arba gamybos proceso aiškiai skiriasi nuo įprastam vartojimui skirtų maisto produktų ir kurie tinka vartoti jų charakteristikoje nurodytais mitybos tikslais ir tiekiami rinkai nurodant tokių jų tinkamumą,³⁹⁴ ir kurių speciali mitybinė paskirtis turi atitikti tam tikros grupės žmonių, kurių virškinimo ar medžiagų apykaitos procesai yra sutrikę arba tam tikros grupės žmonių, kurie yra specialios fiziologinės būsenos ir kurie dėl to gali gauti ypatingos naudos, suvartodami kontroliuojamą maisto produktuose esančių tam tikrų medžiagų kiekių, arba sveikų kūdikių ir mažų vaikų specialius mitybos reikalavimus.³⁹⁵ Specialios mitybinės paskirties maisto produktai skirstomi į grupes: pradiniai mišiniai kūdikiams ir tolesnio maitinimo mišiniai kūdikiams,³⁹⁶ perdirbti grūdiniai maisto produktai ir maistas kūdikiams bei mažiems vaikams,³⁹⁷ maisto produktai, skirti svorį mažinančioms sumažinto energijos kiekio dietoms,³⁹⁸ specialios medicininės paskirties maisto produktai,³⁹⁹ maisto produktai, tinkantys glitimo netoleruojantiems žmonėms,⁴⁰⁰ maisto produktai, reikalingi intensyviai raumenų darbui, įskaitant maisto produktus sportininkams,⁴⁰¹ bei maistas asmenims, kurių sutrikusi angliavandenių apykaita (diabetas).⁴⁰²

Direktyvos 2009/39/EB 8 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad specialios mitybinės paskirties maisto produktų ženklavimas ir ženklavimo būdai, pristatymas ir reklama neturi priskirti tokiems produktams žmonių ligų profilaktikos, gydymo ar vaistinių savybių, taip pat negalima duoti numanyti, kad tie produktai tokias savybes turi.⁴⁰³ Tačiau direktyvos 2009/39/EB to paties straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad „1 dalimi nedraudžiama platinti bet kokios naudingos informacijos ar rekomendacijų, skirtų tik mediko, mitybos specialisto ir farmacininko kvalifikaciją turintiems asmenims“.⁴⁰⁴ Taigi, jei *bet kokios naudin-*

394 Toks pats apibrėžimas, tik su nežymiais gramatiniais skirtumais, perkeltas ir į Lietuvos higienos normos HN 107:2013 „Specialios mitybinės paskirties maisto produktai“ 4.4 papunktį.

395 Direktyvos 2009/39/EB 1 straipsnio 3 dalis.

396 Komisijos 2006 m. gruodžio 22 d. direktyva 2006/141/EB dėl pradinių mišinių kūdikiams ir tolesnio maitinimo mišinių, iš dalies keičianti direktyvą 1999/21/EB (OL 2006 L 401, p. 1) (galioja iki 2015-07-19).

397 Komisijos 2006 m. gruodžio 5 d. direktyva 2006/125/EB dėl perdirbtų grūdinių maisto produktų ir maisto kūdikiams bei mažiems vaikams (OL 2006 L 339, p. 16) (galioja iki 2015-07-19).

398 Komisijos 1996 m. vasario 26 d. direktyva 96/8/EB dėl maisto produktų, skirtų sumažinto energijos kiekio dietoms svorinui mažinti (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 13 skyrius, 15 tomas, p. 454) (galioja iki 2015-07-19).

399 Komisijos 1999 m. kovo 25 d. direktyva 1999/21/EB dėl specialios medicininės paskirties dietinių maisto produktų (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 13 skyrius, 23 tomas, p. 273) (galioja iki 2015-07-19).

400 Komisijos 2009 m. sausio 20 d. reglamentas (EB) Nr. 41/2009 dėl maisto produktų, tinkančių glitimo netoleruojantiems žmonėms, sudėties ir ženklavimo (OL 2009 L 16, p. 3) (galioja iki 2016-07-19).

401 Specialaus išimtinai šiems maisto produktams skirto reglamentavimo nėra.

402 Specialaus išimtinai šiems maisto produktams skirto reglamentavimo nėra.

403 Direktyvos 2009/39/EB 8 straipsnio 1 dalis perkelta į Lietuvos higienos normos HN 107:2013 „Specialios mitybinės paskirties maisto produktai“ 14 punktą, pagal kurį specialios mitybinės paskirties produktų „ženklavimo rekvizitai, ženklavimo būdai, pristatymas ir reklama neturi priskirti tokiems produktams žmogaus ligų gydymų ar profilaktinių savybių“.

404 Direktyvos 2009/39/EB 8 straipsnio 2 dalis perkelta į Lietuvos higienos normos HN 107:2013 „Specialios mitybinės paskirties maisto produktai“ 15 punktą, pagal kurį „[š]ios higienos normos 14 punktu nedraudžiama platinti naudingos informacijos ar rekomendacijų, susijusių su specialios

gos informacijos ar rekomendacijų sąvoka apima ir informaciją, kuria maisto produktams priskiriamos žmogaus ligų profilaktinės ar gydomosios savybės ar daroma nuoroda į jas, draudimas priskirti šias savybes netaikomas specialios mitybinės paskirties maisto produktams, tačiau tik tais atvejais, kai tokia informacija apie minėtus produktus teikiama direktyvos 2009/39/EB 8 straipsnio 2 dalyje išvardytiems specialistams. O reglamento (ES) Nr. 1169/2011 7 straipsnio 3 dalies nuostatoje įtvirtintas draudimas taikomas visais atvejais, t. y. teikti informaciją apie maistą (išskyrus minėtus specialios mitybinės paskirties maisto produktus) priskiriant jam žmogaus ligų profilaktines ar gydomasias savybes ar darant nuorodą į jas draudžiama net ir mediko, mitybos specialisto ir farmacininko kvalifikaciją turintiems asmenims.⁴⁰⁵

Informaciją apie maistą maisto produktams priskiriant žmogaus ligų profilaktines ar gydomasias savybes ar darant nuorodą į jas reikia **skirti nuo teiginių apie sveikatingumą**. Teiginiai apie sveikatingumą nurodo ryšį tarp maisto ir sveikatos, taip pat būtina naudingą ryšį,⁴⁰⁶ tačiau nepriskiria maisto produktams žmogaus ligų profilaktinių ar gydomųjų savybių ar nedaro nuorodos į jas. Be to, kaip jau minėta anksčiau, 2014 metais, siekiant ištaisyti vertimo klaidas ir suteikti aiškumo vartotojams, nauja redakcija lietuvių kalba išdėstytas sveikatingumo teiginių, išskyrus teiginius apie susirgimo rizikos mažinimą, vaikų vystymąsi ir sveikatą, sąrašas.⁴⁰⁷ Daugelis pakeitimų susiję su angliško žodžio *contributes* vertimu į lietuvišką žodį *svarbus*: nuspręsta, kad minėto angliško žodžio prasmę labiausiai atitinka vertimas *padaeda palaikyti*, nes deklaruojamas tam tikros medžiagos poveikis sveikatai yra tikėtinas, tačiau kartu pažymima, kad organizmo funkcijas lemia daug kompleksinių faktorių ir vienos medžiagos vartojimas iš esmės pakeisti ar pagerinti organizmo funkcijų negali.⁴⁰⁸ Tad, pavyzdžiui, „teiginys „vitaminas A svarbus normaliai odos būklei palaikyti“ pakeistas teiginiu „vitaminas A padeda palaikyti normalią odos būklę“. Toks užrašas, ekspertų nuomone, vartotojui aiškiau nurodo, kad vitaminas A yra tik vienas iš faktorių, lemiančių odos būklę. Kadangi jai įtakos turi ir gyvenimo būdas, aplinkos faktoriai, todėl šio vitamino vartojimas gali tik padėti išlaikyti odos būklę, o ne garantuoti tam tikrus esminius teigiamus pakitimus.“⁴⁰⁹ Be to, atkreiptinas dėmesys į tai, kad, vadovaujantis reglamento (EB) Nr. 1924/2006 10 straipsnio 1 dalimi, teiginiai apie sveikatingumą yra draudžiami, išskyrus atvejus, kai jie atitinka šio reglamento II skyriaus bendruosius ir IV skyriaus konkrečius reikalavimus bei yra leidžiami pagal šį reglamentą ir yra įtraukti į leidžiamų teiginių sąrašus, numatytus reglamento (EB) Nr. 1924/2006 13 ir

mitybinės paskirties produktais, skirtų tik gydytojo, mitybos specialisto ir vaistininko kvalifikaciją turintiems asmenims.“

405 Taip pat žr. Bruggmann, T. Vom Täuschungsschutz zur fairen Information: Abschied von §§ 11, 12 LFGB. *Lebensmittel und Recht*. 2014, 2: 47.

406 Pagal reglamento (EB) Nr. 1924/2006 5 straipsnio 1 dalies a punktą teiginius apie sveikatingumą (taip pat ir apie maistingumą) vartoti leidžiama tik tokiu atveju, jeigu įrodyta, kad maistinės ar kitos medžiagos, apie kurią pateikiamas teiginys, buvimas, nebuvimas arba mažesnis kiekis maisto produkte ar maisto produktų kategorijai priklausančiuose produktuose pasižymi naudingumu mitybiniai ar fiziologiniui poveikiu, įrodytu visuotinai pripažintais moksliniais įrodymais.

407 Reglamentas (ES) Nr. 274/2014, *supra* note 19.

408 *Maisto produktų ir papildų reklamose – tikslesni sveikatingumo teiginiai* [interaktyvus]. Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba, 2014-04-02 [žiūrėta 2014-07-29]. <<http://vmvt.lt/lt/naujienos/3580/>>.

409 *Ibid*.

14 straipsniuose. Visi teiginiai apie sveikatingumą įtraukiami į Europos Komisijos sukurtą ir jos tvarkomą Teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą Europos Sąjungos registrą.⁴¹⁰ Tad tokių teiginių, kurie įtraukti į minėtą registrą, nereikėtų pripažinti informacija apie maistą, kuria maisto produktui priskiriamos žmogaus ligų profilaktinės ar gydomosios savybės ar daroma nuoroda į jas.

⁴¹⁰ Reglamento (EB) Nr. 1924/2006 20 straipsnis.

3. VARTOTOJO KONCEPCIJA KAIP KRITERIJUS SPRENDŽIANT, AR INFORMACIJA APIE MAIŠTĄ NĖRA KLAIDINANTI

Siekiant vartotojams sudaryti sąlygas priimti informuotą sprendimą, be to, kad teisės aktuose nustatyti privalomi tiek bendrieji, tiek specialieji informacijos apie maistą teikimo reikalavimai, bet kokiu atveju teikiant informaciją apie maistą visada privaloma laikytis ir bendrojo principo, pagal kurį informacija apie maistą neturi klaidinti vartotojo. Praktikoje šis principas itin reikalingas tada, kai teisės aktuose nėra įtvirtintų konkrečių susiklosčiusiai situacijai tinkančių nuostatų. Kita vertus, ir pati klaidinančios informacijos sąvoka teisės aktuose nėra pakankamai apibrėžta ir todėl yra vertinamoji. Tad tai, kokia informacija yra ir ar ji apskritai yra klaidinanti, turėtų būti nuspręsta kiekvienu konkrečiu atveju. Tačiau yra neįmanoma įvertinti kiekvieno individualaus vartotojo, ar jis potencialiai gali būti klaidinamas.⁴¹¹ Todėl kiekvienoje toje situacijoje reikalingas bendras vardiklis, kuriuo remiantis būtų priimtas sprendimas. Konkrečių kriterijų, pagal kuriuos būtų galima spręsti, ar informacija apie maistą neklaidina vartotojų, reikalautų ir teisinio aiškumo bei teisėtų lūkesčių principai. Ypač klaidinančios informacijos sampratos klausimas aktualus maisto tvarkymo subjektams, teikiantiems informaciją apie maistą, nes būtent jų atsakomybės klausimas būtų sprendžiamas įtarus, kad jų pateikta informacija apie maistą yra klaidinanti.

Atsižvelgiant į tai, kad klaidinančios informacijos sąvokos neapibrėžia nė vienas teisės aktas, taip pat į tai, kad ta pati informacija apie maistą kiekvieno vartotojo gali būti suvokiama skirtingai, akivaizdu, kad būtinas bendras kriterijus, kuriuo remiantis būtų galima kiekvienu atveju vertinti, ar informacija apie maistą iš tiesų klaidina vartotoją, ir taip suteikti atitinkamo teisinio tikrumo maisto tvarkymo subjektams.

Kadangi informacija apie maistą neturi klaidinti vartotojo, tai būtent iš vartotojo pozicijos ir turėtų būti atliekamas vertinimas. Tokiu atveju, atsižvelgiant į minėtą faktą, kad tapatioje situacijoje skirtingų vartotojų suvokimas gali skirtis, reikalinga ir atitinkama vartotojo koncepcija kaip etalonas, kuriuo būtų galima vadovautis. Dvidešimtojo amžiaus paskutinio dešimtmečio viduryje Europos Sąjungos Teisingumo Teismas savo bylose informacijos apie maistą (ir ne tik) teikimo srityje informacijos vertinimo kriterijumi pasirinko vidutinio vartotojo koncepciją. Kiek vėliau nuostatos, kad reikia vadovautis būtent šia koncepcija, buvo įtvirtintos ir kai kuriuose teisės aktuose.⁴¹² Vis dėlto teisės doktrinoje galima rasti svarstymų, kad įsigaliojus reglamentui (EB) Nr. 1169/2011 stebimi pokyčiai minėtoje srityje, t. y. vidutinio vartotojo koncepcija informacijos apie maistą teikimo vartotojams srityje nebetenka esminės reikšmės.⁴¹³

411 Zboralska, M., *supra* note 68, p. 285.

412 Nesąžiningos komercinės veiklos direktyvos preambulės 18 konstatuojamoji dalis; reglamento (EB) Nr. 1924/2006 preambulės 16 konstatuojamoji dalis.

413 Pavyzdžiui, Meisterernst, A., *supra* note 69; Grube, M., *supra* note 67.

3.1. Vartotojo apibrėžimas

3.1.1. Vartotojo apibrėžimas Europos Sąjungos teisėje

Europos Sąjungos teisėje vartotojo apibrėžimas įtvirtinamas vartotojų apsaugos srityje priimtose direktyvose, kuriose vartotojas apibrėžiamas vartojant skirtingas gramatines konstrukcijas,⁴¹⁴ tačiau iš principo tuos pačius ar panašius požymius. Pavyzdžiui: „vartotojas – kiekvienas fizinis asmuo, kuris veikia pagal sutartis, kurioms taikoma ši direktyva, siekdamas tikslų, nesusijusių su jo verslu, prekyba, amatu ar profesija“;⁴¹⁵ „vartotojas reiškia bet kokią fizinį asmenį, kuris perka prekę siekdamas tikslų, nesusijusių su jo verslu ar profesija“;⁴¹⁶ „vartotojas“ – bet kuris fizinis asmuo, kuris sutartyse, kurioms taikoma ši direktyva, veikia siekdamas tikslų, nesusijusių su jo verslu, prekyba ar profesija“;⁴¹⁷ „vartotojas“ – bet koks fizinis asmuo, kuris šios direktyvos numatomose nuotolinėse sutartyse veikia siekdamas tikslų, nesusijusių su jo užsiėmimu, verslu ar profesija“;⁴¹⁸ „vartotojas“ – bet kuris fizinis asmuo, kuris komercinėje veikloje, kuriai taikoma ši direktyva, veikia siekdamas tikslų, nesusijusių su jo prekyba, verslu, amatu arba profesija“.⁴¹⁹

Vis dėlto gali pasitaikyti atvejai, kai fizinis asmuo tą pačią sutartį sudaro tiek asmeniškai, namų ūkio poreikiams tenkinti, tiek verslo tikslais. Tada kyla klausimas, ar tą fizinį asmenį laikyti vartotoju, ar ne.

Tokia situacija susiklostė Europos Sąjungos Teisingumo Teismo nagrinėtoje *Gruber* byloje. Šioje byloje Austrijoje gyvenančiam ūkininkui J. Gruberiui (J. Gruber) priklausė ferma, kurios didžiąją dalį jis naudojo privačiais tikslais, o kitą – verslo tikslais. J. Gruberis ketino pakeisti fermos stogo čerpes ir dėl to sudarė sutartį su Vokietijos įmone Bay Wa. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas išaiškino, kad tais atvejais, kai sutartis turi dvejopą tikslą, sąvoka *vartotojas* turėtų būti aiškinama siaurai, atsižvelgiant į asmens padėtį konkrečios sutarties kontekste pagal tos sutarties pobūdį ir tikslus, o ne į subjektyvią šio asmens padėtį. Anot Europos Sąjungos Teisingumo Teismo, kitaip galėtų būti tik tada, jei ryšys tarp sutarties ir asmens profesinės veiklos būtų toks silpnas, kad būtų laikytinas

414 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 24 d. Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga. *Teismų praktika*. 2009, Nr. 30.

415 Direktyvos 2011/83/ES, *supra* note 284, 2 straipsnis.

416 Europos Parlamento ir Tarybos 1998 m. vasario 16 d. direktyvos 98/6/EB dėl vartotojų apsaugos žymint vartotojams siūlomų prekių kainas (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 4 tomas, p. 32) 2 straipsnis.

417 Tarybos 1993 m. balandžio 5 d. direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 2 tomas, p. 288) 2 straipsnis; panaši apibrėžtis pateikta ir Europos Parlamento ir Tarybos 1999 m. gegužės 25 d. direktyvos 1999/44/EB dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų tam tikrų aspektų (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 4 tomas, p. 223) 1 straipsnyje, kuriame vartotojas reiškia bet kurį fizinį asmenį, kuris sutartyse, kurioms taikoma ši direktyva, veikia siekdamas tikslų, nesusijusių su jo prekyba, verslu ar profesija.

418 Europos Parlamento ir Tarybos 2002 m. rugsėjo 23 d. direktyvos 2002/65/EB dėl nuotolinės prekybos vartotojams skirtomis finansinėmis paslaugomis ir iš dalies keičiančios Tarybos direktyvą 90/619/EEB ir Direktyvas 97/7/EB ir 98/27/EB (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 6 skyrius, 4 tomas, p. 321) 2 straipsnis.

419 Nesąžiningos komercinės veiklos direktyvos 2 straipsnis.

menku, ir todėl vertinant visas sandorio, dėl kurio buvo sudaryta sutartis, aplinkybes būtų visiškai nesvarbus. Tačiau tai, kad ne profesinio naudojimo tikslas yra svarbesnis, neturi reikšmės. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas taip pat pažymėjo, kad tai, ar nagrinėjama sutartimi buvo siekiama patenkinti atitinkamo asmens poreikius, kurie nėra visiškai nereikšmingai susiję su jo veikla arba profesija, ar, priešingai, naudojimas profesiniam tikslui buvo visiškai nereikšmingas, turi nuspręsti bylą nagrinėjantis teismas, atsižvelgdamas į jam pateiktus įrodymus. Tai atlikdamas, nacionalinis teismas turės atsižvelgti ne tik į sutarties turinį, pobūdį ir tikslą, bet ir į objektyvias jos sudarymo aplinkybes. Bylą nagrinėjantis teismas taip pat turės nustatyti, ar kita sutarties šalis pagrįstai galėjo nežinoti apie neprofesinį sandorio tikslą, nes iš tikrųjų tariamas vartotojas savo elgesiu būsimam sutarties partneriui sukėlė įspūdį, kad veikia profesiniais interesais. Taip būtų, pavyzdžiui, tada, jei privatus asmuo, nepateikdamas jokios papildomos informacijos, užsakytų daiktus, kurie gali būti naudojami jo profesinėje veikloje, naudotų tam popierių laiškas su verslo logotipu, prašytų pristatyti prekes jo verslo adresu arba minėtų galimybę susigrąžinti pridėtinės vertės mokesčių. Taigi, anot Europos Sąjungos Teisingumo Teismo, dėl įspūdžio, kurį privatus asmuo sukėlė sąžiningam kontrahentui, laikytina, kad pirmesnis atsisakė jam, kaip silpnesnei šaliai, suteikiamos apsaugos⁴²⁰.

Kitas klausimas, kurį sujungtose bylose *Cape Snc ir Idealservice MN RE Sas* sprendė Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, buvo tas, ar juridinis asmuo, sudaręs sutartį dėl gėrimų pardavimo automato sumontavimo įmonės patalpose, kuriuo išimtinai naudotusi jos darbuotojai, gali būti laikomas vartotoju pagal Tarybos 1993 m. balandžio 5 d. direktyvą 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais.⁴²¹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas pažymėjo, kad direktyvos 93/13/EEB 2 straipsnio b punkte vartotojas apibrėžiamas kaip bet kuris fizinis asmuo, atitinkantis šioje nuostatoje nustatytas sąlygas, kai direktyvos 93/13/EEB 2 straipsnio c punkte apibrėžiant pardavėją ar tiekėją nurodoma, kad tai gali būti bet kuris fizinis ar juridinis asmuo. Todėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismas išaiškino, kad pažodžiui vertinant minėto straipsnio formuluotes aišku, kad bet kuris kitas nei fizinis asmuo, kuris sudaro sutartį su pardavėju ar tiekėju, negali būti laikomas vartotoju pagal direktyvos 93/13/EEB 2 straipsnio b punktą.⁴²²

Taigi Europos Sąjungos teisėje apibrėžiant vartotoją išskiriami du esminiai požymiai: pirma, tai fizinis asmuo, antra, komercinėje veikloje jis veikia siekdamas tikslų, nesusijusių su jo prekyba, verslu, amatu arba profesija.

3.1.2. Vartotojo apibrėžimas nacionalinėje teisėje

Sujungtose bylose *Cape Snc ir Idealservice MN RE Sas* Ispanijos vyriausybė pasisakė, kad, nors Bendrijos teisė iš principo juridinių asmenų nepripažįsta vartotojais pagal direktyvą 93/13/EEB, tai vis dėlto nepašalina galimybės interpretuoti, kad juridiniam asmeniui toks statusas galėtų būti suteiktas.⁴²³ Negana to, Prancūzijos vyriausybė nurodė, kad

420 Byla C-464/01, *Johann Gruber prieš Bay Wa AG* [2005] ETA I-00439.

421 Direktyva 93/13/EEB, *supra* note 417.

422 Sujungtos bylos C-541/99, *Cape Snc prieš Idealservice Srl* ir C-542/99, *Idealservice MN RE Sas prieš OMAI Srl* [2001] ETA I-09049.

423 *Ibid.*

direktyvoje 93/13/EEB įtvirtintas vartotojo apibrėžimas nepadaro neįmanomu, perkeliant direktyvos 93/13/EEB nuostatas, įmonę traktuoti kaip vartotoją nacionalinėje teisėje.⁴²⁴ Akivaizdu, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismas pasisakė priešingai. O ir pagal Lietuvos teisės aktus, skirtus vartotojų teisių apsaugai, pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą,⁴²⁵ Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymą,⁴²⁶ Lietuvos Respublikos nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymą,⁴²⁷ Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymą,⁴²⁸ vartotoju aiškiai laikytinas tik fizinis asmuo.

3.1.3. Vartotojo apibrėžimas Europos Sąjungos ir Lietuvos maisto teisėje

Europos Sąjungos ir Lietuvos maisto teisėje vartojama *galutinio vartotojo* sąvoka. Lietuvos Respublikos maisto įstatymo 2 straipsnio 12 dalyje nurodyta, kad galutinis vartotojas suprantamas taip, kaip apibrėžta reglamento (EB) Nr. 178/2002 3 straipsnio 18 dalyje, kurioje nustatyta, kad galutinis vartotojas – tai maisto produkto galutinis vartotojas, kuris jo nevartoja kokiais nors su maisto verslu susijusiai operacijai atlikti ar veiklai vykdyti. Taigi iš principo apibrėžimas atitinka Europos Sąjungos teisės aktuose, skirtuose ar susijusiuose su vartotojų teisių apsauga, įtvirtintų vartotojo apibrėžčių požymį, pagal kurį produktas vartotojo naudojamas asmeniniams ar namų ūkio poreikiams tenkinti, o ne verslo, profesiniais ar panašiais tikslais. Tačiau reglamente (EB) Nr. 178/2002 pateiktoje galutinio vartotojo apibrėžtyje eksplicitiškai nėra nurodyta, ar vartotoju laikomas tik fizinis, ar ir juridinis asmuo. Atsižvelgiant į anksčiau analizuotų teisės aktų nuostatas ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikoje išsakytą poziciją, manytina, kad ir maisto teisėje, tiek Europos Sąjungos, tiek nacionalinėje, turėtų būti laikomasi to paties požiūrio, pagal kurį vartotoju laikytinas tik fizinis asmuo.

Dar vienas įdomus aspektas, paminėtinas analizuojant vartotojo apibrėžtį maisto teisėje, yra tas, kad pateikiama kiek kitokia pati vartotojo sąvoka, t. y. apibrėžiamas *galutinis vartotojas*. Kaip nurodo M. Zboralska, vartotojo sąvoka buvo pasiskolinta iš ekonomikos mokslų, kurie traktuoja vartotoją kaip paskutinę grandį ekonomikos grandinėje.⁴²⁹ Jos nuomone, tai ir paaiškina pasirinkimą vartoti *galutinio vartotojo* sąvoką maisto teisėje, siekiant pabrėžti, kad vartotojas yra paskutinė maisto grandinės dalis, nes priešingu atveju susidarytų įspūdis, kad yra dar koks nors kitas nei galutinis vartotojas.⁴³⁰

424 Sujungtos bylos C-541/99 ir C-542/99, *supra* note 421.

425 Pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (*Valstybės žinios*. 1985, Nr. 1-1) 6.228¹ straipsnio 2 dalį vartotojas – fizinis asmuo, su savo verslu, prekyba, amatu ar profesija nesusijusiais tikslais (vartojimo tikslais) siekiantis sudaryti ar sudarantis sutartis.

426 Pagal Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymo 2 straipsnio 15 dalį vartotojas – fizinis asmuo, kuris pareiškia savo valią pirkti, perka ir naudoja prekę ar paslaugą asmeniniams, šeimos, namų ūkio poreikiams, nesusijusiems su verslu ar profesija, tenkinti.

427 Pagal Lietuvos Respublikos nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymo 2 straipsnio 12 dalį vartotojas – fizinis asmuo, veikiantis komercinėje veikloje, kuriai taikomas šis įstatymas, siekdamas su savo verslu, prekyba, amatu ar profesija nesusijusių tikslų (vartojimo tikslų).

428 Pagal Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymo (*Valstybės žinios*. 1999, Nr. 52-1673) 3 straipsnio 11 dalį vartotojas – fizinis asmuo, kuris įsigyja gaminius ir naudojami paslaugomis asmeniniams ir namų ūkio poreikiams.

429 Zboralska, M., *supra* note 68, p. 285.

430 *Ibid.*, p. 286.

3.2. Vartotojo koncepcijos samprata

Vis dėlto, nereikėtų tapatinti galutinio vartotojo sąvokos apibrėžties ir *vartotojo koncepcijos* sampratos. Pastaroji, o ne galutinio vartotojo sąvokos apibrėžtis, yra tas kriterijus, kuriuo vadovaujamosi sprendžiant, ar informacija apie maistą nėra klaidinanti. Tiesa, literatūroje galima sutikti vartojant *vartotojo standarto*,⁴³¹ o teisės aktuose – *vartotojo kriterijaus*⁴³² sąvokas, tačiau visais atvejais tai reiškia tą patį.

Išskirtinos dvi galimos vartotojo koncepcijos: pagal vieną iš jų vartotojas yra **vidutinis vartotojas** (vok. *Durchschnittsverbraucher*; angl. *average consumer*), kuris yra pakankamai informuotas, atidus ir atsargus, o pagal kitą koncepciją vartotojas yra **eilinis vartotojas** (vok. *flüchtiger Verbraucher*; angl. *casual consumer*), kuris nėra pakankamai gerai informuotas, atidus ir atsargus.

3.2.1. Vidutinio vartotojo koncepcija

Vidutinio vartotojo koncepcija visų pirma buvo suformuluota Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikoje sprendžiant bylas laisvo prekių judėjimo, ženklinimo ir klaidinančios reklamos srityse, vidutiniam vartotojui priskiriant jau standartiniais tapusius atributus, t. y. informacija turi būti įvertinta iš numanomų (preziumuojamų) vidutinio vartotojo, kuris yra *pakankamai gerai informuotas, atidus bei atsargus vartotojas* (vok. *durchschnittlich informierter, aufmerksamer und verständiger Durchschnittsverbraucher*; angl. *average consumer who is reasonably well-informed and reasonably observant and circumspect*) lūkesčių perspektyvos.⁴³³

Įdomu tai, kad, nors vėlesnių Europos Sąjungos Teisingumo Teismo bylų sprendimų angliškose versijose vartojama sąvoka *average consumer who is reasonably well-informed and reasonably observant and circumspect*, tačiau kitomis kalbomis, įskaitant lietuvių, šie požymiai apibūdinami įvairiau ir pasiduoda skirtingoms interpretacijoms, pavyzdžiui, liet. **paprastas**, *pakankamai informuotas ir pastabus bei nuovokus vartotojas*, vok. *der normal informierte und angemessen aufmerksame und verständige Durchschnittsverbraucher*;⁴³⁴ arba liet. *paprastas pakankamai informuotas ir **protingai** pastabus bei nuovokus vartotojas*;⁴³⁵ arba liet. *vidutinis vartotojas, kuris yra **gana gerai** informuotas ir **gana atidus bei apdairus***;⁴³⁶ arba liet. *vidutinis, pakankamai informuotas ir protingai pastabus bei*

431 Navickaitė-Sakalauskienė, I., *supra* note 48.

432 Reglamento (EB) Nr. 1924/2006 preambulės 16 konstatuojamoji dalis.

433 Byla C-210/96, *Gut Springenheide GmbH ir Rudolf Tusky prieš Oberkreisdirektor des Kreises Steinfurt – Amt für Lebensmittelüberwachung* [1998] ETA I-04657; Byla C-303/97, *Verbraucherschutzverein eV prieš Sektellerei G.C. Kessler GmbH und Co* [1999] ETA I-00513; Byla C-220/98, *Estée Lauder Cosmetics GmbH & Co. OHG prieš Lancaster Group GmbH* [2000] ETA I-00117; Byla C-112/99, *Toshiba Europe GmbH prieš Katun Germany GmbH* [2001] ETA I-07945; Byla C-44/01, *Pippig Augenoptik GmbH & Co. KG prieš Hartlauer Handelsgesellschaft mbH ir Verlassenschaft nach dem verstorbenen Franz Josef Hartlauer* [2003] ETA I-03095.

434 Byla C-159/09, *Lidl SNC prieš Vierzon Distribution SA* [2010] ETA I-11761.

435 Byla C-356/04, *Lidl Belgium GmbH & Co. KG prieš Etablissements Franz Colruyt NV* [2006] ETA I-08501; Byla C-446/07, *Alberto Severi prieš Regione Emilia Romagna* [2009] ETA I-08041.

436 Byla C-122/10, *Konsumentombudsmannen prieš Ving Sverige AB* [2011] ETA I-03903.

nuovokus vartotojas.⁴³⁷ Nors vartojant skirtingus lietuviškus žodžius vidutinio vartotojo koncepcija gali įgyti vis kitą atspalvį, atsižvelgiant į tai, kad angliška versija paprastai nekinata, norėtųsi manyti, kad tai tik vertimo problema, priešingu atveju, skirtingas interpretavimas prisidėtų prie argumentų, kad tokia vienoda koncepcija apskritai negalima.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismas daugelyje bylų, kuriose jis vartoja minėtas sąvokas, pasisako, kad situaciją turi įvertinti nacionalinis teismas, atsižvelgdamas į kiekvieno konkretaus atvejo aplinkybes, o tam tikrais atvejais ir į produktą, su kuriuo susijusi analizuojama situacija, taip pat į asmenų grupę, kuriai produktas skirtas.⁴³⁸ Iš Europos Sąjungos Teisingumo Teismo bylų galima išskirti kai kurias ypatybes, apibūdinančias vidutinį vartotoją.

Vartotojo informuotumo požymis reiškia, kokio informuotumo lygio gali tikėtis maisto tvarkymo subjektas iš vartotojo: kadangi kiekvieno vartotojo informuotumo lygis gali būti skirtingas, maisto tvarkymo subjektas, remiantis Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimuose vartojamomis sąvokomis, turėtų orientuotis į *pakankamai gerai informuotą, paprastą pakankamai informuotą, gana gerai informuotą, pakankamai informuotą* vidutinį vartotoją.⁴³⁹

Europos Sąjungos Teisingumo Teismas *Darbo* byloje, sprendė klausimą, ar braškių džemo, gaminamo Austrijoje, be to, pardavinėjamo ir Vokietijoje, ženklimas „natūraliai grynas“ (vok. *naturrein*, angl. *naturally pure*) neklaidina vartotojo, nors jame rasta švino, kadmio ir pesticidų liekanų.⁴⁴⁰ Minėtoje byloje Europos Sąjungos Teisingumo Teismas nepalaikė argumento, kad minėtas užrašas gali sudaryti įspūdį, kad juo paženklintas produktas yra grynas, natūralus ir be jokių priemaišų ar pašalinių medžiagų ir taip klaidinti vartotoją, ir pažymėjo, kad sutariama dėl to, kad švino ir kadmio buvimas natūralioje gamtoje yra oro ir vandens aplinkos taršos rezultatas ir, kadangi sodo vaisiai yra auginami būtent tokioje aplinkoje, tokia tarša yra neišvengiama. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas pažymėjo, kad tokiomis aplinkybėmis, net jei manoma, kad vartotojas tam tikrais atvejais galėtų nežinoti šio fakto ir dėl to būti klaidinamas, tokia rizika yra minimali ir negali pateisinti kliūčių laisvam prekių judėjimui. Prie tokios pačios išvados Europos Sąjungos Teisingumo Teismas priėjo pasisakydamas ir apie pesticidų pėdsakus ar liekanas džeme: pesticidų naudojimas net ir privačių asmenų yra viena iš pačių įprasčiausių priemonių kovojant su daržovių ir kitų žemės ūkio produktų kenkėjais, taigi, faktas, kad braškės auginamos „natūraliai“, jokiū būdu nereiškia, kad jose nėra pesticidų liekanų.⁴⁴¹

437 Byla C-239/02, *Douwe Egberts NV prieš Westrom Pharma NV ir Christophe Souranis, veikiantis įmonės Établissements FICS vardu, ir Douwe Egberts NV prieš FICS-World BVBA* [2004] ETA I-07007.

438 Tiesa, kai kuriais atvejais Europos Sąjungos Teisingumo Teismas ir pats imasi vertinimo, ar informacija neklaidina vartotojo.

439 Köhler, H. III. Schutzhöhe (Verbraucherleitbild). *Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb*. München: Verlag C. H. Beck, 2014, Rn. 26.

440 Reikia pastebėti, kad dėl teiginio „natūraliai grynas“ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas sprendė dar 1998 metų byloje. Todėl kyla klausimas, ar atsižvelgiant į tai, kad teisės aktuose jau nustatyti konkretūs atvejai, kuriais terminai *natūralus, natūraliai* gali būti vartojami, teiginys *natūraliai grynas* vis dėlto nebūtų įvertintas kaip klaidinantis. Žr. 2.1.1 poskyrį *Draudimas klaidinti dėl maisto produkto ypatybių*.

441 Byla C-465/98, *Verein gegen Unwesen in Handel und Gewerbe Köln eV prieš Adolf Darbo AG* [2000] ETA I-02297.

Taigi, informuotas vartotojas nėra ekspertas, tačiau, anot Europos Sąjungos Teisingumo Teismo, turi tam tikrų bendrųjų žinių.

Vartotojo pastabumo (ar atidumo) požymis reiškia, kiek maisto tvarkymo subjektas gali tikėtis, kad vartotojas suvoks informaciją apie jam siūlomą maisto produktą, ją apdoro ir į ją atsižvelgs priimdamas sprendimą pirkti.⁴⁴² Taigi maisto tvarkymo subjektas gali tikėtis, kad vartotojas bus *atidus, gana atidus, pastabus, protingai pastabus*. Jei vartotojas, pavyzdžiui, dėl susidomėjimo stokos neatsižvelgia į jam siūlomą informaciją, tai riziką priimti neinformuotą sprendimą jis prisiima sau.

Todėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismas anksčiau minėtoje *Darbo* byloje taip pat nepripažino, kad braškių džemo ženklavimas užrašu „natūraliai grynas“ galėtų klaidinti vartotoją dar ir dėl to, kad jame yra pektino, argumentuodamas tuo, kad šis buvo nurodytas kaip sudedamoji dalis sudedamųjų dalių sąraše, kaip to reikalauja teisės aktai, o vartotojas, kurio sprendimas prikti priklauso nuo maisto produkto sudėties, pirmiausia perskaitys tą sudedamųjų dalių sąrašą.⁴⁴³

Taigi iš principo Europos Sąjungos Teisingumo Teismas vidutiniam vartotojui priskiria pareigą domėtis informacija apie maistą: bent jau ta, kuri jam pateikta su maisto produktu.

Kita vertus, vartotojo požiūris į informaciją gali priklausyti nuo įvairių aplinkybių: tas pats vartotojas gali elgtis skirtingai pirkdamas ilgalaikio naudojimo brangius technikos produktus, maisto produktus, keliančius susirūpinimą dėl jų įtakos sveikatai, ar jam nežinomus naujus produktus, nei elgiasi savo įprasto kasdienio apsipirkimo metu.⁴⁴⁴ Daugelis asmenų, pirkdami kasdienes nedidelės vertės prekes, reklaminius šukius ir etiketes vertina greičiau neatidžiai nei tiksliai ir ta reklama ir etiketės retai kada turi esminės reikšmės priimant sprendimą pirkti prekę.⁴⁴⁵ Tačiau gali būti ir taip, kad dėl savo kasdienės patirties perkant įprastus maisto produktus vartotojas jau turi sukaupęs jam reikšmingos informacijos apie tuos produktus. Tačiau pastebėtina, kad dėl pasikeitusių apsipirkimo įpročių, pavyzdžiui, apsipirkinėjimo internetu, vartotojas yra daug kritiškesnis nei anksčiau.⁴⁴⁶

Taigi, ar galima diferencijuoti reikalaujamą vidutinio vartotojo pastabumo (atidumo) lygį? Jei taip, ar tada galima kalbėti apie „konceptiją“ ar „standartą“.

Vartotojo atsargumo (arba nuovokumo) požymis daugiausia reiškia tai, kiek vartotojas kritiškai vertina jam pateiktą informaciją, bei ypač tai, ar jis gali tinkamai įvertinti pasiūlymo privalumus ir trūkumus.⁴⁴⁷ Taigi vidutinis vartotojas turėtų būti *atsargus, nuovokus, apdairus*. Reikia dar kartą prisiminti Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimą *Mars* byloje, kurioje ledai buvo suvynioti į popierėlius, ant kurių buvo nurodyta „+10 %“, tačiau šis užrašas užėmė apie 50 proc. popierėlio ploto. Vis dėlto, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas pasakė, kad pakankamai atidus vartotojas turėtų žinoti, kad nebūtinai yra

442 Köhler, H., *supra* note 439, Rn. 27.

443 Byla C-465/98, *supra* note 441.

444 Incardona, R.; Poncibò, C., *supra* note 70, p. 33.

445 Diekmann, F., *supra* note 66, p. 56.

446 *Ibid.*, p. 58. Be to, atkreiptinas dėmesys, kad reglamento (ES) Nr. 1169/2011 14 straipsnyje pirmą kartą maisto teisėje įtvirtinamos ir nuostatos, kuriose išdėstomi kai kurie informacijos apie maistą teikimo reikalavimai vykdant nuotolinę maisto produktų prekybą.

447 Köhler, H., *op. cit.* Rn. 28.

ryšys tarp ženklų, kuriuo nurodomas didesnis produkto kiekis, dydžio ir paties fakto, kiek tas produkto kiekis padidintas.⁴⁴⁸

Be to, atsargumas (ar nuovokumas) reiškia dar ir tai, kad vartotojas yra pasirengęs mokytis ir apsvaiginti naujus rinkai siūlomus produktus.⁴⁴⁹

Taigi vidutinis vartotojas yra toks, kuris turi atitinkamą žinių (ne eksperto lygio, bet apskritai bendrųjų žinių), yra aktyvus jas plėsdamas, kuris geba rasti jam reikalingą informaciją ir geba suprasti gaunamą informaciją bei ją vertinti kritiškai. Jis nepasikliauja pirmu išpūdžiu, kurį jam suteikia maisto produkto etiketė. Iš principo tokiam vartotojui netgi priskiriama pareiga perkant produktą susipažinti su jo ženklinimo informacija ir ją išanalizuoti.

Kitaip tariant, vidutinis vartotojas yra atsakingas rinkos dalyvis, kuris priima sprendimus remdamasis informacija, kuri jam pateikta arba kurią susiranda jis pats.⁴⁵⁰

3.2.2. Eilinio vartotojo koncepcija

Eilinis vartotojas yra tas, kuris neatitinka vidutinio vartotojo požymių, t. y. kuris yra neatidus, neturintis žinių, nesidomintis, negebantis suprasti informacijos ar suprasti jos pakankamai ir negebantis jos vertinti kritiškai.⁴⁵¹ Dėl to jam turi būti suteikta tiksli, aiški ir lengvai suprantama informacija. Taigi tokiam vartotojui reikalinga didesnė apsauga iš išorės, t. y. teisės aktų leidėjas turi pasistengti suregulmentuoti visuomeninius santykius taip, kad tas reglamentavimas būtų aiškus ir lengvai suprantamas eiliniam vartotojui, užtikrintų galimybę jam pasinaudoti jo teisėmis ir pan. Kita vertus, kyla pavojus, kad remdamasis šiuo pagrindu teisės aktų leidėjas imsis iniciatyvos reguliuoti ir tuos visuomeninius santykius, kurių galbūt reguliuoti nereikėtų, ir nebūtina vartotojo naudai. Grįsdamas poreikiu užtikrinti aukštą vartotojų apsaugos lygį, teisės aktų leidėjas gali imtis tokių teisinių iniciatyvų, kurios kreips vartotojų elgesį norima linkme ar netgi varžys ūkio subjektų (ar kai kurių iš jų) galimybes imtis veiklos ar ją vykdyti. Dar žymiojoje *Cassis de Dijon* byloje Europos Sąjungos Teisingumo Teismas pripažino, kad kliūtys laisvam prekių judėjimui Europos Sąjungoje, kylančios iš nacionalinio teisinio reguliavimo skirtumų, turi būti priimtinos tais atvejais, kai jos bus pripažintos reikalingomis, siekiant pateisinti privalomuosius reikalavimus, susijusius su vartotojų apsauga.⁴⁵²

3.3. Vartotojo koncepcija Europos Sąjungos maisto teisėje

3.3.1. Vartotojo koncepcija pagal reglamentą (EB) Nr. 1924/2006

Reglamento (EB) Nr. 1924/2006 preambulės 16 konstatuojamoje dalyje pažymėta: „[s]varbu, kad vartotojas suprastų teiginius apie maisto produktus, ir visus vartotojus rei-

448 Byla C-470/93, *supra* note 338.

449 Köhler, H., *supra* note 439, Rn. 28.

450 Incardona, R.; Poncibò, C., *supra* note 70, p. 29.

451 Pavyzdžiui, žr. Grube, C., *supra* note 54, p. 99.

452 Byla 120/78, *Rewe-Zentral AG prieš Bundesmonopolverwaltung für Branntwein* [1979] ETA 00649.

kėtų apsaugoti nuo klaidinančių teiginių. Tačiau po 1984 m. rugsėjo 10 d. Tarybos direktyvos 84/450/EEB dėl klaidinančios ir lyginamosios reklamos suderinimo įsigaliojimo Europos Bendrijų Teisingumo Teismas, nagrinėdamas reklamos bylas, nustatė būtinybę išnagrinėti poveikį nacionaliniam, tipiniam vartotojui. Laikantis proporcingumo principo ir siekiant veiksmingai taikyti šiame reglamente nustatytas apsaugos priemones, reglamente vertinimo kriterijumi pasirenkamas vidutinis vartotojas, kuris pagal Teisingumo Teismo išaiškinimą yra pakankamai gerai informuotas, atidus bei atsargus atsižvelgiant į socialinius, kultūrinius ir kalbinius veiksnius, tačiau reglamente yra nuostata, skirta užkirsti kelią vartotojų, kurie dėl savo savybių yra ypač jautrūs klaidinantiems teiginiams, išnaudojimui. Kai teiginys yra konkrečiai skirtas tam tikrai vartotojų grupei, pavyzdžiui, vaikams, pageidautina, kad teiginio poveikis būtų vertinamas vidutinio tos grupės nario požiūriu. Vidutinio vartotojo testas nėra statistinis testas. Atsižvelgdami į Europos Teisingumo Teismo teisminę praktiką, nacionaliniai teismai ir valdžios institucijos turės priimti savo sprendimą, kad nustatytų būdingą vidutinio vartotojo reakciją konkrečiu atveju.⁴⁵³ Taigi reglamente (EB) Nr. 1924/2006, kuris priskiriamas prie informaciją apie maistą reglamentuojančių teisės aktų ir kuris nustato reikalavimus savanoriškai teikiamai informacijai apie maistą, vertinimo kriterijumi eksplicitiškai pasirenkama vidutinio vartotojo, kuris yra pakankamai gerai informuotas, atidus bei atsargus, koncepcija, suformuluota Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikoje.

Atrodo, kad toks pasirinkimas taikyti vidutinio vartotojo koncepciją teiginių apie maistingumą ir sveikatingumą srityje yra visai pateisinamas, nes iš tiesų kai kurie minėtieji teiginiai galėtų būti adresuoti tik daugiau žinių turintiems vartotojams: tačiau kyla ir abejonių, ar vidutinis vartotojas (nepaisant to, kad jis atidus ir atsargus), neįgijęs išsilavinimo gamtos mokslų srityje, gebės suprasti, kas yra, pavyzdžiui, oksidacinis stresas.⁴⁵⁴

Pastebėtina ir tai, kad Europos Sąjungos teisės aktų leidėjas, siekdamas suvienodinti informacijos apie maistą, teikiamos vartotojams, reikalavimus visoje Europos Sąjungoje, kartu diferencijuoja pačius vartotojus atsižvelgiant į kultūrinius, socialinius ir kalbinius

453 Iš tiesų įpareigojimas vadovautis vidutinio vartotojo koncepcija kaip kriterijumi, siekiant apsaugoti vartotojus nuo nesąžiningos komercinės veiklos, pirmą kartą eksplicitiškai buvo įtvirtintas ne maisto produktus reglamentuojančiuose įstatymuose, o Nesąžiningos komercinės veiklos direktyvoje. Minėtos direktyvos preambulės 18 konstatuojamojoje dalyje taip pat pažymėta, kad „[n]uo nesąžiningos komercinės veiklos reikėtų saugoti visus vartotojus; tačiau po Direktyvos 84/450/EEB priėmimo Teisingumo Teismas, nagrinėdamas bylas dėl reklamos, matė būtinybę išnagrinėti poveikį hipotetiniam eiliniam vartotojui. Ši direktyva, remdamasi proporcingumo principu ir siekdama efektyviai įgyvendinti joje numatytas nuostatas, pagal Teisingumo Teismo aiškinimą naudoja vidutinį vartotoją, kuris yra gana gerai informuotas ir gana atidus bei apdairus, kaip standartą, atsižvelgiant į socialinius, kultūrinius bei kalbinius veiksnius, bet numato nuostatas, kuriomis siekiama užkirsti kelią vartotojų, kurių savybės daro juos ypač pažeidžiamus dėl nesąžiningos komercinės veiklos, išnaudojimui. Kai komercinė veikla yra konkrečiai nukreipta į tam tikrą vartotojų grupę, pavyzdžiui, vaikus, pageidautina, kad komercinės veiklos poveikis būtų vertinamas vidutinio tos grupės nario atžvilgiu. Todėl į komercinės veiklos, kuri bet kuriomis aplinkybėmis laikoma nesąžininga, sąrašą reikia įtraukti nuostatą, kuri, tiesiogiai neuždrausdama į vaikus nukreiptos reklamos, apsaugotų juos nuo tiesioginio raginimo pirkti. Vidutinio vartotojo nustatymas nėra statistinis tyrimas. Atsižvelgdami į Teisingumo Teismo teisminę praktiką, nacionaliniai teismai ir institucijos turės priimti savo sprendimą, kad nustatytų būdingą vidutinio vartotojo reakciją konkrečiu atveju.“

454 Zboralska, M., *supra* note 68, p. 288.

veiksnius.⁴⁵⁵ Literatūroje keliami klausimai: ar, atsižvelgiant į socialinius veiksmus, naujų Europos Sąjungos valstybių narių vartotojai turėtų būti traktuojami skirtingai; ar, atsižvelgiant į kultūrinius veiksmus, galima sakyti, kad Vokietijos ar Skandinavijos šalių vartotojai reklamą priima labiau rimtai ir tiesiogiai nei temperamentingieji pietų Europos gyventojai, kurie tam tikrą perdėtą informacijos pateikimą priima kaip savaime suprantamą; siūlymas atsižvelgti į kalbinius veiksmus nurodomas apskritai kaip nepagrįstas, kadangi informacija apie maistą turi būti pateikiama valstybių narių, kurių rinkoje šis maisto produktas parduodamas, kalbomis (tiesa, vertimas, jei toks yra, tokiu atveju turėtų būti teisingas) ir pan.⁴⁵⁶

Argumentas, pagrindžiantis poziciją, kad vidutinis vartotojas kiekvienu atveju gali būti traktuojamas skirtingai, yra ir reglamento (EB) Nr. 1924/2006 preambulės 16 konstatuojamosios dalies nuostata, pagal kurią vidutinio vartotojo testas nėra statistinis testas, t. y. nacionaliniai teismai ir valdžios institucijos turės priimti savo sprendimą, kad nustatytą būdingą vidutinio vartotojo reakciją konkrečiu atveju. Ir tai atrodo visiškai pagrįsta atsižvelgiant į tai, kad kiekviena Europos Sąjungos valstybė narė turi savo maisto kultūrą. Literatūroje nurodoma, kad skirtingose Europos Sąjungos valstybėse narėse istoriškai susiklostė, kad tas pats maisto produktas gali būti vadinamas skirtingais pavadinimais ar jam priskiriamos skirtingos savybės, kitokia sudėtis ar pateikimo būdas, kas, beje, atsispindėjo ir skirtingame valstybių narių teisiniame reguliavime.⁴⁵⁷ Dargi ir reglamento (ES) Nr. 907/2013, kuris priimtas atsižvelgiant į reglamentą (EB) Nr. 1924/2006, ypač jo 1 straipsnio 4 dalį, preambulės 5 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad valstybės narės nacionalinės valdžios institucijos, kurioms bus pateikta paraiška dėl bendrinių descriptorių (pavadinimų), kurie tradiciškai vartojami siekiant nurodyti maisto produktų arba gėrimų rūšies ypatybes, kurios gali turėti poveikį žmogaus sveikatai, turės, remdamosi Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika, priimti savo sprendimą, kad nustatytą tipinę vidutinio vartotojo reakciją konkrečiu atveju.

Įdomu ir tai, kad reglamentas (EB) Nr. 1924/2006 pateikia ir kitų vartotojų diferenciacijos kriterijų. Pavyzdžiui, toje pačioje reglamento (EB) Nr. 1924/2006 preambulės 16 konstatuojamojoje dalyje užsimenama apie vartotojus, kurie dėl savo savybių yra ypač jautrūs klaidinantiems teiginiams, tačiau tai, kas yra jautrūs vartotojai, neapibrėžiama ir nepaaiškinama. Galima spėlioti, kad tai galėtų būti tam tikro amžiaus, fizinės ar psichinės būklės vartotojai ir pan. O gal jautriausi vartotojus reiktų laikyti ir tada, kai jie neturi išsilavinimo, atitinkamų žinių ir yra labai patiklūs? Tačiau tai jau nebebūtų vidutiniai vartotojai, kurie yra pakankamai gerai informuoti, atidūs ir atsargūs. Be to, minėtoje konstatuojamojoje dalyje pažymėta, kad, kai teiginys yra konkrečiai skirtas tam tikrai vartotojų grupei, pavyzdžiui, vaikams, pageidautina, kad teiginio poveikis būtų vertinamas vidutinio tos grupės nario požiūriu. Tokiu atveju visa tai, kas buvo pasakyta aiškinant vidutinio vartotojo koncepciją, vargu, ar visais atvejais galės būti pritaikyta, jei reikės turėti omenyje minėtos konkrečios grupės vidutinį vartotoją, ypač jei bus kalbama apie vaikus, kurių suvokimas taip pat labai skiriasi nuo amžiaus, be to, už tam tikro amžiaus vaikus sprendimus bet kokių atveju priima tėvai ar kiti už juos atsakingi asmenys.

455 Zboralska, M., *supra* note 68, p. 288.

456 *Ibid.*, p. 288–289.

457 Oppen, M. *Recht auf Lebensmittelkennzeichnung?* Frankfurt am Main: Peter Lang, 2003, p. 82.

3.3.2. Vartotojo koncepcija pagal reglamentą (ES) Nr. 1169/2011

Priešingai nei Nesąžiningos komercinės veiklos direktyvoje ar reglamente (EB) Nr. 1924/ 2006, naujai reglamentuojant informacijos apie maistą teikimo vartotojams reikalavimus nuorodų į tai, iš kokie vartotojo pozicijų turėtų būti vertinama, ar informacija apie maistą neklaidina, nepateikiama. Atsižvelgiant į tai, analizuotinos kai kurios reglamento (ES) Nr. 1169/2011 nuostatos.

Visų pirma dar kartą vertėtų pastebėti jau aptartą formuluotę, kuria išreikštas imperatyvas teikiant informaciją apie maistą neklaidinti vartotojo. Direktyvos 2000/13/EB 2 straipsnio 1 dalies a punkte buvo nustatyta, kad ženklimas ir ženklinimo būdai neturi iš *esmės* klaidinti pirkėjo. O štai reglamento (ES) Nr. 1169/2011 7 straipsnyje įtvirtinta, kad informacija apie maistą *neturi klaidinti*. Taigi direktyvos 2000/13/EB formuluotė tarsi palieka vietos interpretacijai, kad, jei yra tik menka tikimybė, kad vartotojas bus suklaidintas, tai tam neteikiama esminė reikšmė. Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 formuluotė griežta. Viena vertus, galima šias nuostatas traktuoti kaip vienodas ir turinčias tą pačią prasmę ir tikslą: drausti klaidinti vartotojus. Kita vertus, jei būtų pripažinta, kad vis dėlto direktyva 2000/13/EB leido neesminį vartotojo klaidinimą, o reglamente (ES) Nr. 1169/2011 išreikšiamą absoliučiai griežta pozicija, būtų galima daryti išvadą, kad siekiama kuo didesnės vartotojų apsaugos, o tai būtų argumentas pozicijos, pagal kurią klaidinančios informacijos apie maistą vertinimo kriterijumi turėtų būti laikomas eilinis vartotojas, naudai.

Atkreiptinas dėmesys, kad naujai reglamentuojant informacijos apie maistą teikimo reikalavimus siekiama, kad vartotojui būtų suteikta kuo daugiau informacijos. Visų pirma reglamentuojant atvejus, kuriais informacija apie maistą neturi klaidinti vartotojo, papildomas tų atvejų sąrašas: atsiranda nauja nuostata, pagal kurią informacija apie maistą neturi klaidinti naudojantis išvaizda, aprašomąja arba vaizdine medžiaga darant užuominą, kad maisto produkto sudėtyje yra tam tikras maisto produktas arba sudedamoji dalis, nors iš tikrųjų tame maisto produkte natūraliai esantis komponentas arba įprastai naudojama sudedamoji dalis yra pakeisti kitu komponentu ar kita sudedamąja dalimi.⁴⁵⁸ Minėtuoju atveju etiketėje, be sudedamųjų dalių sąrašo, turi būti aiškiai nurodomas komponentas arba sudedamoji dalis, kuri naudota iš dalies ar visiškai pakeisti paprastai naudojamą arba natūraliai esantį komponentą ar sudedamąją dalį šalia produkto pavadinimo. Taip pat į privalomų pateikti duomenų sąrašą įtraukiama maistingumo deklaracija,⁴⁵⁹ išplečiamas atvejų, kai reikia nurodyti kilmės šalį ar kilmės vietą, skaičius,⁴⁶⁰ atskiru punktu įtvirtinama, kad su maisto produktu turi būti nurodyti alergenai,⁴⁶¹ pateikiant juos taip, kad jie aiškiai išsiskirtų iš kitų sąrašo sudedamųjų dalių, pavyzdžiui, pasirenkant tam tikrą šriftą, stilių arba fono spalvą.⁴⁶²

Įdomi dar viena reglamento (ES) Nr. 1169/2011 nuostata, pagal kurią informacija apie maistą turi būti tiksli, aiški ir vartotojui lengvai suprantama.⁴⁶³ Direktyvoje 2000/13/EB tokios nuostatos nebuvo. Tad, kalbant apie minėtą nuostatą, kyla klausimas, ar rei-

458 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 7 straipsnio 1 dalies d punktas.

459 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 9 straipsnio 1 dalies l punktas.

460 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 26 straipsnis.

461 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 9 straipsnio 1 dalies c punktas.

462 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 21 straipsnio 1 dalies b punktas.

463 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 7 straipsnio 2 dalis.

kalavimas pateikti tiksliai, aiškiai ir vartotojui lengvai suprantamą informaciją reiškia, kad orientuojamasi į eilinį vartotoją. Ar vis dėlto tai reiškia, kad informacija turėtų būti lengvai suprantama vidutiniam vartotojui. Pastarosios nuomonės laikosi M. Hagenmeyer nurodymas, kad vartotojas pagal reglamento (ES) Nr. 1169/2011 7 straipsnio 2 dalį gali būti tik vidutinis gerai informuotas ir atidus vartotojas.⁴⁶⁴ Komentuodamas minėtą nuostatą, M. Hagenmeyer pažymi, kad sprendžiant, ar informacija aiški, reikšmės turės pasirinktas vertinimo kriterijus, ir nurodo, kad lemiamas vaidmuo čia tenka būtent vidutiniam gerai informuotam ir atidžiam vartotojui.⁴⁶⁵ Žinoma, autorius pripažįsta, kad, vargu, ar tokios nuorodos kaip *hidroksipropilmetilceliuliozė* ar *polivinilpolipirolidonas* sudedamųjų dalių sąrašė yra „lengvai suprantamos“ vartotojui, net jei pateiktos laikantis visų reikalavimų, ir pažymi, kad, atsižvelgiant į tai, toks kriterijus praktikoje gali reikšti tik tai, kad informacija apie maistą turi būti kiek įmanoma suprantamesnė,⁴⁶⁶ ir dar kartą pakartoja, kad dėl to vartotojas pagal reglamento (ES) Nr. 1169/2011 7 straipsnio 2 dalį gali būti tik vidutinis gerai informuotas ir pastabus vartotojas.⁴⁶⁷

Paminėtinas ir dar vienas reikalavimas duomenų apie maistą pateikimui, kuriuo siekiama kuo aiškiau informuoti vartotoją. Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 13 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad privaloma informacija apie maistą žymima gerai matomoje vietoje taip, kad ji būtų lengvai matoma, aiškiai įskaitoma ir, jei taikoma, neištrinama. Toje pačioje dalyje pažymėta, kad informacija jokiū būdu neturi būti paslėpta, neryški, užgožta arba uždengta kitais įrašais ar piešiniais arba kita įterpta medžiaga. Jau reglamento (ES) Nr. 1169/2011 preambulės 26 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad maisto produkto etiketės turėtų būti aiškios ir suprantamos ir kad geras įskaitomumas turi didelę reikšmę siekiant padidinti galimybę, kad ženklinio informacija darytų poveikį ją skaitantiems asmenims, ir kad neiškaitoma informacija apie produktą yra viena iš pagrindinių vartotojų nepasitenkinimo maisto produktų etiketėmis priežasčių. Tuo tikslu reglamento (ES) Nr. 1169/2011 13 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas minimalaus šrifto dydžio reikalavimas, t. y. privalomus duomenis ant pakuotės ar prie jos pritvirtintoje etiketėje privaloma spausdinti šrifto, kurio rašmenų x aukštis yra lygus 1,2 mm arba didesnis.⁴⁶⁸ O prisimenant maisto pakaitalų ženklinimą, tai komponentas arba sudedamoji dalis, kuri naudota iš dalies ar visiškai pakeisti paprastai naudojamą arba natūraliai esantį komponentą ar sudedamąją dalį, aiškiai nurodoma taip, kad naudojamų rašmenų x aukštis siektų bent 75 % produkto pavadinimo rašmenų x aukščio, tačiau naudojamų rašmenų aukštis negali būti mažesnis nei minimalus šrifto dydis, kurio reikalaujama pagal reglamento (ES) Nr. 1169/2011 13 straipsnio 2 dalį, t. y. 1,2 mm.⁴⁶⁹

O štai reglamento (ES) Nr. 1169/2011 preambulės 37 konstatuojamojoje dalyje nustatyta, kad tikslinga ženklinant vietoj atitinkamo termino „natris“ vartoti terminą „druska“. Šis siūlymas toje pačioje konstatuojamojoje dalyje argumentuojamas tuo, kad vienas iš šio reglamento tikslų – sudaryti sąlygas galutiniam vartotojui rinktis turint pakankamai

464 Hagenmeyer, M., *supra* note 62, p. 85.

465 *Ibid.*, p. 84.

466 Angl. *as understandable as possible*.

467 Hagenmeyer, M., *op. cit.*, p. 84–85.

468 Koks yra rašmenų x aukštis, pavaizduota reglamento (ES) Nr. 1169/2011 IV priede grafiškai.

469 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 VI priedo A dalies 4 punktas.

informacijos, šiuo atžvilgiu svarbu užtikrinti, kad galutinis vartotojas lengvai suprastų ženklintan pateiktą informaciją. Vis dėlto, jei vidutinis vartotojas yra gerai informuotas, pakankamai atidus ir atsargus, turi bendrųjų žinių (ne ekspertinių), matyt, turėtų suprasti, ką reiškia terminas „natris“. Tokiu atveju paminėta nuostata iš tiesų bus orientuota į eilini vartotoją.

Analizuojant naująsias nuostatas ir aiškinantis, kokia vartotojo koncepcija kaip kriterijus vertinant informaciją apie maistą turėtų būti pasirinkta, verta prisiminti ir tai, kokiame kontekste buvo priimtas reglamentas (ES) Nr. 1169/2011.

Dar 2006 metų Roterdame vykusioje konferencijoje diskutuojant dėl pokyčių ženklavimo teisinio reguliavimo srityje būtinumo *EuroCommerce* atstovai (Noëlle Vonthron) pareiškė, kad viena iš problemų yra būtent vartotojų žinių, kurios įgalintų juos suprasti etiketę, trūkumas.⁴⁷⁰

Europos amatų, smulkiojo ir vidutinio verslo asociacija (UEAPME, pranc. *Union Européenne de l'Artisanat et des Petites et Moyennes Entreprises*), reaguodama į DG SANCO konsultacinį dokumentą dėl ženklavimo,⁴⁷¹ atkreipė dėmesį, kad su maisto produktu susijusi informacija tik tada prisidės prie subalansuotos mitybos, jei vartotojai bus atitinkamai išsilavinę, todėl, jos nuomone, vartotojų išsilavinimas yra prioritetas mitybos srityje ir už jį yra atsakingos nacionalinės vyriausybės.⁴⁷²

Be to, 2010 metais, siekiant atsakyti į klausimą, ar Europos piliečiai yra pakankamai informuoti (išprusę) (angl. *empowered consumers*), 29 šalyse (27 Europos Sąjungos valstybėse narėse, Islandijoje ir Norvegijoje) buvo atliktas Eurobarometro tyrimas,⁴⁷³ kurio metu apklaustas 56471 vartotojas, jiems užduota 70 klausimų, apimančių 3 pagrindines informuotumą (angl. *empowerment*) kategorijas: vartotojų gebėjimus, vartotojų informuotumą apie jų teises ir vartotojų gebėjimą apginti savo teises.⁴⁷⁴

Vienas iš tirtų vartotojų įgūdžių buvo gebėjimas suprasti etiketes (įskaitant maistingumo informaciją ir tinkamumo vartoti terminus) ir atpažinti ir suprasti įvairius bendrai Europos Sąjungoje naudojamus ženklus, suteikiančius vartotojui naudingos ar svarbios informacijos.

Tik 58 proc. apklaustųjų teisingai suprato etiketę, kurioje buvo pateikta maistingumo deklaracija (Lietuvos vartotojai nurodyti kaip vieni iš mažiausiai teisingų atsakymų pateikusių vartotojų (teisingai suprato etiketę 43 proc. apklaustųjų).⁴⁷⁵

470 A report summarising the first day of the Conference on Food Labelling at the Hilton Hotel, Rotterdam, on 15 and 16 February 2006, *supra* note 95.

471 Labelling: competitiveness, consumer information and better regulation for the EU, *supra* note 97.

472 *Responce to DG SANCO's consultative document of February 2006 „Labelling: competitiveness, consumer information and better regulation for the EU“* [interaktyvus]. UEAPME, Brussels, 2006 [žiūrėta 2014-05-16]. <http://www.ueapme.com/docs/pos_papers/2006/060615_UEAPME_pp_labelling_final.pdf>.

473 *Special Eurobarometer 342 „Consumer empowerment“* [interaktyvus]. Eurostat, the Directorate-General for Health and Consumers, the Directorate-General for Communication, April 2011 [žiūrėta 2014-07-26]. <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_342_en.pdf>.

474 *Tyrimu nustatyta, kad vartotojų informuotumas ir gebėjimai kelia susirūpinimą* [interaktyvus]. Europos Komisija – IP/11/455, 2011 m. balandžio 11 d. [žiūrėta 2014-07-26]. <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-455_lt.htm>.

475 *Special Eurobarometer 342 „Consumer empowerment“*, *op. cit.*, p. 37.

Respondentams parodžius etiketę su nuoroda „Geriausias iki ...“ ir paklausus, iki kada jiems siūloma suvartoti maisto produktą, didžioji dalis, t. y. 82 proc., apklaustųjų teisingai identifikavo tinkamumo vartoti terminą, be to, pastebėta, kad visose šalyse mažiausiai trys ketvirtadaliai respondentų pateikė teisingą atsakymą, išskyrus, deja, Lietuvos vartotojus, iš kurių tik du trečdaliai, t. y. 67 proc., ir Lenkijos vartotojus, iš kurių tik 33 proc., pateikė teisingus atsakymus.⁴⁷⁶

Įdomu pastebėti ir tai, kad respondentams parodžius penkis bendrai Europos Sąjungoje naudojamus ženklus, iš kurių vienas susijęs su ekologine gamyba, būtent pastarąjį atpažino mažiausiai vartotojų (tik 16 proc.).⁴⁷⁷

Taigi išvados nėra palankios požiūriui, pagal kurį informacija apie maistą turėtų būti vertinama iš vidutinio vartotojo pozicijos: daugiau nei keturi iš dešimties asmenų negalėjo teisingai identifikuoti paprastos informacijos iš pateiktos maistingumo deklaracijos ir beveik du iš dešimties nesugebėjo identifikuoti tinkamumo vartoti termino, be to, vartotojai parodė ribotą supratimą apie jiems pateiktus bendrai Europos Sąjungoje naudojamus ženklus.⁴⁷⁸

Įdomu ir tai, kad, atlikus minėtą vartotojų informuotumo (išprusimo) tyrimą, sumodeliuotas *jautrių vartotojų* profilis. Visų pirma pastebėta, kad egzistuoja diskusija, kaip iš tiesų reiktų tokius vartotojus apibrėžti. Pagal tradicinį požiūrį, tokie vartotojai apibrėžiami kaip *nepalankioje padėtyje esantys vartotojai* (angl. *disadvantaged consumers*) ir tokiais jie laikomi dėl socioekonominių faktorių: žemesnių pajamų, vyresnio amžiaus, žemesnio išsilavinimo ir priklausymo mažumoms.⁴⁷⁹ Remiantis kitu požiūriu, tokius vartotojus reiktų vadinti *jautriais vartotojais* (angl. *vulnerable consumers*), kuriais galėtų būti, pavyzdžiui, vartotojai, linkę į priklausomybę ar potraukį alkoholiui, jei į juos nukreiptas alkoholinių gėrimų tiekėjo rinkai dėmesys, vartotojai, turintys probleminę finansinę istoriją, jei jiems siūlomos didelės paskolų palūkanos, alergiški vartotojai, jei maisto ženklinimas neiškus ar netikslus.⁴⁸⁰ Taigi toks požiūris kiekvieną vartotoją traktuoja kaip potencialiai jautrų.⁴⁸¹

Minėtame tyrime šalia socioekonominių kintamųjų vertintos ir subjektyvios charakteristikos: pasitikėjimo jausmas, informuotumo pojūtis ir manymas, kad asmuo yra saugomas kaip vartotojas.⁴⁸² Analizuotas ryšys tarp vartotojų subjektyvaus pasitikėjimo ir jų faktinių gebėjimų, žinių ir aktyvumo ginant savo teises, siekiant išsiaiškinti, ar europiečių kaip vartotojų pasitikėjimas atitinka jų tikrąjį informuotumo (išprusimo) lygį.⁴⁸³

Atsižvelgiant į visa tai, tyrime padarytos išvados, kad rytų ir pietų Europos valstybių bei Pabaltijo valstybių vartotojai yra labiau jautrūs (ypač Rumunijos, Bulgarijos, Vengrijos, Portugalijos, Ispanijos, Latvijos ir Lietuvos); labiau jautrūs vartotojai yra tie, kurie mažiau išsilavinę (t. y. paliko mokyklą būdami penkiolikos metų ar jaunesni), penkiasdešimt

476 Special Eurobarometer 342 "Consumer empowerment", *supra* note 473, p. 41.

477 *Ibid.*, p. 45.

478 *Ibid.*, p. 64.

479 *Ibid.*, p. 6.

480 *Ibid.*

481 *Ibid.*, p. 7.

482 *Ibid.*

483 *Ibid.*

penkerių metų ar vyresni asmenys, gyvenantys vieni asmenys, namų šeimininkai, pensininkai, našliai, tie, kurie turi sunkumų apmokant savo sąskaitas, žemos socialinės padėties asmenys, tie, kurie nenaudoja interneto, ir tie, kurie niekada nesinaudojo kompiuteriu; ne tokie jautrūs, bet pastebėtini dėl santykinai silpnų aritmetinių sugebėjimų, yra jauni vartotojai, kurių amžius siekia 15–24 metus, taip pat moterys ir tie, kurių gimtoji kalba yra kita nei valstybės, kurioje jie gyvena (pastarosios dvi grupės yra dar ir mažiau kompetentingos vertinant pakuočių etiketes).⁴⁸⁴

3.3.3. Vartotojo koncepcija pagal reglamentus (EB) Nr. 1924/2006 ir (ES) Nr. 1169/2011: skirtumai

Abu reglamentai – tiek reglamentas (ES) Nr. 1169/2011, tiek reglamentas (EB) Nr. 1924/2006 – yra maisto produktus reglamentuojantys teisės aktai, kuriuose įtvirtinti reikalavimai, taikomi informacijos apie maistą teikimui vartotojams. Tačiau reikėtų pastebėti kai kuriuos skirtumus. Pirma, nepaisant to, kad abu teisės aktai yra horizontalieji, reglamentą (EB) Nr. 1924/2006 būtų galima laikyti specialiuoju teisės aktu reglamento (ES) Nr. 1169/2011 atžvilgiu, nes pastarasis nustato bendruosius informacijos apie maistą teikimo reikalavimus, o reglamente (EB) Nr. 1924/2006 kalbama apie specialiąją informaciją apie maistą – maistingumo ir sveikatingumo teiginius. Antra, reglamente (ES) Nr. 1169/2011 dauguma reikalavimų, įskaitant, žinoma, ir draudimą klaidinti vartotojus, taikoma privalomai informacijai apie maistą. Maistingumo ir sveikatingumo teiginiai yra tokia informacija, kurios pateikti neprivaloma, ją maisto tvarkymo subjektas gali nuspręsti pateikti vartotojui, jei jo tiekiamas rinkai maisto produktas atitinka reglamente (EB) Nr. 1924/2006 ir kituose susijusiuose teisės aktuose nustatytus reikalavimus. Kita vertus, ši savanoriškai pateikiama informacija taip pat neturi klaidinti vartotojo. Trečia, reglamente (EB) Nr. 1924/2006 aiškiai nurodyta, kad vertinimo kriterijumi pasirenkamas vidutinio vartotojo modelis, o štai reglamente (ES) Nr. 1169/2011 jokios nuorodos į taikytiną vartotojo koncepciją nėra, o mokslinėje literatūroje galima rasti dvi priešingas pozicijas: vienu teigiama, kad vertinimo kriterijumi gali būti tik vidutinis vartotojas,⁴⁸⁵ kitur gi suabejojama tokia griežta pozicija ir keliamas klausimas arba net ir teigiama, kad vidutinio vartotojo koncepcija nebėra etalonas ir orientuojamasi į eilinį vartotoją.⁴⁸⁶

Jei, atsižvelgiant į aptartą naujojo reguliavimo priėmimo kontekstą ir analizuoto Eurobarometro tyrimo duomenis, būtų pritarta pozicijai, kad vartotojas reglamento (ES) Nr. 1169/2011 taikymo kontekste yra eilinis vartotojas, ar tai reikštų, kad teikiant informaciją apie maistą vartotojams taikytinos abi koncepcijos: teiginiams apie maistingumą ir sveikatingumą – vidutinio vartotojo, o privalomai informacijai ir kitai savarankiškai teikiamai informacijai (išskyrus teiginius apie maistingumą ir sveikatingumą) – eilinio vartotojo?

Tiesa, reglamento (ES) Nr. 1169/2011 preambulės 38 konstatuojamojoje dalyje pažymėta, kad siekiant, kad Europos Sąjungos teisė būtų nuosekli ir suderinta, maisto produktų etiketėse savanoriškai pateikiant teiginius apie maistingumą arba apie sveikatingumą,

484 Special Eurobarometer 342 "Consumer empowerment", *supra* note 473, p. 64.

485 Pavyzdžiui, Hagenmeyer, M., *supra* note 62, p. 85.

486 Pavyzdžiui, Zboralska, M., *supra* note 68, p. 290; Meisterernst, A., *supra* note 69, p. 96.

reikėtų laikytis reglamento (EB) Nr. 1924/2006. Taigi tokiu atveju tarsi aišku, kad teiginiams apie maistingumą ir sveikatingumą reikėtų taikyti vidutinio vartotojo koncepciją (jei tai apskritai įmanoma).

Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 atveju vartotojo koncepcijos taikymo klausimas kelia abejonių. Be to, įdomu tai, kad reglamente (ES) Nr. 1169/2011 pripažįstama, kad skirtingose Europos Sąjungos valstybėse narėse skirtingas ir vartotojų suvokimas.⁴⁸⁷ Dar daugiau, Europos Sąjungos valstybės narės gali patvirtinti nacionalines priemones tuo reglamentu konkrečiai nesuderintų klausimų srityje, jeigu jomis nedraudžiamas laisvas to reglamento reikalavimus atitinkančių prekių judėjimas, jam nedaromos kliūtys arba jis nėra ribojamas.⁴⁸⁸ Galbūt tai galėtų būti viena iš išeičių, tik dėl sąlygos tomis nacionalinėmis priemonėmis nedrausti laisvo prekių judėjimo, nedaryti jam kliūčių ar jo neriboti, jos turėtų būti labai atidžiai apsvaistytos. Kita vertus, būtent vienoda vartotojo koncepcija ir yra tas instrumentas, kuris galėtų padėti išvengti nepagrįstų laisvo prekių judėjimo varžymų ar ribojimų.

487 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 preambulės 16 konstatuojamojoje dalyje pažymėta, kad „informaciją apie maistą reglamentuojantys teisės aktai turėtų būti pakankamai lankstūs, kad būtų galima atsižvelgti į naujus vartotojų keliamus informavimo reikalavimus bei užtikrinti vidaus rinkos apsaugos ir skirtingo vartotojų suvokimo valstybėse narėse pusiausvyrą“.

488 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 38 straipsnio 2 dalis.

4. ATSAKOMYBĖ UŽ INFORMACIJOS APIE MAISTĄ TEIKIMĄ VARTOTOJAMS

Iki šiol analizuota, kokia apsauga suteikiama vartotojui, teikiant jam informaciją apie maistą, jo savybes, charakteristikas, sudėtį ir kt. Vis dėlto nederėtų neanalizuotų palikti tų atvejų, kai pateikiama teisės aktų reikalavimų neatitinkanti informacija apie maistą, klaidinanti vartotoją informacija, padariusi ar galėjusi padaryti jam žalos ir pan., kai pasitelkiamas atsakomybės institutas maisto teisėje, nukreiptas į maisto tvarkymo subjektą,⁴⁸⁹ tačiau vartotojams suteikiantis satisfakciją, kad pažeidėjas atsakys už savo neteisėtus veiksmus, užtikrinantis, kad bus atlyginta žala, jei ši buvo padaryta, kartu didinantis vartotojų pasitikėjimą maisto saugos ir maisto kontrolės sistema.⁴⁹⁰

4.1. Atsakomybės už informacijos apie maistą teikimą vartotojams teisinis reguliavimas Europos Sąjungoje

Europos Sąjungos maisto teisėje nėra nustatytų atsakomybės taikymo procedūrų ar sankcijų už teisės aktų reikalavimų informacijos apie maistą teikimo srityje padarytus pažeidimus. Galima sakyti, kad Europos Sąjungos maisto teisėje įtvirtintas tik principas, kad už maisto teisės pažeidimus reikia atsakyti ir kad ši atsakomybė tenka maisto tvarkymo subjektams. Kita vertus, sprendžiant būtent atsakomybės maisto teisėje pasidalijimo tarp maisto tvarkymo subjektų klausimą, susiduriama su daugiausia problemų. Dar 1999 m. Baltojoje knygoje dėl maisto saugos pažymėta, kad reikia aiškiai apibrėžti visų maisto grandinės dalyvių, įskaitant, bet neapsiribojant, maisto tvarkymo subjektų ir kompetentingų institucijų vaidmenį (funkcijas), kartu nurodant, kad maisto tvarkymo subjektams tenka pirminė atsakomybė už maisto saugą, o šios nuostatos įgyvendinimą užtikrinti per kompetentingų institucijų atliekamą nacionalinę priežiūrą ir kontrolę.⁴⁹¹ Tačiau iš bendrųjų Europos Sąjungos maisto teisės nuostatų yra aišku tik tai, kad už maisto produktus reglamentuojančių įstatymų pažeidimus atsakingas maisto tvarkymo subjektas, o ne kompetentingos institucijos. Vis dėlto, į klausimą, kuris gi maisto tvarkymo subjektas yra tinkamas atsakomybės subjektas, kai maisto produktui įtakos turėjo ar galėjo turėti keli maisto tvarkymo subjektai, remiantis minėtomis nuostatomis, atsakyti nėra paprasta. Taigi toliau bus analizuojama, kaip šis išsipareigojimas apibrėžti maisto grandinės dalyvių atsakomybę įgyvendinamas Europos Sąjungos maisto produktus reglamentuojančiuose įstatymuose.

489 Vienas iš teisinės atsakomybės tikslų yra sumažinti teisės pažeidėjo subjektyvių teisių iki jo paties susimąžintų pareigų. Vaišvila, A. *Teisės teorija*. Vilnius: Justitia, 2004, p. 453.

490 Kiti teisinės atsakomybės tikslai yra ugdyti žmonių pagarbą teisei ir teisingumui bei vykdyti teisės pažeidimų prevenciją. *Ibid.*

491 White Paper COM(1999) 719, *supra* note 92.

4.1.1. Atsakomybė už informacijos apie maistą teikimą vartotojams iki 2014 m. gruodžio 13 d.

Direktyvoje 2000/13/EB atsakomybės už informacijos apie maistą teikimą vartotojams klausimai reglamentuoti nebuvo, todėl iki 2014 m. gruodžio 13 d., t. y. iki reglamento (ES) Nr. 1169/2011 taikymo pradžios, atsakomybės už informacijos apie maistą teikimą institutas pateko į bendrųjų Europos Sąjungos maisto teisės nuostatų, skirtų atsakomybei maisto teisėje apskritai, reguliavimo sritį. Atsakomybės maisto teisėje taikymo ypatumai išdėstyti reglamente (EB) Nr. 178/2002, kuriame konstatuojama, kad maisto tvarkymo subjektas „gali sugalvoti geriausią maisto tiekimo sistemą ir užtikrinti, kad pagal ją tiekiamas maistas būtų saugus; taigi jai turėtų būti numatyta pirminė teisinė atsakomybė užtikrinant maisto saugą.“⁴⁹² Minėtoje nuostatoje įtvirtintas pirminės maisto tvarkymo subjektų atsakomybės principas, pagal kurį už maisto teisės pažeidimus, taigi ir už informacijos apie maistą teikimą vartotojams, yra atsakingi patys maisto tvarkymo subjektai, o ne juos kontroliuojančios kompetentingos institucijos ar kiti subjektai.

Taigi reglamento (EB) Nr. 178/2002 17 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad maisto tvarkymo subjektai „visuose su jų kontroliuojamu verslu susijusiuose gamybos, perdirbimo ir paskirstymo etapuose užtikrina, kad maistas <...> atitiktų su jų veikla susijusius maisto produktus reglamentuojančių įstatymų reikalavimus ir tikrina, kad šių reikalavimų būtų laikomasi“. Pirminės maisto tvarkymo subjektų atsakomybės principą, t. y. tai, kad ne kompetentingos institucijos turėtų prisiimti atsakomybę, patvirtina reglamento (EB) Nr. 178/2002 to paties straipsnio 2 dalis, kurioje Europos Sąjungos valstybėms narėms nustatoma pareiga užtikrinti, kad maisto produktus reglamentuojantys įstatymai būtų vykdomi, ir kontroliuoti bei tikrinti, kad maisto tvarkymo subjektai visuose gamybos, perdirbimo ir paskirstymo etapuose vykdytų atitinkamus maisto produktus reglamentuojančių įstatymų reikalavimus. Taigi reglamento (EB) Nr. 178/2002 17 straipsnyje atskiriamos maisto tvarkymo subjektų ir kompetentingų institucijų pareigos ir atsakomybės sritys.

Praktikoje pasitaiko atvejų, kai, pavyzdžiui, maisto tvarkymo subjektas, kurdamas naują ar tobulindamas jau turimą maisto produkto etiketę, kreipiasi į kompetentingą valstybinės maisto kontrolės instituciją ir prašo patvirtinti arba paneigti jo pateiktoje etiketėje nurodyto ženklavimo atitiktį teisės aktų reikalavimams. Galima įtarti, kad tokiu prašymu maisto tvarkymo subjektai siekia tarsi perduoti atsakomybę būtent tai kompetentingai institucijai. Tačiau reikia turėti omenyje, kad, nors kompetentingos valstybinės maisto kontrolės institucijos kaip priežiūros institucijos atliekamas maisto tvarkymo subjektų konsultavimas yra neatsiejama maisto tvarkymo subjektų veiklos priežiūros dalis,⁴⁹³ ta-

492 Reglamento (EB) Nr. 178/2002 preambulės 30 konstatuojamoji dalis. Toje pačioje konstatuojamojoje dalyje pirminės maisto tvarkymo subjektų atsakomybės principo taikymas pagrindžiamas tuo, kad kai kuriose valstybėse narėse šis principas yra taikomas ir maisto produktus reglamentuojančių įstatymų srityse, tačiau kitose srityse jis nėra toks atviras arba atsakomybę prisiima valstybės narės kompetentingos institucijos kontroliuodamos. Tad tokie neatitikimai gali sudaryti kliūtis prekybai ir iškreipti įvairių valstybių narių maisto tvarkymo subjektų konkurenciją.

493 Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo (*Valstybės žinios*. 1999, Nr. 60-1945) 36³ straipsnio 1 dalis; Institucijų atliekamų priežiūros funkcijų optimizavimo gairių aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gegužės 4 d. nutarimu Nr. 511 „Dėl institucijų atliekamų priežiūros funkcijų optimizavimo“ (*Valstybės žinios*. 2010, Nr. 53-2613) 7.5 papunktis.

čiau ji maisto tvarkymo subjektus konsultuoja savo kompetencijos klausimais.⁴⁹⁴ Be to, jei maisto tvarkymo subjektas teiraujasi dėl maisto produkto ženklinimo atitikties tų teisės aktų, kurių rengėja ar kurias priėmusi institucija yra kita nei valstybinės maisto kontrolės institucija, reikalavimams, tai pastaroji taip pat nėra įgaliota oficialiai aiškinti tų teisės aktų ir gali pareikšti nuomonę, primindama maisto tvarkymo subjektui, kad už informacijos apie maistą teikimą reglamentuojančių teisės aktų laikymąsi yra atsakingas jis pats.

Grįžtant prie reglamento (EB) Nr. 178/2002 17 straipsnio 1 dalies, tenka pastebėti, kad vis dėlto iš šioje dalyje įtvirtintos nuostatos nėra visiškai aišku, kuris maisto tvarkymo subjektas, kuriame maisto tvarkymo etape ir kokia apimtimi yra atsakingas. Šiuo atveju verta paanalizuoti minėtos nuostatos formuluotę kitomis kalbomis ir palyginti su lietuvišku variantu.

Pagal lietuvišką reglamento (EB) Nr. 178/2002 17 straipsnio 1 dalies versiją atrodytu, kad kiekvienas maisto tvarkymo subjektas atsakingas už maisto produktą vos ne visuose maisto tvarkymo etapuose, nors kai kuriuose iš jų jis nebeteri įtakos maisto produktui.⁴⁹⁵ Tiesa, formuluotė „su jų kontroliuojamu verslu *susijusiuose* <...> etapuose“ būtų galima vertinti kaip ribojančią atsakomybės apimtį maisto tvarkymo subjekto kontroliuojamu verslu, tačiau, ši formuluotė pasiduoda ir kitai interpretacijai, pagal kurią būtų galima manyti, kad su maisto tvarkymo subjekto kontroliuojamu verslu (etapu) yra *susijęs*, pavyzdžiui, prieš tai buvęs etapas ir etapas po jo kontroliuojamo, nes kiekvienu atveju tiek priimant maistą produktą iš vieno maisto tvarkymo subjekto, tiek perduodant jį kitam, manytina, kad reikia paisyti kai kurių pareigų: tikrinti, ar gaunamas tinkamas maisto produktas ir pateikiama tinkama informacija apie jį, o, perduodant maisto produktą, užtikrinti, kad tai bus padaryta tinkamai ir bus pateikta reikalinga informacija ir pan. Tokia interpretacija iš principo atspindėtų **bendrosios** atsakomybės (vok. *Kettenverantwortlichkeit*; angl. *joint responsibility*). maisto teisėje modelį, pagal kurį, nustačius teisės pažeidimą, atsakomybėn būtų galima traukti bet kurį bet kuriame maisto grandinės etape maistą tvarkiusį maisto tvarkymo subjektą.⁴⁹⁶ pavyzdžiui, gamintojas, kuris tvarko maistą viename iš pirmųjų maisto grandinės etapų, papildomai yra atsakingas dar ir už tai, kad, tarkim, tiek didmenininkas, tiek mažmenininkas laikytųsi tam tikrų teisės aktų nuostatų, ir atvirkščiai.⁴⁹⁷ Nepaisant to, literatūroje galima rasti ir priešingą nuomonę: teigiama, kad būtent pagal minėtą reglamento (EB) Nr. 178/2002 17 straipsnio 1 dalį kiekvienas maisto tvarkymo subjektas yra atsakingas tik už tai, kas vyksta jo kontroliuojamoje srityje.⁴⁹⁸ Argumentas, palaikantis poziciją, kad maisto tvarkymo subjektas atsakingas tik už maisto tvarkymo etapus, kuriuos jis kontroliuoja, t. y. taikytina **individuali** atsakomybė (vok.

494 Pavyzdžiui, pagal Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. birželio 28 d. nutarimu Nr. 744 „Dėl Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos nuostatų patvirtinimo“ (*Valstybės žinios*. 2000, Nr. 53-1537), 8.5 papunktį Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba, siekdama saugoti vartotojų interesus ir ginti pažeistas jų teisės maisto ir su juo susijusių paslaugų teikimo srityse konsultuoja savo kompetencijos klausimais ūkio subjektus, kurių veiklos priežiūra ar kontrolė priskirta tarnybos kompetencijai, teikia metodinę pagalbą dėl tinkamo teisės aktuose įtvirtintų reikalavimų laikymosi.

495 Šamulevičiūtė, A., *Atsakomybė maisto teisėje: tinkamo subjekto ir jo rūpestingumo pareigos nustatymo problema*, *supra* note 32, p. 192.

496 *Ibid.*

497 Weidner, M.; Holtfreter, A., *supra* note 71, p. 10.

498 *Ibid.*, p. 11.

Stufenverantwortlichkeit; angl. *staged responsibility*), yra reglamento (EB) Nr. 178/2002 17 straipsnio 1 dalies formuluotės anglų ir vokiečių kalbomis:⁴⁹⁹ jose įtvirtinta, kad maisto tvarkymo subjektai užtikrina, kad maistas atitinka maisto produktus reglamentuojančių įstatymų reikalavimus visais etapais, kurie vykdomi *jų kontroliuojamame versle*.

Paminėtinas ir pats maisto tvarkymo subjekto apibrėžimas, pateiktas reglamento (EB) Nr. 178/2002 3 straipsnio 3 punkte, kuriame maisto tvarkymo subjektai apibrėžti kaip „fiziniai arba juridiniai asmenys, atsakingi už tai, kad jų kontroliuojamame maisto versle būtų garantuotai laikomasi maisto produktus reglamentuojančių įstatymų reikalavimų“. Taigi net ir lietuviškoje apibrėžimo versijoje galima rasti nuorodą į tai, kad maisto tvarkymo subjektai atsakingi tik už jų kontroliuojamą maisto verslą.⁵⁰⁰ Vadinasi, jei maisto produktas pereina į kitą etapą, kurį kontroliuoja kitas maisto tvarkymo subjektas, tai pirmasis jau nebėra atsakingas, nes to kito etapo ir kito maisto verslo jis nebetontroliuoja.⁵⁰¹

Nepaisant argumentų dėl maisto tvarkymo subjektų atsakomybės ribų jų kontroliuojamame versle ar maisto tvarkymo etapuose, susijusiuose su jų kontroliuojamu verslu, reglamento (EB) Nr. 178/2002 17 straipsnio 1 dalies nuostatos taikymo problematiškumas tapo akivaizdus Europos Sąjungos Teisingumo Teismui nagrinėjant *Lidl Italia* bylą.⁵⁰²

Minėtoje byloje *Jürgen Weber GmbH* Vokietijoje gamino alkoholinį gėrimą „amaro alle erbe“, kurio etiketėje nurodyta alkoholio koncentracija buvo 35 %. Šiuo gėrimu prekiaujant *Lidl Italia*, buvo paimti to gėrimo mėginiai, o, atlikus mėginių analizę, paaiškėjo, kad tikroji alkoholio koncentracija yra mažesnė nei nurodytoji šio produkto etiketėje. *Lidl Italia* paprašius papildomos ekspertizės, tikroji koncentracija, nors ir buvo didesnė, tačiau vis tiek mažesnė nei nurodytoji etiketėje ir neatitiko teisės aktų reikalavimų net ir atsižvelgiant į leidžiamą nuokrypį ženklinant alkoholio koncentraciją. Taigi kompetentinga institucija konstatavo pažeidimą ir *Lidl Italia* paskyrė administracinę baudą. *Lidl Italia* tokį sprendimą apskundė kompetentingam teismui nurodydama, kad Bendrijos ženklinimo reikalavimai taikomi ne ūkio subjektui, kuris tik prekiauja produktu, o šio produkto gamintojui. Anot *Lidl Italia*, platintojas negali žinoti tikslios ar klaidinančios informacijos, nurodytos gamintojo užklijuotoje etiketėje, ir bet kuriuo atveju negali įsikišti į prekės gamybos procesą ar pakeisti etiketės, kuria žymimas produktas, parduodamas galutiniam vartotojui.⁵⁰³

499 Reglamento (EB) Nr. 178/2002 17 straipsnio 1 dalis angl.: „[f]ood <...> business operators **at all stages** of production, processing and distribution **within the businesses under their control** shall ensure that foods <...> satisfy the requirements of food law which are relevant to their activities and shall verify that such requirements are met“.

Reglamento (EB) Nr. 178/2002 17 straipsnio 1 dalis vok.: „[d]ie Lebensmittel- und Futtermittelunternehmer sorgen **auf allen Produktions-, Verarbeitungs- und Vertriebsstufen in den ihrer Kontrolle unterstehenden Unternehmen** dafür, dass die Lebensmittel oder Futtermittel die Anforderungen des Lebensmittelrechts erfüllen, die für ihre Tätigkeit gelten, und überprüfen die Einhaltung dieser Anforderungen“.

500 Pagal reglamento (EB) Nr. 178/2002 3 straipsnio 2 punktą maisto verslas yra „pelno siekianti arba nesiekianti viešoji ar privati įmonė, vykdanči bet kokią su visais maisto gamybos, perdirbimo ir paskirstymo etapais susijusią veiklą“.

501 Šamulevičiūtė, A., *Atsakomybė maisto teisėje: tinkamo subjekto ir jo rūpestingumo pareigos nustatymo problema, supra* note 32, p. 193.

502 Byla C-315/05, *supra* note 27.

503 *Ibid.*

Europos Sąjungos Teisingumo Teismas sprendime *Lidl Italia* byloje konstatavo, kad iš direktyvos 2000/13/EB nuostatų formuluotės nematyti, kad pagal šią direktyvą nagrinėjama pareiga ženklavimo srityje yra, kaip teigia *Lidl Italia*, nustatyta tik šių alkoholinių gėrimų gamintojui, ar kad ši direktyva pašalina galimybę platintoją laikyti atsakingu už šios pareigos pažeidimą. Tačiau kartu Europos Sąjungos Teisingumo Teismas nurodė, kad, aiškinant Bendrijos teisės nuostatas, reikia atsižvelgti ne tik į jų formuluotę, bet taip pat į teisės akto, kuriame jos įrašytos, bendrąją struktūrą, kontekstą ir tikslą. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas pažymėjo, kad, atsižvelgiant į direktyvos 2000/13/EB nuostatų bendrąją struktūrą ir kontekstą, į kurią jos patenka, direktyvoje 2000/13/EB kalbama apie platintojus įgyvendinant tam tikras pareigas ženklavimo srityje. Taip yra konkrečiai direktyvos 2000/13/EB 3 straipsnio 1 dalies 7 punkto, kuris į privalomą nurodyti etiketėje informaciją įtraukia Bendrijoje įsisteigusio gamintojo, pakuotojo arba pardavėjo pavardę arba verslo pavadinimą, atveju. O kalbant apie direktyvos 2000/13/EB tikslą, kuris yra galutinio maisto produkto vartotojo apsauga ir informavimas, tai byloje nagrinėjami nacionaliniai teisės aktai, numatantys ne tik gamintojų, bet ir platintojų atsakomybę, jo visiškai nepažeidžia. Atvirkščiai, jie akivaizdžiai prisideda prie tikslo informuoti ir apsaugoti galutinį maisto produkto vartotoją. Tad Europos Sąjungos Teisingumo Teismas nusprendė, kad, jei direktyva nereglamentuoja tam tikros srities dėl nevisiško teisės aktų suderinimo, valstybės narės iš esmės gali nustatyti taisykles šioje srityje, bet kuriuo atveju jei jos iš esmės nepakeičia nagrinėjamoje direktyvoje numatyto rezultato. Galiausiai Europos Sąjungos Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad direktyvos 2000/13/EB nuostatos nedraudžia valstybės narės teisės aktų, kurie numato galimybę šios valstybės narės ūkio subjektą, platinantį maisto produktus, pagamintus kitoje valstybėje narėje įsisteigusio ūkio subjekto, laikyti atsakingu už viešosios valdžios institucijų konstatuotą šių teisės aktų pažeidimą ir nubauti administracine bauda, nors jis, kaip paprastas platintojas, tik prekiauja šiuo produktu, kurį jam pateikė minėtas gamintojas. Taigi Europos Sąjungos Teisingumo Teismas iš principo pritaikė jau anksčiau minėtą bendrosios maisto tvarkymo subjektų atsakomybės modelį.⁵⁰⁴

Generalinė advokatė Christine Stix-Hackl, pateikusi savo išvadą *Lidl Italia* byloje, atsižvelgusi į direktyvos 2000/13/EB prasmę ir tikslus, taip pat nepritarė argumentui, kad tik produkto gamintojas yra atsakingas už netikslią informaciją etiketėje. Minėtoje išvadoje ji pastebėjo, kad platintojo atsakomybės atmeti vien dėl to, kad ji nėra aiškiai nurodyta direktyvoje 2000/13/EB, negalima, nes kitaip tokius pačius argumentus galima būtų pateikti ir dėl visų kitų atsakingų asmenų atsakomybės, kurie taip pat nėra aiškiai nurodyti. Advokatė išvadoje pažymi, kad platintojas atlieka svarbų vaidmenį užtikrinant, kad galutinis vartotojas gaus visą reikalingą su parduodamu produktu susijusią informaciją jam lengvai suprantama kalba, tačiau ji nurodo, kad tai dar nepasako, ar jis gali būti atsakingas taip pat ir už atitinkamos informacijos turinio teisingumą, ir būtent suinteresuoto asmens galimybę patikrinti, ar produkto etiketėje nurodyta informacija yra teisinga, nurodo kaip atsakomybės už maisto produktų etiketėje esančios informacijos teisingumą sąlygą, kurios buvimą turi patikrinti nacionalinis teismas.⁵⁰⁵

504 Byla C-315/05, *supra* note 27.

505 Generalinės advokatės Ch. Stix-Hackl išvada, pateikta 2006 m. rugsėjo 12 d. byloje C-315/05 *Lidl Italia Srl prieš Comune di Arcole (VR)* [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-08-15]. <<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=72530&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=512775>>.

Beje, nepaisant to, kad, kaip pažymėjo Europos Sąjungos Teisingumo Teismas savo sprendime *Lidl Italia* byloje, reglamentas (EB) Nr. 178/2002 netaikomas *ratione temporis* pagrindinės bylos faktinėms aplinkybėms,⁵⁰⁶ vis dėlto šio reglamento (EB) Nr. 178/2002 17 straipsnio 1 dalimi remiasi tiek Europos Sąjungos Teisingumo Teismas savo sprendime, tiek generalinė advokatė savo išvadoje, kurioje ji, pasiremddama Reglamento (EB) Nr. 178/2002 dėl bendrųjų maistui skirtų teisės aktų 11, 12, 14, 17, 18, 19 ir 20 straipsnių įgyvendinimo vadovu,⁵⁰⁷ pažymi, kad „dėl vis didėjančių ir sudėtingų ryšių tarp gamintojų ir platintojų iš esmės turėtų būti taikoma bendra, o ne individuali atsakomybė“.⁵⁰⁸

Kita vertus, nors generalinė advokatė savo išvadoje ir užsimena, kad platintojas atlieka svarbų vaidmenį ir turi pareigų ženklavimo srityje, jos nuomone, platintojo atsakomybė neturėtų būti besąlyginė.⁵⁰⁹ Ar šios nuomonės laikėsi ir Italijos teismas, nagrinėjęs *Lidl Italia* bylą po Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimo?

4.1.1.1. *Lidl Italia* bylos baigtis nacionaliniame teisme ir rūpestingumo pareigos kriterijus nustatant tinkamą atsakomybės subjektą

Nors iš Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimo *Lidl Italia* byloje aišku, kad konkrečias atsakomybės už ženklavimo reikalavimų pažeidimus pasiskirstymo ir jos taikymo taisyklės didžiąja dalimi turi nustatyti nacionalinė teisė, vis dėlto pastebima, kad keblusis klausimas, kokia apimtimi iš tikrųjų *Lidl Italia* buvo atsakinga už tuos ženklinimo pažeidimus, Europos Sąjungos Teisingumo Teismo liko neatsakytas (kas, beje, ir nėra Europos Sąjungos Teisingumo Teismo kompetencija) ir turi būti įvertintas nacionalinio teismo.⁵¹⁰ B. Klaus ir A. H. Meyer, komentuodami ir vertindami kompetentingo Italijos teismo 2007 m. gegužės 24 d. sprendimą, priimtą po Europos Sąjungos Teisingumo Teismo išaiškinimo, nurodo, kad Italijos teismas pažymėjo, kad tokiose bylose kaip ši, kur kalbama apie fasuotą maisto produktą, ant kurio etiketės pateikiamas ir gamintojo vardas ir adresas ir kurio pakuotė nebuvo atidaryta ar kitaip pakeista, o pažeidimas yra toks, kad tikroji alkoholio koncentracija neatitinka nurodytos etiketėje, platintojas negali būti laikomas atsakingu už Italijos teisės aktų, reglamentuojančių maisto produktų ženklimą, pažeidimus, kadangi juose platintojui nėra nustatytas reikalavimas patikrinti maisto produktų, platintojo tik parduodamų (tokių, kokius gavo iš gamintojo), pakuotes siekiant nustatyti, ar duomenys etiketėje atitinka tikrąjį turinį.⁵¹¹ Autoriai taip pat pastebi, kad Italijos maisto produktų ženklimą reglamentuojantys teisės aktai apibūdina tik skirtingą sankciją (baudą), tačiau detalčiau neapibrėžia, kuris subjektas (gamintojas ar platintojas) yra atsakingas už pažeidimą konkrečioje byloje ir individualizuoti atsakomybę galima remiantis

506 Vadovaujantis reglamento (EB) Nr. 178/2002 65 straipsnio antra pastraipa, šio reglamento (EB) Nr. 178/2002 17 straipsnis taikomas nuo 2005 m. sausio 1 d.

507 *Reglamento (EB) Nr. 178/2002 dėl bendrųjų maistui skirtų teisės aktų 11, 12, 14, 17, 18, 19 ir 20 straipsnių įgyvendinimo vadovas* [interaktyvus]. Maisto grandinės ir gyvūnų sveikatos nuolatinis komitetas, 2010-01-26 [žiūrėta 2014-05-26]. <http://ec.europa.eu/food/food/foodlaw/guidance/docs/guidance_rev_8_lt.pdf>.

508 Generalinės advokatės Ch. Stix-Hackl išvada, *supra* note 505.

509 *Ibid.*

510 Klaus, B.; Meyer, A. H., *supra* note 73, p. 408.

511 *Ibid.*

tik Italijos administracinės teisės nuostatomis, pagal kurias kiekvienas atsako už savo kaltus (padarytus tyčia ar dėl neatsargumo) veiksmus (ar neveikimą).⁵¹² Be to, Italijos apeliacinis teismas yra išaiškinęs, kad kiekvienas, kuris pateikia pardavimui tam netinkanti maisto produktą, yra atsakingas, jei negali įrodyti, kad elgėsi sąžiningai, t. y. kad ėmėsi visu galimų ir pagrįstų priemonių ir atsargumo arba to buvo imtasi jo vardu, siekiant užkirsti kelią tam, kad maisto produktas taptų pasiekiamas vartojimui.⁵¹³

Akivaizdu, kad Italijos teismai prabilo apie tam tikrą rūpestingumo standartą maisto teisėje, kuris tiek teisinėje praktikoje, tiek teisės doktrinoje kitose srityse yra plačiau aptiriamas ir taikomas. Tam tikri atsargumo ir atidumo standartai taikomi kai kurių profesijų atstovams, pavyzdžiui, gydytojams⁵¹⁴, notarams⁵¹⁵, sutarčių teisėje vartojama maksimalių pastangų sąvoka, o apibrėžiant kaltę kaip civilinės atsakomybės sąlygą nurodoma, kad asmuo laikomas kaltu, jeigu atsizvelgiant į prievolės esmę bei kitas aplinkybes jis nebuvo tiek rūpestingas ir apdairus, kiek atitinkamomis sąlygomis buvo būtina,⁵¹⁶ ir kt. Tačiau, atsizvelgiant į maisto svarbą žmogaus sveikatai bei į tai, kad dažnai vartotojams tenka rinktis ne savo užaugintus ar pagamintus maisto produktus, o pirkti juos prekybos centruose, lanekytis viešojo maitinimo įmonėse ir pan., taip pat į sparčiai besivystančią maisto pramonę, technologijų, kurios neaplenkia ir maisto, pažangą, maisto pramonės globalizaciją ir pan., vartotojams tenka pasitikėti maisto tvarkymo subjektais ir tuo, kad iš jų įsigijami maisto produktai yra saugūs ir nekenkia sveikatai. Todėl iš tiesų pagrįsta tampa diskusija ir dėl tam tikrų rūpestingumo standartų taikymo maisto tvarkymo subjektams. Tuo labiau kad ir vieni iš pagrindinių maisto produktus reglamentuojančių įstatymų tikslų yra vartotojų ir jų sveikatos apsauga. Tačiau rūpestingumo pareigos sąvokos ar jos apibrėžties nepavyks aptikti nei nacionaliniuose, nei Europos Sąjungos teisės aktuose, reglamentuojančiuose maisto tvarkymą.⁵¹⁷ O iš minėtų maisto tvarkymo subjektų atsakomybę įtvirtinančių reglamento (EB) Nr. 178/2002 nuostatų nėra visiškai aiškūs atsakomybių pasidalinimas. Tokiu atveju iš tiesų verta pasitelkti rūpestingumo pareigą kaip kriterijų kiekvienu atveju vertinant, kas ir kokia apimtimi yra atsakingas.

Aiškinant reglamento (EB) Nr. 178/2002 17 straipsnio 1 dalį nurodoma, kad dėl vis sudėtingesnės augintojų, gamintojų ir platintojų sąveikos, jų sutartinių įsipareigojimų ir pan. maisto grandinėje turėtų atsirasti didesnė bendroji atsakomybė, o ne išsiskaidžiusios individualios atsakomybės.⁵¹⁸ Tačiau kartu sutinkama, kad, jei nustatyta, kad produktas

512 Klaus, B.; Meyer, A. H., *supra* note 73, p. 409.

513 *Ibid.*

514 Pavyzdžiui: Kabišaitis, A. Gydytojo veiksmų standarto samprata ir reikšmė taikant gydytojų civilinę atsakomybę Lietuvoje ir užsienio valstybėse. *Teisė*. 2003, 49: 38–51; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje R. B. v. viešoji įstaiga Vilniaus universiteto ligoninės Santariškių klinikos (bylos Nr. 3K-3-478/2008 m.).

515 Pavyzdžiui: Baranauskas, E. Notaro civilinė atsakomybė: aktualūs klausimai. *Jurisprudencija*. 2003, 37(29): 59–65; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 1999 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje L. Kazlauskienė v. Vilniaus m. 12-ojo notarų biuro notarė D. Jungevičienė (bylos Nr. 3K-3-398/1999 m.).

516 Žr. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.200 straipsnio 4 dalį ir 6.248 straipsnio 3 dalį.

517 Šamulevičiūtė, A., *Atsakomybė maisto teisėje: tinkamo subjekto ir jo rūpestingumo pareigos nustatymo problema*, *supra* note 32, p. 196.

518 Reglamento (EB) Nr. 178/2002 dėl bendrųjų maistui skirtų teisės aktų 11, 12, 14, 17, 18, 19 ir 20 straipsnių įgyvendinimo vadovas, *supra* note 507.

neatitinka maistui skirtų teisės aktų reikalavimų, reikėtų apžvelgti kiekvienos maisto grandinės grandies atsakomybę vertinant, ar ta grandis tinkamai įvykdė savo konkrečias pareigas⁵¹⁹. Tad ar nebūtų logiška, jei, nustačius maisto produktus reglamentuojančių įstatymų, įskaitant reglamentuojančius informacijos apie maistą teikimą, pažeidimą, maisto tvarkymo subjektui, įvykdžiusiam visas jam teisės aktų nustatytas pareigas, atliktinas toje konkrečioje situacijoje, atsakomybė neturėtų kilti.

Visų pirma reikia pastebėti, kad kiekvienas rinkos dalyvis, kuris tiekia rinkai bet kokį produktą, yra atsakingas už jo atitiktį teisės aktų reikalavimams. Tokia pareiga užtikrinti saugią apyvartą laikoma bendrąja teisine pareiga, kuri remiasi idėja, kad kiekvienas, kuris sukuria pavojaus šaltinį, turi imtis būtinų atsargumo priemonių tretiesiems asmenims apsaugoti.⁵²⁰

Atsižvelgiant į tai, kad maistas ir mityba didžiąja dalimi lemia žmogaus gyvenimo kokybę, itin didelę reikšmę įgyja maisto tvarkymo subjektams taikomas imperatyvas, pagal kurį jiems draudžiama pateikti rinkai nesaugų maistą.⁵²¹ Atsižvelgiant į tai, kad vieni pagrindinių maisto teisės nuostatų tikslų yra visuomenės sveikatos ir vartotojo, kaip silpnosios šalies, teisių apsauga, maisto tvarkymo subjektams keliami išties aukšti rūpestingumo ir atidumo standartai.⁵²² Juk maisto tvarkymo subjektams tam tikrais atvejais tenka pagalvoti ne tik apie kurio nors vieno vartotojo ar jų grupės sveikatą konkrečiu momentu, tačiau ir apie ilgalaikį maisto produkto poveikį ar jo įtaką vėlesnių kartų sveikatai.⁵²³ Tad mokslinėje literatūroje pasitaiko teiginių, kad pareiga gaminti tik saugius maisto produktus ir užtikrinti vartotojų apsaugą yra absoliuti.⁵²⁴

4.1.1.2. Rūpestingumo pareigos turinys ir apimtis

Rūpestingumo pareigos turinys maisto teisėje iš principo yra nulemtas tikslo išvengti pavojaus vartotojų sveikatai, kylančio tiekiant maisto produktus rinkai.⁵²⁵ Todėl maisto tvarkymo subjektai turi imtis tiek ir tokių veiksmų, kad minėtas tikslas būtų pasiektas.⁵²⁶ Teisės mokslo literatūroje nurodoma, kad Europos Sąjungoje veiklą vykdančio maisto tvarkymo subjekto rūpestingumo pareigos turinį konkretina reglamento (EB) Nr. 178/2002 5–10 straipsniuose išdėstyti bendrieji principai, t. y. maisto produktus reglamentuojančių įstatymų tikslai – aukšto lygio žmonių sveikatos apsauga ir vartotojų interesų apsauga bei laisvas maisto produktų judėjimas, būtinumas remtis rizikos analize, atsargumo ir skaidrumo principai, taip pat 14–20 straipsniuose nurodyti bendrieji

519 Reglamento (EB) Nr. 178/2002 dėl bendrųjų maistui skirtų teisės aktų 11, 12, 14, 17, 18, 19 ir 20 straipsnių įgyvendinimo vadovas, *supra* note 507.

520 Pichhardt, K., *supra* note 71, p. 57.

521 Pagal reglamento (EB) Nr. 178/2002 14 straipsnio 1 dalį nesaugus maistas į rinką nepateikiamas.

522 Šamulevičiūtė, A., *Atsakomybė maisto teisėje: tinkamo subjekto ir jo rūpestingumo pareigos nustatymo problema*, *supra* note 32, p. 196.

523 Pagal reglamento (EB) Nr. 178/2002 14 straipsnio 3 dalies a punktą nustatant, ar maistas kenkia sveikatai, atsižvelgiama į galimą tiesioginį ir (arba) trumpalaikį ir (arba) ilgalaikį to maisto produkto poveikį ne tik jį vartojančio asmens, bet ir vėlesnių kartų sveikatai.

524 Hahn, P.; Pichhardt, K., *supra* note 71, p. 8.

525 Krell, K., *supra* note 71, p. 159.

526 Šamulevičiūtė, A., *op. cit.*, p. 197.

reikalavimai,⁵²⁷ taikomi visiems maisto tvarkymo subjektams visuose maisto tvarkymo etapuose.

Apžvelgiant į tuos reglamento (EB) Nr. 178/2002 14–20 straipsniuose nustatytus reikalavimus, pažymėtina, kad, visų pirma, maisto tvarkymo subjektai turi užtikrinti, kad rinkai būtų tiekiamas tik saugus maistas. Saugaus maisto apibrėžimo nei Europos Sąjungos, nei nacionaliniai teisės aktai nepateikia, todėl vertinant, ar maistas yra saugus, reikia vadovautis reglamento (EB) Nr. 178/2002 14 straipsniu. Minėtame straipsnyje nustatyti kriterijai, į kuriuos atsižvelgiama sprendžiant ne tai, ar maistas yra saugus, bet, atvirkščiai, tai, ar maistas yra nesaugus. Pagal reglamento (EB) Nr. 178/2002 14 straipsnio 2 dalį maistas laikomas nesaugiu, jeigu jis kengia sveikatai arba netinka vartoti. Pagal reglamento (EB) Nr. 178/2002 14 straipsnio 3 dalį nustatant, ar maistas yra nesaugus, atsižvelgiama ne tik į įprastas sąlygas, kuriomis vartotojas ši maistą vartoja, ir į jo vartojimo sąlygas kiekviename maisto gamybos, perdirbimo bei paskirstymo etape, bet ir į vartotojui suteiktą informaciją apie tai, kad reikia vengti konkretaus maisto produkto ar produktų kategorijos neigiamo poveikio sveikatai, įskaitant informaciją etiketėje ir kitą vartotojo dažniausiai gaunamą informaciją. Tad, jeigu tam tikrais atvejais nepateikiama esminė informacija apie maisto vartojimą arba pateikta informacija netinkama, maistas dėl to gali tapti nesaugus.⁵²⁸ Maisto produktas ar maisto sudedamoji dalis gali kelti pavojų konkrečios grupės vartotojų sveikatai, jeigu privaloma informacija apie tą maisto produktą ar vieną iš jo sudedamųjų dalių nebuvo veiksmingai pateikta.⁵²⁹ Pavyzdžiui, pagal reglamento (EB) Nr. 178/2002 14 straipsnio 4 dalies c punktą nustatant, ar maistas kenkia sveikatai, atsižvelgiama į ypatingą tam tikros vartotojų grupės jautrumą, kai maisto produktas yra skirtas būtent tai grupei. Taigi, tarkim, ant maisto produkto paženklinta, kad jis skirtas tam tikrai vartotojų grupei, tačiau tai grupei be kita ko negalima vartoti maisto, kurio sudėtyje yra riešutų. Jei vis dėlto tokio produkto sudėtyje būtų riešutų ir jie nebūtų nurodyti pateikiant sudedamųjų dalių sąrašą, tai toks maisto produktas turėtų būti laikomas nesaugiu.

Literatūroje taip pat keliamas klausimas, ar galima maisto produktą laikyti nesaugiu ir tuo atveju, jei minėtame maiste dėl kryžminės taršos būtų riešutų, o informacija apie tai būtų nepateikta, pavyzdžiui, nurodant, kad maisto produkte „gali būti riešutų pėdsakų“, nepaisant to, kad teisės aktuose nėra įtvirtinto privalomo tokios informacijos pateikimo reikalavimo ir ją maisto tvarkymo subjektai teikia savanoriškai.⁵³⁰ Tiek direktyva 2000/13/

527 Krell, K., *supra* note 71, p. 159.

528 Reglamento (EB) Nr. 178/2002 dėl bendrųjų maistui skirtų teisės aktų 11, 12, 14, 17, 18, 19 ir 20 straipsnių įgyvendinimo vadovas, *supra* note 507.

529 *Ibid.*

530 Jagow, C. von. Warnhinweise als Kennzeichnungselement. *Verbraucherschutz durch Information im Lebensmittelrecht*. Bayreuth: P. C. O., 2010, p. 117; Pape, S. B. „May Contain“ Labelling: Adequate Consumer Warning or Unnecessarily Defensive Manufacturer Behaviour? *Journal of Consumer Policy*. 2009, 32: 166.

EB numatė⁵³¹, tiek reglamentas (ES) Nr. 1169/2011⁵³² numato privalomą alergenu nurodymą tik tais atvejais, kai jie sąmoningai įdedami į maisto produktą kaip sudedamoji dalis, be to, direktyva 2000/13/EB – tik apie fasuotus maisto produktus, o reglamentas (ES) Nr. 1169/2011 – jau tiek apie fasuotus, tiek apie nefasuotus maisto produktus. Tad pozicija pateikti minėtus išpėjimus grindžiama tuo, kad alergiškam žmogui tokio teiginio nebuvimas gali turėti milžiniškų neigiamų pasekmių.⁵³³ Žinoma, kyla pavojus, kad tokie užrašai gali atsirasti vos ne ant kiekvieno kepinio,⁵³⁴ ir iš jų nebus jokios naudos, kita vertus, jie įspėja alergišką vartotoją, kad jis ieškotų maisto produktų, ant kurių minėto pobūdžio užrašų nėra ir todėl jie parduodami kaip maisto produktai be alergenų.⁵³⁵

Vis dėlto, jei ant maisto produkto nebūtų nurodyta, kad jis skirtas konkrečiu organizmo jautrumu pasižyminčiai grupei, tai faktas, kad jis gali būti kenksmingas tai grupei, automatiškai nereiškia, kad tas produktas yra kenksmingas, taigi ir nesaugus, tačiau tik tuo atveju, jei privaloma informacija pateikta tinkamai.⁵³⁶

Antra, maisto tvarkymo subjektai privalo užtikrinti maisto produktų atsekamumą, t. y. turi užtikrinti galimybę visuose maisto grandinės etapuose nustatyti kiekvieną subjektą, pateikusių jiems maisto produktus, ir galimybę nustatyti subjektus, kuriems pateikti jų maisto produktai. Pagal reglamento (EB) Nr. 178/2002 18 straipsnį šiai pareigai vykdyti maisto tvarkymo subjektai įpareigojami turėti tam skirtas sistemas bei taikyti procedūras, kad kompetentingų institucijų prašymu galėtų pateikti joms minėtą informaciją, iš kurios būtų aišku, kas yra tiesioginis (-iai) produktų tiekėjas (-ai) ir tiesioginis (-iai) jų pirkėjas (-ai), taip pat būtų galima nustatyti „tiekėjo ir produkto“ sąsają bei „pirkėjo ir produkto“ (išskyrus atvejus, kai pirkėjas yra galutinis vartotojas) sąsają.⁵³⁷

Trečia, kai maisto produktas jau pateiktas rinkai, o maisto tvarkymo subjektas mano ar turi pagrindo manyti, kad maisto produktas neatitinka maisto saugos reikalavimų (t. y. reglamento (EB) Nr. 178/2002 14 straipsnio), jis turi pareigą priklausomai nuo situacijos pašalinti produktą iš rinkos ir pranešti apie tai kompetentingoms institucijoms (atkreipiant dėmesį į tai, kad reglamento (EB) Nr. 178/2002 19 straipsnio 3 dalyje nustatomas griežtesnis reikalavimas pranešti kompetentingoms institucijoms apie į rinką pateiktą ga-

531 Direktyvos 2000/13/EB IIIa priedas. Vis dėlto, pastebėtina, kad priėmus direktyvą 2000/13/EB atskiras alergenų ženklavimas nebuvo numatytas, jie atspindėjo nebent sudėtyje, ir tai nebūtinai visi. Todėl 2003 metais priimta Europos Parlamento ir Tarybos 2003 m. lapkričio 10 d. direktyva 2003/89/EB, iš dalies keičianti direktyvą 2000/13/EB dėl maisto produktuose esančių sudedamųjų dalių nurodymo (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 7 tomas, p. 661), kurioje buvo pateikta 12 alergenų, kurie turėjo būti ženklavami maisto produktų etiketėse. Komisijos 2006 m. gruodžio 22 d. direktyva 2006/142/EB, iš dalies keičiančia Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2000/13/EB IIIa priedą, kuriame pateiktas sudedamųjų dalių, kurios bet koku atveju turi būti nurodytos maisto produktų etiketėse, sąrašas (OL 2006 L 368, p. 110), į tą sąrašą įtraukti dar du alergenai.

532 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 9 straipsnio 1 dalies c punktas ir II priedas.

533 Jagow, C. von., *supra* note 530, p. 117.

534 Tokiu būdu maisto tvarkymo subjektas gali norėti tiesiog apsidrausti dėl atsargumo, kad išvengtų atsakomybės, perkeldamas ją vartotojui.

535 Voit, W. Haftungsrechtliche Folgen fehlerhafter Allergen Kennzeichnung. *Lebensmittel und Recht*. 2006, 5: 125.

536 Reglamento (EB) Nr. 178/2002 dėl bendrųjų maistui skirtų teisės aktų 11, 12, 14, 17, 18, 19 ir 20 straipsnių įgyvendinimo vadovas, *supra* note 507.

537 *Ibid.*

limai kenksmingą sveikatai maisto produktą nesiejant jo su pašalinimu iš rinkos), informuoti vartotojus apie pašalinimo priežastis, taip pat prirėkus atsiimti iš vartotojų jiems jau pateiktus maisto produktus, jei kitų priemonių nepakanka aukštam sveikatos apsaugos lygiui užtikrinti (reglamento (EB) Nr. 178/2002 19 straipsnio 1 dalis).

Ketvirta, maisto tvarkymo subjektai turi pareigą bendradarbiauti tiek tarpusavy (reglamento (EB) Nr. 178/2002 19 straipsnio 2 dalis), tiek su kompetentingomis institucijomis (reglamento (EB) Nr. 178/2002 19 straipsnio 4 dalis).

Penkta, nors reglamento (EB) Nr. 178/2002 17 straipsnio 1 dalis iš esmės skirta nustatyti maisto tvarkymo subjektų atsakomybę, tačiau joje kartu įtvirtinta ir bendroji pareiga aktyviai dalyvauti įgyvendinant maistui skirtų teisės aktų reikalavimus, tikrinant, ar tokių reikalavimų yra laikomasi.⁵³⁸ Galiausiai pastaroji pareiga glaudžiai susijusi su bendruoju reglamento (EB) Nr. 852/2004 reikalavimu visuose maisto grandinės etapuose taikyti bendras rizikos veiksnių analizės ir svarbiųjų valdymo taškų (RVASVT) principais pagrįstas procedūras (reglamento (EB) Nr. 852/2004 1 straipsnio 1 dalies d punktas).⁵³⁹ Beje, jos turi pasitarnauti ir tais aptartais galimos kryžminės alergenų taršos atvejais: jei maisto tvarkymo subjektas neįvertino rizikos ir dėl to maisto produkte atsirado alergenų, nors tokia informacija su maisto produktu nepateikta, iš principo galima būtų manyti, kad maisto tvarkymo subjektas neįvykdė savo rūpestingumo pareigos.

Atkreiptinas dėmesys, kad tos pareigos išvardytos pačia bendriausia prasme, tad jų turinys ir apimtis priklausytų nuo konkretaus tiekiamo rinkai produkto, nuo maisto grandinės etapo, nuo maisto tvarkymo subjekto vykdomos veiklos apimties ir pan.⁵⁴⁰ Taip pat svarbu, koks konkrečiai teisinis reguliavimas taikytinas konkrečioje situacijoje: ar gali būti pritaikytos konkrečios teisės normos, ar reikėtų remtis bendraisiais principais. Tad tai, koks bus atitinkamo maisto tvarkymo subjekto rūpestingumo pareigos turinys ir apimtis, reikėtų spręsti kiekvienu konkrečiu atveju. Kaip nurodoma vokiškoje teisės mokslo literatūroje cituojant teismų praktiką, kiekvieno verslo grandinės dalyvio rūpestingumo pareigai keliami aukščiausi reikalavimai.⁵⁴¹ Vis dėlto gamintojui ir importuotojui turėtų būti taikomi griežtesni standartai nei maisto tvarkymo subjektui, vykdančiam didmeninę maisto produktų prekybą; kiek mažiau turėtų būti reikalaujama ir iš mažmenine maisto produktų prekyba užsiimančio maisto tvarkymo subjekto.⁵⁴²

Taigi iki 2014 m. gruodžio 13 d. taikytinuose teisės aktuose sprendžiant atsakomybės už informacijos apie maistą teikimą klausimus ir pasitelkiant rūpestingumo pareigos kriterijų, kuris tokiu atveju turi didelės reikšmės, reikia vadovautis bendraisiais principais, sistemškai aiškinant teisės aktų nuostatas. Reglamente (ES) Nr. 1169/2011 maisto tvar-

538 Taip pat žr. Reglamento (EB) Nr. 178/2002 dėl bendrųjų maistui skirtų teisės aktų 11, 12, 14, 17, 18, 19 ir 20 straipsnių įgyvendinimo vadovą, *supra* note 507.

539 Taip pat žr. *Pagrindiniai maisto ir pašarų verslo vykdytojų įsipareigojimai* [interaktyvus]. Sveikatos ir vartotojų apsaugos generalinis direktoratas [žiūrėta 2014-07-13]. <http://ec.europa.eu/food/food/foodlaw/responsibilities/obligations_lt.pdf>.

540 Šamulevičiūtė, A., *Atsakomybė maisto teisėje: tinkamo subjekto ir jo rūpestingumo pareigos nustatymo problema*, *supra* note 32, p. 197.

541 Krell, K., *supra* note 71, p. 168.

542 Rützler, H. *Lebensmittelrechts – Handbuch*. Gesamtedaktion Streinz, R. München: C. H. Beck, 2008. II 57.

kymo subjektų atsakomybės pasidalijimo ir jų rūpestingumo pareigos apimties aspektai reglamentuoti konkrečiau.

Atsižvelgiant į tai, minėtieji aspektai plačiau analizuotini reglamento (ES) Nr. 1169/2011 nuostatų kontekste.

4.1.2. Atsakomybė už informacijos apie maistą teikimą vartotojams nuo 2014 m. gruodžio 13 d.

Reaguojant į susiklosčiusią situaciją dėl bendrųjų atsakomybės nuostatų Europos Sąjungos maisto teisėje taikymo problematiškumo, sprendžiant atsakomybės ženklinimo srityje klausimą, iškilusį, kaip jau analizuota, Europos Sąjungos Teisingumo Teismo nagrinėtoje *Lidl Italia* byloje, atsakomybės už informacijos apie maistą teikimą vartotojams pasidalijimo klausimus mėginama spręsti reglamente (ES) Nr. 1169/2011, šioms klausimams jame skiriant atskirą 8 straipsnį „Atsakomybė“. Pagal reglamento (ES) Nr. 1169/2011 preambulės 21 konstatuojamąją dalį patikslinti, kokia atsakomybė tenka maisto tvarkymo subjektams informacijos apie maistą srityje, tikslinga siekiant, kad šios taisyklės dėl maisto tvarkymo subjektų atsakomybės nebūtų išdėstytos skirtinguose teisės aktuose. Tačiau manytina, kad teisės akto leidėjo tikslas įtvirtinant minėtas taisykles buvo siekis ne tik išvengti teisinio reglamentavimo fragmentiškumo, bet ir suteikti teisinio aiškumo maisto tvarkymo subjektams nustatant jų pareigas minėtoje srityje.⁵⁴³ Dar svarstant pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams⁵⁴⁴ buvo pažymėta, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas *Lidl Italia* byloje parodė, kad maisto tvarkymo subjektai, prekiaujantys maisto produktais, vadovaudamiesi galiojančiais teisės aktais, neturi pakankamai teisinio apibrėžtumo, o, norint tokių užtikrinti, būtina vienareikšmiškai nustatyti jų pareigas.⁵⁴⁵ Taip pat pažymėta, kad siekiama numatyti, kad maisto tvarkymo subjektai nebūtų baudžiami dėl tokių aplinkybių, kurios nepriklauso jų kompetencijos ir (arba) įtakos sričiai.⁵⁴⁶

4.1.2.1. Bendroji taisyklė

Pagal reglamento (ES) Nr. 1169/2011 8 straipsnio 1 dalį už informacijos apie maistą teikimą yra atsakingas tas maisto tvarkymo subjektas, kurio pavarde ar įmonės pavadinimu prekiaujama maisto produktu, arba, jei tas maisto tvarkymo subjektas nėra įsisteigęs Europos Sąjungoje, importuotojas į Europos Sąjungos rinką. Sistemaiškai aiškinant reglamento (ES) Nr. 1169/2011 nuostatas, maisto tvarkymo subjektu, kurio pavarde ar įmonės pavadinimu prekiaujama maisto produktu, t. y. atsakingu maisto tvarkymo subjektu, laikomas tas, kurio pavadinimas ar įmonės pavadinimas ir adresas kaip privalomi duomenys⁵⁴⁷ nurodomi etiketėje, kitoje kartu su maisto produktu pateikiamoje medžiago-

543 Šamulevičiūtė, A., *Atsakomybė maisto teisėje: tinkamo subjekto ir jo rūpestingumo pareigos nustatymo problema*, supra note 32, p. 194.

544 Pasiūlymas COM(2008) 40, supra note 55.

545 Pranešimas dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams A7-0109/2010, supra note 218.

546 *Ibid.*

547 Žr. reglamento (ES) Nr. 1169/2011 9 straipsnio 1 dalies h punktą.

je ar kitomis priemonėmis.⁵⁴⁸ Nors dažniausiai tokiu būdu nurodomas maisto produkto gamintojas, tačiau minėtos nuostatos neįpareigoja nurodyti būtent jį. Iš reglamento (ES) Nr. 1169/2011 8 straipsnio 1 dalies nuostatos aiškus tik vienas atsakingo maisto tvarkymo subjekto požymis – jis turi būti įsisteigęs Europos Sąjungoje.⁵⁴⁹ Vadinasi, tie maisto tvarkymo subjektai, kurie įsisteigę ne Europos Sąjungoje, nepriklausomai nuo to, ar turėjo įtakos maisto produktui (gamino, pakavo, paskirstė ir pan.), pagal reglamento (ES) Nr. 1169/2011 9 straipsnyje pateiktą privalomų nurodyti duomenų sąrašą neprivalo būti nurodyti su maisto produktu. Tad tokių maisto tvarkymo subjektų pavadinimo ar įmonės pavadinimo ir adreso pateikimas ne tik kad neišpildys reglamento (ES) Nr. 1169/2011 9 straipsnio 1 dalies h punkto reikalavimo privalomai nurodyti atsakingą maisto tvarkymo subjektą, bet toks maisto tvarkymo subjektas ir negalės būti laikomas atsakingu už informacijos apie maistą teikimą vartotojams.⁵⁵⁰ Vis dėlto, jei su maisto produktu pateikiamas Europos Sąjungoje neįsisteigusio maisto tvarkymo subjekto pavadinimas ar įmonės pavadinimas ir adresas, tai, vadovaujantis reglamento (ES) Nr. 1169/2011 9 straipsnio 1 dalies h punktu, kartu turėtų būti nurodytas ir importuotojas į Europos Sąjungos rinką, nes tokiu atveju būtent pastarajam tektų atsakomybė už informacijos apie maistą teikimą vartotojams. Atkreiptinas dėmesys, kad iš reglamento (ES) Nr. 1169/2011 8 straipsnio 1 dalies formuluotės išplaukia, kad importuotojui nėra taikomas įsisteigimo Europos Sąjungoje reikalavimas.

Kita vertus, analizuojant minėtas reglamento (ES) Nr. 1169/2011 nuostatas, kyla dar kai kurie svarbūs klausimai: ar reglamento (ES) Nr. 1169/2011 9 straipsnio 1 dalies h punktas apskritai nedraudžia su maisto produktu pateikti kelių maisto tvarkymo subjektų pavadinimų ar įmonių pavadinimų ir adresų; jei nedraudžia, tai kuris maisto tvarkymo subjektas bus laikomas atsakingu, jei bus pateikti keli Europos Sąjungoje įsisteigę maisto tvarkymo subjektai, pavyzdžiui, tiek gamintojas, tiek platintojas.⁵⁵¹ Matyt, tokiu atveju priklausytų nuo taikytinos atsakomybės rūšies ir jos sąlygų, kurias nustato Europos Sąjungos valstybių narių nacionalinė teisė, nuo kiekvieno maisto tvarkymo subjekto pareigų jo kontroliuojamame maisto tvarkymo etape, taip pat, jei aktualu ir jei yra, nuo maisto tvarkymo subjektų tarpusavio susitarimų.

Atsižvelgiant į tai, kad reglamento (ES) Nr. 1169/2011 8 straipsnio 1 dalis dažniausiai taikoma gamintojams, kurie neišvengiamai daro didžiausią įtaką maisto produktui ir paprastai gamintojo pavadinimas ir adresas pateikiamas su maisto produktu, pažymėtina, kad vieni aukščiausių rūpestingumo standartų yra taikomi būtent maisto produktų gamintojui.⁵⁵² Gaminant maisto produktus būtina imtis visų įmanomų atsargumo priemonių jų saugai užtikrinti: pradedant prekių priėmimu, baigiant galutinio maisto produkto

548 Žr. reglamento (ES) Nr. 1169/2011 2 straipsnio 2 dalies a punktą.

549 Hagenmeyer, M., *supra* note 62, p. 92.

550 *Ibid.*

551 Jei būtų nurodyta vienas Europos Sąjungoje įsisteigęs maisto tvarkymo subjektas, o kitas – ne Europos Sąjungoje įsisteigęs maisto tvarkymo subjektas, tai klausimas neturėtų prasmės, nes atsakingu gali būti laikomas tik Europos Sąjungoje įsisteigęs maisto tvarkymo subjektas, išskyrus importuotojus į Europos Sąjungą, kuriems šis įsisteigimo Europos Sąjungoje reikalavimas netaikomas.

552 Šamulevičiūtė, A., *Atsakomybė maisto teisėje: tinkamo subjekto ir jo rūpestingumo pareigos nustatymo problema*, *supra* note 32, p. 198.

pateikimu rinkai.⁵⁵³ Gamintojas privalo būti maksimaliai atidus, kad jo gaminamas maisto produktas atitiktų visus jam keliamus maisto produktus reglamentuojančių įstatymų reikalavimus: jis, kaip profesionalas, privalo aktyviai domėtis teisinio reguliavimo maisto saugos srityje aktualijomis ir pokyčiais, taip pat mokslo pažanga ir technikos naujovėmis.⁵⁵⁴ Galiausiai, gamintojas privalo turėti visą informaciją, kuri leistų užtikrinti, kad galutiniam vartotojui su maisto produktu bus pateikta visa privaloma ir tiksli informacija apie maistą, tiek tais atvejais, kai jis pats tiekia maisto produktus galutiniam vartotojui, tiek tada, kai juos perduoda kitam maisto tvarkymo subjektui, kuris juos pateiks galutiniam vartotojui. Atkreiptinas dėmesys tik į tai, kad antrajam atvejui, kai gamintojas maisto produktus perduoda kitam maisto tvarkymo subjektui (etape iki parduodant galutiniam vartotojui), nustatyta speciali informacijos apie maistą pateikimo tvarka.⁵⁵⁵

Ne ką mažesnis vaidmuo tenka maisto tvarkymo subjektui, importuojančiam maisto produktus į Europos Sąjungos rinką. Atsižvelgiant į tai, kad jis nedalyvauja gamybos ar kitame tiesioginėje įtakoje maisto produktui turinčiame procese, o privalo užtikrinti, kad Europos Sąjungos rinkai būtų pateikti tik saugūs ir teisės aktų reikalavimus atitinkantys maisto produktai, manytina, jis turi būti dar atidesnis.⁵⁵⁶ Juk, pavyzdžiui, gamintojas, asmeniškai ar pasitelkdamas tam tikras sistemas ir procedūras, iš principo kontroliuoja visus savo gaminamus maisto produktus ar jų pakuotes, o importuotojui tai būtų itin sunkus uždavinys.⁵⁵⁷ Vis dėlto tai nepaneigia aukštų rūpestingumo standartų taikymo importuotojui: juk jis importuoja ne Europos Sąjungos valstybėse narėse pagamintus maisto produktus. Manytina, kad importuotojui neužtenka tik išoriškai apžiūrėti maisto produktus, jis turėtų atlikti ir reikalingus tyrimus, kad įsitikintų, kad maisto produktai atitinka Europos Sąjungoje nustatytus kriterijus.⁵⁵⁸ Jei teisės aktais nėra nustatyta, kiek ir kokių tyrimų atitinkamiems maisto produktams reikia atlikti, jų skaičius turėtų būti reprezentatyvus ir parinktas atsižvelgiant į kiekvieną konkretų atvejį priklausomai nuo maisto produktų savybių, jų kiekio ir pan.⁵⁵⁹ Tokiais tyrimais nustatytas, kad maistas nesaugus, būtina turėti omenyje reglamento (EB) Nr. 178/2002 14 straipsnio 6 dalį, pagal kurią, jei nesaugus maistas sudaro tos pačios klasės arba to paties aprašo maisto partijos, siuntos ar krovinio dalį, daroma prielaida, kad visas tą partiją, siuntą ar krovinį sudarantis maistas yra nesaugus, nebent po išsamaus įvertinimo nebūtų rasta įrodymų, kad likusioji partijos, siuntos ar krovinio dalis yra saugi.

Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 8 straipsnio 1 dalyje atsakingam už informacijos apie maistą teikimą maisto tvarkymo subjektui nustatyta atsakomybė konkretnama to paties straipsnio 2 dalyje nurodant, kad maisto tvarkymo subjektas, atsakingas už informacijos apie maistą teikimą, užtikrina, kad būtų teikiama tiksli informacija apie maistą pagal taikomus informaciją apie maistą reglamentuojančius teisės aktus ir atitinkamų nacionalinių nuostatų reikalavimus.

553 Šamulevičiūtė, A., *Atsakomybė maisto teisėje: tinkamo subjekto ir jo rūpestingumo pareigos nustatymo problema*, supra note 32, p. 198.

554 *Ibid.*

555 Žr. reglamento (ES) Nr. 1169/2011 8 straipsnio 6-8 dalis.

556 Šamulevičiūtė, A., *op. cit.*

557 *Ibid.*

558 *Ibid.*

559 *Ibid.*

Paminėtina ir reglamento (ES) Nr. 1169/2011 8 straipsnio 5 dalis, pagal kurią maisto tvarkymo subjektai savo kontroliuojamose įmonėse užtikrina, kad būtų laikomasi jų veiklai taikomų informaciją apie maistą reglamentuojančių teisės aktų ir atitinkamų nacionalinių nuostatų reikalavimų, ir tikrina, ar laikomasi tokių reikalavimų. Tokia nuostata iš esmės yra ne kas kita, kaip reglamento (EB) Nr. 178/2002 17 straipsnio 1 dalies atkartojimas,⁵⁶⁰ nes informaciją apie maistą reglamentuojantys teisės aktai patenka į maisto produktus reglamentuojančių įstatymų sąvoką, apibrėžtą reglamento (EB) Nr. 178/2002 3 straipsnio 1 punkte. Įdomu tai, kad informacijos apie maistą teikimo vartotojams srityje jau ir lietuviškame reglamento (ES) Nr. 1169/2011 variante nurodoma, kad maisto tvarkymo subjektai yra atsakingi tik už savo kontroliuojamas įmones ir, be to, tik už jų veiklai taikomų informaciją apie maistą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų laikymąsi.

4.1.2.2. Maisto tvarkymo subjektų, nedarančių poveikio informacijai apie maistą, atsakomybė

Tai, kad atsakingu maisto tvarkymo subjektu laikomas tas, kurio pavadinimas ar įmonės pavadinimas ir adresas nurodytas etiketėje, kitoje kartu su maisto produktu pateikiamoje medžiagoje ar kitomis priemonėmis, savaime nepanaikina kitų maisto tvarkymo subjektų, vienaip ar kitaip susijusių su maisto produktu kuriame nors jo tvarkymo etape, atsakomybės apskritai. Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 8 straipsnio 3 dalyje reglamentuota tų maisto tvarkymo subjektų, kurie nedaro poveikio informacijai apie maistą, atsakomybė. Vadovaujantis minėta reglamento (ES) Nr. 1169/2011 8 straipsnio 3 dalimi, tie maisto tvarkymo subjektai turi pareigą netiekti tokių „maisto produktų, kurie, kaip jie, *remdamiesi turima profesine informacija, žino arba kaip jie preziumuoja* (pasviruoju šriftu pažymėta autorės), neatitinka taikomų informaciją apie maistą reglamentuojančių teisės aktų ir atitinkamų nacionalinių nuostatų reikalavimų“. Minėta nuostata iš principo taikytina daugiausia maisto tvarkymo subjektams, vykdančioms mažmeninę maisto produktų prekybos veiklą, kadangi gamintojai, pakuotojai ar išpilstytojai dažniausiai savo veikla turi įtakos ir informacijai apie maistą,⁵⁶¹ nes dėl savo veiklos dažniausiai jie turi įtakos ir pačiam maisto produktui, o tai suteikia maisto tvarkymo subjektui ir tam tikrų žinių apie tą produktą. Vis dėlto, nepaisant to, maisto tvarkymo subjektas turi įtakos maisto produktui ar ne, reikia įvertinti, ar jis daro poveikį informacijai apie maistą. Tačiau tie maisto tvarkymo subjektai, kurie nedaro poveikio informacijai apie maistą, nėra atsakingi už patį informacijos apie maistą teikimą, todėl galėtų būti baudžiami ne už netikslios informacijos apie maistą pateikimą, o už pareigos netiekti maisto produktų, neatitinkančių taikomų informaciją apie maistą reglamentuojančių teisės aktų ir atitinkamų nacionalinių nuostatų reikalavimų, nevykdymą (kai jie apie tai žino arba preziumuoja).⁵⁶²

Be to, tikslinga prisiminti generalinės advokatės išvadoje, pateiktoje *Lidl Italia* byloje dar iki reglamento (ES) Nr. 1169/2011, nurodytą poziciją, kad faktą, ar maisto tvarkymo subjektas turėjo galimybę patikrinti, kad etiketėje nurodyta informacija yra teisinga, turi nustatyti nacionalinis teismas, taip pat ir faktus, ar maisto tvarkymo subjektas, remdama-

560 Taip pat žr. Hagenmeyer, M., *supra* note 62, p. 94.

561 *Ibid.*, p. 92.

562 Šamulevičiūtė, A., *Atsakomybė maisto teisėje: tinkamo subjekto ir jo rūpestingumo pareigos nustatymo problema*, *supra* note 32, p. 195.

sis turima profesine informacija, žino arba preziumuoja informacijos neatitikimą reikalavimams, ir tai galėtų būti atsakomybės už informacijos apie maistą teikimo vartotojams pažeidimus sąlyga.⁵⁶³ Taigi įtvirtinant maisto tvarkymo subjektams skirtingos apimties pareigas informacijos apie maistą teikimo vartotojams srityje atsižvelgta ir į *Lidl Italia* bylos aplinkybes ir išsakytus argumentus.

Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad, reglamentuojant maisto tvarkymo subjektų, nedarančių poveikio informacijai apie maistą, atsakomybę, nustatyta, kad jie netiekia neatitinkančių reikalavimų maisto produktų tada, *kai jie, remdamiesi turima profesine informacija, žino arba kai jie preziumuoja tuos neatitikimus*. Vis dėlto įvedus tokias naujas sąvokas, kaip turima profesinė informacija, žinojimas ar preziumavimas, jų turinys nėra atskleidžiamas.⁵⁶⁴ Todėl kyla klausimai, kada maisto tvarkymo subjektas turi žinoti ar kokioms aplinkybėms esant jis turi preziumuoti, kad maisto produktai neatitinka informacijos apie maistą teikimo vartotojams reikalavimų, ar jis turi būti visiškai atidus ir kaip profesionalas gali turėti ar gali gauti visą reikalingą informaciją ir ar visą laiką turi imtis aktyvių veiksmų, taip pat ar pakanka įtarimo dėl neatitikimų minėtai pareigai vykdyti.⁵⁶⁵

Abejonių nekelia tie akivaizdūs atvejai, kai, pavyzdžiui, ant produkto parašyta, kad tai nevalytas cukrus, o jis akivaizdžiai baltas, arba etiketėje nurodyta, kad produkto svoris 1 kg, nors iš tiesų gana lengva pastebėti, kad jis tesveria 0,5 kg, tad maisto tvarkymo subjektas, parduodantis tokius produktus,⁵⁶⁶ tikrai bus atsakingas, net jei produktai parduodami ne jo pavarde ar įmonės pavadinimu⁵⁶⁷. Vis dėlto ne už tai, kad pateikta netiksli informacija, o už tai, kad apie tai žinojo ir nepaisė reikalavimo netiekti tokio produkto rinkai.⁵⁶⁸ Taigi iš principo tais nesudėtingais atvejais maisto tvarkymo subjektas, vykdamas mažmeninę maisto produktų prekybą, galėtų pasitikėti tiekimo momentu gaunamų prekių tinkamumu, jei nepastebi kokių nors akivaizdžių trūkumų.⁵⁶⁹ Žinoma, vykdydamas savo veiklą, jis turi ir toliau atlikti išorinę maisto produktų kontrolę: tikrinti maisto produktus tiek, kiek galima pamatyti jų trūkumus išoriškai (ar nepažeistos pakuotės, jei pakuotės permatomos – ar produktas išoriškai atrodo nepakitęs, nesugedęs) iki jų tinkamumo vartoti termino pabaigos.⁵⁷⁰ Jei mažmenininkas pastebėtų, kad dar nepasibaigus tinkamumo vartoti terminui maisto produktas neatitinka gamintojo deklaruojamos kokybės, jis taip pat turėtų nebetiekti tokio maisto produkto, nes būtų akivaizdu, kad gamintojo pateikta informacija apie maistą, t. y. apie tinkamumo vartoti terminą, yra klaidinanti.

563 Šamulevičiūtė, A., *Atsakomybė maisto teisėje: tinkamo subjekto ir jo rūpestingumo pareigos nustatymo problema*, *supra* note 32, p. 207; Generalinės advokatės Ch. Stix-Hackl išvada, pateikta 2006 m. rugėjo 12 d. byloje C-315/05 *Lidl Italia Srl prieš Comune di Arcole (VR)*, *supra* note 505.

564 Šamulevičiūtė, A., *Informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisiniai aspektai*, *supra* note 32, p. 207.

565 *Ibid.*

566 T. y. tas maisto tvarkymo subjektas, kuris nedarė poveikio informacijai apie maistą.

567 Dévényi, P., *supra* note 57, p. 213.

568 Šamulevičiūtė, A., *Atsakomybė maisto teisėje: tinkamo subjekto ir jo rūpestingumo pareigos nustatymo problema*, *op. cit.*, p. 199.

569 Rützler, H., *supra* note 542, II 58a.

570 Pasibaigus tinkamumo vartoti terminui produktai turi būti privalomai išimti iš prekybos, nors išoriškai ir neatrodo netinkami vartoti. Šamulevičiūtė, A., *Atsakomybė maisto teisėje: tinkamo subjekto ir jo rūpestingumo pareigos nustatymo problema*, *op. cit.*, p. 198–199.

Sudėtingiau yra tais atvejais, kai reglamento (ES) Nr. 1169/2011 8 straipsnio 3 dalis įpareigoja maisto tvarkymo subjektus netiekti maisto produktų, kai jie neatitikimus informacijos apie maistą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimams *preziumuoja*. Komentuojant minėtą nuostatą mokslinėje literatūroje nurodoma, kad tai reiškia, kad minėtai pareigai vykdyti pakanka pagrįsto įtarimo, kad maisto produktas neatitinka informaciją apie maistą reglamentuojančių teisės aktų.⁵⁷¹ Neabejotinai kyla klausimas, kada tas įtarimas gali būti laikomas pagrįstu. Kad ir prisimenant situaciją, analizuotą *Lidl Italia* byloje: ar platintojui turėjo ir ar galėjo kilti įtarimas, kad alkoholio koncentracija neatitinka nurodytos etiketėje; ar būtų pagrįstas toks įtarimas.⁵⁷² Jei būtų vertinama vadovaujantis iki 2014 m. gruodžio 13 d. galiojusiais informaciją apie maistą reglamentuojančiais teisės aktais, tai nuostatų dėl to net nebuvo įtvirtinta, o *Lidl Italia* byloje buvo sprendžiamas atsakomybės už ženklavimo pažeidimus klausimas. Tačiau nuo 2014 m. gruodžio 13 d., pradėjus taikyti reglamentą (ES) Nr. 1169/2011, tokias situacijas reikės vertinti ir vadovaujantis minėto reglamento 8 straipsnio 3 dalimi, pagal kurią, kaip jau minėta, vertintinas pareigos netiekti maisto produktų, neatitinkančių informacijos apie maistą teikimo reikalavimų, vykdymas.

Paminėtinas dar vienas pavyzdys: tarkim, gamintojas pateikia Lietuvoje veiklą vykdančiam mažmenininkui maisto produktą, paženklintą užrašu „Be E621“.⁵⁷³ Atsižvelgiant į šalyje kilusį šurmulį ir galiausiai nusistovėjusią poziciją dėl tokio pobūdžio nuorodų pateikimo ant maisto produktų, kad vis dėlto maisto produkte neturėtų būti net ir galimai natūraliai susidarancio etiketėje nurodomo kaip nesancio maisto priedo, mažmenininkui kaip profesionalui tikrai turėtų kilti įtarimas, ar gamintojas nurodo teisingą informaciją.⁵⁷⁴ Tada kyla dar vienas klausimas, ar kilus tokiam įtarimui mažmenininkas turi pareigą atlikti kokius nors tyrimus: juk jis gauna ne vieną produktą ir ne iš vieno gamintojo, tad kiekvieną kartą atliekami tyrimai pareikalautų nemažų išlaidų.⁵⁷⁵ Manytina, kad tuos tyrimus prieš pateikdamas tokią informaciją ant maisto produkto etiketės turi būti atlikęs pats gamintojas.⁵⁷⁶ Vėlgi klausimas, kokia turėtų būti gamintojo atliekamų tyrimų apimtis: ar užtenka atlikti laboratorinius tyrimus pirmą kartą išleidžiant maisto produktą į rinką ir galima tikėtis, kad toliau gaminant šiuos maisto produktus pagal patvirtintas receptūras jie atitiks etiketėje pateiktą užrašą „Be E621“.⁵⁷⁷ Maisto tvarkymo subjektai turi jiems teisės aktuose nustatytą pareigą su kiekvienu maisto produktu teikti teisės aktų reikalavimus atitinkančią informaciją apie juos,⁵⁷⁸ ir atsakomybę už tai, kaip ir už visų kitų maisto produktus reglamentuojančių įstatymų laikymąsi, tenka pačiam maisto tvarkymo subjek-

571 Hagenmeyer, M., *supra* note 62, p. 93.

572 Šamulevičiūtė, A., *Atsakomybė maisto teisėje: tinkamo subjekto ir jo rūpestingumo pareigos nustatymo problema*, *supra* note 32, p. 199.

573 *Ibid.*

574 *Ibid.*

575 *Ibid.*

576 *Ibid.*

577 *Ibid.*

578 Žr., pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos maisto įstatymo 5 straipsnį, pagal kurį vartotojams turi būti teikiama teisinga informacija apie maistą; taip pat reglamento (ES) Nr. 1169/2011 6 straipsnį, pagal kurį su kiekvienu galutiniam vartotojui ar viešojo maitinimo įstaigoms tiekiamam maisto produktui teikiama informacija apie maistą.

tui.⁵⁷⁹ Taigi tokioj situacijoj kompetentingai institucijai iš tiesų gana sudėtinga nuspręsti, ar maisto tvarkymo subjektas buvo pakankamai atidus ir rūpestingas, tuo labiau kad nuostatoje daroma nuoroda į profesinę informaciją, tai reiškia, kad maisto tvarkymo subjektams minėtos nuostatos taikomos kaip savo srities profesionalams, išmanantiems savo sritį ir besidomintiems jos aktualijomis.⁵⁸⁰ Vis dėlto mažmenininkas tokioj situacijoj, manytina, savo rūpestingumo pareigą išpildys, jei, pavyzdžiui, kilus pagrįstam įtarimui dėl informacijos apie maistą atitikties teisės aktų reikalavimams, pareikalauš iš gamintojo atitikties faktą patvirtinančių įrodymų: jei tokių įrodymų gamintojas nepateiktų, mažmenininkas pagal naująsias nuostatas neturėtų tiekti tokių maisto produktų rinkai.⁵⁸¹

Tad, jei maisto tvarkymo subjektas tikrai atliko viską, kas jo galioje, kad maisto produkto atitiktis maisto produktus reglamentuojančių įstatymų reikalavimams būtų užtikrinta, t. y. įvykdė jam priskiriamą rūpestingumo pareigą, tai jis neturėtų būti traukiamas atsakomybėn.⁵⁸²

Beje, kaip minėta, tam tikrais atvejais netinkamai pateikus informaciją apie maistą, maisto produktas gali būti laikomas nesaugiu. Todėl, atsižvelgiant į tai, būtina pažymėti, kad reglamento (ES) Nr. 1169/2011 8 straipsnio nuostatos nesusilpnina įpareigojimų, numatytų reglamento (EB) Nr. 178/2002 19 straipsnyje, kuriuos turi vykdyti mažmenininkai.⁵⁸³ Nustačius, kad rinkai pateiktas nesaugus maisto produktas, pagal reglamento (EB) Nr. 178/2002 19 straipsnio 2 dalį maisto tvarkymo subjektas, atsakingas už mažmeninę prekybą arba paskirstymą, nesusijusią su pakavimu, ženkliniu etiketėmis, maisto sauga arba integralumu, savo veiklą pradeda maisto saugos reikalavimų neatitinkančių produktų pašalinimo iš rinkos procedūromis ir kartu su kitais prisideda prie maisto saugos: perduoda atitinkamą informaciją, būtiną norint atsekti maistą, padeda augintojams, perdirbėjams, gamintojams ir (arba) kompetentingoms institucijoms. Reglamento (EB) Nr. 178/2002 to paties straipsnio 4 dalyje numatyta visų maisto tvarkymo subjektų bendradarbiavimo su kompetentingomis institucijomis pareiga atliekant veiksmus, leidžiančius išvengti arba sumažinti pavojų, kurį kelia jų tiekiamas arba jau pateiktas maistas.

4.1.2.3. Atsakomybė už informacijos apie maistą pakeitimus

Pagal reglamento (ES) Nr. 1169/2011 8 straipsnio 4 dalį maisto tvarkymo subjektai savo kontroliuojamose įmonėse nekeičia informacijos, kuri pateikiama su maisto produktu, jei taip pakeitus informaciją galutinis vartotojas būtų suklaidintas arba kitu būdu sumažėtų galutinio vartotojo apsaugos lygis ir jo galimybės rinktis turint pakankamai informacijos. Kita vertus, draudimas klaidinti vartotojus jau įtvirtintas reglamento (ES) Nr. 1169/2011 7 straipsnio 1 dalyje, o galimybę rinktis turint pakankamai informacijos siekiama užtikrinti reglamento (ES) Nr. 1169/2011 9 straipsnio 1 dalyje įtvirtinant privalomų pateikti su maisto produktu duomenų sąrašą,⁵⁸⁴ taip pat, žinoma, ir kitą privalomą informaciją. Tad

579 Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 8 straipsnio 1 dalis.

580 Šamulevičiūtė, A., *Atsakomybė maisto teisėje: tinkamo subjekto ir jo rūpestingumo pareigos nustatymo problema*, *supra* note 32, p. 199.

581 *Ibid.*, p. 199-200.

582 *Ibid.*, p. 200.

583 Pranešimas dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams A7-0109/2010, *supra* note 218, 14 pakeitimas.

584 Taip pat žr. Hagenmeyer, M., *supra* note 62, p. 93.

draudimas keisti informaciją apie maistą, tik jei nesilaikoma išvardytų sąlygų, atrodytu perteklinis, nes, kaip minėta, tos sąlygos įtvirtintos ir kitose nuostatose. Tuo labiau kad iš reglamento (ES) Nr. 1169/2011 8 straipsnio 4 dalies antro sakinio paaiškėja, kad maisto tvarkymo subjektai vis dėlto gali atlikti informacijos apie maistą, pateikiamos kartu su maisto produktu, pakeitimus, tačiau tokiu atveju už visus juos ir atsako.

4.1.2.4. Maisto tvarkymo subjekto informacijos apie maistą perdavimo pareiga kitam maisto tvarkymo subjektui

Kaip jau minėta anksčiau, kol maisto produktas pasiekia galutinį vartotoją, tam produktui įtakos gali turėti ar turi keli maisto tvarkymo subjektai. Tokia maisto produkto „kelionė“ neatleidžia maisto tvarkymo subjektų nuo pareigos pateikti teisės aktų reikalavimus atitinkančią informaciją apie maistą galutiniam vartotojui. Tačiau tokiu atveju šios pareigos vykdymas pasunkėja, nes tenka pasikliauti vieno maisto tvarkymo subjekto perduota informacija kitam maisto tvarkymo subjektui.

Siekiant apsaugoti galutinį vartotoją ir užtikrinti sklandų informacijos apie maistą perdavimą tarp maisto tvarkymo subjektų, reglamento (ES) Nr. 1169/2011 8 straipsnio 6–8 dalių nuostatos skirtos būtent santykiams tarp maisto tvarkymo subjektų (B2B)⁵⁸⁵ reglamentuoti. Vadovaujantis minėtomis nuostatomis, maisto tvarkymo subjektas, vykdamas maisto tvarkymo veiklą ankstesniame maisto tvarkymo etape, turi užtikrinti, kad būtų perduodama visa reikalinga informacija apie maistą maisto tvarkymo subjektui, vykdančiam maisto tvarkymo veiklą vėlesniame maisto tvarkymo etape, kad privaloma informacija apie maistą galėtų būti pateikta galutiniam vartotojui, net jei pats maisto produktas nėra skirtas galutiniam vartotojui *per se*.⁵⁸⁶

Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 8 straipsnio 6 dalis nustato maisto tvarkymo subjekto pareigą pateikti informaciją apie nefasuotus maisto produktus, skirtus galutiniam vartotojui arba viešojo maitinimo įstaigoms, maisto produktus gaunančiam maisto tvarkymo subjektui, kad šis prireikus galėtų pateikti privalomą informaciją apie maistą galutiniam vartotojui. Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 8 straipsnio 7 dalis nustato maisto tvarkymo subjekto pareigą pateikti informaciją kitam maisto tvarkymo subjektui apie fasuotus maisto produktus, kurie taip pat bus skirti galutiniam vartotojui arba viešojo maitinimo įstaigoms. Reglamento (ES) Nr. 1169/2011 8 straipsnio 8 dalis nustato maisto tvarkymo subjekto pareigą pateikti pakankamai informacijos kitiems maisto tvarkymo subjektams apie maisto produktus, kurie nėra skirti galutiniam vartotojui ar viešojo maitinimo įstaigoms, kad kiti maisto tvarkymo subjektai galėtų vykdyti savo pareigas pagal to paties straipsnio 2 dalį. Kadangi pastaruoju atveju maisto produktai nėra skirti galutiniam vartotojui ar viešojo maitinimo įstaigoms, tai yra iš principo žaliavos ar sudedamosios dalys maisto produktams gaminti, dėl to jas gaunantys maisto tvarkymo subjektai turi žinoti, kokios tų gaunamų produktų savybės, kiek laiko juos galima naudoti ir pan., kad galėtų vykdyti savo pareigas pateikti informaciją apie maistą, atitinkančią teisės aktų jai keliamus reikalavimus.

585 Angl. *business to business* (sutr. B2B): sąvoka, apibūdinanti įmonę, kuri parduoda produktus ar teikia paslaugas kitoms įmonėms, o ne vartotojams. *A Dictionary of Marketing* [interaktyvus]. Oxford University Press, 2013 [žiūrėta 2014-07-18]. <<http://www.oxfordreference.com.skaitlykla.mruni.eu/view/10.1093/acref/9780199590230.001.0001/acref-9780199590230-e-0227>>.

586 Dévényi, P., *supra* note 57, p. 213.

Apibendrinant galima pastebėti, kad atsakomybės ir pareigų informacijos apie maistą teikimo vartotojams srityje pasidalijimo tarp maisto tvarkymo subjektų įtvirtinimas reglamente (ES) Nr. 1169/2011 akivaizdžiai rodo rūpestingumo pareigos kriterijaus taikant atsakomybę už informacijos apie maistą teikimo vartotojams reikalavimų pažeidimus svarbą. Ir tai yra *Lidl Italia* bylos, kurią Europos Sąjungos Teisingumo Teismui nagrinėjant paaiškėjo reglamentu (EB) Nr. 178/2002 nustatytos maisto tvarkymo subjektų atsakomybės maisto teisėje taikymo trūkumai, pasekmė.

Manytina, kad aiškus maisto tvarkymo subjektų rūpestingumo pareigos turinys ir apimtis kiekviename maisto grandinės etape prisidėtų prie galimybės nustatyti maisto tvarkymo subjektų atsakomybės ribas ir kiekvienu konkrečiu atveju nuspręsti, ar atitinkamas maisto tvarkymo subjektas turės atsakyti už informacijos apie maistą teikimą reglamentuojančių teisės aktų pažeidimus.⁵⁸⁷ Analizuojant naująsias nuostatas, norėtusi manyti, kad, susiklosčius tokiai situacijai kaip *Lidl Italia* byloje, platintojas neturėtų būti atsakingas už tai, ko nekontroliuoja.⁵⁸⁸ Vis dažniau prabylant apie naštos verslui mažinimą, ypač smulkiajam ir vidutiniam, kuris ir sudaro didžiąją dalį maisto verslo Europoje⁵⁸⁹ ir kuriam bendrosios atsakomybės pritaikymas gali reikšti žymius finansinius sunkumus arba net verslo pabaigą, tokios pozicijos laikymasis būtų visai logiškas.⁵⁹⁰ Kita vertus, rizikuojama nukrypti nuo itin aukštų visuomenės sveikatos ir vartotojų teisių apsaugos standartų.⁵⁹¹

Tačiau reikia turėti omenyje tai, kad rūpestingumo pareigos kriterijus pasitarnaus tais atvejais, kai kaltė yra būtina atsakomybės sąlyga, nes būtent tada reikės įrodinėti, ar maisto tvarkymo subjektas vykdė visam jam teisės aktų priskirtas pareigas ir buvo pakankamai atidus ir rūpestingas. Jei maisto tvarkymo subjektas atsako be kaltės, rūpestingumo pareigos įrodinėjimas neturi prasmės.⁵⁹²

Beje, atsakomybės pasidalijimo reglamentavimo pokyčiai numatomi tik informacijos apie maistą teikimo srityje, todėl atsakomybės subjektas nustačius kitų teisės aktų, nei reglamentuojančių informacijos apie maistą teikimą, pažeidimus tiek iki 2014 m. gruodžio 13 d., tiek po to turėtų būti pasirenkamas atsižvelgiant į reglamento (EB) Nr. 178/2002 17 straipsnio 1 dalies atsakomybės pasidalijimo nuostatas.⁵⁹³

4.2. Atsakomybės už informacijos apie maistą teikimą vartotojams teisinis reguliavimas Lietuvoje

Europos Sąjungos maisto produktus, įskaitant informacijos apie maistą teikimą, reglamentuojantys įstatymai iš principo įtvirtina tik maisto tvarkymo subjektų atsakomy-

587 Šamulevičiūtė, A., *Atsakomybė maisto teisėje: tinkamo subjekto ir jo rūpestingumo pareigos nustatymo problema*, supra note 32, p. 193-194.

588 *Ibid.*, p. 195.

589 *Data and Trends of the European Food and Drink Industry* [interaktyvus]. Brussels: FoodDrink Europe, 2012 [žiūrėta 2013-07-26]. <http://www.fooddrinkeurope.eu/uploads/publications_documents/Data_Trends_%28interactive%29.pdf>.

590 Šamulevičiūtė, A., *op. cit.*, p. 195.

591 *Ibid.*

592 *Ibid.*, p. 200.

593 *Ibid.*, p. 195.

bės⁵⁹⁴ ir jų pareigų šioje srityje nuostatas.⁵⁹⁵ Tad maisto tvarkymo subjektų atsakomybė praktikoje turėtų kilti pažeidus konkretų maistui skirtų teisės aktų reikalavimą ir pagal atsakomybės taisykles, kurias galima rasti kiekvienos valstybės narės nacionalinėje teisinėje tvarkoje.⁵⁹⁶ Su atsakomybe susijusios procedūros bus pagrįstos ne reglamento (EB) Nr. 178/2002 17 straipsniu,⁵⁹⁷ o teisiniu pagrindu, kurį galima nustatyti nacionalinėje teisinėje tvarkoje ir konkrečiuose pažeistuose teisės aktuose.⁵⁹⁸

Nacionaliniai teismai taip pat laikosi tokios pozicijos. Paminėtina administracinė byla,⁵⁹⁹ kurioje apeliacinis teismas pažymėjo, kad apelianto⁶⁰⁰ surašytame sprendime, kuriame pareiškėjas kaltinamas padaręs reglamento (EB) Nr. 178/2002 17 straipsnio 1 dalies ir 18 straipsnio 1 dalies pažeidimus, nėra jokių nuorodų į materialinės teisės normas, kurios galėtų būti laikomos teisiniu pagrindu paskirti pareiškėjui sprendime nurodytą poveikio priemonę, ir kad jau vien dėl to šis sprendimas negali būti pripažintas pagrįstu, todėl apeliacinis teismas sutiko su pirmosios instancijos teismo šiuo klausimu pateiktais argumentais⁶⁰¹ ir išvada, kad sprendimo dalis, kurioje pareiškėjas kaltinamas padaręs reglamento (EB) Nr. 178/2002 17 straipsnio 1 dalies pažeidimą, turi būti panaikinta. Tiesa, nutartyje minėtoje administracinėje byloje apskritai akcentuojama tai, kad sprendimai turi būti pagrįsti objektyviais duomenimis (faktais) ir teisės aktų normomis, kita vertus, akivaizdu, kad šiam reikalavimui išpildyti paminėti vien reglamento (EB) Nr. 178/2002 17 straipsnio 1 dalį nepakanka.⁶⁰²

Reglamento (EB) Nr. 178/2002 17 straipsnio 2 dalies trečioje pastraipoje Europos Sąjungos valstybės narės įpareigojamos nustatyti taisykles, reglamentuojančias priemones ir baudas, taikytinas pažeidus maisto produktus reglamentuojančių įstatymų nuostatas. Minėta norma nurodo, kad numatytos priemonės turi būti veiksmingos, atitinkančios pažeidimo pavojingumą ir turinčios realaus poveikio pažeidėjui. Taigi atsakomybės už informacijos apie maistą teikimą vartotojams taikymo, sankcijų dydžių ir jų skyrimo tvarkos klausimai reglamentuoti Europos Sąjungos valstybių narių nacionalinės teisės normose.

Atsakomybei už informacijos apie maistą teikimą vartotojams skirtų nuostatų Lietuvos Respublikos informaciją apie maistą reglamentuojančiuose teisės aktuose nėra. Bendrieji atsakomybės maisto teisėje principai išdėstyti Lietuvos Respublikos maisto įstatyme.

594 T. y. kad būtent maisto tvarkymo subjektai yra atsakingi už maisto produktus reglamentuojančių įstatymų laikymąsi, o ne kompetentingos institucijos ar kiti subjektai.

595 Žr. reglamento (EB) Nr. 178/2002 17 straipsnio 1 dalį ir reglamento (ES) Nr. 1169/2011 8 straipsnį.

596 Reglamento (EB) Nr. 178/2002 dėl bendrųjų maistui skirtų teisės aktų 11, 12, 14, 17, 18, 19 ir 20 straipsnių įgyvendinimo vadovas, *supra* note 507.

597 Taigi ir ne reglamento (ES) Nr. 1169/2011 8 straipsniu.

598 Reglamento (EB) Nr. 178/2002 dėl bendrųjų maistui skirtų teisės aktų 11, 12, 14, 17, 18, 19 ir 20 straipsnių įgyvendinimo vadovas, *op. cit.*

599 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. balandžio 11 d. nutartis administracinėje byloje UAB „Agromeat“ v. Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba (bylos Nr. A¹⁴³-2039/2012).

600 Valstybinės maisto kontrolės institucijos.

601 Pirmosios instancijos teismas taip pat pažymėjo, kad ginčo sprendime (kartu su kitais šį sprendimą sudarančiais dokumentais) nėra pateikta nei faktinių aplinkybių, nei teisės aktų nuostatų, kurie leistų kaltinti pareiškėją reglamento (EB) Nr. 178/2002 17 straipsnio 1 dalies pažeidimu.

602 Reikia pažymėti, kad faktinės bylos aplinkybės ir tai, kaip jas vertino bylos šalys ar pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai, šioje disertacijoje nevertinti.

Lietuvos Respublikos maisto įstatymo 7 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad „[g]amintojai, pardavėjai ar paslaugų teikėjai, pažeidę šio įstatymo ir kitų teisės aktų reikalavimus, atsako Produktų saugos ir kitų įstatymų nustatyta tvarka“, o to paties straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad „[g]amintojai, pardavėjai ar paslaugų teikėjai Civilinio kodekso nustatyta tvarka atlygina dėl netinkamos maisto ar paslaugų kokybės atsiradusią žalą vartotojams.“ Paminėtina ir Lietuvos Respublikos maisto įstatymo 4 straipsnio 3 dalies nuostata, pagal kurią maistas visuose jo ruošimo ir tiekimo vartotojams etapuose („nuo lauko iki stalo“) turi būti tvarkomas laikantis teisės aktuose nustatytų reikalavimų, tačiau ši nuostata į klausimą, ar maisto tvarkymo subjektai yra atsakingi už visus maisto grandinės etapus, ar tik už jų kontroliuojamus etapus, neatsako. Tad, atsižvelgiant į atsakomybės rūšį, sprendžiant, kuris maisto tvarkymo subjektas atsakingas už informacijos apie maistą teikimą vartotojams, turėtų būti vadovaujamosi analizuotų Europos Sąjungos teisės aktų nuostatomis ir principais. Beje, Lietuvos Respublikos maisto įstatymo 7 straipsnio 2 ir 3 dalyse įvardinti galimi atsakomybės subjektai, t. y. gamintojai, pardavėjai ar paslaugų teikėjai. Europos Sąjungos maisto teisėje vartojama viena maisto tvarkymo subjekto sąvoka.⁶⁰³ Viena vertus, atsižvelgiant į platų Lietuvos Respublikos maisto įstatymo 2 straipsnio 8 dalyje pateiktą gamintojo apibrėžimą,⁶⁰⁴ atsakomybės subjektu Lietuvos maisto teisėje iš esmės galėtų būti bet kuris maisto tvarkymo veiklą vykdančias maisto tvarkymo subjektas.⁶⁰⁵ Kita vertus, kyla grėsmė, kad toks konkretinimas vis dėlto gali nepagrįstai susiaurinti subjektų, kuriems taikomi maisto produktus reglamentuojantys įstatymai, ratą.

Minėtose Lietuvos Respublikos maisto įstatymo 7 straipsnio 2 ir 3 dalyse įtvirtintos nuostatos rodo, kad nacionalinės atsakomybės už maisto produktus reglamentuojančių įstatymų pažeidimus taikymo taisyklės įtvirtintos ne maisto produktus reglamentuojančiuose įstatymuose, o yra reguliuojamos bendrosiomis civilinės, administracinės ar baudžiamosios⁶⁰⁶ teisės normomis.⁶⁰⁷

603 Reglamento (EB) Nr. 178/2002 3 straipsnio 3 punkte apibrėžta maisto verslo operatoriaus sąvoka, tačiau, kaip paaiškinta anksčiau, disertacijoje pasirinkta vartoti maisto tvarkymo subjekto sąvoka kaip atitiktumui minėtajai.

604 Pagal Lietuvos Respublikos maisto įstatymo 2 straipsnio 8 dalį gamintojas yra Lietuvos Respublikoje teisės aktų nustatyta tvarka įregistruavęs veiklą fizinis ar juridinis asmuo, kuris: 1) pagamino maistą arba apie tai viešai pareiškė pažymėdamas jį savo pavadinimu, prekės ženklu ar kitu skiriamuoju ženklu; 2) veikia kaip gamintojo atstovas ir gamintojo prašymu bei pateikdamas savo pavadinimą pateikia į rinką maistą arba, jei gamintojo atstovo nėra, maistą importuoja; 3) maistą tvarko ir nurodo save esant šio maisto gamintoju; 4) kaip maisto teikimo į rinką proceso dalyvis gali daryti poveikį maisto saugai.

605 Šamulevičiūtė, A., *Atsakomybė maisto teisėje: tinkamo subjekto ir jo rūpestingumo pareigos nustatymo problema, supra* note 32, p. 201.

606 Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (*Valstybės žinios*. 2000, Nr. 89-2741) 276 straipsnyje numatyta baudžiamoji atsakomybė tam, kas turėdamas tikslą realizuoti pagamino maisto produktų iš akivaizdžiai netinkamos, kenksmingos žmogaus sveikatai ar gyvybei medžiagos arba su kenksmingais priedais, taip pat tas, kas tokius produktus pardavė ar kitaip realizavo. Atsižvelgiant į tai, kad tai nėra atsakomybė už informacijos apie maistą teikimo vartotojams reikalavimų pažeidimus, baudžiamosios atsakomybės reglamentavimo ir jos taikymo ypatumai disertacijoje neanalizuojami.

607 Šamulevičiūtė, A., *op. cit.*, p. 200.

4.2.1. Administracinė atsakomybė

4.2.1.1. Atsakomybė pagal Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksą

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso⁶⁰⁸ 9 straipsnio pirmoje pastraipoje pateikta administracinio teisės pažeidimo sąvoka⁶⁰⁹, kaltė yra būtina administracinės atsakomybės sąlyga. Todėl atkreiptinas dėmesys, kad būtent administracinės atsakomybės taikymui didžiausios reikšmės turės aptartos Europos Sąjungos maisto teisės nuostatos, reglamentuojančios atsakomybės tarp maisto tvarkymo subjektų pasidalijimą.⁶¹⁰ Būtent administracinės atsakomybės taikymo atveju kompetentinga institucija turi nuspręsti, kuriam maisto tvarkymo subjektui taikyti poveikio priemonės, ir turi nustatyti, ar maisto tvarkymo subjektas kaltas: jei maisto tvarkymo subjektas padarė maisto produktus reglamentuojančių įstatymų pažeidimą tyčia, bus akivaizdu, kad jis nevykdė savo pareigų, tačiau jei maisto tvarkymo subjektas pažeidė teisės aktus dėl neatsargumo, kai šis pasireiškia nerūpestingumo forma,⁶¹¹ tai kompetentinga institucija turės nustatyti, ar maisto tvarkymo subjektas pagal jam tuo konkrečiu atveju priskirtą rūpestingumo pareigą turėjo numatyti žalingas pasekmes ir ar jis tuo atveju galėjo jas numatyti, t. y. buvo pakankamai atidus ir rūpestingas.⁶¹² Tuo tikslu bus reikalinga remtis ne tik nacionalinėmis, bet ir anksčiau analizuotomis Europos Sąjungos teisės nuostatomis bei apskritai visomis konkrečiu atveju aktualiomis Lietuvos ir Europos Sąjungos maisto teisės nuostatomis, įtvirtinančiomis maisto tvarkymo subjektų pareigas.⁶¹³

Atsakomybė už maisto produktų ženklavimo pažeidimus įtvirtinta Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 42 straipsnyje (už higienos norminių aktų, pavyzdžiui, Lietuvos higienos normos HN 119:2014 „Maisto produktų ženklavimas“, pažeidimus), ir 163¹³ straipsnyje (už prekių, nepaženklintų teisės aktų nustatyta tvarka, pateikimą į rinką, tiekimą rinkai, pardavimą vidaus rinkoje, taip pat už neteisingos informacijos apie prekę pateikimą),⁶¹⁴ kuriuose administracinės nuobaudos nustatytos: piliečiams ir pareigūnams – 42 straipsnyje, o individualia veikla besiverčiantiems fiziniams asmenims, įmonių darbuotojams ir pareigūnams – 163¹³ straipsnyje.

608 Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas. *Valstybės žinios*. 1985, Nr. 1-1.

609 Pagal Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 9 straipsnio pirmą pastraipą administraciniu teisės pažeidimu (nusižengimu) laikomas priešingas teisei, kaltas (tyčinis arba neatsargus) veikimas arba neveikimas, kuriuo kėsinama į valstybinę arba viešąją tvarką, nuosavybę, piliečių teises ir laisves, į nustatytą valdymo tvarką, už kurį įstatymai numato administracinę atsakomybę.

610 Šamulevičiūtė, A., *Atsakomybė maisto teisėje: tinkamo subjekto ir jo rūpestingumo pareigos nustatymo problema*, *supra* note 32, p. 201.

611 Vadovaujantis Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 11 straipsniu, administracinis teisės pažeidimas bus laikomas padarytu dėl nerūpestingumo, kai jį padaręs asmuo nenumatė, kad gali kilti žalingos pasekmės, nors turėjo ir galėjo jas numatyti.

612 Šamulevičiūtė, A., *op. cit.*

613 *Ibid.*

614 Išskyrus atsakomybę už genetiškai modifikuotų organizmų ženklavimo pažeidimus, kuriai skirtas Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 89¹ straipsnis.

Pagal Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksą atsakomybės subjektai gali būti tik fiziniai asmenys.⁶¹⁵ Tai atsispindi ir minėtuose Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 42 ir 163¹³ straipsniuose: administracinė nuobauda gali būti skirta atitinkamai piliečiui, pareigūnui, individualia veikla besiverčiančiam fiziniam asmeniui, įmonės darbuotojui. Taigi, jei minėtuose straipsniuose nustatytus pažeidimus padarys maisto tvarkymo subjektas – juridinis asmuo, reikės spręsti ne tik jo paties tinkamumo klausimą, bet išsiaiškinti ir tai, kokia yra vidinė to juridinio asmens atsakomybės pasiskirstymo sistema, kad nuobaudą būtų galima paskirti tinkamam konkrečiam fiziniam asmeniui.⁶¹⁶

Pastebėtina, kad minėtuose Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso straipsniuose numatyta galimybė administracinę nuobaudą skirti ir pareigūnui. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso kontekste pareigūnu laikomas vadovaujantis pareigas einantis asmuo (direktorius, jo pavaduotojas, struktūrinio padalinio vadovas – skyriaus vedėjas, viršininkas ir pan.).⁶¹⁷ Atkreiptinas dėmesys, kad, jei įmonė yra didelė, vykdo įvairias veiklas ar tiekia rinkai gausų maisto produktų asortimentą, gali būti, kad atsakomybė taip pat bus padalinta keliems asmenims, kurie analizuojamu atveju galėtų būti laikomi pareigūnais. Paprastai tai daroma atsižvelgiant į laiko ir fizinės galimybes tinkamai vykdyti įmonės veiklos kontrolę ir tokiu būdu išpildyti priskirtas atidumo ir rūpestingumo pareigas.⁶¹⁸ Paprastam įmonės darbuotojui, kuris nelaikytinas pareigūnu, administracinė nuobauda pagal Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 42 straipsnį negalėtų būti skirta, nes tokia galimybė šio straipsnio sankcijose nenumatyta, kaip tai yra, pavyzdžiui, 163¹³ straipsnyje.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 239 straipsnio pirma pastraipa, šio kodekso 42 ir 163¹³ straipsniuose numatyti administracinių teisės pažeidimų bylas nagrinėja Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba. Pagal to paties straipsnio antrą pastraipą Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos vardu nagri-

615 Šamulevičiūtė, A., *Atsakomybė maisto teisėje: tinkamo subjekto ir jo rūpestingumo pareigos nustatymo problema*, supra note 32, p. 201.

616 *Ibid.*

617 Administracinių teisės pažeidimų kodekso 14 straipsnyje numatyta, kad pareigūnais laikomi tokie asmenys, kurie nuolat ar laikinai vykdo valdžios atstovų funkcijas, taip pat kurie valstybinės ar kitų nuosavybės formų įmonėse, įstaigose ar organizacijose nuolat arba laikinai eina tarnybą, susijusią su organizacinių – tvarkymo ar administracinių – ūkinių pareigų vykdymu, arba kurie tokias pareigas eina minėtose įmonėse, įstaigose ar organizacijose pagal įgaliojimą. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2006 m. lapkričio 17 d. nutartyje administracinėje byloje *Vilniaus miesto savivaldybės administracija v. G. A.* (bylos Nr. N17-1662/2006) yra išaiškinęs, kad už juridinio asmens padarytą ir įrodytą teisei priešingą veiką administracinio poveikio priemonės paprastai taikytinos juridinio asmens atstovui, kuriuo gali būti direktorius, valdytojas ar kitas asmuo, t. y. fizinis asmuo, einantis tarnybą, susijusią su organizacinių – tvarkymo arba administracinių – ūkinių pareigų vykdymu. Nors šis išaiškinimas pateiktas byloje, nesusijusioje su maisto tvarkymu, tačiau šiuo išaiškinimu vadovujamasi taikant atsakomybę ir maisto tvarkymo subjektams, kai jie yra juridiniai asmenys, nurodant, kad juridinio asmens atstovai turi specialaus subjekto – pareigūno – teisinį statusą, pavyzdžiui, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2012 m. birželio 28 d. nutartyje administracinėje byloje *R. R. v. Varėnos rajono valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba* (bylos Nr. N575-418/2012) pripažino, kad uždarnosios akcinės bendrovės, t. y. maisto tvarkymo subjekto – juridinio asmens, direktorius pagrįstai atsakomybėn patrauktas kaip pareigūnas. *Ibid.*, p. 201–202.

618 *Ibid.*, p. 202.

nėti administracinių teisės pažeidimų bylas ir skirti administracines nuobaudas turi teisę Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktorius, jo pavaduotojai ir direktoriaus įgalioti pareigūnai.

Pažymėtina, kad atsakomybės pagal Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksą taikymo nereikėtų painioti su administracinių poveikio priemonių taikymu. Vadovaujantis Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos sprendimų dėl administracinių poveikio priemonių taikymo priėmimo tvarkos aprašo, patvirtinto Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2013 m. sausio 18 d. įsakymu Nr. B1-12 „Dėl Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos sprendimų dėl administracinių poveikio priemonių taikymo priėmimo tvarkos aprašo patvirtinimo“⁶¹⁹ 13.1 papunkčiu, kai maisto tvarkymo subjektas tiekia rinkai maisto produktą, kuris neatitinka ženklinimo reikalavimų, priimamas sprendimas „Dėl produkto (-ų) tiekimo rinkai sustabdymo“ ir nustatomas terminas trūkumams pašalinti. Maisto tvarkymo subjektas, pašalinęs ženklinimo trūkumus, gali kreiptis su prašymu leisti tiekti maisto produktus rinkai, nurodydamas, kokius teisės aktų reikalavimų pažeidimus, dėl kurių buvo priimtas minėtas sprendimas, pašalino ir, jei įmanoma, pridėdamas tai pagrindžiančius dokumentus ar kitą informaciją. Jei maisto tvarkymo subjektas tiekia rinkai produktą, kuris neatitinka ženklinimo reikalavimų, ir per nustatytą trūkumų šalinimo terminą šių pažeidimų nepašalina, pagal minėto aprašo 14.1 papunktį priimamas sprendimas „Dėl produkto (-ų) tiekimo rinkai uždraudimo“. Taigi tokių administracinio poveikio priemonių taikymas nelaikytinas administracine atsakomybe ir nereiškia dvigubo baudimo už tą patį pažeidimą.

4.2.1.2. Atsakomybė pagal Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymą

Jau minėta, kad tam tikrais atvejais maisto produktas, su kuriuo pateikta teisės aktų reikalavimų neatitinkanti informacija, gali būti pripažintas nesaugiu. Tokiais atvejais, kai dėl netinkamo informacijos apie maistą pateikimo vartotojams maisto produktas yra nesaugus, vadovaujama Lietuvos Respublikos maisto įstatymo 7 straipsnio 2 dalimi, pagal kurią, kaip žinia, gamintojams, pardavėjams ar paslaugų teikėjams už šio įstatymo ir kitų teisės aktų reikalavimų pažeidimus atsakomybė taikoma pagal Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymą. Minėtas įstatymas, kuriuo įgyvendinama 2001 m. gruodžio 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/95/EB dėl bendros gaminių saugos,⁶²⁰ nustato valstybinio produktų saugos reguliavimo bei jų valstybinės saugos ekspertizės, produktų saugos valstybinės ir visuomeninės kontrolės pagrindus, informacijos apie nesaugius produktus teikimo ir perdavimo tvarką, gamintojų, platintojų ir paslaugų teikėjų pareigas bei atsakomybę už nesaugių produktų pateikimą Lietuvos Respublikos rinkai.⁶²¹ Tiesa, pagal Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymą administracinė atsakomybė gali būti taikoma jau ne tik fiziniams asmenims, kaip tai yra pagal Lietuvos Respublikos administraci-

619 Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos sprendimų dėl administracinių poveikio priemonių taikymo priėmimo tvarkos aprašas, patvirtintas Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2013 m. sausio 18 d. įsakymu Nr. B1-12 „Dėl Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos sprendimų dėl administracinių poveikio priemonių taikymo priėmimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2013, Nr. 9-415.

620 Europos Parlamento ir Tarybos 2001 m. gruodžio 3 d. direktyva 2001/95/EB dėl bendros gaminių saugos (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 6 tomas, p. 447).

621 Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymo 1 straipsnio 1 dalis.

nių teisės pažeidimų kodeksą, bet ir juridiniams asmenims, tačiau į šio įstatymo taikymo sritį patenka ne tik maisto produktai, bet apskritai visi vartotojams skirti produktai.⁶²² Kai kuriems vartotojams skirtiems produktams jau yra nustatyti konkrečiai jų saugai taikytini reikalavimai. Štai ir reikalavimai maisto produktams ir jų saugai įtvirtinti gausybėje išimtinai šiai sričiai skirtų teisės aktų.

Atsižvelgiant į tai ir siekiant išvengti dvigubo reglamentavimo, Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymo 2 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta nuostata, pagal kurią šis įstatymas taikomas tada, kai Lietuvos Respublikos teisės aktuose nėra nuostatų, reglamentuojančių konkretaus produkto saugą. Toje pačioje dalyje taip pat nurodoma, kad, kai kitas teisės aktas nustato tam tikrus konkretaus produkto saugos reikalavimus, taikomi to teisės akto reikalavimai, o Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymas taikomas tiek, kiek konkretaus produkto saugą reglamentuojančiame teisės akte nenustatyta.⁶²³

Lyginant Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymo ir maisto produktus reglamentuojančių įstatymų nuostatas, galima pastebėti, kad iš tiesų didžiąja dalimi šių nuostatų reglamentavimo objektas sutampa.

Visų pirma, Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatyme įtvirtintas bendrasis imperatyvas, pagal kurį rinkai tiekiamas produktas turi būti saugus,⁶²⁴ Lietuvos Respublikos maisto įstatyme taip pat įtvirtinta, kad rinkai turi būti tiekiamas šiame įstatyme bei kituose teisės aktuose nustatytus saugos, kokybės ir tvarkymo reikalavimus atitinkantis maistas,⁶²⁵ o reglamente (EB) Nr. 178/2002 įtvirtintas imperatyvas, pagal kurį nesaugus maistas rinkai nepateikiamas.⁶²⁶ Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymo 3 straipsnio 5 dalyje apibrėžiant saugų gaminių taip pat nustatyta, kad ypač atkreiptinas dėmesys į gaminio pateikimą vartotojui, ženklavinimą, įspėjimus, užrašus ant gaminio ar pakuotės, naudojimo ir sunaikinimo po naudojimo instrukciją ir kitą gamintojo pateiktą informaciją bei į vartotojų grupes, ypač vaikus ir pagyvenusius žmones, kuriems gaminio vartojimas gali sukelti didesnę riziką. Tačiau prisimintina, kad pagal reglamento (EB) Nr. 178/2002 14 straipsnį, nustatant, ar maistas yra nesaugus, atsižvelgiama į vartotojui suteiktą informaciją apie tai, kad reikia vengti konkretaus maisto produkto ar produktų kategorijos neigiamo poveikio sveikatai, įskaitant informaciją etiketėje ir kitą vartotojo dažniausiai gaunamą informaciją, be to, nustatant, ar maistas kenkia sveikatai, kai maisto produktas yra skirtas tam tikrai vartotojų grupei, atsižvelgiama į ypatingą tos grupės jautrumą.

Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymo 8–10 straipsniuose numatyta gamintojo, platintojo ir paslaugos teikėjo pareiga užtikrinti gaminių saugą, pagal kurią privaloma, pavyzdžiui, informuoti vartotojus apie pavojingą gaminį, pašalinti jį iš rinkos, jei būtina, susigrąžinti iš vartotojų, bendradarbiauti su kontrolės institucijomis ir kt. Kalbant

622 Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymo 2 straipsnio 1 dalis.

623 Minėtos nuostatos perkeltos iš direktyvos 2001/95/EB 1 straipsnio 2 dalies, kurioje nustatyta, kad šios direktyvos nuostatos taikomos tais atvejais, kai Bendrijos taisyklėse nėra numatyta jokių atitinkamų gaminių saugą reglamentuojančių konkrečių tam pačiam tikslui skirtų nuostatų. Toje pačioje dalyje taip pat įtvirtinta, kad, kai gaminių saugą reglamentuoja Bendrijos teisės aktais nustatyti konkretūs saugos reikalavimai, ši direktyva taikoma tik tiems aspektams ir rizikai ar rizikos kategorijoms, kurių nereglamentuoja tie reikalavimai.

624 Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymo 4 straipsnio 1 dalis.

625 Lietuvos Respublikos maisto įstatymo 4 straipsnio 1 dalis.

626 Reglamento (EB) Nr. 178/2002 14 straipsnio 1 dalis.

apie maisto saugą, dar konkretnant rūpestingumo pareigos turinį pastebėta, kad tokios ir kitos pareigos maisto tvarkymo subjektams nustatytos reglamente (EB) Nr. 178/2002, ypač jo 17–19 straipsniuose, taip pat kituose maisto produktus reglamentuojančiuose įstatymuose.

Nors Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymas nustato reikalavimus valstybinei produktų saugos kontrolei,⁶²⁷ vis dėlto valstybinė maisto kontrolė, įskaitant atitikties informacijos apie maistą teikimo reikalavimams tikrinimą, vykdoma vadovaujantis maisto produktus reglamentuojančiais įstatymais.⁶²⁸

Informacijos mainams apie pavojingus gaminius pagal direktyvos 2001/95/EB 12 straipsnį yra sukurta Skubaus keitimosi informacija apie pavojingus vartotojų sveikatai ir saugai gaminius, pranešimų apie pavojingus gaminius registravimo ir skelbimo sistema (RAPEX). O jeigu rinkai pateiktas nesaugus maisto produktas, įskaitant atvejus, kai jis nesaugus dėl netinkamo informacijos apie maistą pateikimo, informacija keičiamasi savarankiška Skubių pranešimų apie nesaugų maistą ir pašarus sistema (RASFF), numatyta reglamento (EB) Nr. 178/2002 35 straipsnyje.

Sumaišties įneša ir Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymo šeštajame skirsnyje numatyti produktų pateikimo į rinką ribojimo priemonių taikymo pagrindai ir rinkos ribojimo priemonės, kurių taikymo taisyklės išdėstytos Produktų pateikimo į rinką ribojimo priemonių taikymo taisyklėse, patvirtintose Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 2 d. nutarimu Nr. 439 „Dėl Produktų pateikimo į rinką ribojimo priemonių taikymo taisyklių patvirtinimo“,⁶²⁹ kurių 9 punkte nustatyta, kad „Taryba ar kontrolės institucijos turi teisę taikyti rinkos ribojimo priemones, nurodytas Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymo 17 straipsnio 1 dalyje.“ Tačiau rinkos ribojimo priemonės, taikytinos maisto produktams, įtvirtintos reglamento (EB) Nr. 882/2004 54 straipsnyje, jų taikymo taisyklės išdėstytos taip pat savarankiškame teisės akte – Produktų tiekimo rinkai ribojimo priemonių taikymo tvarkos apraše, patvirtintame Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2013 m. liepos 19 d. įsakymu Nr. B1-487 „Dėl Produktų tiekimo rinkai ribojimo priemonių taikymo tvarkos aprašo patvirtinimo“.⁶³⁰ Įdomu pastebėti, kad viena iš rinkos ribojimo priemonių, numatytų Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatyme, yra Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos arba kontrolės institucijos teisė reikalauti, kad bet koks produktas, kuris konkrečiomis aplinkybėmis gali kelti riziką, būtų paženklintas valstybine kalba surašytais tinkamais, aiškiais ir lengvai suprantamais įspėjimais apie galimą su gaminiu susijusią riziką. Abejotina, ar maisto saugos srityje tai apskritai galėtų būti laikoma rinkos ribojimo priemone analizuojama prasme: juk informacijos apie maistą pateikimo reikalavimas yra savaime numatytas informacijos apie maistą teikimą vartotojams reglamentuojančiuose teisės aktuose ir jo turi būti laikomasi pateikiant maisto produktus rinkai, pavyzdžiui, nurodant, kad maisto produkto

627 Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymo penktasis skirsnis.

628 Žr. Lietuvos Respublikos maisto įstatymo ketvirtąjį skirsnį; reglamentą (EB) Nr. 882/2004.

629 Produktų pateikimo į rinką ribojimo priemonių taikymo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 2 d. nutarimu Nr. 439 „Dėl Produktų pateikimo į rinką ribojimo priemonių taikymo taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 35-1307.

630 Produktų tiekimo rinkai ribojimo priemonių taikymo tvarkos aprašas, patvirtintas Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2013 m. liepos 19 d. įsakymu Nr. B1-487 „Dėl Produktų tiekimo rinkai ribojimo priemonių taikymo tvarkos aprašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2013, Nr. 80-4061.

sudėtyje yra alergenų ir taip išpėjant apie galimą riziką tam tikriems ingredientams alergiškus žmones.

Dar vienas paminėtinas aspektas yra tas, kad atsakomybės nesaugaus maisto produkto atveju taikymo procedūroje dalyvauja dvi institucijos: Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba dėl pažeidimo surašo protokolą ir kartu su reikalingais įrodymais ne vėliau kaip per 3 darbo dienas perduoda Valstybinei vartotojų teisių apsaugos tarnybai,⁶³¹ kuri nagrinėja bylas ir skiria numatytas baudas.⁶³²

Galima daryti išvadą, kad toks teisinis reguliavimas neužtikrina visiško teisinio aiškumo, kelia sunkumų sprendžiant, kokių atveju kokios taisyklės turi būti taikomos, ir aiškinantis, kokie santykiai sureglamentuoti maisto produktus reglamentuojančiuose įstatymuose, o kurie ne, kad būtų taikomas Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymas ir pan.

Europos Sąjungos lygiu, siekiant tobulinti vartojimo gaminių saugos reglamentavimo sistemą, jau imtasi veiksmų maisto ir produktų saugą reglamentuojančių teisės aktų atribojimo srityje: Europos Komisija pateikė pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl vartojimo gaminių saugos,⁶³³ kuriuo siūloma panaikinti direktyvą 2001/95/EB, o siūlomame naujajame reglamente įtvirtinti nuostata, pagal kurią šis reglamentas turėtų būti netaikomas maistui. Minėtas pasiūlymas argumentuojamas tuo, kad maistą reglamentuojančiais Europos Sąjungos teisės aktais jau yra nustatyta speciali tvarka, kuria užtikrinama juose reglamentuojamų gaminių, t. y. maisto, sauga.

Atsižvelgiant į minėtą Europos Sąjungos iniciatyvą Lietuvoje taip pat imtasi veiksmų.⁶³⁴ Pateikti įstatymų projektai, kuriais siūloma Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymo taikymo sričiai nebepriskirti maisto produktų,⁶³⁵ atitinkamai trūkstamomis nuostatomis papildant Lietuvos Respublikos maisto įstatymą.⁶³⁶

Taigi iš esmės Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymas atsakomybės už nesaugų maistą atveju, iki minėtoms iniciatyvoms tampant galiojančiais teisės aktais, aktualus tiek, kiek jis įtvirtina jos taikymo procedūras: baudas, tvarką, terminus ir pan., o anksčiau minėti klausimai, taip pat ir tinkamo atsakomybės subjekto, turėtų būti sprendžiami vadovaujantis maisto produktus reglamentuojančiais įstatymais.⁶³⁷

631 Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymo 27 straipsnio 2 dalis.

632 Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymo 27 straipsnio 1 dalis.

633 Komisijos pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl vartojimo gaminių saugos, kuriuo panaikinama Tarybos direktyva 87/357/EEB ir direktyva 2001/95/EB. COM(2013) 78.

634 Apie siūlymą diskutuoti klausimu, ar, besivystant maisto teisei kaip atskirai teisės sričiai, neturėtų būti atsiribota nuo Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymo, įtvirtinant reikiamas nuostatas maisto tvarkymą reglamentuojančiuose teisės aktuose, buvo užsiminta jau anksčiau. Žr. Šamulevičiūtė, A., *Atsakomybė maisto teiseje: tinkamo subjekto ir jo rūpestingumo pareigos nustatymo problema, supra note 32*, p. 203.

635 *Produktų saugos įstatymo Nr. VIII-1206 2 ir 12 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas Nr. XIIP-2229* [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos Seimas, 2014-09-11 [žiūrėta 2014-12-20]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=481396>.

636 *Maisto įstatymo Nr. VIII-1608 1, 2, 4, 5, 7, 10 ir 11 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo ketvirtuoju(1) skirsniu įstatymo projektas Nr. XIIP-2230* [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos Seimas, 2014-09-11 [žiūrėta 2014-12-20]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=481398>.

637 Šamulevičiūtė, A., *op. cit.*

4.2.1.3. Atsakomybė už maisto reklamą

Administracinė atsakomybė už informacijos apie maistą teikimo vartotojams reklamuojant maisto produktus, t. y. už *maisto reklamos*, pažeidimus taikoma vadovaujantis Lietuvos Respublikos reklamos įstatymu. Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo 14 straipsnyje nustatytą maisto reklamos reikalavimų priežiūrą Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo 19 straipsnyje įgalios atlikti dvi institucijos – Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba, kuri atlieka tyrimą dėl šiame straipsnyje nustatytų reikalavimų pažeidimo ir surašo tyrimo dokumentus,⁶³⁸ bei Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba, kuri nagrinėja šiame straipsnyje nustatytų reikalavimų pažeidimus ir skiria baudas dėl tų pažeidimų, iširtų savo iniciatyva, arba pagal Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos pateiktus pažeidimų tyrimo dokumentus su atlikto tyrimo išvadomis.⁶³⁹

Iš minėtų Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo nuostatų matyti, kad Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pažeidimo, kai nesilaikoma maisto reklamai nustatytų reikalavimų, tyrimą gali pradėti abi minėtos institucijos. Dėl to kyla keletas klausimų: ar abi institucijos turi nuolat stebėti maisto reklamą; jei abi institucijos pradėjo tyrimą, kuri kurią turi informuoti ar kuri turi tęsti tyrimą: ar viena iš jų, pradėjusi tyrimą, turi informuoti apie tai kitą ir pan. Viena vertus, dviejų institucijų dalyvavimas taikant atsakomybę už maisto reklamą gali prisidėti prie objektyvumo užtikrinimo. Kita vertus, jei tyrimą atlieka Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos specialistai, tai jie būna jau išanalizavę visas reikšmingas aplinkybes, o, perdavus dokumentus Valstybinei vartotojų teisių apsaugos tarnybai, medžiaga turėtų būti analizuojama iš naujo, kad būtų priimtas tinkamas sprendimas. Be to, Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba yra valstybinės maisto kontrolės institucija, todėl šios institucijos specialistai yra atitinkamai susipažinę ir su šią sritį reglamentuojančiais teisės aktais. Taigi dėl pastarųjų aspektų galima suabejoti tokio funkcijų paskirstymo racionalumu.

Atskirai reikėtų išskirti atsakomybės už *alkoholio reklamą* taikymo ypatumus. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 9 straipsniu, Lietuvos Respublikoje parduodami alkoholiniai gėrimai turi būti paženklinti teisės aktų nustatyta tvarka. Taigi atsakomybė už informacijos apie alkoholinius gėrimus teikimą vartotojams, kai šie alkoholiniai gėrimai ženklinami, kyla vadovaujantis anksčiau aptartomis nuostatomis. Alkoholio reklamos ribojimai⁶⁴⁰ ir atsakomybės taikymo juos pažeidus tvarka,⁶⁴¹ nepaisant to, kad alkoholis yra maisto produktas, įtvirtinti minėtame specialiaame Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatyme. Baudas už Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 29 straipsnyje nustatytų alkoholio reklamos ribojimų pažeidimus skiria Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas ir savivaldybių institucijos (už išorinės reklamos draudimo pažeidimus).⁶⁴²

638 Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 3 punktas.

639 Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 1 punktas.

640 Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 29 straipsnis.

641 Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo VI skyrius.

642 Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 34 straipsnio 14 dalis.

4.2.2. Civilinė atsakomybė

Administracinės atsakomybės pritaikymas maisto tvarkymo subjektui neužkerta kelio taikyti jam ir civilinę atsakomybę: civilinė atsakomybė, kai vartotojas laikomas kreditoriumi, o maisto tvarkymo subjektas – skolininku, yra tiesiogiai susijusi su vartotojų teisių apsauga maisto teisės srityje, nes ta apsauga čia užtikrinama paprastai dalyvaujant pačiam vartotojui, t. y. atlyginant jam padarytą žalą.⁶⁴³

Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas numato atsakomybę už žalą, atsiradusią dėl netinkamos kokybės maisto produktų, kas yra specialusis deliktas, patenkantis į Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6 knygos III dalies XXII skyriaus 4 skirsnio „Atsakomybė už žalą, atsiradusią dėl netinkamos kokybės produktų ar paslaugų“ reguliavimo sritį, kurio nuostatos buvo įtvirtintos įgyvendinant 1985 m. liepos 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 85/374/EEB dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių atsakomybę už gaminius su trūkumais, derinimo.⁶⁴⁴

Taigi minėto Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6 knygos III dalies XXII skyriaus 4 skirsnio normos yra specialiosios ir nustato deliktinę civilinę atsakomybę už žalą, padaromą esant sutartiniams santykiams.⁶⁴⁵ Kita vertus, minėtos nuostatos, gindamos vartotoją,⁶⁴⁶ nereikalauja, kad jį su gamintoju sietų sutartiniai santykiai: vartotojas turi teisę į žalos atlyginimą tiek tais atvejais, kai jis buvo atitinkamos sutarties šalis (pavyzdžiui, pirkėjas, užsakovas), tiek tais atvejais, kai jo su gamintoju nesieja jokie sutartiniai santykiai, pavyzdžiui, teisę į žalos atlyginimą turi vartotojo šeimos nariai, nesudarę jokios sutarties.⁶⁴⁷

Pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.295 straipsnį žala atlyginama, jeigu nukentėjęs asmuo įrodo, kad padaryta žala dėl produkto (paslaugos) netinkamos kokybės ir kad egzistuoja priežastinis netinkamos kokybės ir nuostolių ryšys. Taigi yra trys civilinės atsakomybės už žalą, atsiradusią dėl netinkamos kokybės produktų ar paslaugų, sąlygos: padaryta žalos, produktas yra netinkamos kokybės ir yra priežastinis ryšys tarp netinkamos kokybės ir žalos. Visas minėtas civilinės atsakomybės sąlygas turi įrodyti ieškovas.⁶⁴⁸ Iš minėtos nuostatos matyti, kad Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas numato griežtą šios rūšies atsakomybę, t. y. atsakomybę be kaltės – ši nėra būtina civilinės atsakomybės sąlyga aptariamam atveju.⁶⁴⁹

Taigi akivaizdus klausimas, kylantis analizuojant minėtos atsakomybės sąlygas, yra tas, ar maisto produktas, su kuriuo netinkamai pateikta informacija apie maistą, atitinka

643 Šamulevičiūtė, A., *Atsakomybė maisto teisėje: tinkamo subjekto ir jo rūpestingumo pareigos nustatymo problema*, *supra* note 32, p. 203.

644 Europos Parlamento ir Tarybos 1985 m. liepos 25 d. direktyva 85/374/EEB dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių atsakomybę už gaminius su trūkumais, derinimo (OL 2004 m. specialusis leidimas, 15 skyrius, 1 tomas, p. 257).

645 *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Prievolių teisė. 6 knyga. 1 tomas. Vilnius: Justitia, 2003, p. 404.

646 Pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.292 straipsnio 5 dalį aptariamo 4 skirsnio normos taikomos tik tais atvejais, kai produktai (paslaugos) įsigijami vartojimo, o ne verslo tikslais.

647 Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras, *op. cit.*, p. 404–405.

648 *Ibid.*, p. 407.

649 Atsižvelgiant į tai, aptariamos civilinės atsakomybės taikymo atveju neaktualus yra maisto tvarkymo subjekto rūpestingumo pareigos kriterijaus taikymas.

netinkamos kokybės produkto sąlygą. Tai yra būtina aptariamoms civilinės atsakomybės sąlyga ir kartu reiškia, kad gamintojo veikla yra neteisėta, t. y. pats nekokybiškos prekės (paslaugos) pateikimas rinkai reiškia neteisėtą gamintojo veiksmą.⁶⁵⁰

Visų pirma, pažymėtina, kad produktu minėtame 4 skirsnyje pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.293 straipsnio 1 dalį laikomas kiekvienas kilnojamas daiktas (turtas), įskaitant pirminius žemės ūkio produktus ir žvėrieną (paukštieną), taip pat kilnojamas daiktas (turtas), kuris įeina į kitą kilnojamąjį ar nekilnojamąjį daiktą, o tai reiškia, kad maisto produktai patenka į minėtą sąvoką. Pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.294 straipsnio 1 dalį „[p]roduktas (paslaugos) yra netinkamos kokybės, jeigu jis neatitinka saugos reikalavimų, kurių protingai gali tikėtis vartotojas.“ Taigi pirmoji netinkamos kokybės produkto apibrėžimo dalis aiški: jei produktas neatitinka saugos reikalavimų, tai jis yra netinkamos kokybės, o antrosios apibrėžimo dalies, pagal kurią tie saugos reikalavimai yra tokie, kurių protingai gali tikėtis vartotojas, aiškumu galima suabejoti (nes ko gi protingai gali tikėtis vartotojas). Nebent ta dalis būtų aiškinama taip, kad vartotojas protingai gali tikėtis tik tų saugos reikalavimų, kuriuos tuo metu konkrečiam produktui numato teisės aktai. O, kaip minėta, maisto saugos srityje yra iš tiesų nemažai teisės aktų, nustatančių reikalavimus maisto produktams. Be to, pagrindiniai kriterijai, į kuriuos atsižvelgiama nustatant, ar maistas yra nesaugus, įtvirtinti reglamento (EB) Nr. 178/2002 14 straipsnyje. Taip pat prisimintina ir tai, kad jau aptarti atvejai, kai nepateikus ar netinkamai pateikus informaciją apie maistą, maisto produktas gali būti laikomas nesaugiu, tad pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.294 straipsnio 1 dalį – ir netinkamos kokybės. Komentuojant minėtą nuostatą taip pat pažymima, kad nekokybiškumą paprastai lemia technologijos, gamybos, konstrukcijos, receptūros ir kitokių reikalavimų bei standartų, nustatytų atitinkamoms prekėms ar paslaugoms, nesilaikymas, tačiau prekės nekokybiškumą gali lemti ir tokios priežastys kaip visos informacijos, reikšmingos vartotojui, neatskleidimas ar nevisiškas atskleidimas, atitinkamų instrukcijų nepateikimas ir pan.⁶⁵¹

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.294 straipsnio 1 dalyje taip pat nustatyti kriterijai, į kuriuos atsižvelgiama vertinant produkto kokybiškumą, t. y. atsižvelgiama į nurodomas produkto (paslaugų) savybes (reklamą), į tai, ar produktą (paslaugas) galima naudoti tam, kam tikimasi jį naudoti, į laiką, kai produktas (paslaugos) buvo pateiktas rinkai, į produkto (paslaugų) konstrukcinius, receptinius ar kitokius trūkumus ir kitas aplinkybes. Taigi, nors minėtoje nuostatoje siūlant atsižvelgti į produkto savybes paminimas tik jų pateikimas reklamoje, vis dėlto, komentuojant šią nuostatą ji aiškinama plečiamai ir pažymima, kad tos savybės gali būti nurodytos produkto aprašyme apskritai: etiketėje, instrukcijoje, reklamoje.⁶⁵²

Svarbu pažymėti ir tai, kad aptariamo 4 skirsnio „Atsakomybė už žalą, atsiradusią dėl netinkamos kokybės produktų ar paslaugų“ nuostatos vartotojui užtikrina galimybę išsireikalauti žalos atlyginimo praktiškai iš bet kurio maisto tvarkymo subjekto,⁶⁵³ kaip

650 Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras, *supra* note 645, p. 406.

651 *Ibid.*

652 *Ibid.*

653 Pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.292 straipsnio 2 dalį gamintoju laikomas galutinio produkto, produkto dalies arba žaliavų gamintojas, paslaugų teikėjas ar kitas asmuo, kuris pažymėdamas produktą (paslaugas) savo vardu, prekės ženklu ar kitu skiriamuoju žymeniu nurodo save kaip gamintoją (paslaugų teikėją). Pagal to paties straipsnio 3 dalį importuotojas į Europos Sąjungos rinką atsako kaip gamintojas, o pagal 4 dalį, jeigu produkto gamintojo ar importuotojo neįmanoma nustatyti, gamintoju, taigi atsakingu laikomas kiekvienas produktą realizavęs asmuo.

minėta, nepriklausomai nuo to, ar tarp vartotojo ir maisto tvarkymo subjekto sudaryta sutartis, ar ne.

Tačiau, jeigu nukentėjęs ar turintis teisę reikalauti žalos atlyginimo asmuo dėl savo kaltės prisidėjo prie žalos atsiradimo ar padidėjimo, žalos atlyginimo dydis gali būti sumažintas arba žala apskritai gali būti neatlyginama atsižvelgiant į visas bylos aplinkybes.⁶⁵⁴ Gana aiškūs yra tie atvejai, kai maisto tvarkymo subjektas iš tiesų pateikia visą ir tinkamą informaciją, tačiau pats vartotojas jos nepaiso, pavyzdžiui, vartoja maisto produktą, turintį alergenų, apie kuriuos maisto tvarkymo subjektas įspėjo vartotoją. Kiek sudėtingiau yra jau analizuotu atveju, kai alergenai sąmoningai į maistą nededami, tačiau jų gali patekti į maisto produktą dėl kryžminės taršos, o maisto tvarkymo subjektas, įvertinęs tokią riziką, su maisto produktu pateikia įspėjimą (nors teisės aktai to neįpareigoja), kad maisto produkte gali būti tam tikro alergeno pėdsakų. Tokiu būdu maisto tvarkymo subjektas iš tiesų mėgina apsisaugoti nuo galimo atsakomybės jam taikymo, o tuo atveju, jei nurodytam alergenui alergiškas vartotojas maisto produktą vis tiek vartos, tai gali būti kvalifikuojama kaip rizikos prisiėmimas ir žalos atlyginimo dydis gali būti sumažintas arba žala apskritai gali būti neatlyginama.

Tiesa, civilinės atsakomybės už žalą, atsiradusią dėl netinkamos kokybės produktų ar paslaugų, nederėtų painioti su kitais pažeistų vartotojų teisių gynimo būdais.⁶⁵⁵ Vartotojas, nusipirkęs maisto produktą ir su pardavėju sudaręs pirkimo-pardavimo sutartį, tuo atveju, jei vartotojui parduotas netinkamos kokybės daiktas (šiuo atveju – maisto produktas), turi teisę, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6 knygos IV dalies XXIII skyriaus 4 skirsnio nuostatomis, kuriose įtvirtinti vartojimo prikimo-pardavimo sutarčių ypatumai, pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.363 straipsnio 7 ir 8 dalis iš pardavėjo reikalauti pakeisti netinkamos kokybės maisto produktą tinkamos kokybės maisto produktu, atitinkamai sumažinti maisto produkto kainą arba vienašališkai nutraukti sutartį ir pareikalauti grąžinti sumokėtą kainą. Pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.338 straipsnio 4 dalį minėtus reikalavimus dėl maisto produkto trūkumų vartotojas gali pareikšti, jeigu šie trūkumai nustatyti per maisto produkto tinkamumo vartoti terminą.

Įdomu tai, kad nustatant minėtas vartotojo teises, kai jam parduotas netinkamos kokybės daiktas, atskirai apibrėžiama ir ta netinkama kokybė, o tiksliau – tinkama kokybė, t. y. daikto savybės turi atitikti vartojimo pirkimo-pardavimo sutartį,⁶⁵⁶ o ne saugos reikalavimus, kaip tai buvo nurodyta reglamentuojant atsakomybę už žalą, atsiradusią dėl netinkamos kokybės produktų ar paslaugų. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.363 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad daikto savybės atitinka sutartį, jeigu: daiktas atitinka pardavėjo pateiktą aprašymą ir turi tokias savybes kaip ir daiktas, kurį pardavėjas pateikė kaip pavyzdį ar modelį; daiktas tinka naudoti tam, kam tokios rūšies daiktai paprastai naudojami; daiktas tinka naudoti pagal konkrečią paskirtį, apie kurią pirkėjas pranešė pardavėjui sutarties sudarymo metu ir su kuria pardavėjas sutiko; daiktas atitinka kokybės rodiklius, kurie paprastai yra būdingi to paties pobūdžio daiktams ir kurių pirkėjas gali pagrįstai tikėtis pagal daikto pobūdį ir daikto gamintojo, jo atstovo ar pardavėjo viešai paskelbtus pareiškimus, įskaitant reklamą ir daiktų ženklavinimą, dėl daikto konkrečių savybių.

654 Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.297 straipsnis.

655 Selelionytė-Drukeitinienė, S., *supra* note 51, p. 1435.

656 Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.363 straipsnio 2 dalis.

Taigi, jei atsakomybės už žalą, atsiradusią dėl netinkamos kokybės produktų ar paslaugų, instrumentais galima pasinaudoti tais atvejais, kai maisto produktas nesaugus dėl netinkamai pateiktos informacijos, tai kiti pažeistų vartotojų teisių gynimo instrumentai gali būti pasitelkti net ir tada, kai produktas saugus, tačiau ženklinant ar reklamuojant maisto produktą pateikta informacija apie jį neatitinka to maisto produkto tikrųjų savybių.

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.363 straipsnio 5 dalyje nurodyta, kad visais atvejais pirkėjas turi teisę į nuostolių, atsiradusių dėl netinkamos kokybės prekės pardavimo, atlyginimą, be to, pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso raidę pardavėjas atsakys praktiškai taip pat be kaltės.⁶⁵⁷ Skirtumas, visų pirma, tas, kad atsakomybės už žalą, atsiradusią dėl netinkamos kokybės produktų ar paslaugų, taikymo atveju šalis nebūtinai turi sieti sutartiniai santykiai, kai nuostolių, atsiradusių dėl netinkamos kokybės prekės pardavimo, atveju atsakomybė kyla iš sutarties ir, beje, būtent dėl neatitikties šiai sutarčiai, o ne saugos reikalavimams.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.363 straipsnio 8 dalį pirkėjas neturi teisės nutraukti sutartį, jeigu daikto trūkumas yra mažareikšmis. Vis dėlto, kas yra mažareikšmis daikto trūkumas, apibrėžta nėra. Tai vertinamoji sąvoka, todėl dėl mažareikšmiškumo turės būti nuspręsta kiekvienu konkrečiu atveju.

Taigi analizuotos Europos Sąjungos nuostatos, skirtos atsakomybės pasidalijimui maisto teisėje reglamentuoti, taikant civilinę atsakomybę pagal nacionalines nuostatas, nėra tiek reikšmingos, kaip taikant administracinę atsakomybę.⁶⁵⁸ Tik pripažinus, kad tam tikrais atvejais maisto tvarkymo subjektas turėtų atsakyti už kaltais veiksmais padarytą žalą (išskyrus specialųjį deliktą, kai aiškiai numatyta atsakomybė be kaltės), reikės aiškintis, kokie gi rūpestingumo ir atidumo standartai taikomi maisto tvarkymo subjektams pasitelkiant ir Europos Sąjungos maisto teisės nuostatas.⁶⁵⁹ Griežtos atsakomybės įtvirtinimas numatant specialųjį deliktą ir ypač vartotojui palankus maisto tvarkymo subjekto civilinės atsakomybės reguliavimas rodo, kad maisto tvarkymo subjektams taikomi aukščiausi rūpestingumo ir atidumo standartai.⁶⁶⁰

657 Žr. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.363 straipsnio 1 dalį, pagal kurią pardavėjas visais atvejais garantuoja daiktų kokybę; Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.333 straipsnio 3 dalį, kurioje nurodyta, kad, kai pardavėjas garantuoja daiktų kokybę, jis atsako už daiktų trūkumus, jeigu neįrodo, kad šie atsirado po daiktų perdavimo pirkėjui dėl to, kad pirkėjas pažeidė daikto naudojimo ar saugojimo taisykles, arba dėl trečiųjų asmenų kaltės ar nenugalimos jėgos; Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.256 straipsnio 4 dalį, kurioje numatyta, kad, kai sutartinės prievolės neįvykdo ar netinkamai ją įvykdo įmonė (verslininkas), tai ji atsako visais atvejais, jei neįrodo, kad prievolės neįvykdė ar netinkamai ją įvykdė dėl nenugalimos jėgos, jeigu įstatymai ar sutartis nenumato ko kita. Plačiau apie tai, ar visais atvejais yra pagrįstas kitų pirkėjo teisių gynimo būdų taikymas kartu su nuostolių atlyginimu, bei apie tai, ar visada įmonė (verslininkas) pagal sutartinės atsakomybės taisyklės turėtų atsakyti be kaltės, žr. Selelionytė-Drukteinienė, S., *supra* note 51.

658 Šamulevičiūtė, A., *Atsakomybė maisto teisėje: tinkamo subjekto ir jo rūpestingumo pareigos nustatymo problema, supra* note 32, p. 204.

659 *Ibid.*

660 *Ibid.*, p. 204–205.

IŠVADOS

Atlikus tyrimą formuluojamos šios išvados:

1.1. Informacijos apie maistą teikimo vartotojams reikalavimai turi būti nustatomi atsižvelgiant į dviejų lygmenų – Europos Sąjungos ir nacionalinį – reguliavimą bei siekiant užtikrinti pagrindinių maisto teisės tikslų – aukšto lygio vartotojų apsaugos ir jų teisių, ypač teisės į informaciją, ir laisvo prekių judėjimo Europos Sąjungoje užtikrinimo – pusiausvyrą.

1.2. Informacija apie maistą vartotojams gali būti teikiama ne tik tradiciškai žinomais jos teikimo būdais, t. y. ženklinant, reklamuojant ar pristatant maisto produktus, bet ir kitais būdais: šiuolaikinių technologijų priemonėmis vykdant nuotolinę prekybą ar žodžiu teikiant informaciją apie nefasuotus maisto produktus, įskaitant viešojo maitinimo įmonėse. Todėl veiksmams, kuriuos atlikus informacija apie maisto produktą tampa pasiekiamą vartotojui, apibrėžti vartotina *informacijos apie maistą teikimo vartotojams* sąvoka, o bendrąja sąvoka, apimančia visus teisės aktuose nustatytus duomenis, minėtais būdais teiktinus apie maisto produktus, laikytina *informacijos apie maistą* sąvoka. Tokio sąvokų santykio turi būti paisoma aiškinant ir taikant reikalavimus informacijos apie maistą teikimui vartotojams, siekiant nustatyti, kokios nuostatos, kokia apimtimi ir kokiai informacijai apie maistą ar kuriam jos teikimo būdai yra taikomos, kad neliktų dingsties nukrypti nuo siekio užtikrinti aukštą vartotojų apsaugos lygį dėl nepakankamo reglamentavimo.

1.3. Atribojant informacijos apie maistą teikimo būdus vienus nuo kitų, daugiausia sunkumų kyla dėl maisto reklamos ir ženklinimo santykio. Todėl tais atvejais, kai iš informaciją apie maistą reglamentuojančių teisės aktų nėra aišku, ar informaciją apie maistą laikyti reklama ar kita informacija apie maistą (dažniausiai ženklinimu), reikia vadovautis bendruoju reklamos apibrėžimu ir vertinti, ar skleidžiama informacija yra susijusi su asmens ūkine komercine, finansine ar profesine veikla ir ar ja vartotojas skatinamas įsigyti maisto produktą, kadangi taip būtų galima identifikuoti, kokių teisės normų pagrindu taikyti atsakomybę už informacijos apie maistą teikimo vartotojams pažeidimus.

2.1. Tais atvejais, kai informaciją apie maistą reglamentuojančiuose teisės aktuose nėra nustatytų konkrečių reikalavimų informacijos apie maistą teikimui vartotojams, arba tie reikalavimai yra nepakankami ar neaiškūs, siekiant užtikrinti vartotojo apsaugą nuo žalos sveikatai, suklaidinimo ar apgaulės, pasitelktinos informaciją apie maistą reglamentuojančiuose teisės aktuose įtvirtintos sąžiningos informacijos teikimo praktikos taisyklės, pagal kurias draudžiama vartotojams teikti klaidinančią informaciją apie maistą.

2.2. Kadangi informaciją apie maistą reglamentuojančiuose teisės aktuose klaidinimo ar nesąžiningumo sąvoka neapibrėžta, tai ji aiškintina taip, kad nesąžiningumas informacijos apie maistą teikimo vartotojams srityje pasireiškia tada, kai maisto tvarkymo subjektai teikia informaciją apie maistą, kuri neatitinka tikrųjų maisto savybių ir taip klaidina vartotojus, ir tai turi būti nuspręsta kiekvienu konkrečiu atveju.

2.3. Informaciją apie maistą reglamentuojančiuose teisės aktuose klaidinimo sąvokos neapibrėžiant bei pateikiant nebaigtinį atvejų, kada laikoma, kad vartotojai klaidinami, sąrašą, draudimo klaidinti vartotojus turinys lieka atviras interpretacijoms, todėl turi būti taikomas ir aiškinamas visų pirma atsižvelgiant į siekį užtikrinti aukštą vartotojų apsaugos lygį.

3.1. Kadangi vartotojų klaidinimo teikiant jiems informaciją apie maistą sąvoka yra vertinamoji, o tą pačią informaciją skirtingi vartotojai gali suprasti ir vertinti skirtingai, šiam vertinimui atlikti reikalingas bendras kriterijus, siekiant užtikrinti teisinio aiškumo ir teisinio tikrumo principų laikymąsi.

3.2. Tuo tikslu Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, sprenddamas bylas laisvo prekių judėjimo, ženklinimo ir klaidinančios reklamos srityse, suformulavo vidutinio vartotojo koncepciją, pagal kurią informacija apie maistą turi būti vertinama iš numanomų (preziumuojamų) vidutinio vartotojo, kuris yra pakankamai gerai informuotas, atidus bei atsargus vartotojas, lūkesčių perspektyvos. Vidutinis vartotojas yra toks vartotojas, kuris turi bendrųjų (ne ekspertinių) žinių ir yra aktyvus jas plėsdamas, kuriam priskirta pareiga domėtis informacija apie maistą (bent jau ta, kuri jam pateikta su maisto produktu) ir kuris geba rasti jam reikalingą informaciją, geba ją suprasti ir vertinti kritiškai.

3.3. Informacijos apie maistą teikimo vartotojams srityje tik reglamentuojant teiginių apie maistingumą ir sveikatingumą pateikimo reikalavimus eksplicitiškai įtvirtinama, kad šių teiginių vertinimo kriterijumi pasirenkamas vidutinis vartotojas. Kitų informaciją apie maistą reglamentuojančių nuostatų, ypač įtvirtintų naujuoju reguliavimu, analizė ir naujojo reguliavimo priėmimo kontekstas rodo, kad vidutinio vartotojo koncepcija nebetenka esminės reikšmės. Galiausiai, net ir vidutinio vartotojo testas nėra statistinis testas, todėl situaciją kiekvienu atveju turi įvertinti nacionalinis teismas, atsižvelgdamas į kiekvieno to atvejo aplinkybes, taip pat į maisto produktą, su kuriuo susijusi analizuojama situacija, bei į asmenų grupę, kuriai tas produktas skirtas.

4.1. Iki 2014 m. gruodžio 13 d. atsakomybės už informacijos apie maistą teikimą vartotojams institutas pateko į bendrųjų Europos Sąjungos maisto teisės nuostatų, skirtų atsakomybei maisto teisėje apskritai, reguliavimo sritį, kur galioja pirminės maisto tvarkymo subjekto atsakomybės principas, pagal kurį už maisto teisės pažeidimus, taigi ir už informacijos apie maistą teikimą vartotojams, yra atsakingi patys maisto tvarkymo subjektai, o ne juos kontroliuojančios kompetentingos institucijos ar kiti subjektai.

4.2. Minėtos bendrosios atsakomybės nuostatos, reglamentuojančios atsakomybės tarp maisto tvarkymo subjektų pasidalijimą, vienareikšmiškai atsakyti į klausimą, ar taikytina bendroji maisto tvarkymo subjektų atsakomybė, pagal kurią maisto tvarkymo subjektai turėtų būti atsakingi visuose maisto grandinės etapuose, ar vis dėlto taikytina individuali atsakomybė, pagal kurią maisto tvarkymo subjektai atsako tik už jų kontroliuojamus maisto tvarkymo etapus, atsakyti neleidžia, todėl sprendžiant maisto tvarkymo subjekto atsakomybės klausimą pasitelktinas rūpestingumo pareigos kriterijus, kuris reiškia, kad, jei maisto tvarkymo subjektas išpildė visas jam teisės aktų konkrečiu atveju nustatytas pareigas, tai atsakomybė jam neturėtų kilti, atkreipiant dėmesį į tai, kad rūpestingumo pareigos kriterijus aktualus tik tais atvejais, kai kaltė yra būtina atsakomybės sąlyga.

4.3. Nuo 2014 m. gruodžio 13 d. kartu taikytinos specialiosios išimtinai atsakomybė už informacijos apie maistą teikimą vartotojams reglamentuojančios nuostatos akivaizdžiai paremtos rūpestingumo pareigos kriterijaus taikymo principais, siekiant išvengti atvejų, kai maisto tvarkymo subjektai baudžiami dėl tokių aplinkybių, kurios nepriklauso jų kompetencijos ir (arba) įtakos sričiai. Aiškus maisto tvarkymo subjektų rūpestingumo pareigos turinys ir apimtis kiekviename maisto grandinės etape prisideda prie galimybės nustatyti maisto tvarkymo subjektų atsakomybės ribas ir kiekvienu konkrečiu atveju nuspręsti, ar atitinkamas maisto tvarkymo subjektas turės atsakyti už informaciją apie maistą

reglamentuojančių teisės aktų pažeidimus. Kita vertus, taikant individualią atsakomybę rizikuojama nukrypti nuo itin aukštų visuomenės sveikatos ir vartotojų teisių apsaugos standartų, todėl šių taip pat turi būti paisoma.

4.4. Nacionalinės atsakomybės už informaciją apie maistą reglamentuojančių teisės aktų pažeidimus taikymo taisyklės įtvirtintos ne informaciją apie maistą reglamentuojančiuose teisės aktuose, o yra reguliuojamos bendrosiomis administracinės ir civilinės teisės normomis.

4.5. Kadangi kaltė yra būtina administracinės atsakomybės sąlyga, tai būtent administracinės atsakomybės taikymui didžiausios reikšmės turės Europos Sąjungos maisto teisės nuostatos, reglamentuojančios atsakomybės tarp maisto tvarkymo subjektų pasidalijimą, ir rūpestingumo pareigos kriterijaus taikymo principai.

4.6. Europos Sąjungos nuostatos, skirtos atsakomybės pasidalijimui maisto teisėje reglamentuoti, taikant civilinę atsakomybę pagal nacionalines nuostatas, kuriose nustoma griežta atsakomybė už žalą, atsiradusią dėl netinkamos kokybės maisto produktų, t. y. atsakomybė be kaltės, nėra tiek reikšmingos, kaip taikant administracinę atsakomybę. Tik pripažinus, kad tam tikrais atvejais maisto tvarkymo subjektas turėtų atsakyti už kaltais veiksmais padarytą žalą (išskyrus specialųjį deliktą, kai aiškiai numatyta atsakomybė be kaltės), reikės aiškintis, kokie gi rūpestingumo ir atidumo standartai taikomi maisto tvarkymo subjektams pasitelkiant ir Europos Sąjungos maisto teisės nuostatas. Vis dėlto, griežtos atsakomybės įtvirtinimas numatant specialųjį deliktą ir ypač vartotojui palankus maisto tvarkymo subjektų civilinės atsakomybės reguliavimas rodo, kad maisto tvarkymo subjektams taikomi aukščiausi rūpestingumo ir atidumo standartai.

PASIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS

Atsižvelgiant į tai, kad informacijos apie maistą teikimo vartotojams srityje dažnai susiduriama su teisiniu reguliavimu, kuris yra neaiškus, nepakankamas ar dažnai vertinamojo pobūdžio, formuluojami kai kurie teisės taikymo ir aiškinimo siūlymai ir (ar) rekomendacijos:

1. Atsižvelgiant į informacijos apie maistą teikimo vartotojams srityje vartojamų sąvokų gausą, galimą jų nevienareikšmį vertinimą, taip pat lakonišką ar interpretacijoms pasiduodantį teisinį šios srities reglamentavimą ir dėl to galimą nevienodą teisės taikymo praktiką, siūlytina kompetentingoms Europos Sąjungos ir nacionalinėms institucijoms rengti aktualias tokių sąvokų vartojimo gaires ir (ar) išaiškinimus. Praktika rodo, kad maisto tvarkymo subjektai visais įmanomais būdais siekia išskirti savo maisto produktus iš gausybės kitų ir stengiasi pateikti apie juos kuo patrauklesnę informaciją, net jei ji gali klaidinti vartotojus (teiginių „be maisto priedų“ ir pan. pateikimas, ekologiško imitacijos, klaidinantis maisto papildų kaip vaistų pateikimas, nuorodų „sveikas“, „šviežias“, „natūralus“ pateikimas, maisto pakaitalų ženklavimas ir kt.). Ypač siūlytina skirti dėmesį tokiems atvejams kaip bendrųjų deskriptorių (pavadinimų) ar nuorodų į bendro pobūdžio, nekonkrečią naudą, kurią maistinė medžiaga ar maisto produktas apskritai teikia sveikatai ar su sveikata susijusiai gerai savijautai, pateikimas, atsižvelgiant į siekį užtikrinti aukštą vartotojų sveikatos apsaugos lygį, kartu ir apsaugoti juos nuo suklaidinimo.

2. Atsižvelgiant į tai, kad reglamente (ES) Nr. 1169/2011 eksplicitiškai nėra nustatyta, kokia vartotojo koncepcija taikytina vertinant, ar informacija apie maistą neklaidina vartotojo (kaip tai yra reglamento (EB) Nr. 1924/2006 atveju), siūlytina teismų ar Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos (kai ji nagrinėja bylas dėl Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pažeidimo) praktikoje formuluoti aiškius eilinio vartotojo, iš kurio pozicijų turi būti vertinama, ar informacija apie maistą jo neklaidina, kriterijus.

3. Pritariant individualios maisto tvarkymo subjektų atsakomybės koncepcijai ir atsižvelgiant į reglamento (EB) Nr. 178/2002 17 straipsnio 1 dalies, įtvirtinančios atsakomybės tarp maisto tvarkymo subjektų pasidalijimą, formuluotes anglų ir vokiečių kalbomis, siūlytina inicijuoti ir lietuviškos minėtos formuluotės pakeitimus nustatant, kad maisto tvarkymo subjektai ne *visuose su jų kontroliuojamu verslu susijusiuose gamybos, perdirbimo ir paskirstymo etapuose* užtikrintų, kad maistas atitiktų su jų veikla susijusius maisto produktus reglamentuojančių įstatymų reikalavimus ir tikrintų, kad šių reikalavimų būtų laikomasi, bet kad maisto tvarkymo subjektai šias pareigas vykdytų *visuose jų kontroliuojamose gamybos, perdirbimo ir paskirstymo etapuose*. Kaip alternatyva formuluotės keitimui rekomenduotinas reglamento (EB) Nr. 178/2002 17 straipsnio 1 dalies aiškinimas pasitelkiant rūpestingumo pareigos kriterijų, pagal kurį maisto tvarkymo subjektui nekyla atsakomybė, jei jis išpildė visas jam konkrečiu atveju teisės aktų nustatytas pareigas.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Europos Sąjungos teisės aktai

1. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija [2008] OL C 115.
2. Komisijos 1985 m. liepos 10 d. reglamentas (EEB) Nr. 1907/85 dėl vynuogių veislių ir regionų, teikiančių importuotą vyną putojantiems vynams Bendrijoje gaminti, sąrašo (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 3 skyrius, 6 tomas, p. 180).
3. Tarybos 1991 m. birželio 10 d. reglamentas (EEB) Nr. 1601/91 nustatantis bendrąsias aromatintų vynu, aromatintų vyno gėrimų ir aromatintų vyno kokteilių apibrėžimo, aprašymo ir pateikimo taisykles (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 3 skyrius, 11 tomas, p. 286).
4. Tarybos 1991 m. birželio 24 d. reglamentas (EEB) Nr. 2092/91 dėl ekologinės žemės ūkio produktų gamybos ir nuorodų apie tokią gamybą ant žemės ūkio ir maisto produktų (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 2 tomas, p. 39).
5. Europos Parlamento ir Tarybos 1997 m. sausio 27 d. reglamentas (EB) Nr. 258/97 dėl naujų maisto produktų ir naujų maisto komponentų (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 13 skyrius, 18 tomas, p. 244).
6. Komisijos 1999 m. gruodžio 22 d. reglamentas (EB) Nr. 2789/1999, nustatantis valgomųjų vynuogių prekybos standartą (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 3 skyrius, 28 tomas, p. 100).
7. Europos Parlamento ir Tarybos 2000 m. liepos 17 d. reglamentas (EB) Nr. 1760/2000, nustatantis galvijų identifikavimo bei registravimo sistemą, reglamentuojantis jautienos bei jos produktų ženklinimą ir panaikinantis Tarybos reglamentą (EB) Nr. 820/97 (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 3 skyrius, 30 tomas, p. 248).
8. Komisijos 2000 m. rugpjūčio 25 d. reglamentas Nr. 1825/2000, nustatantis išsamias Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1760/2000 taikymo taisykles galvijienos ir jos produktų ženklinimui etiketėmis (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 3 skyrius, 30 tomas, p. 259).
9. Europos Parlamento ir Tarybos 2002 m. sausio 28 d. reglamentas (EB) Nr. 178/2002, nustatantis maistui skirtų teisės aktų bendruosius principus ir reikalavimus, įsteigiantis Europos maisto saugos tarnybą ir nustatantis su maisto saugos klausimais susijusias procedūras (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 6 tomas, p. 463).
10. Europos Parlamento ir Tarybos 2003 m. rugsėjo 22 d. reglamentas (EB) Nr. 1829/2003 dėl genetiškai modifikuoto maisto ir pašarų (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 13 skyrius, 32 tomas, p. 432).
11. Europos Parlamento ir Tarybos 2003 m. rugsėjo 22 d. reglamentas (EB) Nr. 1830/2003 dėl genetiškai modifikuotų organizmų ir iš jų pagamintų maisto produktų ir pašarų susekamumo ir ženklinimo ir iš dalies pakeičiantis direktyvą 2001/18/EB (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 13 skyrius, 32 tomas, p. 455).
12. Tarybos 2004 m. vasario 24 d. reglamentas (EB) Nr. 392/2004, iš dalies keičiantis reglamentą (EEB) Nr. 2092/91 dėl ekologinės žemės ūkio produktų gamybos ir nuorodų apie tokią gamybą ant žemės ūkio ir maisto produktų (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 8 tomas, p. 189).

13. Komisijos 2004 m. kovo 31 d. reglamentas (EB) Nr. 608/2004 dėl maisto produktų ir maisto ingredientų, į kuriuos įdėta fitosterolių, fitosterolio esterių, fitostanolų ir (arba) fitostanolio esterių, ženklinimo (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 8 tomas, p. 287).
14. Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. balandžio 29 d. reglamentas (EB) Nr. 852/2004 dėl maisto produktų higienos (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 13 skyrius, 34 tomas, p. 319).
15. Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. balandžio 29 d. reglamentas (EB) Nr. 882/2004 dėl oficialios kontrolės, kuri atliekama siekiant užtikrinti, kad būtų įvertinama, ar laikomasi pašarus ir maistą reglamentuojančių teisės aktų, gyvūnų sveikatos ir gerovės taisyklių (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 3 skyrius, 45 tomas, p. 200).
16. Komisijos 2006 m. gruodžio 14 d. reglamentas (EB) Nr. 1898/2006, nustatantis išsamias Tarybos reglamento (EB) Nr. 510/2006 dėl žemės ūkio produktų ir maisto produktų geografinių nuorodų ir kilmės vietos nuorodų apsaugos įgyvendinimo taisykles (OL 2006 L 369, p. 1).
17. Europos Parlamento ir Tarybos 2006 m. gruodžio 20 d. reglamentas (EB) Nr. 1924/2006 dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą (OL 2006 L 404, p. 9).
18. Europos Parlamento ir Tarybos 2006 m. gruodžio 20 d. reglamentas (EB) Nr. 1925/2006 dėl maisto produktų papildymo vitaminais ir mineralais bei tam tikromis kitomis medžiagomis (OL 2006 L 404, p. 26).
19. Tarybos 2007 m. birželio 28 d. reglamentas (EB) Nr. 834/2007 dėl ekologinės gamybos ir ekologiškų produktų ženklinimo ir panaikinantis reglamentą (EEB) Nr. 2092/91 (OL 2007 L 189, p. 1).
20. Komisijos 2007 m. spalio 18 d. reglamentas (EB) Nr. 1216/2007, nustatantis išsamias Tarybos reglamento (EB) Nr. 509/2006 dėl žemės ūkio produktų ir maisto produktų kaip garantuotų tradicinių gaminių įgyvendinimo taisykles (OL 2007 L 275, p. 3).
21. Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. sausio 15 d. reglamentas (EB) Nr. 110/2008 dėl spiritinių gėrimų apibrėžimo, apibūdinimo, pateikimo, ženklinimo ir geografinių nuorodų apsaugos bei panaikinantis Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 1576/89 (OL 2008 L 39, p. 16).
22. Komisijos 2008 m. birželio 16 d. reglamentas (EB) Nr. 543/2008, kuriuo nustatomos išsamios Tarybos reglamento (EB) Nr. 1234/2007 taikymo taisyklės dėl tam tikrų prekybos paukštiena standartų (OL 2008 L 157, p. 46).
23. Komisijos 2008 m. birželio 18 d. reglamentas (EB) Nr. 566/2008, kuriuo nustatomos išsamios Tarybos reglamento (EB) Nr. 1234/2007 taikymo taisyklės dėl 12 mėnesių ar jaunesnių galvijų mėsos prekybos OL 2008 L 160, p. 22).
24. Komisijos 2008 m. birželio 23 d. reglamentas (EB) Nr. 589/2008, kuriuo nustatomos išsamios Tarybos reglamento (EB) Nr. 1234/2007 įgyvendinimo taisyklės dėl prekybos kiaušiniai standartų (OL 2008 L 163, p. 6).
25. Komisijos 2008 m. rugsėjo 5 d. reglamentas (EB) Nr. 889/2008, kuriuo nustatomos išsamios Tarybos reglamento (EB) Nr. 834/2007 dėl ekologinės gamybos ir ekologiškų produktų ženklinimo įgyvendinimo taisyklės dėl ekologinės gamybos, ženklinimo ir kontrolės (OL 2008 L 250, p. 1).
26. Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. gruodžio 16 d. reglamentas (EB) Nr. 1333/2008 dėl maisto priedų (OL 2008 L 354, p. 16).

27. Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. gruodžio 16 d. reglamentas (EB) Nr. 1334/2008 dėl kvapiųjų medžiagų ir aromatinių savybių turinčių tam tikrų maisto ingredientų naudojimo maisto produktuose ir ant jų ir iš dalies keičiantis Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 1601/91, reglamentus (EB) Nr. 2232/96 ir (EB) Nr. 110/2008 bei direktyvą 2000/13/EB (OL 2008 L 354, p. 34).
28. Komisijos 2009 m. sausio 20 d. reglamentas (EB) Nr. 41/2009 dėl maisto produktų, tinkančių glitimo netoleruojantiems žmonėms, sudėties ir ženklinimo (OL 2009 L 16, p. 3).
29. Komisijos 2009 m. liepos 14 d. reglamentas (EB) Nr. 607/2009, kuriuo nustatomos tam tikros išsamios Tarybos reglamento (EB) Nr. 479/2008 įgyvendinimo taisyklės, susijusios su tam tikrų vyno sektoriaus produktų saugomomis kilmės vietos nuorodomis ir geografinėmis nuorodomis, tradiciniais terminais, ženklinimu ir pateikimu (OL 2009 L 193, p. 60).
30. Komisijos 2009 m. spalio 7 d. reglamentas (EB) Nr. 936/2009 dėl Europos Sąjungos ir trečiųjų šalių susitarimų dėl abipusio tam tikrų spiritinių gėrimų pripažinimo taikymo (OL 2009 L 264, p. 5).
31. Tarybos 2009 m. lapkričio 20 d. reglamentas (EB) Nr. 1224/2009, nustatantis Bendrijos kontrolės sistemą, kuria užtikrinamas bendrosios žuvininkystės politikos taisyklių laikymasis, iš dalies keičiantis reglamentus (EB) Nr. 847/96, (EB) Nr. 2371/2002, (EB) Nr. 811/2004, (EB) Nr. 768/2005, (EB) Nr. 2115/2005, (EB) Nr. 2166/2005, (EB) Nr. 388/2006, (EB) Nr. 509/2007, (EB) Nr. 676/2007, (EB) Nr. 1098/2007, (EB) Nr. 1300/2008, (EB) Nr. 1342/2008 ir panaikinantys reglamentus (EEB) Nr. 2847/93, (EB) Nr. 1627/94 ir (EB) Nr. 1966/2006 (OL 2009 L 343, p. 1).
32. Komisijos 2011 m. balandžio 8 d. įgyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 404/2011, kuriuo nustatomos išsamios Tarybos reglamento (EB) Nr. 1224/2009, nustatančio Bendrijos kontrolės sistemą, kuria užtikrinamas bendrosios žuvininkystės politikos taisyklių laikymasis, įgyvendinimo taisyklės (OL 2011 L 112, p. 1).
33. Komisijos 2011 m. birželio 7 d. įgyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 543/2011, kuriuo nustatomos išsamios Tarybos reglamento (EB) Nr. 1234/2007 taikymo vaisių bei daržovių ir perdirbtų vaisių bei daržovių sektoriuose taisyklės (OL 2011 L 157, p. 1).
34. Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. spalio 25 d. reglamentas (ES) Nr. 1169/2011 dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams, kuriuo iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (EB) Nr. 1924/2006 ir (EB) Nr. 1925/2006 bei kuriuo panaikinami Komisijos direktyva 87/250/EEB, Tarybos direktyva 90/496/EEB, Komisijos direktyva 1999/10/EB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/13/EB, Komisijos direktyvos 2002/67/EB ir 2008/5/EB bei Komisijos reglamentas (EB) Nr. 608/2004 (OL 2011 L 304, p. 18).
35. Komisijos 2011 m. lapkričio 11 d. reglamentas (ES) Nr. 1129/2011, kuriuo iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1333/2008 II priedas sudarant Sąjungos maisto priedų sąrašą (OL 2011 L 295, p. 1).
36. Komisijos 2011 m. gruodžio 19 d. įgyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 1333/2011, nustatantis bananų prekybos standartus, tų prekybos standartų laikymosi patikros taisyklės ir pranešimų teikimo tvarką bananų sektoriuje (OL 2011 L 336, p. 23).
37. Komisijos 2012 m. sausio 13 d. įgyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 29/2012 dėl prekybos alyvuogių aliejumi standartų (OL 2012 L 12, p. 14).

38. Komisijos 2012 m. gegužės 16 d. reglamentas (ES) Nr. 432/2012 dėl tam tikrų leidžiamų vartoti teiginių apie maisto produktų sveikumą, išskyrus teiginius apie susirgimo rizikos mažinimą, vaikų vystymąsi ir sveikatą, sąrašo sudarymo (OL 2012 L 136, p. 1).
39. Europos Parlamento ir Tarybos 2012 m. lapkričio 21 d. reglamentas (ES) Nr. 1151/2012 dėl žemės ūkio ir maisto produktų kokybės sistemų (OL 2012 L 343, p. 1).
40. Europos Parlamento ir Tarybos 2013 m. birželio 12 d. reglamentas (ES) Nr. 609/2013 dėl kūdikiams ir mažiems vaikams skirtų maisto produktų, specialiosios medicininės paskirties maisto produktų ir viso paros raciono pakaitalų svoriui kontroliuoti ir kuriuo panaikinami Tarybos direktyva 92/52/EEB, Komisijos direktyvos 96/8/EB, 1999/21/EB, 2006/125/EB ir 2006/141/EB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/39/EB ir Komisijos reglamentai (EB) Nr. 41/2009 ir (EB) Nr. 953/2009 (OL 2013 L 181, p. 35).
41. Komisijos 2013 m. rugsėjo 20 d. reglamentas (ES) Nr. 907/2013, kuriuo nustatomos paraiškų dėl bendrinių deskriptorių (pavadinimų) teikimo taisyklės (OL 2013 L 251, p. 7).
42. Europos Parlamento ir Tarybos 2013 m. gruodžio 11 d. reglamentas (ES) Nr. 1379/2013 dėl bendro žvejybos ir akvakultūros produktų rinkų organizavimo, kuriuo iš dalies keičiami Tarybos reglamentai (EB) Nr. 1184/2006 ir (EB) Nr. 1224/2009 ir panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 104/2000 (OL 2013 L 354, p. 1).
43. Komisijos 2013 m. gruodžio 13 d. įgyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 1337/2013, kuriuo nustatomos Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1169/2011 taikymo taisyklės, susijusios su šviežios, atšaldytos ir užšaldytos kiaulienos, avienos, ožkienos ir paukštienos kilmės šalies arba kilmės vietos nuorodomis (OL 2013 L 335, p. 19).
44. Europos Parlamento ir Tarybos 2013 m. gruodžio 17 d. reglamentas (ES) Nr. 1308/2013, kuriuo nustatomas bendras žemės ūkio produktų rinkų organizavimas ir panaikinami Tarybos reglamentai (EEB) Nr. 922/72, (EEB) Nr. 234/79, (EB) Nr. 1037/2001 ir (EB) Nr. 1234/2007 (OL 2013 L 347, p. 671).
45. Komisijos 2013 m. gruodžio 18 d. deleguotasis reglamentas (ES) Nr. 664/2014, kuriuo Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1151/2012 papildomas nuostata dėl saugomų kilmės vietos nuorodų, saugomų geografinių nuorodų ir garantuotų tradicinių gaminių Sąjungos simbolių nustatymo, tam tikromis gavimo šaltinių taisyklėmis, tam tikromis procedūrinėmis taisyklėmis ir tam tikromis papildomomis pereinamojo laikotarpio taisyklėmis (OL 2014 L 179, p. 17).
46. Europos Parlamento ir Tarybos 2014 m. vasario 26 d. reglamentas (ES) Nr. 251/2014 dėl aromatizuotų vyno produktų apibrėžties, aprašymo, pateikimo, ženklinimo ir geografinių nuorodų apsaugos, kuriuo panaikinamas Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 1601/91 (OL 2014 L 84, p. 14).
47. Komisijos 2014 m. kovo 14 d. reglamentas (ES) Nr. 274/2014, kuriuo taisoma reglamento (ES) Nr. 432/2012 dėl tam tikrų leidžiamų vartoti teiginių apie maisto produktų sveikumą, išskyrus teiginius apie susirgimo rizikos mažinimą, vaikų vystymąsi ir sveikatą, sąrašo sudarymo redakcija lietuvių kalba (OL 2014 L 83, p. 1).
48. Tarybos 1978 m. gruodžio 18 d. direktyva 79/112/EEB dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su ženklinimu, pateikimu ir reklamavimu maisto produktų, skirtų parduoti galutiniam vartotojui, derinimo (OL 1979 L 33, p. 1).
49. Tarybos 1980 m. liepos 15 d. direktyva 80/777/EEB dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su natūralaus mineralinio vandens naudojimu ir prekyba, suderinimo (OL 1980 L 229, p. 1).

50. Tarybos 1984 m. rugsėjo 10 d. direktyva 84/450/EEB dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų dėl klaidinančios reklamos suderinimo (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 1 tomas, p. 227).
51. Europos Parlamento ir Tarybos 1985 m. liepos 25 d. direktyva 85/374/EEB dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių atsakomybę už gaminius su trūkumais, derinimo (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 1 tomas, p. 257).
52. Komisijos 1987 m. balandžio 15 d. direktyva 87/250/EEB dėl alkoholio koncentracijos tūrio procentais nurodymo ženklinant galutiniam vartotojui parduoti skirtus alkoholinius gėrimus (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 13 skyrius, 8 tomas, p. 275).
53. Tarybos 1989 m. birželio 14 d. direktyva 89/396/EEB dėl nuorodų arba žymų maisto produkto partijai identifikuoti (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 13 skyrius, 10 tomas, p. 3).
54. Tarybos 1990 m. rugsėjo 24 d. direktyva 90/496/EEB dėl maisto produktų maistingumo ženklavimo (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 13 skyrius, 10 tomas, p. 191).
55. Tarybos 1993 m. balandžio 5 d. direktyva 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 2 tomas, p. 288).
56. Komisijos 1996 m. vasario 26 d. direktyva 96/8/EB dėl maisto produktų, skirtų sumažinto energijos kiekio dietoms svoriui mažinti (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 13 skyrius, 15 tomas, p. 454).
57. Europos Parlamento ir Tarybos 1997 m. gegužės 20 d. direktyva 97/7/EB dėl vartotojų apsaugos, susijusios su nuotolinės prekybos sutartimis (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 3 tomas, p. 319).
58. Europos Parlamento ir Tarybos 1997 m. spalio 6 d. direktyva 97/55/EB, iš dalies keičianti direktyvą 84/450/EEB dėl klaidinančios reklamos, kad būtų įtraukta lyginamoji reklama (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 3 tomas, p. 356).
59. Europos Parlamento ir Tarybos 1998 m. vasario 16 d. direktyva 98/6/EB dėl vartotojų apsaugos žymint vartotojams siūlomų prekių kainas (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 4 tomas, p. 32).
60. Europos Parlamento ir Tarybos 1999 m. vasario 22 d. direktyva 1999/2/EB dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su jonizuojančiąja spinduliuote apdorotais maisto produktais ir jų ingredientais, suderinimo (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 13 skyrius, 23 tomas, p. 236).
61. Komisijos 1999 m. kovo 8 d. direktyva 1999/10/EB, nustatanti nuo Tarybos direktyvos 79/112/EEB 7 straipsnio leidžiančias nukrypti nuostatas dėl maisto produktų ženklavimo etiketėmis (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 4 tomas, p. 113).
62. Komisijos 1999 m. kovo 25 d. direktyva 1999/21/EB dėl specialios medicininės paskirties dietinių maisto produktų (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 13 skyrius, 23 tomas, p. 273).
63. Europos Parlamento ir Tarybos 1999 m. gegužės 25 d. direktyva 1999/44/EB dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų tam tikrų aspektų (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 4 tomas, p. 223).
64. Europos Parlamento ir Tarybos 2000 m. kovo 20 d. direktyva 2000/13/EB dėl valstybių narių įstatymų, reglamentuojančių maisto produktų ženklimą, pateikimą ir reklamavimą, derinimo (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 5 tomas, p. 75).
65. Europos Parlamento ir Tarybos 2000 m. birželio 8 d. direktyva 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisiųjų apsektų vidaus rinkoje (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 13 skyrius, 25 tomas, p. 399).

66. Europos Parlamento ir Tarybos 2001 m. lapkričio 6 d. direktyva 2001/83/EB dėl Bendrijos kodekso, reglamentuojančio žmonėms skirtus vaistus (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 13 skyrius, 27 tomas, p. 69).
67. Europos Parlamento ir Tarybos 2001 m. gruodžio 3 d. direktyva 2001/95/EB dėl bendros gaminių saugos (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 6 tomas, p. 447).
68. Tarybos 2001 m. gruodžio 20 d. direktyva 2001/110/EB dėl medaus (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 13 skyrius, 27 tomas, p. 179).
69. Tarybos 2001 m. gruodžio 20 d. direktyva 2001/114/EB dėl žmoniems vartoti skirto tam tikro iš dalies arba visiškai dehidratuoto konservuoto pieno (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 3 skyrius, 35 tomas, p. 30).
70. Europos Parlamento ir Tarybos 2002 m. birželio 10 d. direktyva 2002/46/EB dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su maisto papildais, suderinimo (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 13 skyrius, 29 tomas, p. 490).
71. Komisijos 2002 m. liepos 18 d. direktyva 2002/67/EB dėl maisto produktų, turinčių chinino ir kofeino, ženklinimo (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 7 tomas, p. 116).
72. Europos Parlamento ir Tarybos 2002 m. rugsėjo 23 d. direktyva 2002/65/EB dėl nuotolinės prekybos vartotojams skirtomis finansinėmis paslaugomis ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 90/619/EEB ir Direktyvas 97/7/EB ir 98/27/EB (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 6 skyrius, 4 tomas, p. 321).
73. Europos Parlamento ir Tarybos 2003 m. lapkričio 10 d. direktyva 2003/89/EB, iš dalies keičianti direktyvą 2000/13/EB dėl maisto produktuose esančių sudedamųjų dalių nurodymo (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 7 tomas, p. 661).
74. Europos Parlamento ir Tarybos 2005 m. gegužės 11 d. direktyva 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 84/450/EEB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvas 97/7/EB, 98/27/EB bei 2002/65/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2006/2004 (OL 2005 L 149, p. 22).
75. Komisijos 2006 m. gruodžio 5 d. direktyva 2006/125/EB dėl perdirtų grūdinių maisto produktų ir maisto kūdikiams bei mažiems vaikams (OL 2006 L 339, p. 16).
76. Europos Parlamento ir Tarybos 2006 m. gruodžio 12 d. direktyva 2006/114/EB dėl klaidinančios ir lyginamosios reklamos (OL 2006 L 401, p. 1).
77. Komisijos 2006 m. gruodžio 22 d. direktyva 2006/141/EB dėl pradinių mišinių kūdikiams ir tolesnio maitinimo mišinių, iš dalies keičianti direktyvą 1999/21/EB (OL 2006 L 401, p. 1).
78. Komisijos 2006 m. gruodžio 22 d. direktyva 2006/142/EB, iš dalies keičianti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2000/13/EB IIIa priedą, kuriame pateiktas sudedamųjų dalių, kurios bet koku atveju turi būti nurodytos maisto produktų etiketėse, sąrašas (OL 2006 L 368, p. 110).
79. Komisijos 2008 m. sausio 30 d. direktyva 2008/5/EB dėl privalomos informacijos, nenurodytos Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2000/13/EB, nurodymo ženklinant tam tikrus maisto produktus (OL 2008 L 27, p. 12).
80. Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. gegužės 6 d. direktyva 2009/39/EB dėl specialios mitybinės paskirties maisto produktų (OL 2009 L 124, p. 21).
81. Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. birželio 18 d. direktyva 2009/54/EB dėl natūralaus mineralinio vandens eksploatavimo ir pateikimo į rinką (OL 2009 L 164, p. 45).

82. Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. spalio 25 d. direktyva 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB (OL 2011 L 304, p. 64).
83. Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. gruodžio 13 d. direktyva 2011/91/ES dėl nuorodų arba žymų maisto produkto partijai identifikuoti (OL 2011 L 334, p. 1).

Lietuvos Respublikos teisės aktai

84. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014.
85. Lietuvos Respublikos Konstitucijos papildymo Konstituciniu aktu „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos 150 straipsnio papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 111-4123.
86. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas. *Valstybės žinios*. 1985, Nr. 1-1.
87. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 89-2741.
88. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 74-2262.
89. Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymas. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 44-1073.
90. Lietuvos Respublikos farmacijos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 78-3056.
91. Lietuvos Respublikos maisto įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 32-893.
92. Lietuvos Respublikos nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 6-212.
93. Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymas. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 52-1673.
94. Lietuvos Respublikos reklamos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 64-1937.
95. Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo 14 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2013, Nr. 120-6049.
96. Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2013, Nr. 57-2854.
97. Lietuvos Respublikos tabako kontrolės įstatymas. *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 11-281.
98. Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*. 1994, Nr. 94-1833.
99. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 60-1945.
100. Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 71-1706.
101. Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 2, 5, 19, 22, 25, 26, 28, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 47, 48, 49, 50, 52, 54 straipsnių ir priedo pakeitimo, įstatymo papildymo 34¹, 34², 40¹ straipsniais ir nauju trečiuoju skirsniu įstatymas. *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 123-6260.
102. Institucijų atliekamų priežiūros funkcijų optimizavimo gairių aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gegužės 4 d. nutarimu Nr. 511 „Dėl institucijų atliekamų priežiūros funkcijų optimizavimo“. *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 53-2613.
103. Mažmeninės prekybos taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 11 d. nutarimu Nr. 697 „Dėl Mažmeninės prekybos taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 51-1778.

104. Produktų pateikimo į rinką ribojimo priemonių taikymo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 2 d. nutarimu Nr. 439 „Dėl Produktų pateikimo į rinką ribojimo priemonių taikymo taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 35-1307.
105. Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. birželio 28 d. nutarimu Nr. 744 „Dėl Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos nuostatų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 53-1537.
106. Lietuvos higienos norma HN 107:2013 „Specialios mitybinės paskirties maisto produktai“, patvirtinta Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2001 m. gruodžio 22 d. įsakymu Nr. 666 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 107:2013 „Specialios mitybinės paskirties maisto produktai“ patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 5-199.
107. Lietuvos higienos norma HN 119:2002 „Maisto produktų ženklinimas“, patvirtinta Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2002 m. gruodžio 24 d. įsakymu Nr. 677 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklinimas“ tvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 13-530.
108. Lietuvos higienos norma HN 17:2010 „Maisto papildai“, patvirtinta Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. gegužės 13 d. įsakymu Nr. V-432 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 17:2010 „Maisto papildai“ patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 58-2844.
109. Lietuvos higienos norma HN 28:2003 „Natūralaus mineralinio vandens ir šaltinio vandens naudojimo ir pateikimo į rinką reikalavimai“, patvirtinta Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. gruodžio 23 d. įsakymu Nr. V-758 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 28:2003 „Natūralaus mineralinio vandens ir šaltinio vandens naudojimo ir pateikimo į rinką reikalavimai“ patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 7-154.
110. Lietuvos higienos norma HN 53:2010 „Leidžiami naudoti maisto priedai“, patvirtinta Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. vasario 10 d. įsakymu Nr. V-108 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 53:2010 „Leidžiami naudoti maisto priedai“ patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 21-1009.
111. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2006 m. lapkričio 28 d. įsakymas Nr. V-1011 „Dėl Vaistinių prekių grupių sąrašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 132-5017.
112. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2014 m. lapkričio 24 d. įsakymas Nr. V-1213 „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2002 m. gruodžio 24 d. įsakymo Nr. 677 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklinimas“ tvirtinimo“ pakeitimo“. *Teisės aktų registras*. 2014, Nr. 2014-18125.
113. Maisto ir jo ingredientų apdorojimo jonizuojančiąja spinduliuote reikalavimai, patvirtinti Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. liepos 1 d. įsakymu Nr. V-393 „Dėl Maisto ir jo ingredientų apdorojimo jonizuojančiąja spinduliuote reikalavimų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 70-3206.
114. Lietuvos Respublikoje parduodamų prekių ženklinimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos ūkio ministro 1998 m. balandžio 16 d. įsakymu Nr. 137 „Dėl Lietuvos Respublikoje parduodamų prekių ženklinimo taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 38-1024. 119.
115. Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2014 m. birželio 11 d. įsakymas Nr. 4-376 „Dėl Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2002 m. gegužės 15 d. įsakymo Nr. 170 „Dėl Lietuvos

Respublikoje parduodamų daiktų (prekių) ženkinimo ir kainų nurodymo taisyklių“ pakeitimo“. *Teisės aktų registras*. 2014, Nr. 2014-07683.

116. Prekių ženkinimo ir kainų nurodymo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2002 m. gegužės 15 d. įsakymu Nr. 170 „Dėl Prekių ženkinimo ir kainų nurodymo taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 50-1927.
117. Alaus ir alaus kokteilių apibūdinimo, gamybos ir prekinio pateikimo techninis reglamentas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2002 m. gruodžio 11 d. įsakymu Nr. 487 „Dėl Alaus ir alaus kokteilių apibūdinimo, gamybos ir prekinio pateikimo techninio reglamento patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 127-5761.
118. Alkoholinių kokteilių terminų, gamybos ir prekinio pateikimo techninis reglamentas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2003 m. rugpjūčio 5 d. įsakymu Nr. 3D-322 „Dėl Alkoholinių kokteilių terminų, gamybos ir prekinio pateikimo techninio reglamento patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 80-3673.
119. Cukraus, skirto žmonėms vartoti, gliukozės ir invertuotojo cukraus sirupų bei tirpalų sudėties ir tyrimo metodų techninis reglamentas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2007 m. liepos 9 d. įsakymu Nr. 3D-325 „Dėl Cukraus, skirto žmonėms vartoti, gliukozės ir invertuotojo cukraus sirupų bei tirpalų sudėties ir tyrimo metodų techninio reglamento patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 79-3201.
120. Džemų ir panašių produktų techninis reglamentas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2000 m. vasario 29 d. įsakymu Nr. 60 „Dėl Džemų ir panašių produktų techninio reglamento patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 20-517.
121. Džiovintų vaisių kokybės reikalavimai, patvirtinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2006 m. balandžio 19 d. įsakymu Nr. 3D-155 „Dėl Džiovintų vaisių kokybės reikalavimų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 45-1635.
122. Ekologiškų žemės ūkio ir maisto produktų ženkinimo ir ekologiškų žemės ūkio ir maisto produktų ženklų naudojimo tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2009 m. sausio 6 d. įsakymu Nr. 3D-2 „Dėl Ekologiškų žemės ūkio ir maisto produktų ženkinimo ir ekologiškų žemės ūkio ir maisto produktų ženklų naudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 6-175.
123. Greitai užšaldytų maisto produktų techninis reglamentas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2000 m. vasario 3 d. įsakymu Nr. 33 „Dėl Greitai užšaldytų maisto produktų techninio reglamento patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 12-309.
124. Grietinėlės ir jos gaminių kokybės reikalavimai, patvirtinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2005 m. balandžio 18 d. įsakymu Nr. 3D-225 „Dėl Grietinėlės ir jos gaminių kokybės reikalavimų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 52-1768.
125. Išskirtinės kokybės žemės ūkio ir maisto produktų pripažinimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2007 m. lapkričio 29 d. įsakymu Nr. 3D-524 „Dėl išskirtinės kokybės žemės ūkio ir maisto produktų“. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 126-5142.
126. Komercinių žuvų rūšių pavadinimų sąrašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2008 m. sausio 15 d. įsakymu Nr. 3D-22 „Dėl Komercinių žuvų rūšių pavadinimų sąrašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 9-318.
127. Laktoproteinų (kazeinų ir kazeinatų), skirtų žmonėms vartoti, techninis reglamentas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2010 m. gegužės 7 d. įsakymu Nr. 3D-435 „Dėl Laktoproteinų (kazeinų ir kazeinatų), skirtų žmonėms vartoti, techninio reglamento patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 55-2721.

128. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2004 m. gruodžio 29 d. įsakymas Nr. 3D-687 „Dėl etilo alkoholio koncentracijos nurodymo ženklinant alkoholinius gėrimus“. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 188-7040.
129. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2008 m. birželio 26 d. įsakymas Nr. 3D-359 „Dėl dvylikos mėnesių ir jaunesnių galvijų mėsos ženklinimo“. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 73-2843.
130. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2014 m. lapkričio 27 d. įsakymas Nr. 3D-896 „Dėl žemės ūkio ministro 2004 m. gruodžio 29 d. įsakymo Nr. 3D-687 „Dėl etilo alkoholio koncentracijos nurodymo ženklinant alkoholinius gėrimus“ pripažinimo netekusiu galios“. *Teisės aktų registras*. 2014, Nr. 2014-18067.
131. Lydytų sūrių techninis reglamentas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 1999 m. gegužės 20 d. įsakymu Nr. 210 „Dėl Privalomųjų kokybės reikalavimų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 46-1467.
132. Maistinių bulvių kokybės reikalavimai, patvirtinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2002 m. gegužės 23 d. įsakymu Nr. 193 „Dėl Maistinių bulvių kokybės reikalavimų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 53-2097.
133. Medaus techninis reglamentas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2003 m. rugpjūčio 12 d. įsakymu Nr. 3D-333 „Dėl Medaus techninio reglamento patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 81-3714.
134. Midaus, midaus gėrimo ir spiritinių gėrimų, pagamintų iš midaus, apibūdinimo, gamybos ir prekinio pateikimo techninis reglamentas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2003 m. rugsėjo 26 d. įsakymu Nr. 3D-393 „Dėl Midaus, midaus gėrimo ir spiritinių gėrimų, pagamintų iš midaus, apibūdinimo, gamybos ir prekinio pateikimo techninio reglamento patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 92-4174.
135. Miško grybų ir jų gaminių kokybės reikalavimai, patvirtinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2004 m. spalio 11 d. įsakymu Nr. 3D-548 „Dėl Miško grybų ir jų gaminių kokybės reikalavimų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 153-5590.
136. Nealkoholinių gėrimų ir giros apibūdinimo, gamybos ir prekinio pateikimo techninis reglamentas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2009 m. sausio 12 d. įsakymu Nr. 3D-13 „Dėl Nealkoholinių gėrimų ir giros apibūdinimo, gamybos ir prekinio pateikimo techninio reglamento patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 7-252.
137. Privalomieji greitai užšaldytų braškių kokybės reikalavimai, patvirtinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2003 m. rugpjūčio 28 d. įsakymu Nr. 3D-353 „Dėl Privalomųjų greitai užšaldytų žiedinių kopūstų ir greitai užšaldytų braškių kokybės reikalavimų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 87-3946.
138. Privalomieji greitai užšaldytų žiedinių kopūstų kokybės reikalavimai, patvirtinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2003 m. rugpjūčio 28 d. įsakymu Nr. 3D-353 „Dėl Privalomųjų greitai užšaldytų žiedinių kopūstų ir greitai užšaldytų braškių kokybės reikalavimų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 87-3946.
139. Privalomieji maistinių grūdų kokybės reikalavimai, patvirtinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2001 m. kovo 8 d. įsakymu Nr. 52 „Dėl Privalomųjų grūdų, miltų ir kruopų kokybės reikalavimų“. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 22-746.
140. Privalomieji miltų kokybės reikalavimai, patvirtinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2001 m. kovo 8 d. įsakymu Nr. 52 „Dėl Privalomųjų grūdų, miltų ir kruopų kokybės reikalavimų“. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 22-746.

141. Privalomieji kakavos ir šokolado produktų kokybės reikalavimai, patvirtinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 1999 m. liepos 1 d. įsakymu Nr. 288 „Dėl Privalomųjų kakavos ir šokolado produktų kokybės reikalavimų“. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 60-1964.
142. Privalomieji konservuoto obuolių padažo kokybės reikalavimai, patvirtinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2002 m. gegužės 8 d. įsakymu Nr. 174 „Dėl Privalomųjų konservuotų braškių ir Privalomųjų konservuotų obuolių padažo kokybės reikalavimų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 49-1917.
143. Privalomieji konservuotų agurkų kokybės reikalavimai, patvirtinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2002 m. lapkričio 11 d. įsakymu Nr. 436 „Dėl Privalomųjų konservuotų agurkų, konservuotų morkų ir konservuotų kultūrinių grybų kokybės reikalavimų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 112-5019.
144. Privalomieji konservuotų braškių kokybės reikalavimai, patvirtinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2002 m. gegužės 8 d. įsakymu Nr. 174 „Dėl Privalomųjų konservuotų braškių ir Privalomųjų konservuotų obuolių padažo kokybės reikalavimų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 49-1917.
145. Privalomieji konservuotų kultūrinių grybų kokybės reikalavimai, patvirtinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2002 m. lapkričio 11 d. įsakymu Nr. 436 „Dėl Privalomųjų konservuotų agurkų, konservuotų morkų ir konservuotų kultūrinių grybų kokybės reikalavimų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 112-5019.
146. Privalomieji konservuotų morkų kokybės reikalavimai, patvirtinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2002 m. lapkričio 11 d. įsakymu Nr. 436 „Dėl Privalomųjų konservuotų agurkų, konservuotų morkų ir konservuotų kultūrinių grybų kokybės reikalavimų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 112-5019.
147. Privalomieji kruopų kokybės reikalavimai, patvirtinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2001 m. kovo 8 d. įsakymu Nr. 52 „Dėl Privalomųjų grūdų, miltų ir kruopų kokybės reikalavimų“. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 22-746.
148. Privalomųjų acto kokybės reikalavimų aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2001 m. rugpjūčio 13 d. įsakymu Nr. 282 „Dėl Privalomųjų acto kokybės reikalavimų aprašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 71-2537.
149. Raugintų pieno gaminių kokybės reikalavimai, patvirtinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2005 m. liepos 8 d. įsakymu Nr. 3D-335 „Dėl Raugintų pieno gaminių kokybės reikalavimų patvirtinimo bei kai kurių žemės ūkio ministro įsakymų pripažinimo netekusiais galios“. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 90-3393.
150. Sidrų apibūdinimo, gamybos ir prekinio pateikimo techninis reglamentas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2003 m. balandžio 8 d. įsakymu Nr. 3D-146 „Dėl Sidrų apibūdinimo, gamybos ir prekinio pateikimo techninio reglamento patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 35-1520.
151. Spiritinių gėrimų gamybos, tvarkymo ir prekinio pateikimo techninis reglamentas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2003 m. balandžio 7 d. įsakymu Nr. 3D-139 „Dėl Spiritinių gėrimų gamybos, tvarkymo ir prekinio pateikimo techninio reglamento patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 36-1600.
152. Sūrių kokybės reikalavimų aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2008 m. birželio 13 d. įsakymu Nr. 3D-335 „Dėl Sūrių kokybės reikalavimų aprašo patvirtinimo ir kai kurių žemės ūkio ministro įsakymų, susijusių su privalomaisiais kokybės reikalavimais, pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 70-2675.

153. Techninis reglamentas, nustatantis kavos ekstraktų ir cikorijos ekstraktų sudėtį ir analizės metodus, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2001 m. kovo 19 d. įsakymu Nr. 60 „Dėl Techninio reglamento, nustatančio kavos ekstraktų ir cikorijos ekstraktų sudėtį ir analizės metodus, patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 25-840.
154. Vaisių ir uogų vyno, vaisių ir uogų vyno gėrimų ir kokteilių apibūdinimo, gamybos ir prekinio pateikimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2001 m. gegužės 25 d. įsakymu Nr. 171 „Dėl Vaisių ir uogų vyno taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 45-1605.
155. Vaisių sulčių ir panašių produktų techninis reglamentas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2000 m. vasario 29 d. įsakymu Nr. 61 „Dėl Vaisių sulčių ir panašių produktų techninio reglamento patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 20-518.
156. Valgomųjų ledų techninis reglamentas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 1999 m. gegužės 20 d. įsakymu Nr. 210 „Dėl Privalomųjų kokybės reikalavimų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 46-1467.
157. Varškės ir varškės gaminių kokybės reikalavimai, patvirtinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2002 m. gruodžio 11 d. įsakymu Nr. 488 „Dėl Varškės ir varškės gaminių kokybės reikalavimų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 119-5366.
158. Žemės ūkio ir maisto produktų, kaip garantuotų tradicinių gaminių, įregistravimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2002 m. gruodžio 20 d. įsakymu Nr. 500 „Dėl Žemės ūkio ir maisto produktų, kaip garantuotų tradicinių gaminių, įregistravimo taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 1-13.
159. Žemės ūkio ir maisto produktų kilmės vietos nuorodų ir geografinių nuorodų apsaugos taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2002 m. gruodžio 20 d. įsakymu Nr. 499 „Dėl Žemės ūkio ir maisto produktų kilmės vietos nuorodų ir geografinių nuorodų apsaugos taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 1-12.
160. Maisto tvarkymo subjektų patvirtinimo ir registravimo reikalavimai, patvirtinti Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2008 m. spalio 15 d. įsakymu Nr. B1-527 „Dėl Maisto tvarkymo subjektų patvirtinimo ir registravimo reikalavimų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 123-4693.
161. Mažais kiekiais surenkamų Lietuvos Respublikos rinkai tiekiamų arbatžolių ir / ar prieskonių tvarkymo reikalavimai, patvirtinti Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2008 m. rugsėjo 11 d. įsakymu Nr. B1-468 „Dėl Mažais kiekiais surenkamų Lietuvos Respublikos rinkai tiekiamų arbatžolių ir / ar prieskonių tvarkymo reikalavimų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 109-4190.
162. Produktų tiekimo rinkai ribojimo priemonių taikymo tvarkos aprašas, patvirtintas Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2013 m. liepos 19 d. įsakymu Nr. B1-487 „Dėl Produktų tiekimo rinkai ribojimo priemonių taikymo tvarkos aprašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2013, Nr. 80-4061.
163. Reikalavimai pieno produktų gamybai ūkiuose ir jų pardavimui, patvirtinti Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2008 m. balandžio 24 d. įsakymu Nr. B1-251 „Dėl Reikalavimų pieno produktų gamybai ūkiuose ir jų pardavimui patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 56-2138.
164. Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos sprendimų dėl administracinių poveikio priemonių taikymo priėmimo tvarkos aprašas, patvirtintas Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2013 m. sausio 18 d. įsakymu Nr. B1-12 „Dėl Valsty-

binės maisto ir veterinarijos tarnybos sprendimų dėl administracinių poveikio priemonių taikymo priėmimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2013, Nr. 9-415.

165. Veterinarijos reikalavimai gyvų žuvų tvarkymui mažmeninės prekybos subjektuose, patvirtinti Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2007 m. birželio 28 d. įsakymu Nr. B1-571 „Dėl Veterinarijos reikalavimų gyvų žuvų tvarkymui mažmeninės prekybos subjektuose patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 78-3183.
166. Vietinei rinkai skirtos smulkintos mėsos specialieji ženklavimo reikalavimai, patvirtinti Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2006 m. gegužės 25 d. įsakymu Nr. B1-535 „Dėl Vietinei rinkai skirtos smulkintos mėsos specialiųjų ženklavimo reikalavimų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 104-3993.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika

167. Byla 120/78, *Rewe-Zentral AG prieš Bundesmonopolverwaltung für Branntwein* [1979] ETA 00649.
168. Byla C-44/01, *Pippig Augenoptik GmbH & Co. KG prieš Hartlauer Handelsgesellschaft mbH ir Verlassenschaft nach dem verstorbenen Franz Josef Hartlauer* [2003] ETA I-03095.
169. Byla C-107/04, *Comité Andaluz de Agricultura Ecológica prieš Administración General del Estado ir Comité Aragonés de Agricultura Ecológica* [2005] ETA I-07137.
170. Byla C-112/99, *Toshiba Europe GmbH prieš Katun Germany GmbH* [2001] ETA I-07945.
171. Byla C-122/10, *Konsumentombudsmannen prieš Ving Sverige AB* [2011] ETA I-03903.
172. Byla C-135/03, *Europos Bendrijų Komisija prieš Ispanijos Karalystę* [2005] ETA I-06909.
173. Byla C-159/09, *Lidl SNC prieš Vierzon Distribution SA* [2010] ETA I-11761.
174. Byla C-210/96, *Gut Springenheide GmbH ir Rudolf Tusky prieš Oberkreisdirektor des Kreises Steinfurt – Amt für Lebensmittelüberwachung* [1998] ETA I-04657.
175. Byla C-220/98, *Estée Lauder Cosmetics GmbH & Co. OHG prieš Lancaster Group GmbH* [2000] ETA I-00117.
176. Byla C-239/02 *Douwe Egberts NV prieš Westrom Pharma NV ir Christophe Souranis, veikiantis įmonės Établissement FICS vardu, ir Douwe Egberts NV prieš FICS-World BVBA* [2004] ETA I-07007.
177. Byla C-303/97, *Verbraucherschutzverein eV prieš Sektkellerei G.C. Kessler GmbH und Co* [1999] ETA I-00513.
178. Byla C-315/05, *Lidl Italia Srl prieš Comune di Arcole (VR)* [2005] ECR I-11181.
179. Byla C-356/04 *Lidl Belgium GmbH & Co. KG prieš Etablissementen Franz Colruyt NV* [2006] ETA I-08501.
180. Byla C-446/07 *Alberto Severi prieš Regione Emilia Romagna* [2009] ETA I-08041.
181. Byla C-464/01, *Johann Gruber prieš Bay Wa AG* [2005] ETA I-00439.
182. Byla C-465/98, *Verein gegen Unwesen in Handel und Gewerbe Köln eV prieš Adolf Darbo AG* [2000] ETA I-02297.
183. Byla C-470/93, *Verein gegen Unwesen in Handel und Gewerbe Köln e.V. prieš Mars GmbH* [1995] ETA I-01923.
184. Byla C-544/10, *Deutsches Weintor eG prieš Land Rheinland-Pfalz* [2012].
185. Byla C-636/11, *Karl Berger prieš Freistaat Bayern* [2013].

186. Sujungtos bylos C-541/99, *Cape Snc prieš Idealservice Srl* ir C-542/99, *Idealservice MN RE Sas prieš OMAI Srl* [2001] ETA I-09049.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimai

187. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. vasario 13 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 1 ir 30 straipsnių, Lietuvos Respublikos tabako kontrolės įstatymo 1, 3 ir 11 straipsnių, taip pat Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. vasario 2 d. nutarimo Nr. 179 „Dėl alkoholio reklamos kontrolės“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 15-314.
188. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. sausio 26 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 1 straipsnio 4 dalies (1997 m. liepos 2 d. redakcija), 2 straipsnio 1 dalies (1995 m. balandžio 18 d. redakcija), 3 straipsnio 1 dalies 2 punkto (1995 m. balandžio 18 d. redakcija), 4 straipsnio 2 dalies (1998 m. gruodžio 10 d. redakcija), 13 straipsnio (2000 m. liepos 18 d. redakcija), 30 straipsnio 1 dalies (1997 m. liepos 2 d. redakcija) bei 44 straipsnio 4 dalies (2002 m. birželio 20 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. sausio 22 d. nutarimu Nr. 67 „Dėl alkoholio produktų gamybos licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Alkoholio produktų gamybos licencijavimo taisyklių 7 bei 9 punktų (2001 m. sausio 22 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 15-465.
189. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. rugsėjo 29 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos farmacinės veiklos įstatymo 17 straipsnio (2002 m. birželio 4 d. redakcija) 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 117-4239.

Kitų Lietuvos Respublikos teismų praktika

190. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 24 d. Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartinuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga. *Teismų praktika*. 2009, Nr. 30.
191. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 1999 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje *L. Kazlauskienė v. Vilniaus m. 12-ojo notarų biuro notarė D. Jungevičienė* (bylos Nr. 3K-3-398/1999 m.).
192. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje *R. B. v. viešoji įstaiga Vilniaus universiteto ligoninės Santariškių klinikos* (bylos Nr. 3K-3-478/2008 m.).
193. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2006 m. lapkričio 17 d. nutartis administracinėje byloje *Vilniaus miesto savivaldybės administracija v. G. A.* (bylos Nr. N17-1662/2006).
194. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. lapkričio 17 d. nutartis administracinėje byloje *UAB „Paverba“ v. Valstybinė tabako ir alkoholio kontrolės tarnyba prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės* (bylos Nr. A⁸⁵⁸-3139/2011).
195. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. balandžio 11 d. nutartis administracinėje byloje *UAB „Agromeat“ v. Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba* (bylos Nr. A¹⁴³-2039/2012).
196. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. birželio 28 d. nutartis administracinėje byloje *R. R. v. Varėnos rajono valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba* (bylos Nr. N575-418/2012).

197. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. rugsėjo 20 d. nutartis administracinėje byloje UAB „Dorena“ prieš Valstybinę vartotojų teisių apsaugos tarnybą (bylos Nr. A⁶⁶²-2895/2012).
198. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. balandžio 16 d. nutartis administracinėje byloje žemės ūkio bendrovė „Nematekas“ v. Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba (bylos Nr. A⁵²⁵-840/2014).

Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos nutarimai

199. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2014-02-06 nutarimo Nr. 12R-3 byloje dėl UAB „Natural Pharmaceuticals“ Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pažeidimo išrašas [interaktyvus]. Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba, 2014 [žiūrėta 2014-06-28]. <<http://www.vvtat.lt/index.php?3044059635>>.
200. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2014-02-06 nutarimo Nr. 12R-4 byloje dėl UAB „Rukola“ Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pažeidimo išrašas [interaktyvus]. Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba, 2014 [žiūrėta 2014-06-28]. <<http://www.vvtat.lt/index.php?3044059635>>.
201. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2014-03-20 nutarimo Nr. 12R-12 byloje dėl Omega Pharma Baltics SIA Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pažeidimo išrašas [interaktyvus]. Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba, 2014 [žiūrėta 2014-06-28]. <<http://www.vvtat.lt/index.php?3044059635>>.
202. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2014-04-17 nutarimo Nr. 12R-18 byloje dėl UAB „SanoSwiss“ Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pažeidimo išrašas [interaktyvus]. Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba, 2014 [žiūrėta 2014-06-28]. <<http://www.vvtat.lt/index.php?3044059635>>.
203. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2014-04-17 nutarimo Nr. 12R-19 byloje dėl UAB „Rukola“ Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pažeidimo išrašas [interaktyvus]. Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba, 2014 [žiūrėta 2014-06-28]. <<http://www.vvtat.lt/index.php?3044059635>>.
204. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2014-05-08 nutarimo Nr. 12R-27 byloje dėl UAB „Natural Pharmaceuticals“ Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pažeidimo išrašas [interaktyvus]. Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba, 2014 [žiūrėta 2014-06-28]. <<http://www.vvtat.lt/index.php?3044059635>>.
205. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2014-05-08 nutarimo Nr. 12R-28 byloje dėl UAB „Osteca“ Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pažeidimo išrašas [interaktyvus]. Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba, 2014 [žiūrėta 2014-06-28]. <<http://www.vvtat.lt/index.php?3044059635>>.
206. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2014-05-15 nutarimo Nr. 12R-29 byloje dėl UAB „SoftDent“ Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pažeidimo išrašas [interaktyvus]. Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba, 2014 [žiūrėta 2014-06-28]. <<http://www.vvtat.lt/index.php?3044059635>>.
207. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2014-05-15 nutarimo Nr. 12R-31 byloje dėl UAB „Biofarmacija“ Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pažeidimo išrašas [interaktyvus]. Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba, 2014 [žiūrėta 2014-06-28]. <<http://www.vvtat.lt/index.php?3044059635>>.

208. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2014-06-04 nutarimo Nr. 12R-38 byloje dėl UAB „Rifarma“ Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pažeidimo išrašas [interaktyvus]. Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba, 2014 [žiūrėta 2014-06-28]. <<http://www.vvtat.lt/index.php?3044059635>>.
209. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2014-06-09 nutarimo Nr. 12R-39 byloje dėl UAB „Axi Medical“ Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pažeidimo išrašas [interaktyvus]. Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba, 2014 [žiūrėta 2014-06-28]. <<http://www.vvtat.lt/index.php?3044059635>>.

Specialioji literatūra

210. Ambrazas, V., et al. *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*. 4-oji patais. laida. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2005.
211. Atwood, B.; Thompson, K.; Willett, Ch. *Food Law*. Third Edition. London: Tottel Publishing, 2009.
212. Baranauskas, E. Notaro civilinė atsakomybė: aktualūs klausimai. *Jurisprudencija*. 2003, 37(29): 59–65.
213. Berg., A. *Irreführung durch gesundheitsbezogene Angaben bei Lebensmittel unter besonderer Berücksichtigung der Health-Claims-Verordnung*. Dissertation (Rechtswissenschaften). Göttingen: Cuvillier, 2008.
214. Bertling, L., et al. *Lebensmittelrechts – Handbuch*. München: Verlag C. H. Beck, 2014.
215. Bruggmann, T. Vom Täuschungsschutz zur fairen Information: Abschied von §§ 11, 12 LFGB. *Lebensmittel und Recht*. 2014, 2: 45–48.
216. Bublienė, D. Vartotojų teisė į informaciją pagal naująjį vartotojų teisių direktyvos pasiūlymą: žingsnis pirmyn? *Jurisprudencija*. 2011, 18 (4): 1593–1608.
217. Chmieliauskaitė, I., et al. Lietuvos suaugusiųjų gyventojų nuomonės apie maisto produktų maistingumo ženklinimą tyrimas. *Sveikatos mokslai*. 2009, 3 (63): 2399–2405.
218. Chmieliauskaitė, I., et al. Lietuvos suaugusiųjų gyventojų nuomonės apie maisto produktų ženklinimą tyrimas. *Visuomenės sveikata*. 2009, 1 (44): 43–49.
219. Chmieliauskaitė, I. *Informacijos apie maistą sąsajos su maisto produktų pasirinkimu visuomenės sveikatos požiūriu*. Daktaro disertacija. Biomedicinos mokslai (visuomenės sveikata). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2009.
220. Dévényi, P. The New Regulation on the Provision of Food Information to Consumers – Is New Always Better? *European Food and Feed Law Review*. 2011, 4: 210–217.
221. Diekmann, F. *Das Verbraucherleitbild im Lichte besonderer Produktgruppen. Dargestellt am Beispiel vom Handel mit Arzneimitteln, Lebensmitteln und Pflanzenschutzmitteln*. Dissertation (Rechtswissenschaften). Hamburg: Verlag Dr. Kovač, 2012.
222. Domeier, D. LMIV-Entwurf – Irrungen und Wirrungen eines Verordnungsvorschlags. *Lebensmittel heute – Qualität & Recht*. Hamburg: B. Behr's Verlag, 2010, p. 197–207.
223. Gallus, B. Ketten- oder Stufenverantwortung – Ist die Frage EU-weit geklärt? *Festschrift für Michael Welsch*. Hamburg: B. Behr's Verlag, 2010, p. 75–84.
224. Garde, A. The Contribution of Food Labelling to the EU's Obesity Prevention Strategy. *European Food and Feed Law Review*. 2007, 6: 378–385.
225. Gerstberger, I. Voraussetzungen und Grenzen der Negativkennzeichnung: Was darf drin sein, wenn „ohne...“ draufsteht? *Verbraucherschutz durch Information im Lebensmittelrecht*. Bayreuth: Verlag P. C. O., 2010, p. 119–147.

226. Grube, C. *Verbraucherschutz durch Lebensmittelkennzeichnung? Eine Analyse des deutschen und europäischen Lebensmittelkennzeichnungsrechts*. Berlin: Springer, 1997.
227. Grube, M. Wandel des Verbraucherleitbilds – zurück zum flüchtigen Verbraucher? *Festschrift für Michael Welsch*. Hamburg: B. Behr's Verlag, 2010, p. 257–267.
228. Hagenmeyer, M. *Food Information Regulation. Commentary on Regulation (EU) No. 1169/2011 on the Provision of Food Information to Consumers*. Berlin: Lexxion, 2012.
229. Hagenmeyer, M. The Regulation Overkill: Food Information. New labelling and nutrition information legislation to follow the Claims Regulation. *European Food and Feed Law Review*. 2008, 3: 165–171.
230. Hahn, P.; Pichhardt, K. *Lebensmittelsicherheit: Haftung – Rückruf – Rückverfolgbarkeit*. Hamburg: Behr's Verlag, 2008.
231. Heck, S. *Paradigmenwechsel im Lebensmittelrecht: Vom speziellen Verbot zu Kontrollzwecken zum generellen Verbot mit edukatorischer Intention? Rechtmäßigkeit der Verordnung (EG) Nr. 1924/2006 über nährwert- und gesundheitsbezogene Angaben über Lebensmittel*. Dissertation (Rechtswissenschaften). Taunusstein: Driesen, 2010.
232. Holle, M. Von der Kennzeichnung zur Verbraucherinformation. Ein Weg mit Hindernissen. *Behr's Jahrbuch für Lebensmittelwirtschaft. Themen. Trends. Termine*. 2013. Hamburg: B. Behr's Verlag, 2013, p. 9–20.
233. Horst, M. Verbraucherinformation aus Sicht der Wirtschaft. *Verbraucherinformation und Risikokommunikation*. Bayreuth: Verlag P. C. O., 2004, p. 61–79.
234. Incardona, R.; Poncibò, C. The average consumer, the unfair commercial practices directive, and the cognitive revolution. *Journal of Consumer Policy*. 2007, 30 (1): 21–38.
235. Jagow, C. von. Warnhinweise als Kennzeichnungselement. *Verbraucherschutz durch Information im Lebensmittelrecht*. Bayreuth: P. C. O., 2010, p. 107–118.
236. Kabišaitis, A. Gydytojo veiksmyų standarto samprata ir reikšmė taikant gydytojų civilinę atsakomybę Lietuvoje ir užsienio valstybėse. *Teisė*. 2003, 49: 38–51.
237. Klaus, B.; Meyer, A. H. The Liability of the Distributors in the Event of Infringements of Food Law – Case involving Lidl Italia: the Judgments of the European Court of Justice and the *Guidice di Pace* of Monselice, Italy. *European Food and Feed Law Review*. 2008, 6: 407–412.
238. Köhler, H. III. Schutzhöhe (Verbraucherleitbild). *Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb*. München: Verlag C. H. Beck, 2014.
239. Krell, K. *Haftungsverteilung im Lebensmittelrecht*. Dissertation (Rechtswissenschaften). Bayreuth: Universität Bayreuth, 2005.
240. Krell, U.; Schigulski, S. Lebensmittelimitate. *Lebentmittel heute – Qualität & Recht*. Hamburg: B. Behr's Verlag, 2010, p. 261–267.
241. Kühnle, B. Verbraucherschutz durch Information im Lebensmittelrecht. *Verbraucherschutz durch Information im Lebensmittelrecht*. Bayreuth: P. C. O., 2010, p. 5–19.
242. Lawrence, M. Reflections on Public Health Policy in the Food Regulatory System: Challenges, and Opportunities for Nutrition and Food Law Experts To Collaborate. *Deakin Law Review*. 2009, 14 (2): 397–413.
243. Lehmann, L. Klebefleisch, Surimi und andere Neukreationen. *Lebensmittel zwischen Technik und Ethik*. Bayreuth: Verlag P. C. O., 2011, p. 153–160.
244. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Prievolių teisė. 6 knyga. 1 tomas. Vilnius: Justitia, 2003.

245. MacMaoláin, C. *EU food law: protecting consumers and health in a common market*. Oxford; Portland (Or.): Hart Publishing, 2007.
246. Markauskas, L. Reklamos ir kitos informacijos apie prekes ir paslaugas santykis: teisinis aspektas. *Socialinių mokslų studijos*. 2010, 2 (6): 187–206.
247. Matulionytė, E. *Genetiškai modifikuotų maisto produktų teikimo į rinką reglamentavimo ypatumai pagal Europos Bendrijos teisę*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2009.
248. Matulionytė, E. Genetiškai modifikuoto maisto ženklavimo tvarka pagal Europos Bendrijos teisę. *Teisė*. 2008, 69: 68–79.
249. Meisterernst, A. A New Benchmark for Misleading Advertising. *European Food and Feed Law Review*. 2013, 2: 91–96.
250. Meyer, A. H. *LFGB – BasisVO – HCVO. Kommentar*. München: Verlag C. H. Beck, 2012.
251. Navickaitė-Sakalauskienė, I. „Vidutinio vartotojo“ standartas: pagalba ar papildomas apsunkinimas ginant vartotojų teises? *Socialinių mokslų studijos*. 2011, 3(4): 1375–1390.
252. Oelrichs, C. Nährwertkennzeichnung zwischen Health-Claims- und EG- Informationsverordnung. *Verbraucherschutz durch Information im Lebensmittelrecht*. Bayreuth: P. C. O., 2010, p. 47–59.
253. Oppen, M. *Recht auf Lebensmittelkennzeichnung?* Frankfurt am Main: Peter Lang, 2003.
254. O'Rourke, R. *European food law*. London: Sweet and Maxwell, 2005.
255. O'Rourke, R. Food Information or is it really Food Labelling? – the Commission's Legislative Proposal for a new Regulation. *European Food and Feed Law Review*. 2008, 5: 300–308.
256. Pape, S. B. „May Contain“ Labelling: Adequate Consumer Warning or Unnecessarily Defensive Manufacturer Behaviour? *Journal of Consumer Policy*. 2009, 32: 165–188.
257. Paserpskienė, M. *Codex Alimentarius komisija, jos tikslai, uždaviniai bei Kodekso nuostatų įgyvendinimas Lietuvos pieno sektoriuje (apžvalga)*. *Maisto chemija ir technologija*. 2005, 39(1): 54–67.
258. Pichhardt, K. *Produkthaftung für Qualitätsverantwortliche in Lebensmittelunternehmen*. Hamburg: Behr's Verlag, 2007.
259. Pociūtė, D. *Maisto etiketės ženklai*. Vilnius, 1995.
260. Praekel, T. Die LMIV: Herausforderung für Unternehmen. *Lebensmittel und Recht*. 2014, 5: 189–193.
261. Rempe, Ch. *Lebensmittelkennzeichnungsrecht*. Stuttgart: Verlag W. Kohlhammer, 2011.
262. Ross, H. Proposal for the Provision of Food Information to Consumers: Who will be held accountable for ensuring Labelling Provisions? *European Food and Feed Law Review*. 2009, 2: 135–138.
263. Rützler, H. *Lebensmittelrechts – Handbuch*. Gesamtedaktion Streinz, R. München: C. H. Beck, 2008.
264. Scholten-Verheijen, I., et al. *Roadmap to EU Food Law*. The Hague: Eleven International Publishing, 2011.
265. Selionytė-Drukteinienė, S. Sutartinė atsakomybė: grįsta kalte ar be kaltės? *Jurisprudencija*. 2011, 18 (4): 1417–1441.
266. Sosnitzer, O. Challenges of the Food Information Regulation: Revision and Simplification of Food Labelling Legislation? *European Food and Feed Law Review*. 2011, 1: 16–26.

267. Sosniza, O. Die EG-InfoVO: Eine Bereinigung und Vereinfachung des Lebensmittelkennzeichnungsrechts? *Verbraucherschutz durch Information im Lebensmittelrecht*. Bayreuth: P. C. O., 2010, p. 21–39.
268. Streinz, R. Einleitung. *Lebensmittelrechts – Handbuch*. München: Verlag C. H. Beck, 2014.
269. Špokienė, I. Vaistų ir maisto papildų teisinio atribojimo teoriniai ypatumai ir praktinės problemos. *Jurisprudencija*. 2011, 18(2): 769–790.
270. Ulozas, M.; Novikovienė, L. Gamintojo civilinė atsakomybė už netinkamos kokybės produktais padarytą žalą: taikymo sąlygos bei atleidimo nuo jos kai kurie probleminiai aspektai. *Socialinių mokslų studijos*. 2012, 4(2): 601–620.
271. Vaišvila, A. *Teisės teorija*. Vilnius: Justitia, 2004.
272. Van der Meulen, B.; Van der Zee, E. „Through the Wine Gate“. First Steps towards Human Rights Awareness in EU Food (Labelling) Law. *European Food and Feed Law Review*. 2013 (1): 41–52.
273. Vaqué, L. G. The New European Regulation on Food Labelling: Are we Ready for the “D” day on 13 December 2014? *European Food and Feed Law Review*. 2013, 3: 158–167.
274. Voit, W. Die Befugnis zur Information der Öffentlichkeit bei täuschenden, aber die Gesundheit nicht gefährdenden Lebensmitteln. *Lebensmittel und Recht*. 2012, 1: 9–25.
275. Voit, W.; Grube, M. *Lebensmittelinformationsverordnung. Kommentar*. München: Verlag C. H. Beck, 2013.
276. Voit, W. Haftungsrechtliche Folgen fehlerhafter Allergenkennzeichnung. *Lebensmittel und Recht*. 2006, 5: 123–152.
277. Weber, R. H., et al. *Lebensmittelrecht EU – Schweiz*. Zürich: Schulthess Verlag, 2012.
278. Weidner, M.; Holtfreter, A. *Planen und Delegieren lebensmittelrechtlicher Verantwortung*. Hamburg: Behr’s Verlag, 2011.
279. Zboralska, M. Trap of Stereotypes – The EU’ Model of a Consumer. *European Food and Feed Law Review*. 2011, 5: 283–290.
280. Zipfel, W.; Rathke, K.-D. *Lebensmittelrecht*. München: Verlag C. H. Beck, 2013.

Kiti šaltiniai

281. *A Dictionary of Marketing* [interaktyvus]. Oxford University Press, 2013 [žiūrėta 2014-07-18]. <<http://www.oxfordreference.com.skaitykla.mruni.eu/view/10.1093/acref/9780199590230.001.0001/acref-9780199590230-e-0227>>.
282. *Aiškinamasis raštas dėl Maisto įstatymo 2 straipsnio papildymo ir įstatymo papildymo 6¹ straipsniu įstatymo projekto, Reklamos įstatymo 14 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto ir Administracinių teisės pažeidimų kodekso papildymo 163¹⁵ straipsniu ir 239 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto* [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos Seimo narė Dangutė Mikutienė, 2012-02-17 [žiūrėta 2015-01-04]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=418554&p_tr2=2>.
283. *A report summarising the first day of the Conference on Food Labelling at the Hilton Hotel, Rotterdam, on 15 and 16 February 2006* [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-05-15]. <<http://multimedia.food.gov.uk/multimedia/pdfs/rotterdamreport.pdf>>.
284. *Codex timeline from 1945 to the present* [interaktyvus]. *Codex Alimentarius*, 2014 [žiūrėta 2014-08-22]. <<http://www.codexalimentarius.org/about-codex/codex-timeline/en/>>. 116
285. Commission White Paper on Food Safety. COM(1999) 719.

286. *Country profiles on nutrition, physical activity and obesity in the 28 European Union Member States of the WHO European Region* [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-06-21]. <<http://www.euro.who.int/en/health-topics/disease-prevention/nutrition/country-work/country-profiles-on-nutrition,-physical-activity-and-obesity-in-the-28-european-union-member-states-of-the-who-european-region.-methodology-and-summary>>.
287. *Data and Trends of the European Food and Drink Industry* [interaktyvus]. Brussels: FoodDrink Europe, 2012 [žiūrėta 2013-07-26]. <http://www.fooddrinkeurope.eu/uploads/publications_documents/Data__Trends_%28interactive%29.pdf>.
288. *Diet, nutrition and the prevention of chronic diseases* [interaktyvus]. Report of the joint WHO/FAO expert consultation. WHO Technical Report Series, No. 916, 2003 [žiūrėta 2014-06-21]. <<http://www.who.int/dietphysicalactivity/publications/trs916/download/en/>>.
289. Europos Parlamento pozicija, priimta 2010 m. birželio 16 d. per pirmąjį svarstymą, siekiant priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. .../2010 dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams, kuriuo iš dalies keičiami Reglamentai (EB) Nr. 1924/2006 ir (EB) Nr. 1925/2006 bei panaikinamos Komisijos direktyva 87/250/EEB, Tarybos direktyva 90/496/EEB, Komisijos direktyvos 94/54/EB ir 1999/10/EB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/13/EB, Komisijos direktyvos 2002/67/EB ir 2004/77/EB bei Komisijos reglamentas (EB) Nr. 608/2004 [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-06-20]. <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2010-0222+0+DOC+XML+V0//LT#BKMD-16>>.
290. Europos Parlamento pozicija, priimta 2011 m. liepos 6 d. per antrąjį svarstymą, siekiant priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. .../2011 dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams, kuriuo iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (EB) Nr. 1924/2006 ir (EB) Nr. 1925/2006 bei kuriuo panaikinami Komisijos direktyva 87/250/EEB, Tarybos direktyva 90/496/EEB, Komisijos direktyva 1999/10/EB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/13/EB, Komisijos direktyvos 2002/67/EB ir 2008/5/EB bei Komisijos reglamentas (EB) Nr. 608/2004 [interaktyvus]. Europos Parlamentas, 2011-07-06 [žiūrėta 2014-06-20]. <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2011-0324+0+DOC+XML+V0//LT#top>>.
291. Generalinės advokatės Ch. Stix-Hackl išvada, pateikta 2006 m. rugsėjo 12 d. byloje C-315/05 *Lidl Italia Srl prieš Comune di Arcole (VR)* [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-08-15]. <<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=72530&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=512775>>.
292. Generalinės advokatės Kokott išvada, pateikta 2005 m. kovo 17 d. byloje C-107/04, *Comité Andaluz de Agricultura Ecológica prieš Administración General del Estado ir Comité Aragonés de Agricultura Ecológica* [2005] [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-01-04]. <<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=54130&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=53345>>.
293. Generalinio advokato Mazák išvada, pateikta 2012 m. kovo 29 d. byloje C-544/10 *Deutsches Weintor eG prieš Land Rheinland-Pfalz* [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-07-24]. <<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=72530&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=512775>>.
294. General Standard for the Labelling of Prepackaged Foods CODEX STAN 1-1985.
295. Grigolytė, R. Nėščiajai – nei šaukšto konjako, nei lašo kito alkoholio [interaktyvus]. lzinios.lt, 2013-09-09 [žiūrėta 2014-07-22]. <<http://lzinios.lt/lzinios/sveikata/nesciajai-nei-sauksto-konjako-nei-laso-kito-alkoholio/162791>>.

296. *Informacijos apie maistą teikimo reglamentas. Klausimai ir atsakymai* [interaktyvus]. Europos Komisija, MEMO/11/481, 2011-07-06 [žiūrėta 2014-06-20]. <http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-11-481_lt.htm>.
297. *Ištirti ir įvertinti Lietuvos rinkoje esantys energiniai gėrimai* [interaktyvus]. Nacionalinis maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo institutas, 2012-05-11 [žiūrėta 2014-07-08]. <<http://www.nmvrvi.lt/lt/naujienos/421/>>.
298. *Klausimai ir atsakymai apie reglamento (ES) Nr. 1169/2011 dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams taikymą* [interaktyvus]. Europos Komisijos Sveikatos ir vartotojų generalinis direktoratas, 2013 m. sausio 31 d. [žiūrėta 2014-07-21]. <http://ec.europa.eu/food/food/labellingnutrition/foodlabelling/docs/qanda_application_reg1169-2011_lt.pdf>.
299. Komisijos baltoji knyga „Dėl Europos strategijos su mityba, atsvoriumi ir nutukimu susijusioms sveikatos problemoms spręsti“. COM(2007) 279.
300. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl Europos vartotojų darbotvarkės pasitikėjimui ir ekonomikos augimui skatinti. COM(2012) 225.
301. Komisijos nuomonė pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 294 straipsnio 7 dalies c punktą dėl Europos Parlamento siūlymo pakeisti Tarybos poziciją dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams, kuriuo keičiami reglamentai (EB) Nr. 1924/2006 ir (EB) Nr. 1925/2006, ir panaikinamos direktyvos 87/250/EEB, 90/496/EEB, 1999/10/EB, 2000/13/EB, 2002/67/EB, 2008/5/EB ir reglamentas (EB) Nr. 608/2004. COM(2011) 475.
302. Komisijos pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams. COM(2008) 40.
303. Komisijos pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl vartojimo gaminių saugos, kuriuo panaikinama Tarybos direktyva 87/357/EEB ir direktyva 2001/95/EB. COM(2013) 78.
304. Kondrotienė, J. Surimi produktai [interaktyvus]. Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba [žiūrėta 2014-07-27]. <<http://vmvt.lt/lt/as/vartotojas/maisto.produktai/zuvis.ir.jos.produktai/surimi.produktai/>>.
305. *Labelling: competitiveness, consumer information and better regulation for the EU* [interaktyvus]. A DG SANCO Consultative Document, February 2006 [žiūrėta 2014-05-15]. <http://ec.europa.eu/food/food/labellingnutrition/betterregulation/competitiveness_consumer_info.pdf>.
306. *Lietuvių kalbos žodynas* [interaktyvus]. Lietuvių kalbos institutas, 2011–2013 [žiūrėta 2014-07-06]. <<http://www.lkz.lt/dzl.php>>.
307. *Lietuvos Respublikos Seimo Sveikatos reikalų komiteto 2013 m. lapkričio 6 d. posėdžio protokolo Nr. 111-P-40 išrašas* [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos Seimo Sveikatos reikalų komitetas, 2013-11-06 [žiūrėta 2014-08-24]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=458961>.
308. *Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymo „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2002 m. gruodžio 24 d. įsakymo Nr. 677 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklinimas“ tvirtinimo“ pakeitimo“ projektas* [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija, 2014-10-20 [žiūrėta 2014-11-28]. <http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_l?p_id=267957&p_fix=n&p_gov=n>.

309. Lietuvos Respublikos terminų bankas [interaktyvus]. VLKK, LRS ITD, 2005 [žiūrėta 2014-06-19]. <<http://terminai.vlkk.lt/pls/tb/tb.search>>.
310. Lietuvos standartas LST (CODEX STAN 1):1993 „Fasuočių maisto produktų ženklavimas. Bendrieji reikalavimai“ [interaktyvus]. Lietuvos standartizacijos departamentas, 2014 [žiūrėta 2014-08-22]. <<http://www.lsd.lt/standards/catalog.php?ics=0&pid=619779>>.
311. Lietuvos standartas LST (CODEX STAN 1):1993 „Fasuočių maisto produktų ženklavimas. Bendrieji reikalavimai“. LST biuletėnis, 1993-10.
312. Lietuvos standartizacijos tarnybos dokumentas SD CAC/GL2:1993. Kodekso rekomendacijos dėl maisto produktų maistingumo žymėjimo etiketėse [interaktyvus]. Lietuvos standartizacijos departamentas, 2014 [žiūrėta 2014-08-22]. <<http://www.lsd.lt/standards/catalog.php?ics=0&pid=619111>>.
313. Lietuvos standartizacijos tarnybos dokumentas SD CAC/GL2:1993. Kodekso rekomendacijos dėl maisto produktų maistingumo žymėjimo etiketėse. LST biuletėnis, 1994-01.
314. List of standards [interaktyvus]. Codex Alimentarius, 2014 [žiūrėta 2014-08-22]. <<http://www.codexalimentarius.org/standards/list-of-standards/>>.
315. List of Codex members [interaktyvus]. Codex Alimentarius, 2014 [žiūrėta 2014-08-22]. <http://www.codexalimentarius.org/members-observers/members/en/?no_cache=1>.
316. Liutkutė, V. Ateityje alkoholinių gėrimų pakuotes gali papuošti užrašai, išpėjantys apie pavojų sveikatai [interaktyvus]. Vilniaus diena, 2011-03-30 [žiūrėta 2014-07-22]. <<http://www.diena.lt/naujienos/sveikata/sveikata/ateityje-alkoholiniu-gerimu-pakuotes-gali-papuoti-uzrasai-ispejantys#.U85ck7GFvDc>>.
317. Maisto įstatymo Nr. VIII-1608 1, 2, 4, 5, 7, 10 ir 11 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo ketvirtuoju(1) skirsniu įstatymo projektas Nr. XIIP-2230 [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos Seimas, 2014-09-11 [žiūrėta 2014-12-20]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=481398>.
318. Maisto produktų ir papildų reklamos – tikslesni sveikatingumo teiginiai [interaktyvus]. Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba, 2014-04-02 [žiūrėta 2014-07-29]. <<http://vmvt.lt/lt/naujienos/3580/>>.
319. Mikutienė, D. Pašvinkusi sveikatos politika – skanaus! [interaktyvus]. Delfi.lt, Vilnius, 2012-02-06 [žiūrėta 2014-06-29]. <<http://www.delfi.lt/news/ringas/politics/dmikutienepasvinkusi-sveikatos-politika-skanaus.d?id=55147039>>.
320. Mokslininkai: alkoholis sukelia didžiulę vėžio riziką [interaktyvus]. Delfi.lt, 2012 m. spalio 31 d. [žiūrėta 2014-07-22]. <http://www.delfi.lt/gyvenimas/grozis_ir_sveikata/mokslininkai-alkoholis-sukelia-didziule-vezio-rizika.d?id=59886915>.
321. Pagrindiniai maisto ir pašarų verslo vykdytojų išpareigojimai [interaktyvus]. Sveikatos ir vartotojų apsaugos generalinis direktoratas [žiūrėta 2014-07-13]. <http://ec.europa.eu/food/food/foodlaw/responsibilities/obligations_lt.pdf>.
322. Pasiūlymas dėl Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo 14 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto Nr. XIIP-4092(3) [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos Seimo narys R. Žemaitaitis, 2013-11-05 [žiūrėta 2014-07-22]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=458929&p_tr2=2>.
323. Position of the Council at first reading with a view to the adoption of a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on the provision of food information to consumers, amending Regulations (EC) No 1924/2006 and (EC) No

1925/2006 and repealing Directives 87/250/EEC, 90/496/EEC, 1999/10/EC, 2000/13/EC, 2002/67/EC, 2008/5/EC and Regulation (EC) No 608/2004 [interaktyvus]. Adopted by the Council on 21 February 2011 [žiūrėta 2014-06-20]. <<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?!=EN&f=ST%2017602%202010%20REV%201>>.

324. *Pranešimas dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams A7-0109/2010* [interaktyvus]. Europos Parlamento Aplinkos, visuomenės sveikatos ir maisto saugos komitetas, pranešėja Renate Sommer, 2010-04-19 [žiūrėta 2014-06-24]. <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A7-2010-0109&language=LT#title1>>.
325. *Produktų saugos įstatymo Nr. VIII-1206 2 ir 12 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas Nr. XIII-2229* [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos Seimas, 2014-09-11 [žiūrėta 2014-12-20]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=481396>.
326. *Promoting an EU Industrial Policy for Food and Drink* [interaktyvus]. FoodDrinkEurope, Competitiveness Report 2013-2014 [žiūrėta 2014-05-21]. <http://www.fooddrinkeurope.eu/uploads/publications_documents/Promoting_an_EU_industrial_policy_for_food_and_drink.pdf>.
327. *Reducing Risks, Promoting Healthy Life* [interaktyvus]. The world health report, World Health Organization, 2002. [žiūrėta 2014-08-19]. <http://www.who.int/whr/2002/en/whr02_en.pdf?ua=1>.
328. *Reglamento (EB) Nr. 178/2002 dėl bendrųjų maistui skirtų teisės aktų 11, 12, 14, 17, 18, 19 ir 20 straipsnių įgyvendinimo vadovas* [interaktyvus]. Maisto grandinės ir gyvūnų sveikatos nuolatinis komitetas, 2010-01-26 [žiūrėta 2014-05-26]. <http://ec.europa.eu/food/food/foodlaw/guidance/docs/guidance_rev_8_lt.pdf>.
329. *Reklamos įstatymo 14 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas Nr. XIP-4092(3)* [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos Seimo narė D. Mikutienė, Sveikatos reikalų komitetas, Lietuvos Respublikos Seimas, 2012-11-29 [žiūrėta 2014-07-22]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=438257&p_tr2=2>.
330. *Rekomendacijos dėl maisto produktų ženklinimo užrašais „natūralus“ ir „Be E“ bei pan.* [interaktyvus]. Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba, 2009 [žiūrėta 2014-07-10]. <<http://vmvt.lt/uploads/file/doc2/Rekomendacijos%20del%20maisto%20produktu%20zenklinimo%20uzrasais%202014%2002%2021.pdf>>.
331. *Report on Consumer Policy* [interaktyvus]. European Commission, January 2012 – December 2013 [žiūrėta 2014-05-21]. <http://ec.europa.eu/consumers/strategy-programme/policy-strategy/documents/consumer_policy_report_2014_en.pdf>.
332. *Response to DG SANCO's consultative document of February 2006 „Labelling: competitiveness, consumer information and better regulation for the EU“* [interaktyvus]. UEAPME, Brussels, 2006 [žiūrėta 2014-05-16]. <http://www.ueapme.com/docs/pos_papers/2006/060615_UEAPME_pp_labelling_final.pdf>.
333. *Saukienė, I. Užrašais „be E“ manipuluojantys gamintojai tampa vis išradingesni* [interaktyvus]. Delfi.lt, 2011-01-15 [žiūrėta 2014-07-06]. <<http://www.delfi.lt/news/daily/Health/uzrasais-be-e-manipuliuojantys-gamintojai-tampa-vis-isradingesni.d?id=40850129>>.
334. *Seimo Sveikatos reikalų komitetas: įspėjimas energinių gėrimų „nevertoti su alkoholiniais gėrimais“ turi būti naudojamas ir šių gėrimų reklamoje* [interaktyvus]. Sveikatos reikalų komiteto biuras, 2013-11-06 [žiūrėta 2014-07-22]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4463&p_d=141538&p_k=1>.

335. „Skanaus!“: tirtuose produktuose „be E“ yra E [interaktyvus]. lrytas.lt, 2012-07-06 [žiūrėta 2014-07-06]. <<http://www.lrytas.lt/-13413074091340212487-skanaus-tirtuose-produktuose-be-e-yra-e.htm>>.
336. *Special Eurobarometer 342 „Consumer empowerment“* [interaktyvus]. Eurostat, the Directorate-General for Health and Consumers, the Directorate-General for Communication, April 2011 [žiūrėta 2014-07-26]. <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_342_en.pdf>.
337. *Tam tikrų Reglamento (EB) Nr. 852/2004 dėl maisto produktų higienos nuostatų įgyvendinimo gairės* [interaktyvus]. Europos Komisija, 2012-06-18 [žiūrėta 2014-06-21]. <http://ec.europa.eu/food/food/biosafety/hygienelegislation/guidance_doc_852-2004_lt.pdf>.
338. *Tarptautinių žodžių žodynas* [interaktyvus]. Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985 [žiūrėta 2014-07-08]. <<http://www.zodziai.lt/>>.
339. *Teiginių apie maistingumą ir sveikatingumą Europos Sąjungos registras* [interaktyvus]. Europos Komisija [žiūrėta 2014-08-25]. <<http://ec.europa.eu/nuhclaims/>>.
340. The General Principles of Food Law in the European Union. Commission Green Paper. COM(97) 176.
341. The New Oxford dictionary of English. Edited by Judy Pearsall. Oxford; New York (N.Y.): Oxford University Press, 1998.
342. *Tikrinimo „Ar „be E“ yra tikrai „be E“ rezultatų papildymas: penkių įmonių septyni gaminiai neatitiko gamintojų deklaruojamų rodiklių ženklinimo etiketėje* [interaktyvus]. Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba, 2010-12-14 [žiūrėta 2014-07-06]. <<http://vmvt.lt/lt/naujienos/1960/>>.
343. *Tyrimu nustatyta, kad vartotojų informuotumas ir gebėjimai kelia susirūpinimą* [interaktyvus]. Europos Komisija – IP/11/455, 2011 m. balandžio 11 d. [žiūrėta 2014-07-26]. <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-455_lt.htm>.
344. Valinskienė, A. Griežtės reikalavimai papildų reklamai. Jie visiškai negydo [interaktyvus]. Parengta pagal dienraštį „Respublika“, 2013-06-24 [žiūrėta 2014-07-05]. <http://www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/lietuvos_politika/grieztes_reikalavimai_papildu_reklamai_jie_visiskai_negydo/,coments.1#komentarai>.

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Asta Šamulevičiūtė

**INFORMACIJOS APIE MAIŠTĄ TEIKIMAS
VARTOTOJAMS: TEISINIS REGULIAVIMAS,
AIŠKINIMAS IR TAIKYMAS**

Disertacijos santrauka
Socialiniai mokslai, teisė (01 S)

Vilnius, 2015

Daktaro disertacija rengta 2010–2014 metais Mykolo Romerio universitete.

Mokslinis vadovas:

prof. dr. Jonas Juškevičius (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01 S).

Disertacija ginama viešame Teisės mokslo krypties tarybos posėdyje 2015 m. vasario 20 d. 13 val. Mykolo Romerio universiteto I-414 aud. (Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius).

Pirmininkė:

prof. dr. Egidija Tamošiūnienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01 S).

Nariai:

prof. dr. Kazys Meilius (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01 S);

doc. dr. Agnė Širinskienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01 S);

doc. dr. Agnė Tikniūtė (Vytauto Didžiojo universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01 S);

prof. dr. Andrejs Vilks (Rygos Stradinio universitetas, Latvijos Respublika, socialiniai mokslai, teisė, 01 S).

Disertacijos santrauka išsiųsta 2015 m. sausio 20 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo (Gedimino pr. 51, LT-01504 Vilnius) ir Mykolo Romerio universiteto (Ateities g. 20, LT-08303 ir Valakupių g. 5, LT-10101 Vilnius; V. Putvinskio g. 70, LT-44211 Kaunas) bibliotekose.

INFORMACIJOS APIE MAISTĄ TEIKIMAS VARTOTOJAMS: TEISINIS REGULIAVIMAS, AIŠKINIMAS IR TAIKYMAS

Santrauka

ĮVADAS

Tyrimo problematika ir aktualumas. Aukšto lygio vartotojų apsaugos užtikrinimas – pastarųjų metų raktiniai žodžiai kuriant bendrą vidaus rinką Europos Sąjungoje. Formuojant Europos Sąjungos vartotojų politiką siekiama, kad vartotojai taptų pagrindine bendrosios rinkos ašimi, nes būtent nuo vartotojų priklauso Europos Sąjungos rinkos augimas.⁶⁶¹ Europos vartotojų darbotvarkėje⁶⁶² pripažįstama, kad tik išprusę vartotojai, galintys pasitikėti tinkama sistema, užtikrinančia jų saugą, informavimą, švietimą, teises, žalos atlyginimą bei jų teisių gynimo užtikrinimą, gali aktyviai dalyvauti rinkoje ir naudotis jos pranašumais, t. y. naudotis savo galimybe rinktis ir tinkamai užtikrinamomis savo teisėmis.⁶⁶³ Tačiau maisto sektorius (kartu su energijos, transporto bei skaitmeninių ir finansinių paslaugų sektoriais) pripažintas vienu iš problemiškesnių vartotojams.⁶⁶⁴ O juk maisto pramonė yra viena svarbiausių Europos ekonomikoje: 1017 milijardų eurų metinė apyvarta rodo, kad tai didžiausias gamybos sektorius Europos Sąjungoje; lyderiaujama tarp kitų gamybos sektorių įdarbinant žmones – 4,25 milijono asmenų dirba maisto pramonės sektoriuje; 2012 metais Europos Sąjunga eksportavo maisto ir gėrimų už daugiau nei 86 milijardus eurų.⁶⁶⁵

Pažymėtina ir tai, kad be maisto produktų neįmanoma žmogaus egzistencija, o tinkamai maitintis – tai mažiausia, ką galima padaryti rūpinantis savo sveikata. Juk tinkama mityba yra vienas iš svarbiausių žmogaus sveikatos būklę lemiančių veiksnių. Literatūroje netgi nurodoma, kad maistas yra esminė sveikatos sąlyga.⁶⁶⁶ Vis dėlto Europos Komisija 2007 metų Baltojoje knygoje *Dėl Europos strategijos su mityba, atsvariu ir nutukimu susijusioms sveikatos problemoms spręsti* pažymėjo, kad per pastaruosius tris dešimtmečius itin padaugėjo atsvario ir nutukimo problemų turinčių Europos Sąjungos gyventojų, ypač vaikų, kurių, 2006 m. duomenimis, yra 30 %, o tai rodo blogėjančią Europos Sąjungos gyventojų netinkamos mitybos ir nepakankamo fizinio aktyvumo tendenciją.⁶⁶⁷

661 Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl Europos vartotojų darbotvarkės pasitikėjimui ir ekonomikos augimui skatinti. COM(2012) 225.

662 *Ibid.*

663 *Ibid.*

664 *Ibid.*

665 *Promoting an EU Industrial Policy for Food and Drink* [interaktyvus]. FoodDrinkEurope, Competitiveness Report 2013-2014 [žiūrėta 2014-05-21]. <http://www.fooddrinkeurope.eu/uploads/publications_documents/Promoting_an_EU_industrial_policy_for_food_and_drink.pdf>.

666 Lawrence, M. Reflections on Public Health Policy in the Food Regulatory System: Challenges, and Opportunities for Nutrition and Food Law Experts To Collaborate. *Deakin Law Review*. 2009, 14 (2): 398.

667 Komisijos baltoji knyga „Dėl Europos strategijos su mityba, atsvariu ir nutukimu susijusioms sveikatos problemoms spręsti“. COM(2007) 279.

Tokios tendencijos kelia iš tiesų didelį nerimą ypač turint omenyje vaikus, kada labai tikėtina, kad nutukęs vaikas taps nutukusiu suaugusiuoju.⁶⁶⁸ Dėl to ateityje gali padaugėti lėtinių susirgimų, tokių kaip kraujagyslių sistemos ligos, padidėjęs kraujospūdis, antrojo tipo diabetas, insultas, kai kurių tipų vėžys, skeleto raumenų sistemos ir net įvairūs psichikos sveikatos sutrikimai.⁶⁶⁹ Pasaulio sveikatos organizacija pažymi, kad itin daugėjantys tokie lėtiniai susirgimai, kurie lemia 60 proc. mirčių atvejų pasaulyje, yra aiškiai susiję su pakitusiais mitybos įpročiais ir padidėjusiu pramoniniu būdu perdirbto riebaus, sūraus ir saldaus maisto vartojimu.⁶⁷⁰

Įvertinant reikšmingą maisto pramonės poziciją Europos Sąjungoje ir tai, kad tik maža dalis maisto gaminama ar žaliavos jam gaminti gaunamos asmeniniuose namų ūkiuose, o maisto produktų pasiūla išties nemenka, taip pat atsižvelgiant į mitybos įtaką žmogaus sveikatai, ypač dėmesys atkreiptinas į tai, kad sparčiai besivystanti maisto pramonė ir tobulinamos maisto gamybos technologijos nebūtinai reiškia, kad vartotojams siūlomi tik jų sveikatai palankūs maisto produktai. Reikia pastebėti, kad pasitelkiant naujas technologijas ar maisto gamybai naudojant maisto produktų savybes pagerinančias medžiagas, tokias kaip maisto priedai, kvapiosios medžiagos ir pan., rinkai tiekiami ir tokie maisto produktai, kurie vartotojui atrodo patraukliai, pasižymi tam tikru skoniu, ilgai išlaiko savo kokybines savybes, tačiau yra menkos maistinės vertės ar apskritai tokia nepasižymi, tėra skirti malonumo poreikiui patenkinti ir, manytina, neatlieka savo pirminės paskirties – palaikyti gyvybę ir augimą.⁶⁷¹ Tiesa, remiantis Europos Sąjungoje galiojančiu teisiniu maisto apibrėžimu,⁶⁷² minėtoji maisto paskirtis, t. y. gyvybės ir augimo palaikymas, nėra

668 Garde A. The Contribution of Food Labelling to the EU's Obesity Prevention Strategy. *European Food and Feed Law Review*. 2007, 6: 378.

669 Baltoji knyga COM(2007) 279, *supra* note 667. Plačiau apie mitybos ir lėtinių susirgimų ryšį žr. *Diet, nutrition and the prevention of chronic diseases* [interaktyvus]. Report of the joint WHO/FAO expert consultation. WHO Technical Report Series, No. 916, 2003 [žiūrėta 2014-06-21]. <<http://www.who.int/dietphysicalactivity/publications/trs916/download/en/>>. Taip pat žr. Pasaulio sveikatos organizacijos Europos regioninio biuro sudarytus 28 Europos Sąjungos šalių profilius, kuriuose atskleidžiama tų šalių situacija, susijusi su mityba ir fiziniu aktyvumu: *Country profiles on nutrition, physical activity and obesity in the 28 European Union Member States of the WHO European Region* [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-06-21]. <<http://www.euro.who.int/en/health-topics/disease-prevention/nutrition/country-work/country-profiles-on-nutrition,-physical-activity-and-obesity-in-the-28-european-union-member-states-of-the-who-european-region.-methodology-and-summary>>.

670 *Reducing Risks, Promoting Healthy Life* [interaktyvus]. The world health report, World Health Organization, 2002 [žiūrėta 2014-08-19]. <http://www.who.int/whr/2002/en/whr02_en.pdf?ua=1>.

671 Maistas – bet kokia maistinga substancija, kurią valgo ar geria žmonės ar gyvūnai ar kurią absorbuoja augalai tam, kad palaikytų gyvybę ir augtų (angl. *food – any nutritious substance that people or animals eat or drink or that plants absorb in order to maintain life and growth*). The New Oxford dictionary of English. Edited by Judy Pearsall. Oxford; New York (N.Y.): Oxford University Press, 1998.

672 Pagal Europos Parlamento ir Tarybos 2002 m. sausio 28 d. reglamento (EB) Nr. 178/2002, nustatančio maistui skirtų teisės aktų bendruosius principus ir reikalavimus, įsteigiančio Europos maisto saugos tarnybą ir nustatančio su maisto saugos klausimais susijusias procedūras (OL 2004 m. specialusis leidimas, 15 skyrius, 6 tomas, p. 463), 2 straipsnį „maistas“ (arba „maisto produktas“) – tai medžiaga arba produktas, perdirbtas, perdirbtas iš dalies arba neperdirbtas, kurį žmogus nurys arba pagrįstai tikimasi, kad nurys. „Maistas“ – tai ir gėrimas, kramtomoji guma ar kuri nors kita medžiaga, įskaitant vandenį, apgalvotai įdėta į maistą jį gaminant, ruošiant ar apdorojant. Nepažeidžiant Direktyvų 80/778/EEB ir 98/83/EB reikalavimų, maistui priskiriamas vanduo, esantis už Direktyvos 98/83/EB 6 straipsnyje apibrėžtos atitikties vietas. Į maisto sąvoką neįeina: a) pašarai; b) gyvi gyvūnai,

būtinai maisto požymis: svarbiausia, kad Europos Sąjungos rinkai tiekiamas maistas būtų saugus.⁶⁷³

Tokiomis aplinkybėmis siekiant užtikrinti aukštą vartotojų sveikatos apsaugos lygį, taip pat jų teisę į informaciją, esminę reikšmę įgyja galimybė vartotojams priimti jų poreikius atitinkančius informuotus sprendimus renkantis ir įsigyjant maisto produktus. Todėl, siekiant tai užtikrinti, vienas pagrindinių instrumentų (kartu su vartotojų švietimu) yra informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinis reguliavimas. Teisės aktuose įtvirtinant ne tik privalomų pateikti duomenų apie maisto produktus, tokių kaip maisto produkto pavadinimas, maisto tvarkymo subjekto pavadinimas ir adresas, tinkamumo vartoti terminas, sudedamosios dalys ir kt., sąrašą, bet ir suteikiant maisto tvarkymo subjektams galimybę informuoti vartotojus apie naudingas maisto produktų savybes, pavyzdžiui, apie medžiagas, kurių maisto produktas turi (t. y. apie vitaminus, skaidulines medžiagas, omega-3 riebalų rūgštis ir pan.), ar atvirkščiai – apie medžiagas, kurių jis neturi (t. y. druskos, riebalų, cukraus ir pan.), taip pat apie kitas naudingas savybes („lengvas“, „natūralus“, „baltymai padeda palaikyti normalią kaulų būklę“, „kalis padeda palaikyti normalų kraujospūdį“ ir kt.), prisidedama ne tik prie vartotojo teisės į informaciją užtikrinimo, bet ir sudaromos sąlygos vartotojui rinktis jo sveikatos poreikius atitinkančius maisto produktus, kartu netiesiogiai tokia teisine politika net ir skatinant jį tokius maisto produktus pasirinkti.⁶⁷⁴

Vis dėlto reikėtų kalbėti ne tik apie informacijos trūkumą, bet ir apie jos perteklių,⁶⁷⁵ kadangi vartotojas gali pasiklysti ne tik maisto produktų gausybėje, bet ir informacijos apie juos kiekyje. Todėl vienu iš keturių pagrindinių 2020 metų tikslų Europos Sąjungoje kartu su svarbiausiu vartotojų apsaugos politikos tikslu – siekiu užtikrinti produktų, paslaugų ir maisto saugą – yra vartotojų informuotumo gerinimas, t. y. vartotojų supratimo apie jų teises ir interesus didinimas bei vartotojų žinių ir gebėjimų gerinimas, kad šie galėtų veiksmingiau dalyvauti rinkoje.⁶⁷⁶ Siekiant pastarojo tikslo maisto teisės srityje jau yra žengti kai kurie žingsniai. 2007 m. sausio 19 d. įsigaliojo, o nuo tų pačių metų liepos 1 d. pradėtas taikyti Europos Parlamento ir Tarybos 2006 m. gruodžio 20 d. reglamentas (EB) Nr. 1924/2006 dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą.⁶⁷⁷ 2012 metais patvirtintas sveikatingumo teiginių, išskyrus teiginius apie susirgimo rizikos

nebet jie būtų paruošti pateikti į rinką žmonėms vartoti; c) augalai prieš nuimant derlių; d) Tarybos direktyvose 65/65/EEB ir 92/73/EEB apibrėžti vaistai; e) Tarybos direktyvoje 76/768/EEB apibrėžta kosmetika; f) Tarybos direktyvoje 89/622/EEB apibrėžtas tabakas ir jo produktai; g) 1961 m. Jungtinių Tautų bendrojoje konvencijoje dėl narkotinių vaistų ir 1971 m. Jungtinių Tautų konvencijoje dėl psichotropinių medžiagų apibrėžtos narkotinės ir psichotropinės medžiagos; h) likučiai ir teršalai.“

673 Reglamentas (EB) Nr. 178/2002 14 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas imperatyvas, pagal kurį nesaugus maistas į rinką nepateikiamas.

674 Europos Komisija taip pat pažymėjo, kad esminių priemonių minėtoje situacijoje Europos Sąjungos lygiu turėtų būti imtasi ženklinimo bei reklamos ir rinkodaros srityse, nes, „[v]iena vertus, renkantis, kokius maisto produktus pirkti, svarbi galimybė gauti aiškia, nuoseklią ir pagrįstą informaciją, kita vertus, informacijos aplinką platesniu mastu formuoja kultūros veiksniai, tokie kaip reklama ir kitos žiniasklaidos priemonės.“ Baltoji knyga COM(2007) 279, *supra* note 667.

675 Komunikatas COM(2012) 225, *supra* note 661.

676 *Ibid.*

677 Europos Parlamento ir Tarybos 2006 m. gruodžio 20 d. reglamentas (EB) Nr. 1924/2006 dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą (OL 2006 L 404, p. 9).

mažinimą, vaikų vystymąsi ir sveikatą, sąrašas,⁶⁷⁸ kuris, siekiant ištaisyti vertimo klaidas ir suteikti aiškumo vartotojams, 2014 metais lietuvių kalba išdėstytas nauja redakcija.⁶⁷⁹

Ypatingas dėmesys atkreiptinas ir į 2011 m. gruodžio 12 d. įsigaliojusį Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. spalio 25 d. reglamentą (ES) Nr. 1169/2011 dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams, kuriuo iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (EB) Nr. 1924/2006 ir (EB) Nr. 1925/2006 bei kuriuo panaikinami Komisijos direktyva 87/250/EEB, Tarybos direktyva 90/496/EEB, Komisijos direktyva 1999/10/EB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/13/EB, Komisijos direktyvos 2002/67/EB ir 2008/5/EB bei Komisijos reglamentas (EB) Nr. 608/2004.⁶⁸⁰ Siekiant suteikti galimybę visiems suinteresuotiems subjektams tinkamai susipažinti su pastarojo reglamento nuostatomis, su tam tikromis išimtimis jis pradėdamas taikyti tik nuo 2014 m. gruodžio 13 d.⁶⁸¹ Naujuoju reguliavimu konsoliduojami kai kurie pagrindiniai horizontalieji informaciją apie maistą reglamentuojantys teisės aktai, taip pat tikimasi, kad jis bus aiškesnis tiek kompetentingoms institucijoms, tiek maisto tvarkymo subjektams ir vartotojams, t. y. prisidės prie galimybės vartotojui priimti informuotą sprendimą užtikrinimo ir sumažins riziką klaidinti vartotojus dėl maisto produktų charakteristikų.⁶⁸²

Nepaisant to, kad Europos Sąjunga, pasinaudodama pasidalijamąja kompetencija vidaus rinkos ir vartotojų apsaugos srityse,⁶⁸³ ėmėsi informacijos apie maistą teikimo vartotojams reikalavimų atnaujinimo ir kad teisės aktuose nustatyta nemažai konkrečių informacijos apie maistą teikimo vartotojams reikalavimų, praktikoje pasitaiko neaiškių situacijų. Tais atvejais, kai teisės aktuose nėra konkretaus atsakymo, kaip informacija apie maistą turi būti pateikta vartotojui, dažnai remiamasi bendruoju imperatyvu, pagal kurį teikiant informaciją apie maistą draudžiama klaidinti vartotoją. Ir nors informaciją apie maistą reglamentuojančiuose teisės aktuose pateikiamas sąrašas atvejų, kuriais informacija apie maistą neturi klaidinti vartotojo, verta pastebėti, kad tai nėra baigtinis sąrašas, todėl

678 Komisijos 2012 m. gegužės 16 d. reglamentas (ES) Nr. 432/2012 dėl tam tikrų leidžiamų vartoti teiginių apie maisto produktų sveikumą, išskyrus teiginius apie susirgimo rizikos mažinimą, vaikų vystymąsi ir sveikatą, sąrašo sudarymo (OL 2012 L 136, p. 1).

679 Komisijos 2014 m. kovo 14 d. reglamentas (ES) Nr. 274/2014, kuriuo taisoma reglamento (ES) Nr. 432/2012 dėl tam tikrų leidžiamų vartoti teiginių apie maisto produktų sveikumą, išskyrus teiginius apie susirgimo rizikos mažinimą, vaikų vystymąsi ir sveikatą, sąrašo sudarymo redakcija lietuvių kalba (OL 2014 L 83, p. 1).

680 Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. spalio 25 d. reglamentas (ES) Nr. 1169/2011 dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams, kuriuo iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (EB) Nr. 1924/2006 ir (EB) Nr. 1925/2006 bei kuriuo panaikinami Komisijos direktyva 87/250/EEB, Tarybos direktyva 90/496/EEB, Komisijos direktyva 1999/10/EB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/13/EB, Komisijos direktyvos 2002/67/EB ir 2008/5/EB bei Komisijos reglamentas (EB) Nr. 608/2004 (OL 2011 L 304, p. 18).

681 Reglamentas (ES) Nr. 1169/2011 9 straipsnio 1 dalies 1 punktą, pagal kurį teikiant informaciją apie maistą privaloma pateikti ir maistingumo deklaraciją, taikomas nuo 2016 m. gruodžio 13 d. Taip pat reglamento (ES) Nr. 1169/2011 VI priedo B dalis, nustatanti su „smulkintos mėsos“ pavadinimu susijusius konkrečius reikalavimus, taikoma nuo 2014 m. sausio 1 d.

682 Apie tai, kas nuveikta Europos Sąjungos maisto teisėje siekiant aukšto lygio vartotojų apsaugos, taip pat žr. *Report on Consumer Policy* [interaktyvus]. European Commission, January 2012 – December 2013 [žiūrėta 2014-05-21]. <http://ec.europa.eu/consumers/strategy-programme/policy-strategy/documents/consumer_policy_report_2014_en.pdf>.

683 Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija [2008] OL C 115. 4 straipsnis.

klaidinančios informacijos draudimo turinys lieka atviras interpretacijoms ir tokiu būdu rizikuojama nukrypti nuo siekio užtikrinti aukštą vartotojų apsaugos lygį, kitaip tariant, susiduriama visų pirma su vertinančiojo – kompetentingos institucijos, teismo, maisto tvarkymo subjekto, vartotojo – subjektyvumu, pavojumi neužtikrinti teisinio aiškumo, teisėtų lūkesčių ir teisinio tikrumo principų suinteresuotiems subjektams, taip pat prioritetinių Europos Sąjungos tikslų – viena vertus, vartotojų teisių ir interesų bei jų sveikatos apsaugos aukšto lygio užtikrinimo, kita vertus, laisvo maisto produktų judėjimo – konkurencija.

Atsižvelgiant į tai, kad nėra aiškios klaidinančios informacijos apie maistą sampratos, reikalingas kriterijus, kuris padėtų siekti objektyvumo vertinant, ar informacija apie maistą neklaidina vartotojo. Nors Europos Sąjungos Teisingumo Teismas savo praktikoje suformulavo vidutinio vartotojo koncepciją kaip bendrą poziciją minėtai situacijai spręsti, vis dėlto analizuojant informaciją apie maistą reglamentuojančių teisės aktų nuostatas, visais atvejais vienareikšmiškai atsakyti į klausimą, iš kokie vartotojo pozicijų tai, ar informacija apie maistą neklaidina vartotojo, turėtų būti vertinama, sudėtinga. Be to, vienuose informaciją apie maistą reglamentuojančiuose teisės aktuose eksplicitiškai įtvirtinama, kad vertinimo kriterijumi pasirenkamas vidutinis vartotojas, kuris yra pakankamai gerai informuotas, atidus bei atsargus atsižvelgiant į socialinius, kultūrinius ir kalbinius veiksnius,⁶⁸⁴ tačiau kituose šis aspektas apskritai neregamentuotas.⁶⁸⁵ Todėl kyla klausimas, ar vidutinio vartotojo koncepciją reikėtų taikyti ir pastaruju atveju. Kyla ir kitas klausimas, ar galima teigti, kad yra vienas Europos Sąjungos vidutinio vartotojo standartas, kai siūloma atsižvelgti ir į socialinius, kultūrinius ir kalbinius veiksnius. Kita vertus, ar, traktuojant Europos Sąjungos valstybių narių vartotojus skirtingai, nebus prabilta apie diskriminacijos apraiškas.

Jei, vis dėlto, buvo pateikta teisės aktų reikalavimų neatitinkanti, įskaitant klaidinančią, informacija vartotojui, pasitelkiamas atsakomybės institutas. Tačiau problemų kyla ne tik nustatant vartotojo klaidinimo teikiant informaciją apie maistą faktą, bet ir maisto tvarkymo subjektą, kuris už tą faktą turėtų būti atsakingas, turint omenyje tai, kad vienam maisto produktui įtakos gali turėti ar turi keli maisto tvarkymo subjektai. Iki reglamento (ES) Nr. 1169/2011 maisto tvarkymo subjektų atsakomybė už informacijos apie maistą teikimą reguliuota bendrosiomis Europos Parlamento ir Tarybos 2002 m. sausio 28 d. reglamento (EB) Nr. 178/2002, nustatančio maistui skirtų teisės aktų bendruosius principus ir reikalavimus, įsteigiančio Europos maisto saugos tarnybą ir nustatančio su maisto saugos klausimais susijusias procedūras,⁶⁸⁶ nuostatomis, kurios vis dėlto aiškiai neatsako į aukščiau iškeltą klausimą dėl atsakomybės subjekto. Tai, kad šioje srityje trūksta teisinio apibrėžtumo, pažymėjo ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismas savo sprendime *Lidl Italia* byloje,⁶⁸⁷ kurioje, beje, ir kilo maisto tvarkymo subjektų pareigų pasiskirstymo ir atsakomybės klausimai informacijos apie maistą teikimo vartotojams srityje. Todėl situaciją mėginama spręsti reglamente (ES) Nr. 1169/2011 atskiru straipsniu įtvirtinant nuostatas, skirtas atsakomybės išimtinai už informacijos apie maistą teikimą klausimams reglamentuoti. Tad, siekiant kompleksiskai išanalizuoti vartotojų apsaugos užtikrinimo

684 Pavyzdžiui, reglamento (EB) Nr. 1924/2006 preambulės 16 konstatuojamoji dalis.

685 Pavyzdžiui, naujajame reglamente (ES) Nr. 1169/2011.

686 Reglamentas (EB) Nr. 178/2002, *supra* note 672.

687 Byla C-315/05, *Lidl Italia Srl prieš Comune di Arcole (VR)* [2005] ECR I-11181.

mechanizmą informacijos apie maistą teikimo vartotojams srityje, minėtoms nuostatomis taip pat turi būti skiriamas atitinkamas dėmesys, įvertinant tai, kad, pasirinkus naująjį teisinį instrumentą (reglamentą, o nebe direktyvą), jo nuostatos Europos Sąjungos valstybėse narėse įgyja tiesioginio taikymo ir veikimo požymį.

Taip pat reikia akcentuoti, kad, nors informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinio reguliavimo pokyčių kontekste esminiu vidaus rinkos aspektu pripažįstamas laisvas maisto produktų judėjimas Europos Sąjungoje,⁶⁸⁸ vis dėlto akivaizdu, kad minėtas teisinis reguliavimas neišvengiamai aiškintinas ir taikytinas atsižvelgiant į įpareigojimą užtikrinti aukšto lygio vartotojų sveikatos apsaugą ir garantuoti jų teises, pirmiausia teisę į informaciją.⁶⁸⁹

Tyrimo objektas – informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinis reguliavimas.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinį reguliavimą Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos maisto teisėje, ypatingą dėmesį skiriant imperatyvui neklaidinti vartotojo, kai pastarajam teikiama informacija apie maistą, ir maisto tvarkymo subjektų atsakomybei už informacijos apie maistą teikimą.

Iškeltam tikslui pasiekti suformuluoti šie **tyrimo uždaviniai**:

1. Išanalizuoti informacijos apie maistą sampratą, jos teikimo vartotojams būdus, jų panašumus, skirtumus ir atribojimo kriterijus.
2. Atskleisti draudimo klaidinti vartotojus, teikiant jiems informaciją apie maistą, turinį.
3. Įvertinti taikytiną vartotojo koncepciją kaip kriterijų siekiant nustatyti, ar informacija apie maistą neklaidina vartotojo.
4. Išanalizuoti maisto tvarkymo subjektų atsakomybės už informacijos apie maistą teikimą vartotojams teisinio reguliavimo ypatumus.

Mokslinis tyrimo naujumas ir jo reikšmė. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos teisės moksle ne tik kad nėra tyrinėtos šioje disertacijoje analizuojamos problemos, bet ir apskritai menkai diskutuojama maisto teisės klausimais, o užsienio mokslininkų darbuose dažniausiai informacijos apie maistą teikimo vartotojams klausimai analizuojami fragmentiškai, užgriebiant vieną ar kitą aspektą ar pasirenkant kitą analizės perspektyvą,⁶⁹⁰ šis tyrimas yra pirmasis tyrimas, kuriame kompleksiskai analizuojamas informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinis reguliavimas, didelį dėmesį skiriant draudimui klaidinti vartotojus, teikiant jiems informaciją apie maistą, ir maisto tvarkymo subjektų atsakomybei šioje srityje.

Tyrimo naujumą apibūdina taip pat ir teisinio reguliavimo informacijos apie maistą teikimo vartotojams srityje pokyčiai: nuo 2014 m. gruodžio 13 d. pradėtas taikyti pagrindinis horizontalusis šios srities teisės aktas Europos Sąjungoje – naujasis reglamentas (ES) Nr. 1169/2011, kuriuo įtvirtinti pakeitimai rodo, kad informacijos apie maistą teikimo

688 Žr. reglamento (ES) Nr. 1169/2011 preambulės 2 konstatuojamąją dalį.

689 Žr., pavyzdžiui, reglamento (ES) Nr. 1169/2011 preambulės 1, 3, 4, 10 konstatuojamąsias dalis.

690 Išsamiau apie atliktus tyrimus pasirinkta tema žr. skyriuje *Tyrimų apžvalga*.

vartotojams reikalavimai turi būti taikomi ir aiškunami visų pirma atsižvelgiant į siekį užtikrinti aukštą vartotojų sveikatos apsaugos lygį, taip pat jų teises ir interesus. Nors minėtam reglamentui priskiriamas tiesioginio veikimo ir taikymo Europos Sąjungos valstybėse narėse požymis, valstybėms narėms būtina atitinkamai peržiūrėti savo nacionalinį teisinį reguliavimą šioje srityje.⁶⁹¹ Atsižvelgiant į tai, tyrime išsakytos mokslinės išvalgos galėtų būti naudingos nacionalinėms institucijoms, kurių veikla tiesiogiai ar netiesiogiai susijusi su informaciją apie maistą reglamentuojančių teisės aktų taikymu, pavyzdžiui, institucijoms, įgyvendinančioms ar dalyvaujančioms įgyvendinant politiką vartotojų teisių apsaugos srityje, vartotojų teises užtikrinančioms institucijoms, sprendžiančioms vartotojų skundus ir taikančioms teisės aktų nustatytas poveikio priemones, taip pat valstybinę maisto kontrolę atliekančioms institucijoms sprendžiant, ar informacija apie maistą atitinka teisės aktų reikalavimus (neklaidina vartotojo), o jei neatitinka – taikant atsakomybę maisto tvarkymo subjektams už neatitinkančios teisės aktų reikalavimų informacijos apie maistą teikimą.

Taip pat atsižvelgiant į tai, kad maisto tvarkymo subjektai, kurie tiekia rinkai maisto produktus ir kurie privalo vadovautis informaciją apie maistą reglamentuojančiais teisės aktais ir su kiekvienu maisto produktu pateikti tuos teisės aktus atitinkančią informaciją apie maistą, reaguodami į teisinio reguliavimo pasikeitimus, privalo atitinkamai peržiūrėti informaciją, teikiamą apie savo maisto produktus, šio tyrimo rezultatai bus įdomūs bei aktualūs ir šiems, tikslinant senas ar kuriant naujas etiketes, formuluojant reklaminius teiginius ar kitaip teikiant informaciją apie maistą vartotojams.

Galiausiai tyrimo rezultatais, kuriuose informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinio reguliavimo analizė atlikta daugiausia iš vartotojų apsaugos perspektyvos, galės pasiremti ir patys vartotojai, juos atstovaujantys asmenys ar nevyriausybinės organizacijos,

691 Atsižvelgdama į reglamentu (ES) Nr. 1169/2011 padarytus informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinio reglamentavimo pakeitimus, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija parengė ir 2014 m. spalio 20 d. pateikė derinti suinteresuotoms institucijoms ir visuomenei *Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymo „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2002 m. gruodžio 24 d. įsakymo Nr. 677 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklavimas“ tvirtinimo“ pakeitimo“ projektą* [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija, 2014-10-20 [žiūrėta 2014-11-28]. <http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_l?p_id=267957&p_fix=n&p_gov=n>. Minėtame projekte nustatyti vartotojų informavimo apie mažmeninės prekybos įmonių ir viešojo maitinimo įstaigų teikiamus nefasuos maisto produktus reikalavimai. Vis dėlto, 2014 m. gruodžio 13 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2014 m. lapkričio 24 d. įsakymas Nr. V-1213 „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2002 m. gruodžio 24 d. įsakymo Nr. 677 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklavimas“ tvirtinimo“ pakeitimo“ (*Teisės aktų registras*. 2014, Nr. 2014-18125), kuriuo Lietuvos higienos norma HN 119:2002 „Maisto produktų ženklavimas“, patvirtinta Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2002 m. gruodžio 24 d. įsakymu Nr. 677 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklavimas“ tvirtinimo“ (*Valstybės žinios*. 2003, Nr. 13-530), išdėstyta nauja redakcija (ir pavadinta Lietuvos higienos norma HN 119:2014 „Maisto produktų ženklavimas“), įtvirtinant iš principo tik maisto produktų partijos identifikavimo reikalavimus ir paliekant šia higienos norma nereglementuotus informacijos apie nefasuos maisto produktus teikimo reikalavimus. Tad tyrimas atliktas, kiek įmanoma, atsižvelgiant į nacionalinių teisės aktų rengimo ir derinimo darbus, siekiant suderinti nacionalinį teisinį reglamentavimą su naujuoju reglamentu (ES) Nr. 1169/2011, o iki 2014 m. gruodžio 12 d. galiojusia Lietuvos higienos normos HN 119:2002 „Maisto produktų ženklavimas“ redakcija disertacijoje remiamasi siekiant atskleisti informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinio reglamentavimo pokyčius.

padedančios vartotojams ginti jų teises ir interesus ar dalyvaujančios vartotojų švietimo politikoje.

Ginamieji disertacijos teiginiai.

1. Tradicinių informacijos apie maistą teikimo vartotojams būdų – maisto produktų ženklavimo, maisto reklamos ir maisto pateikimo – reglamentavimo nepakankamumas ir nenuoseklus naujų visuomeninių santykių informacijos apie maistą teikimo vartotojams srityje ir naujų šios informacijos teikimo būdų ir reikalavimų reglamentavimas ir aiškėjimas gali neužtikrinti aukšto vartotojų sveikatos apsaugos lygio ir jų teisių, ypač teisės į informaciją.

2. Kai informacijos apie maistą teikimo vartotojams reikalavimai reglamentuoti nepakankamai, yra neaiškūs ar tokių nėra, esminė reikšmė tenka draudimui klaidinti vartotojus, teikiant jiems informaciją apie maistą.

3. Draudimo klaidinti vartotojus, teikiant jiems informaciją apie maistą, sąvokos nepibrėžtumas ir nebaigtinis atveju, kuriais vartotojai gali būti klaidinami, sąrašo teisės aktuose įtvirtinimas leidžia skirtingai interpretuoti ir taikyti šį institutą ir lemia būtinumą susitarti dėl vienodų vertinimo kriterijų.

4. Pirminės atsakomybės už informacijos apie maistą teikimą vartotojams priskyrimas maisto tvarkymo subjektams rodo, kad būtent pastariesiems taikomi aukščiausi rūpestingumo šioje srityje standartai.

Tyrimo rezultatų aprobavimas ir sklaida. Disertacija apsvarstyta Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Teisės filosofijos ir istorijos katedros 2014 m. gruodžio 4 d. posėdyje. Dalis tyrimo rezultatų publikuota moksliniuose straipsniuose⁶⁹² bei pristatyta tarptautinėje tarpdisciplininėje mokslinėje konferencijoje skaitytame pranešime.⁶⁹³ Taip pat tyrimo rezultatai panaudoti kuriant ir dėstant discipliną *Maisto teisė* Mykolo Romerio universitete.

Tyrimų apžvalga. Lietuvoje susidomėjimą informacijos apie maistą teikimu vartotojams yra išreiškę biomedicinos mokslų visuomenės sveikatos krypties mokslininkai savo tyrimuose,⁶⁹⁴ 2009 metais apginta šios krypties disertacija.⁶⁹⁵

692 Šamulevičiūtė, A. Informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisiniai aspektai. *Sveikatos politika ir valdymas*. 2012, 1(4): 196–220; Šamulevičiūtė, A. Atsakomybė maisto teisėje: tinkamo subjekto ir jo rūpestingumo pareigos nustatymo problema. *Sveikatos politika ir valdymas*. 2013, 1(5): 188–209.

693 2013 m. spalio 10–11 d. Mykolo Romerio universitete vykusioje tarptautinėje tarpdisciplininėje konferencijoje „Socialinės inovacijos: teorinės ir praktinės išvalgos“ skaityto pranešimo „Vartotojo koncepcijos pokyčiai informacijos apie maistą teikimo srityje“ santrauka pateikta šios konferencijos pranešimų santraukų rinkinyje: Šamulevičiūtė, A. Vartotojo koncepcijos pokyčiai informacijos apie maistą teikimo srityje. SOCIN 2013: international interdisciplinary conference on social innovations “Social innovations: theoretical and practical insights”: conference abstracts. Vilnius: Mykolas Romeris University, 2013, p. 39–40.

694 Chmieliauskaitė, I., et al. Lietuvos suaugusiųjų gyventojų nuomonės apie maisto produktų ženklavinimą tyrimas. *Visuomenės sveikata*. 2009, 1 (44): 43–49; Chmieliauskaitė, I., et al. Lietuvos suaugusiųjų gyventojų nuomonės apie maisto produktų maistingumo ženklavinimą tyrimas. *Sveikatos mokslai*. 2009, 3(63): 2399–2405.

695 Chmieliauskaitė, I. *Informacijos apie maistą sąsajos su maisto produktų pasirinkimu visuomenės*

Lietuvos teisės moksle išsamų tyrimų informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinio reguliavimo srityje nėra.⁶⁹⁶ Būtų galima paminėti nebet E. Matulionytės 2009 m. apgintą daktaro disertaciją „Genetiškai modifikuotų maisto produktų teikimo į rinką reglamentavimo ypatumai pagal Europos Bendrijos teisę“⁶⁹⁷ ir tos pačios autorės straipsnį apie genetiškai modifikuoto maisto ženklinimą,⁶⁹⁸ tačiau šiuose darbuose analizuojama tik vis dar labiau madinga genetiškai modifikuoto maisto ženklinimo problematika, kuri yra tik viena iš daugelio su informacijos apie maistą teikimu vartotojams susijusių sričių.

Dėmesio nesusilaukė ir naujuoju reguliavimu pirmą kartą teisiškai įtvirtinta *informacijos apie maistą* sąvoka. Todėl analizuojant informacijos apie maistą, informacijos apie maistą teikimo vartotojams, ženklinimo ir reklamos sąvokas bei jų santykį gali būti naudingos L. Markausko straipsnyje, kuriame analizuojamas reklamos ir kitos informacijos apie prekes ir paslaugas santykis, pateiktos įžvalgos.⁶⁹⁹ Lietuvos teisės moksle taip pat netyrinėtos sąžiningos informacijos apie maistą teikimo praktikos problemos.

Naudingas tyrimui buvo ir I. Navickaitės-Sakalauskiėnės straipsnis,⁷⁰⁰ kuriame ji analizuoja vidutinio vartotojo standarto sampratą ir jos vystymąsi Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencijoje, tačiau iš principo autorė analizuoja šio standarto taikymo ypatumus Europos Parlamento ir Tarybos 2005 m. gegužės 11 d. direktyvos 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje ir iš dalies keičiančios Tarybos direktyvą 84/450/EEB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvas 97/7/EB, 98/27/EB bei 2002/65/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2006/2004 (toliau – Nesąžiningos komercinės veiklos direktyva),⁷⁰¹ o ne tiesiogiai maisto produktus reglamentuojančių įstatymų, kontekste.

Lietuvos teisės moksle netyrinėti ir atsakomybės už informacijos apie maistą teikimą vartotojams teisinio reguliavimo ypatumai. Paminėtini nebet M. Ulozo ir L. Novikovienės straipsnis⁷⁰², kuriame analizuojamas gamintojo atleidimo nuo atsakomybės už

sveikatos požiūriu. Daktaro disertacija. Biomedicinos mokslai (visuomenės sveikata). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2009.

696 Išskyrus šios disertacijos autorės straipsnius ir pranešimą tarptautinėje mokslinėje konferencijoje, kuriuose paskelbta dalis šio tyrimo rezultatų. Žr. 692 ir 693 išnašas.

697 Matulionytė, E. *Genetiškai modifikuotų maisto produktų teikimo į rinką reglamentavimo ypatumai pagal Europos Bendrijos teisę*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2009. Disertacijoje analizuojami su genetiškai modifikuoto maisto sauga susijusių galimų grėsmių valdymo ir reglamentavimo Bendrijos teisėje ypatumai, atsižvelgiant į Bendrijos siekiamų tikslų (viena vertus, laisvo prekių judėjimo, kita vertus, visuomenės sveikatos ar vartotojų informuotumo užtikrinimo) daugeto keliamą problematiką, nagrinėjami leidimų tiesti rinkai genetiškai modifikuotą maistą išdavimo procedūros ypatumai, nemažai dėmesio skiriant atsargumo principo taikymui.

698 Matulionytė, E. Genetiškai modifikuoto maisto ženklinimo tvarka pagal Europos Bendrijos teisę. *Teisė*. 2008, 69: 68–79.

699 Markauskas, L. Reklamos ir kitos informacijos apie prekes ir paslaugas santykis: teisinis aspektas. *Socialinių mokslų studijos*. 2010, 2 (6): 187–206.

700 Navickaitė-Sakalauskiėnė, I. „Vidutinio vartotojo“ standartas: pagalba ar papildomas apsunkinimas ginant vartotojų teises? *Socialinių mokslų studijos*. 2011, 3(4): 1375–1390.

701 Europos Parlamento ir Tarybos 2005 m. gegužės 11 d. direktyva 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 84/450/EEB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvas 97/7/EB, 98/27/EB bei 2002/65/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2006/2004 (OL 2005 L 149, p. 22).

702 Ulozas, M.; Novikovienė, L. Gamintojo civilinė atsakomybė už netinkamos kokybės produktais

netinkamos kokybės produktais padarytą žalą sąlygos, bei S. Selelionytės-Drukteinienės straipsnis⁷⁰³, kuriame analizuojama kaltė kaip sutartinės atsakomybės sąlyga, tačiau abu tyrimai atlikti neanalizuojant iš maisto teisės, ir tuo labiau iš informacijos apie maistą teikimo vartotojams, perspektyvos.

Tam tikri pasirinktos temos aspektai analizuoti užsienio autorių darbuose. Visų pirma, informacijos apie maistą teikimo (dažniausiai ženklinimo) reikalavimams bendrais bruožais atskleisti skiriama dėmesio bendrųjų maisto teisės vadovėlių skyriuose,⁷⁰⁴ yra ir išimtinai maisto produktų ženklinimo reglamentavimui skirtų vadovėlių.⁷⁰⁵

Išsamią maisto produktų ženklinimo teisinio reguliavimo analizę dar 1997 metais atliko C. Grube,⁷⁰⁶ tačiau autorius greta Europos Sąjungos maisto teisės plačiai analizavo maisto produktų ženklinimo reguliavimo problemas Vokietijos maisto teisėje, be to, nuo 1997 metų šios srities teisinio reguliavimo aplinka iš tiesų pasikeitė.

Europos Komisijai pateikus pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams,⁷⁰⁷ atlikta tam tikrų šio pasiūlymo nuostatų analizė ir jos rezultatai publikuoti kai kuriuose straipsniuose,⁷⁰⁸ tačiau reikia pažymėti, kad ne visoms Europos Komisijos siūlytomis nuostatoms buvo pritarta. Naujų reglamento (ES) Nr. 1169/2011 nuostatų apžvalgą remdamasis tekstu, kuriam 2011 m. liepos 6 d. pritarė Europos Parlamentas, atliko P. Dévény,⁷⁰⁹ reglamento (ES) Nr. 1169/2011 įneš-

padarytą žalą: taikymo sąlygos bei atleidimo nuo jos kai kurie probleminiai aspektai. *Socialinių mokslų studijos*. 2012, 4(2): 601–620.

703 Selelionytė-Drukteinienė, S. Sutartinė atsakomybė: grįšta kalte ar be kaltės? *Jurisprudencija*. 2011, 18 (4): 1417–1441.

704 O'Rourke, R. *European food law*. London: Sweet and Maxwell, 2005; MacMaoláin, C. *EU food law: protecting consumers and health in a common market*. Oxford; Portland (Or.): Hart Publishing, 2007; Weber, R. H., et al. *Lebensmittelrecht EU – Schweiz*. Zürich: Schulthess Verlag, 2012; Scholten-Verheijen, I., et al. *Roadmap to EU Food Law*. The Hague: Eleven International Publishing, 2011; Atwood, B.; Thompson, K.; Willett, Ch. *Food Law*. Third Edition. London: Tottel Publishing, 2009.

705 Rempe, Ch. *Lebensmittelkennzeichnungsrecht*. Stuttgart: Verlag W. Kohlhammer, 2011.

706 Grube, C. *Verbraucherschutz durch Lebensmittelkennzeichnung? Eine Analyse des deutschen und europäischen Lebensmittelkennzeichnungsrechts*. Berlin: Springer, 1997.

707 Komisijos pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams. COM(2008) 40.

708 O'Rourke, R. Food Information or is it really Food Labelling? – the Commission's Legislative Proposal for a new Regulation. *European Food and Feed Law Review*. 2008, 5: 300–308; Hagenmeyer, M. The Regulation Overkill: Food Information. New labelling and nutrition information legislation to follow the Claims Regulation. *European Food and Feed Law Review*. 2008, 3: 165–171; Sosniza, O. Die EG-InfoVO: Eine Bereinigung und Vereinfachung des Lebensmittelkennzeichnungsrechts? *Verbraucherschutz durch Information im Lebensmittelrecht*. Bayreuth: P. C. O., 2010, p. 21–39 (to paties turinio straipsnis anglų kalba: Sosniza, O. Challenges of the Food Information Regulation: Revision and Simplification of Food Labelling Legislation? *European Food and Feed Law Review*. 2011, 1: 16–26); Ross, H. Proposal for the Provision of Food Information to Consumers: Who will be held accountable for ensuring Labelling Provisions? *European Food and Feed Law Review*. 2009, 2: 135–138; įžvalgų dėl pasiūlyto privalomo maistingumo deklaracijos nurodymo su maisto produktais pateikia C. Oelrichs savo straipsnyje: Oelrichs, C. Nährwertkennzeichnung zwischen Health-Claims- und EG-Informationsverordnung. *Verbraucherschutz durch Information im Lebensmittelrecht*. Bayreuth: P. C. O., 2010, p. 47–59; Domeier, D. LMIV-Entwurf – Irrungen und Wirrungen eines Verordnungsvorschlags. *Lebensmittel heute – Qualität & Recht*. Hamburg: B. Behr's Verlag, 2010, p. 197–207.

709 Dévényi, P. The New Regulation on the Provision of Food Information to Consumers – Is New Always Better? *European Food and Feed Law Review*. 2011, 4: 210–217.

tus pokyčius trumpai aptarė M. Holle⁷¹⁰ ir T. Praekel⁷¹¹ savo straipsniuose. Pabrėžtina, kad tai daugiau apžvalginiai straipsniai, kuriuose trumpai konstatuoti naujuoju reguliavimu padaryti pakeitimai, pasigendant išsamesnės kai kurių nuostatų analizės, ypač dėl sąžiningos informacijos apie maistą teikimo praktikos taisyklių ar atsakomybės už informacijos apie maistą teikimą vartotojams pasidalijimo tarp maisto tvarkymo subjektų.

Kaip atsaką į Europos Komisijos Sveikatos ir vartotojų generalinio direktorato (angl. *Directorate General for Health and Consumers*) (toliau – DG SANCO) pateiktą dokumentą apie reglamento (ES) Nr. 1169/2011 taikymą⁷¹² savo komentarus straipsnyje išdėstė L. G. Vaqué.⁷¹³ Vokietijos mokslininkai, priėmus reglamentą (ES) Nr. 1169/2011, parengė porą jo praktinių komentarų,⁷¹⁴ tačiau tai daugiau pažodiniai teisės normų aiškinimai pasigendant platesnio konteksto.

Draudimo klaidinti vartotojus iš reglamento (EB) Nr. 1924/2006 perspektyvos analizę atliko A. Berg savo disertacijoje,⁷¹⁵ tačiau draudimas klaidinti vartotojus pateikiant maistingumo ir sveikatingumo teiginius yra tik vienas iš šio draudimo turinio elementų, be to, tuo metu⁷¹⁶ dar nebuvo patvirtinti minėtų teiginių sąrašai, taip pat dalis tyrimo skirta Vokietijos teisiniam reguliavimui šioje srityje.

Vartotojo koncepcijai dėmesio skyrė S. Heck, tačiau taip pat tik teiginių apie maistingumą ir sveikatingumą pateikimo kontekste.⁷¹⁷ Vartotojo koncepciją maistų, maisto ir augalų apsaugos priemonių kontekste analizavo F. Diekmann, tačiau daugiausia dėmesio skyrė Vokietijoje taikytinos vartotojo koncepcijos analizei.⁷¹⁸ Įžvalgų dėl vartotojo kon-

710 Holle, M. Von der Kennzeichnung zur Verbraucherinformation. Ein Weg mit Hindernissen. *Behr's Jahrbuch für Lebensmittelwirtschaft. Themen. Trends. Termine.* 2013. Hamburg: B. Behr's Verlag, 2013, p. 9–20.

711 Praekel, T. Die LMIV: Herausforderung für Unternehmen. *Lebensmittel und Recht.* 2014: 5, 189–193.

712 *Klausimai ir atsakymai apie reglamento (ES) Nr. 1169/2011 dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams taikymą* [interaktyvus]. Europos Komisijos Sveikatos ir vartotojų generalinis direktoratas, 2013 m. sausio 31 d. [žiūrėta 2014-07-21]. <http://ec.europa.eu/food/food/labellingnutrition/foodlabelling/docs/qanda_application_reg1169-2011_lt.pdf>.

713 Vaqué, L. G. The New European Regulation on Food Labelling: Are we Ready for the “D” day on 13 December 2014? *European Food and Feed Law Review.* 2013, 3: 158–167.

714 Hagenmeyer, M. *Food Information Regulation. Commentary on Regulation (EU) No. 1169/2011 on the Provision of Food Information to Consumers.* Berlin: Lexxion, 2012; Voit, W.; Grube, M. *Lebensmittelinformationsverordnung. Kommentar.* München: Verlag C. H. Beck, 2013.

715 Berg, A. *Irreführung durch gesundheitsbezogene Angaben bei Lebensmittel unter besonderer Berücksichtigung der Health-Claims-Verordnung.* Dissertation (Rechtswissenschaften). Göttingen: Cuvillier, 2008.

716 Minėta disertacija apgiinta 2007 metais.

717 Heck, S. *Paradigmenwechsel im Lebensmittelrecht: Vom speziellen Verbot zu Kontrollzwecken zum generellen Verbot mit edukatorischer Intention? Rechtmäßigkeit der Verordnung (EG) Nr. 1924/2006 über nährwert- und gesundheitsbezogene Angaben über Lebensmittel.* Dissertation (Rechtswissenschaften). Taunusstein: Driesen, 2010.

718 Diekmann, F. *Das Verbraucherleitbild im Lichte besonderer Produktgruppen. Dargestellt am Beispiel vom Handel mit Arzneimitteln, Lebensmitteln und Pflanzenschutzmitteln.* Dissertation (Rechtswissenschaften). Hamburg: Verlag Dr. Kovač, 2012.

cepcijos ir (ar) jos raidos pateikė M. Grube,⁷¹⁹ M. Zboralska,⁷²⁰ A. Meisterernst.⁷²¹ Vidutinio vartotojo koncepciją analizavo R. Incardona ir C. Poncibò, tačiau taikytiną ne pagal informaciją apie maistą reglamentuojančius teisės aktus, o pagal Nesąžiningos komercinės veiklos direktyvą.⁷²² Be to, vidutinio vartotojo testas nėra statistinis testas ir, kaip daugumoje savo bylų pažymi Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, situacijos iš vidutinio vartotojo perspektyvos vertintinos kiekvienu konkrečiu atveju nacionalinio teismo. Todėl svarbu atskleisti ir nacionalinį kontekstą minėtu klausimu.

Atsakomybė maisto teisėje analizuojama konkrečiai šiai sričiai skirtuose darbuose,⁷²³ arba skiriant jai atitinkamą skyrių vadovėliuose.⁷²⁴ Tačiau minėtuose darbuose pasigendama būtent atsakomybės už informacijos apie maistą teikimą vartotojams taikymo ypatumų analizės. Be to, tik su naujuoju reguliavimu Europos Sąjungoje įtvirtintos išimtinai šiai sričiai skirtos nuostatos. Europos Sąjungos Teisingumo Teismui priėmus sprendimą *Lidl Italia* byloje, kuris didžiąja dalimi ir lėmė naujų nuostatų dėl atsakomybės už informacijos apie maistą teikimą atsiradimą, šį sprendimą ir bylos baigtį Italijos nacionaliniame teisme analizuoja ir vertinimą pateikia B. Klaus ir A. H. Meyer.⁷²⁵

Be to, Europos Sąjungos maisto teisės nuostatos iš principo skirtos tik maisto tvarkymo subjektų atsakomybės riboms, kai kurioms jų pareigoms nustatyti, o atsakomybės maisto teisėje, įskaitant už informacijos apie maistą teikimą vartotojams, taikymo taisyklės didžiąja dalimi paliekamos reglamentuoti Europos Sąjungos valstybių narių nacionalinės teisės normose. Lietuvos Respublikoje atsakomybė už informacijos apie maistą teikimą vartotojams reglamentuojama bendrosiomis administracinės ir civilinės teisės normomis, iš kurių taip pat ne visada aišku, kokios yra maisto tvarkymo subjektų atsakomybės ribos, taip pat susiduriama su kai kuriais praktinio taikymo sunkumais, o, kaip minėta, Lietuvos teisės moksle šios srities tyrimų nėra.

Taip pat verta pastebėti, kad nemažas yra Vokietijos teisės mokslo atstovų indėlis analizuojant įvairius informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinio reguliavimo aspek-

719 Grube, M. Wandel des Verbraucherleitbilds – zurück zum flüchtigen Verbraucher? *Festschrift für Michael Welsch*. Hamburg: B. Behr's Verlag, 2010, p. 257–267.

720 Zboralska, M. Trap of Stereotypes – The EU` Model of a Consumer. *European Food and Feed Law Review*. 2011, 5: 283–290.

721 Meisterernst, A. A New Benchmark for Misleading Advertising. *European Food and Feed Law Review*. 2013, 2: 91–96.

722 Incardona, R.; Poncibò, C. The average consumer, the unfair commercial practices directive, and the cognitive revolution. *Journal of Consumer Policy*. 2007, 30 (1): 21–38.

723 Weidner, M.; Holtfreter, A. *Planen und Delegieren lebensmittelrechtlicher Verantwortung*. Hamburg: Behr's Verlag, 2011; Pichhardt, K. *Produkthaftung für Qualitätsverantwortliche in Lebensmittelunternehmen*. Hamburg: Behr's Verlag, 2007; Hahn, P.; Pichhardt, K. *Lebensmittelsicherheit: Haftung – Rückruf – Rückverfolgbarkeit*. Hamburg: Behr's Verlag, 2008; Krell, K. *Haftungsverteilung im Lebensmittelrecht*. Dissertation (Rechtswissenschaften). Bayreuth: Universität Bayreuth, 2005; Gallus, B. Ketten- oder Stufenverantwortung – Ist die Frage EU-weit geklärt? *Festschrift für Michael Welsch*. Hamburg: B. Behr's Verlag, 2010, p. 75–84.

724 Bertling, L., et al. *Lebensmittelrechts – Handbuch*. München: Verlag C. H. Beck, 2014: šiame maisto teisės vadove skirta dėmesio rūpestingumo pareigos turiniui ir apimčiai ne tik Vokietijos, bet ir Europos Sąjungos maisto teisėje.

725 Klaus, B.; Meyer, A. H. The Liability of the Distributors in the Event of Infringements of Food Law – Case involving Lidl Italia: the Judgments of the European Court of Justice and the *Guidice di Pace* of Monselice, Italy. *European Food and Feed Law Review*. 2008, 6: 407–412.

tus. Būtent jų išvalgomis neretai remiamasi ir šioje disertacijoje. Toks pasirinkimas nėra atsitiktinis: kai kurie aktualūs tyrimui šaltiniai analizuoti stažuotės Vokietijoje metu,⁷²⁶ be to, Vokietija, kaip ir Lietuva, priklauso civilinės teisės tradicijos valstybių grupei, tačiau turi žymiai gilesnes teisinio reguliavimo maisto saugos srityje tradicijas⁷²⁷ bei išsamesnius mokslinius tyrimus nei Lietuva.

Darbo metodologija. Informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinio reguliavimo tyrimas atliktas naudojant *kokybinio tyrimo modelį*.

Tyrimo duomenys rinkti pasitelkiant *dokumentų analizės* metodą.

Tyrimui atrinkti mokslinės literatūros šaltiniai, Europos Sąjungos ir Lietuvos teisės aktai bei teismų praktika, taip pat kiti tyrimui reikšmingi šaltiniai.

Atsižvelgiant į informacijos apie maistą teikimo vartotojams dviejų lygmenų – Europos Sąjungos ir nacionalinį – reguliavimą, taigi ir į tai, kad atitinkami Europos Sąjungos teisės aktai Europos Sąjungos valstybėms narėms yra privalomi, analizuoti pagrindiniai Europos Sąjungos teisės šaltiniai, t. y. reglamentai ir direktyvos. Neapsieita ir be Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencijos analizės. Atliekant tyrimą naudotasi ir kitais Europos Sąjungos dokumentais, pavyzdžiui, žaliosiomis ir baltosiomis knygomis, komunikatais, kai kurių Europos Sąjungos institucijų ataskaitomis, gairėmis, išaiškinimais, kurie nėra teisiškai privalomi, tačiau naudingi aiškinantis informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinio reguliavimo prielaidas, kontekstą, tikslus ir plan.

Informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinio reguliavimo Lietuvoje analizei atlikti atrinkti reikšmingi teisės aktai: Lietuvos Respublikos įstatymai, Vyriausybės nutarimai, sveikatos apsaugos ir žemės ūkio ministrų bei Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus įsakymai. Taip pat pasitelkta Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir kitų teismų praktika bei Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos nutarimai šios institucijos nagrinėjamosiose bylose dėl Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pažeidimų.

Atrinkti duomenys analizuoti naudojant istorinį, šaltinio turinio analizės, lyginamąjį, sisteminę analizės, teleologinį (teisės akto leidėjo tikslu), lingvistinį, apibendrinimo metodus.

Istorinis metodas naudotas informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinio reguliavimo raidai Europos Sąjungoje ir Lietuvos Respublikoje atskleisti, nustatyti reikšmingų teisės normų prasmę ir tikslus bei veiksnius, lėmusius tam tikrus reguliavimo pokyčius.

Šaltinio turinio analizės metodu tyrinėta Lietuvos ir užsienio mokslinė literatūra.

Lyginamasis metodas daugiausia naudotas lyginant Europos Sąjungos ir Lietuvos informacijos apie maistą teikimo vartotojams reglamentavimą iki 2014 m. gruodžio 13 d. ir nuo šios datos, kai pradedamas taikyti naujasis reglamentas (ES) Nr. 1169/2011, siekiant

726 2013 m. liepos 1 d. – rugsėjo 31 d. stažuotasi Bairoito universiteto Vokietijos ir Europos Sąjungos maisto teisės tyrimų centre (vok. *Forschungsstelle für Deutsches und Europäisches Lebensmittelrecht der Universität Bayreuth*).

727 Pirmąja išsamia maisto produktų teisės kodifikacija Vokietijoje laikomas jau 1879 m. priimtas įstatymas, skirtas maisto produktų (vok. *Nahrungsmittel*), stimuliuojančių nervų sistemą produktų (vok. *Genussmittel*), vartojimo reikmenų (daiktų) (vok. *Gebrauchsgegenständen*) apyvartai reguliuoti. Zipfel, W.; Rathke, K.-D. *Lebensmittelrecht*. München: Verlag C. H. Beck, 2013. 151. *Ergänzungslieferung*. B IV 6.

atskleisti teisinio reglamentavimo pokyčius, išaiškinti, kokios problemos naujuoju reglamentavimu išspręstos, kokios spragos vis dėlto liko, ar atsirado naujų spęstinių klausimų.

Remiantis *sisteminės analizės* metodu informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisės normos analizuotos susiejus jas su kitų sričių teisės normomis, pavyzdžiui, skirtomis užtikrinti vartotojų teisių apsaugą, reglamentuojančiomis teisinės atsakomybės taikymo klausimus ir kt. Atsižvelgiant į tai, kad informacijos apie maistą teikimo vartotojams klausimai didele dalimi yra reglamentuoti Europos Sąjungos lygmeniu, yra būtina priimanant nacionalinės teisės normas to reguliavimo šioje srityje paisyti, todėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams reikalavimai analizuoti atsižvelgiant į šį kompleksinį dviejų lygmenų – Europos Sąjungos ir nacionalinį – reguliavimą. Taigi teisės normos, reglamentuojančios informacijos apie maistą teikimą vartotojams ar su tuo susijusios, nagrinėtos tiek atskirai, tiek kaip teisinio reguliavimo visuma, atskleidžiant tarpusavio ryšius, santykį, teisinio reglamentavimo spragas.

Teleologinis (teisės aktų leidėjo tikslu) metodas naudotas analizuojant teisės aktus ir siekiant visapusiškai išsiaiškinti jų priėmimo tikslus.

Remiantis *lingvistiniu* metodu, siekta atskleisti tikrąją teisės normų prasmę, išsiaiškinti vartojamų sąvokų ypatumus, tam tikrais atvejais lyginant teisės aktų tekstus keliomis kalbomis, taip pat analizuojant tam tikrų sąvokų gramatinę konstrukciją.

Apibendrinimo metodas naudotas darant galutines išvadas.

Atliekant tyrimą atsižvelgta į tai, kad informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinis reguliavimas, kaip viena iš maisto teisės sričių, negali būti analizuojamas atskirai nuo kitų teisės sričių ar šakų: būtent tų kitų teisės sričių ar šakų sudedamąja dalimi yra tam tikros nuostatos, reglamentuojančios informacijos apie maistą teikimą vartotojams. Pavyzdžiui, už informacijos apie maistą teikimą vartotojams reglamentuojančių teisės aktų pažeidimus gali būti taikoma administracinė atsakomybė; nemažai informacijos apie maistą teikimo vartotojams reikalavimų įtvirtinta Europos Sąjungos teisės aktuose; sprendžiant žalos, padarytos teikiant informaciją apie maistą, atlyginimo klausimus, instrumentų reikėtų ieškoti civilinėje teisėje ir pan. Atkreiptinas dėmesys į vokiškoje maisto teisės mokslo literatūroje išsakytą nuomonę, kad maisto teisė tiek, kiek jos tikslas yra apsaugoti vartotojus nuo žalos sveikatai, apgaulės ir klaidinimo, yra taip vadinamos vartotojų apsaugos teisės (vok. *Verbraucherschutzrecht*) dalis.⁷²⁸ Pažymėtina, kad klausimas, ar maisto teisė ar vartotojų apsaugos teisė apskritai galėtų būti laikomos teisės šakomis, nėra šio tyrimo objektas, tačiau sutiktina, kad tai labai glaudžiai susijusios ir vietomis persipynusios teisinio reguliavimo sritys, todėl, atliekant tyrimą, šio ryšio paisyta ir informacijos apie maistą teikimo vartotojams nuostatos analizuotos neatskirdamos nuo kitų vartotojų teisių apsaugą reglamentuojančių nuostatų. Atsižvelgiant į tai, kad informaciją apie maistą reglamentuojančiais teisės aktais siekiama užtikrinti aukšto lygio vartotojų sveikatos apsaugą ir pripažįstant, kad labai svarbus yra galimybės vartotojams rinktis jų sveikatos poreikius atitinkančius maisto produktus turint pakankamai informacijos užtikrinimas, atkreiptas dėmesys ir į analizuojamos srities ir sveikatos teisės sąsajas, kurios ypač atsiskleidžia analizuojant informacijos apie maisto papildus teikimą vartotojams reglamentuojančias nuostatas, kai susiduriama su jau klasikinė tapusia vaistų ir maisto papildų atribojimo problematika.

728 Streinz, R. *Einleitung. Lebensmittelrechts – Handbuch*. München: Verlag C. H. Beck, 2014. Rn 1.

Atliekant tyrimą taip pat atsižvelgta ir į pasirinktos temos *tarpdiscipliniškumą*. Kai kurie klausimai, pavyzdžiui, kokią informaciją būtina pateikti vartotojui, kad jis galėtų priimti informuotą ir jo sveikatos poreikius atitinkantį sprendimą pirkdamas maistą ir kt., turi būti atsakyti paisant, kiek tai įmanoma, kitų mokslo krypčių, tokių kaip visuomenės sveikata, chemija, veterinarinė medicina ir pan., tyrimų rezultatai.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, keturi skyriai ir išvados, taip pat pateikiami pasiūlymai ir rekomendacijos.

Darbo dėstomąją dalį nulėmė suformuluoti tyrimo uždaviniai.

I skyriuje analizuojama informacijos apie maistą sąvoka bei jos turinys, taip pat informacijos apie maistą teikimo vartotojams, ženklinimo, reklamos ir maisto pateikimo sampratos, jų tarpusavio santykis, o tai svarbu taikant informaciją apie maistą reglamentuojančius teisės aktus, kai reikia nuspręsti, kokiai informacijai apie maistą koks teisės aktas taikytinas ir ar apskritai taikytinas.

Tais atvejais, kai teisės aktuose nėra konkretaus atsakymo, kaip ir kokia informacija apie maistą turi būti pateikta vartotojui arba nėra galutinai aišku, kaip turi būti pateikta teisės aktais reglamentuota informacija apie maistą, remiamasi bendroju imperatyvu, pagal kurį informacija apie maistą neturi klaidinti vartotojo. Atsižvelgiant į tai, kad teisės aktuose draudimo klaidinti vartotojus turinys apibrėžtas neišsamiai, *II skyrius* skirtas būtent šio draudimo turinio analizei.

Kadangi teisės aktuose pateiktas atvejų, kuriais draudžiama klaidinti vartotojus, teikiant jiems informaciją apie maistą, sąrašas nėra baigtinis, o vartotojai tą pačią informaciją apie maistą gali suvokti skirtingai, klaidinimo sąvoka laikytina vertinamąja. Siekiant kiek įmanoma išvengti subjektyvumo ir užtikrinti proporcingumo principo laikymąsi, reikalingas vienodas kriterijus vertinant, ar informacija apie maistą neklaidina vartotojo, todėl *III skyriuje* pristatomos egzistuojančios eilinio ir vidutinio vartotojo koncepcijos ir aiškinamasi, kuri iš jų kaip kriterijus yra taikytina vertinant galimą vartotojo klaidinimą. Minėtame skyriuje taip pat aiškinamasi, ar, atsižvelgiant į informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinio reguliavimo pokyčius Europos Sąjungoje, vis dar galima teigti, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikoje suformuluota vidutinio vartotojo koncepcija visais atvejais taikytina ir informacijos apie maistą teikimo vartotojams srityje, kadangi tik reglamentuojant teiginių apie maistingumą ir sveikatingumą reikalavimus eksplicitiškai įtvirtinama, kad vertinimo kriterijumi pasirenkamas būtent vidutinis vartotojas, kai kituose informaciją apie maistą reglamentuojančiuose teisės aktuose šis aspektas nereglamentuojamas.

IV skyriuje analizuojami atsakomybės už informacijos apie maistą teikimą vartotojams reguliavimo Europos Sąjungos ir Lietuvos maisto teisėje ypatumai: atskleidžiama atsakomybės pasidalijimo tarp maisto tvarkymo subjektų problematika, taip pat analizuojamos atsakomybės už informacijos apie maistą teikimą vartotojams reglamentavimo ir taikymo problemos.

Darbo pabaigoje pateikiamas naudotos literatūros sąrašas.

IŠVADOS

Atlikus tyrimą formuluojamos šios išvados:

1.1. Informacijos apie maistą teikimo vartotojams reikalavimai turi būti nustatomi atsižvelgiant į dviejų lygmenų – Europos Sąjungos ir nacionalinį – reguliavimą bei siekiant užtikrinti pagrindinių maisto teisės tikslų – aukšto lygio vartotojų apsaugos ir jų teisių, ypač teisės į informaciją, ir laisvo prekių judėjimo Europos Sąjungoje užtikrinimo – pušiausvyrą.

1.2. Informacija apie maistą vartotojams gali būti teikiama ne tik tradiciškai žinomais jos teikimo būdais, t. y. ženklinant, reklamuojant ar pristatant maisto produktus, bet ir kitais būdais: šiuolaikinių technologijų priemonėmis vykdant nuotolinę prekybą ar žodžiu teikiant informaciją apie nefasuotus maisto produktus, įskaitant viešojo maitinimo įmonėse. Todėl veiksams, kuriuos atlikus informacija apie maisto produktą tampa pasiekiamą vartotojui, apibrėžti vartotina *informacijos apie maistą teikimo vartotojams* sąvoka, o bendrąja sąvoka, apimančia visus teisės aktuose nustatytus duomenis, minėtais būdais teiktinus apie maisto produktus, laikytina *informacijos apie maistą* sąvoka. Tokio sąvokų santykio turi būti paisoma aiškinant ir taikant reikalavimus informacijos apie maistą teikimui vartotojams, siekiant nustatyti, kokios nuostatos, kokia apimtimi ir kokiai informacijai apie maistą ar kuriam jos teikimo būdai yra taikomos, kad neliktų dingsties nukrypti nuo siekio užtikrinti aukštą vartotojų apsaugos lygį dėl nepakankamo reglamentavimo.

1.3. Atribojant informacijos apie maistą teikimo būdus vienus nuo kitų, daugiausia sunkumų kyla dėl maisto reklamos ir ženklinimo santykio. Todėl tais atvejais, kai iš informaciją apie maistą reglamentuojančių teisės aktų nėra aišku, ar informaciją apie maistą laikyti reklama ar kita informacija apie maistą (dažniausiai ženklinimu), reikia vadovautis bendroju reklamos apibrėžimu ir vertinti, ar skleidžiama informacija yra susijusi su asmens ūkine komercine, finansine ar profesine veikla ir ar ja vartotojas skatinamas įsigyti maisto produktą, kadangi taip būtų galima identifikuoti, kokių teisės normų pagrindu taikyti atsakomybę už informacijos apie maistą teikimo vartotojams pažeidimus.

2.1. Tais atvejais, kai informaciją apie maistą reglamentuojančiuose teisės aktuose nėra nustatytų konkrečių reikalavimų informacijos apie maistą teikimui vartotojams, arba tie reikalavimai yra nepakankami ar neaiškūs, siekiant užtikrinti vartotojo apsaugą nuo žalos sveikatai, suklaidinimo ar apgaulės, pasitelktinos informaciją apie maistą reglamentuojančiuose teisės aktuose įtvirtintos sąžiningos informacijos teikimo praktikos taisyklės, pagal kurias draudžiama vartotojams teikti klaidinančią informaciją apie maistą.

2.2. Kadangi informaciją apie maistą reglamentuojančiuose teisės aktuose klaidinimo ar nesąžiningumo sąvoka neapibrėžta, tai ji aiškintina taip, kad nesąžiningumas informacijos apie maistą teikimo vartotojams srityje pasireiškia tada, kai maisto tvarkymo subjektai teikia informaciją apie maistą, kuri neatitinka tikrųjų maisto savybių ir taip klaidina vartotojus, ir tai turi būti nuspręsta kiekvienu konkrečiu atveju.

2.3. Informaciją apie maistą reglamentuojančiuose teisės aktuose klaidinimo sąvokos neapibrėžiant bei pateikiant nebaigtinį atvejų, kada laikoma, kad vartotojai klaidinami, sąrašą, draudimo klaidinti vartotojus turinys lieka atviras interpretacijoms, todėl turi būti

taikomas ir aiškinamas visų pirma atsižvelgiant į siekį užtikrinti aukštą vartotojų apsaugos lygį.

3.1. Kadangi vartotojų klaidinimo teikiant jiems informaciją apie maistą sąvoka yra vertinamoji, o tą pačią informaciją skirtingi vartotojai gali suprasti ir vertinti skirtingai, šiam vertinimui atlikti reikalingas bendras kriterijus, siekiant užtikrinti teisinio aiškumo ir teisinio tikrumo principų laikymąsi.

3.2. Tuo tikslu Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, sprenddamas bylas laisvo prekių judėjimo, ženklavimo ir klaidinančios reklamos srityse, suformulavo vidutinio vartotojo koncepciją, pagal kurią informacija apie maistą turi būti vertinama iš numanomų (preziuruojamų) vidutinio vartotojo, kuris yra pakankamai gerai informuotas, atidus bei atsargus vartotojas, lūkesčių perspektyvos. Vidutinis vartotojas yra toks vartotojas, kuris turi bendrųjų (ne ekspertinių) žinių ir yra aktyvus jas plėsdamas, kuriam priskirta pareiga domėtis informacija apie maistą (bent jau ta, kuri jam pateikta su maisto produktu) ir kuris geba rasti jam reikalingą informaciją, geba ją suprasti ir vertinti kritiškai.

3.3. Informacijos apie maistą teikimo vartotojams srityje tik reglamentuojant teiginių apie maistingumą ir sveikatingumą pateikimo reikalavimus eksplicitiškai įtvirtinama, kad šių teiginių vertinimo kriterijumi pasirenkamas vidutinis vartotojas. Kitų informaciją apie maistą reglamentuojančių nuostatų, ypač įtvirtintų naujuoju reguliavimu, analizė ir naujojo reguliavimo priėmimo kontekstas rodo, kad vidutinio vartotojo koncepcija nebetenka esminės reikšmės. Galiausiai, net ir vidutinio vartotojo testas nėra statistinis testas, todėl situaciją kiekvienu atveju turi įvertinti nacionalinis teismas, atsižvelgdamas į kiekvieno to atvejo aplinkybes, taip pat į maisto produktą, su kuriuo susijusi analizuojama situacija, bei į asmenų grupę, kuriai tas produktas skirtas.

4.1. Iki 2014 m. gruodžio 13 d. atsakomybės už informacijos apie maistą teikimą vartotojams institutas pateko į bendrųjų Europos Sąjungos maisto teisės nuostatų, skirtų atsakomybei maisto teisėje apskritai, reguliavimo sritį, kur galioja pirminės maisto tvarkymo subjektų atsakomybės principas, pagal kurį už maisto teisės pažeidimus, taigi ir už informacijos apie maistą teikimą vartotojams, yra atsakingi patys maisto tvarkymo subjektai, o ne juos kontroliuojančios kompetentingos institucijos ar kiti subjektai.

4.2. Minėtos bendrosios atsakomybės nuostatos, reglamentuojančios atsakomybės tarp maisto tvarkymo subjektų pasidalijimą, vienareikšmiškai atsakyti į klausimą, ar taikytina bendroji maisto tvarkymo subjektų atsakomybė, pagal kurią maisto tvarkymo subjektai turėtų būti atsakingi visuose maisto grandinės etapuose, ar vis dėlto taikytina individuali atsakomybė, pagal kurią maisto tvarkymo subjektai atsako tik už jų kontroliuojamus maisto tvarkymo etapus, atsakyti neleidžia, todėl sprendžiant maisto tvarkymo subjekto atsakomybės klausimą pasitelktinas rūpestingumo pareigos kriterijus, kuris reiškia, kad, jei maisto tvarkymo subjektas išpildė visas jam teisės aktų konkrečiu atveju nustatytas pareigas, tai atsakomybė jam neturėtų kilti, atkreipiant dėmesį į tai, kad rūpestingumo pareigos kriterijus aktualus tik tais atvejais, kai kaltė yra būtina atsakomybės sąlyga.

4.3. Nuo 2014 m. gruodžio 13 d. kartu taikytinos specialiosios išimtinai atsakomybė už informacijos apie maistą teikimą vartotojams reglamentuojančios nuostatos akivaizdžiai paremtos rūpestingumo pareigos kriterijaus taikymo principais, siekiant išvengti atvejų, kai maisto tvarkymo subjektai baudžiami dėl tokių aplinkybių, kurios nepriklauso jų kompetencijos ir (arba) įtakos sričiai. Aiškus maisto tvarkymo subjektų rūpestingumo pareigos turinys ir apimtis kiekviename maisto grandinės etape prisideda prie galimybės

nustatyti maisto tvarkymo subjektų atsakomybės ribas ir kiekvienu konkrečiu atveju nuspręsti, ar atitinkamas maisto tvarkymo subjektas turės atsakyti už informaciją apie maistą reglamentuojančių teisės aktų pažeidimus. Kita vertus, taikant individualią atsakomybę rizikuojama nukrypti nuo itin aukštų visuomenės sveikatos ir vartotojų teisių apsaugos standartų, todėl šių taip pat turi būti paisoma.

4.4. Nacionalinės atsakomybės už informaciją apie maistą reglamentuojančių teisės aktų pažeidimus taikymo taisyklės įtvirtintos ne informaciją apie maistą reglamentuojančiuose teisės aktuose, o yra reguliuojamos bendrosiomis administracinės ir civilinės teisės normomis.

4.5. Kadangi kaltė yra būtina administracinės atsakomybės sąlyga, tai būtent administracinės atsakomybės taikymui didžiausios reikšmės turės Europos Sąjungos maisto teisės nuostatos, reglamentuojančios atsakomybės tarp maisto tvarkymo subjektų pasidalijimą, ir rūpestingumo pareigos kriterijaus taikymo principai.

4.6. Europos Sąjungos nuostatos, skirtos atsakomybės pasidalijimui maisto teisėje reglamentuoti, taikant civilinę atsakomybę pagal nacionalines nuostatas, kuriose nustatoma griežta atsakomybė už žalą, atsiradusią dėl netinkamos kokybės maisto produktų, t. y. atsakomybė be kaltės, nėra tiek reikšmingos, kaip taikant administracinę atsakomybę. Tik pripažinus, kad tam tikrais atvejais maisto tvarkymo subjektas turėtų atsakyti už kaltais veiksmais padarytą žalą (išskyrus specialųjį deliktą, kai aiškiai numatyta atsakomybė be kaltės), reikės aiškintis, kokie gi rūpestingumo ir atidumo standartai taikomi maisto tvarkymo subjektams pasitelkiant ir Europos Sąjungos maisto teisės nuostatas. Vis dėlto, griežtos atsakomybės įtvirtinimas numatant specialųjį deliktą ir ypač vartotojui palankus maisto tvarkymo subjektų civilinės atsakomybės reguliavimas rodo, kad maisto tvarkymo subjektams taikomi aukščiausi rūpestingumo ir atidumo standartai.

PASIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS

Atsižvelgiant į tai, kad informacijos apie maistą teikimo vartotojams srityje dažnai susiduriama su teisiniu reguliavimu, kuris yra neaiškus, nepakankamas ar dažnai vertinamojo pobūdžio, formuluojami kai kurie teisės taikymo ir aiškinimo siūlymai ir (ar) rekomendacijos:

1. Atsižvelgiant į informacijos apie maistą teikimo vartotojams srityje vartojamų sąvokų gausą, galimą jų nevienareikšmį vertinimą, taip pat lakonišką ar interpretacijoms pasiduodantį teisinį šios srities reglamentavimą ir dėl to galimą nevienodą teisės taikymo praktiką, siūlytina kompetentingoms Europos Sąjungos ir nacionalinėms institucijoms rengti aktualias tokių sąvokų vartojimo gaires ir (ar) išaiškinimus. Praktika rodo, kad maisto tvarkymo subjektai visais įmanomais būdais siekia išskirti savo maisto produktus iš gausybės kitų ir stengiasi pateikti apie juos kuo patrauklesnę informaciją, net jei ji gali klaidinti vartotojus (teiginių „be maisto priedų“ ir pan. pateikimas, ekologiškumo imitacijos, klaidinantis maisto papildų kaip vaistų pateikimas, nuorodų „sveikas“, „šviežias“, „natūralus“ pateikimas, maisto pakaitalų ženklিনimas ir kt.). Ypač siūlytina skirti dėmesį tokiems atvejams kaip bendrųjų deskriptorių (pavadinimų) ar nuorodų į bendro pobūdžio, nekonkrečią naudą, kurią maistinė medžiaga ar maisto produktas apskritai teikia sveikatai ar su sveikata susijusiai gerai savijautai, pateikimas, atsižvelgiant į siekį užtikrinti aukštą vartotojų sveikatos apsaugos lygį, kartu ir apsaugoti juos nuo suklaudinimo.

2. Atsižvelgiant į tai, kad reglamente (ES) Nr. 1169/2011 eksplisitiškai nėra nustatyta, kokia vartotojo koncepcija taikytina vertinant, ar informacija apie maistą neklaidina vartotojo (kaip tai yra reglamento (EB) Nr. 1924/2006 atveju), siūlytina teismų ar Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos (kai ji nagrinėja bylas dėl Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pažeidimo) praktikoje formuluoti aiškius eilinio vartotojo, iš kurio pozicijų turi būti vertinama, ar informacija apie maistą jo neklaidina, kriterijus.

3. Pritariant individualios maisto tvarkymo subjektų atsakomybės koncepcijai ir atsižvelgiant į reglamento (EB) Nr. 178/2002 17 straipsnio 1 dalies, įtvirtinančios atsakomybės tarp maisto tvarkymo subjektų pasidalijimą, formuluotes anglų ir vokiečių kalbomis, siūlytina inicijuoti ir lietuviškos minėtos formuluotės pakeitimus nustatant, kad maisto tvarkymo subjektai ne *visuose su jų kontroliuojamu verslu susijusiuose gamybos, perdirbimo ir paskirstymo etapuose* užtikrintų, kad maistas atitiktų su jų veikla susijusius maisto produktus reglamentuojančių įstatymų reikalavimus ir tikrintų, kad šių reikalavimų būtų laikomasi, bet kad maisto tvarkymo subjektai šias pareigas vykdytų *visuose jų kontroliuojamose gamybos, perdirbimo ir paskirstymo etapuose*. Kaip alternatyva formuluotės keitimui rekomenduotinas reglamento (EB) Nr. 178/2002 17 straipsnio 1 dalies aiškinimas pasitelkiant rūpestingumo pareigos kriterijų, pagal kurį maisto tvarkymo subjektui nekyla atsakomybė, jei jis išpildė visas jam konkrečiu atveju teisės aktų nustatytas pareigas.

AUTORĖS PUBLIKACIJOS DISERTACIJOS TEMA

1. Šamulevičiūtė, A. Informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisiniai aspektai. *Sveikatos politika ir valdymas*. 2012, 1(4): 196–220.
2. Šamulevičiūtė, A. Atsakomybė maisto teisėje: tinkamo subjekto ir jo rūpestingumo pareigos nustatymo problema. *Sveikatos politika ir valdymas*. 2013, 1(5): 188–209.
3. Šamulevičiūtė, A. Vartotojo koncepcijos pokyčiai informacijos apie maistą teikimo srityje. SOCIN 2013: international interdisciplinary conference on social innovations “Social innovations: theoretical and practical insights”: conference abstracts. Vilnius: Mykolas Romeris University, 2013, p. 39–40.

GYVENIMO APRAŠYMAS

Asmeninė informacija

Gimimo data 1985 m. rugsėjo 21 d.
El. paštas astasamuleviciute@yahoo.com
Kalbos lietuvių – gimtoji; vokiečių; anglų; rusų

Išsilavinimas

2010–2014 Mykolo Romerio universitetas
Teisės krypties doktorantė (tyrimų sritis – maisto teisė)
2008–2010 Mykolo Romerio universitetas
Teisės magistro kvalifikacinis laipsnis (Civilinė teisė)
2004–2008 Mykolo Romerio universitetas
Teisės bakalauro kvalifikacinis laipsnis

Profesinė veikla

2012–dabar Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba
Vyriausioji specialistė
2010–dabar Mykolo Romerio universitetas
Lektorė (Maisto teisė (2012 – dabar); Gyvūnų gerovės apsauga (2010-2012))
2008–2011 Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Bioteisės katedra
Referentė

Stażuotės užsienio mokslo ir studijų institucijose

2013-07–2013-09 Vokietijos ir Europos Sąjungos maisto teisės tyrimų centras
(Bairoito universitetas, Vokietija)
Stażuotė

Kiti pasiekimai

2014 m. rugsėjo 8-12 d. Kursai „RVASVT principai ir audito metodai“, remiami Europos Sąjungos pagal iniciatyvą „Geresnis mokymas rūpinantis maisto sauga“ (Ispanija)
2014 m. birželio 2-6 d. Kursai „Maisto sudėtis ir informacija“, remiami Europos Sąjungos pagal iniciatyvą „Geresnis mokymas rūpinantis maisto sauga“ (Ispanija)
2012 m. birželio 18-22 d. Europos Parlamentas (Belgija)
Dėstytojo tarptautinė stażuotė pagal Patirties partnerių programą
2006-10–2007-02 Konstancos universitetas (Vokietija)
Studijos pagal Erasmus mainų programą

MYKOLAS ROMERIS UNIVERSITY

Asta Šamulevičiūtė

**PROVISION OF FOOD INFORMATION TO CONSUMERS:
LEGAL REGULATION, INTERPRETATION AND
APPLICATION**

Summary of the Doctoral Dissertation
Social Sciences, Law (01 S)

Vilnius, 2015

The doctoral dissertation was written in 2010–2014 at Mykolas Romeris University.

Scientific Supervisor:

Prof. Dr. Jonas Juškevičius (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law, 01 S).

The public defence of the Doctoral Dissertation will take place at the Law Research Council at Mykolas Romeris University on 20 February 2015 at 13.00 (Room I-414, Ateities str. 20, LT-08303, Vilnius).

Chairman:

Prof. Dr. Egidija Tamošiūnienė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law, 01 S).

Members:

Prof. Dr. Kazys Meilius (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law, 01 S);
Assoc. Prof. Dr. Agnė Širinskienė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law, 01 S);
Assoc. Prof. Dr. Agnė Tikniūtė (Vytautas Magnus University, Social Sciences, Law, 01 S).
Prof. Dr. Andrejs Vilks (Rīga Stradiņš University (Latvia), Social Sciences, Law, 01 S).

The summary of the Doctoral Dissertation was sent out on 20 January 2015.

The Doctoral Dissertation is available at Martynas Mažvydas National Library of Lithuania (Gedimino ave. 51, LT-01504 Vilnius) and the libraries of Mykolas Romeris University (Ateities str. 20, LT-08303 and Valakupių str. 5, LT-10101 Vilnius; V. Putvinskio str. 70, LT-44211 Kaunas).

PROVISION OF FOOD INFORMATION TO CONSUMERS: LEGAL REGULATION, INTERPRETATION AND APPLICATION

Summary

INTRODUCTION

The problematics of the research and its relevance. The ensuring of a high level of consumer protection have been the keywords of the current year in the process of building the single internal market in the European Union. The EU consumer policy is designed seeking to put consumers at the heart of the Single Market, as they are key to growth in the EU.⁷²⁹ The European Consumer Agenda⁷³⁰ recognises that only empowered consumers who can rely on a robust framework ensuring their safety, information, education, rights, means of redress and enforcement, can actively participate in the market and make it work for them by exercising their power of choice and by having their rights properly enforced.⁷³¹ Meanwhile the food sector (including the sectors of energy, transport, digital and financial services) has been recognised as one of the most problematic for consumers.⁷³² But the food industry is actually one of the key industries in the EU: the annual turnover of EUR 1017 billion shows that this is the largest manufacturing sector in the EU; it plays a leading role as regards employment – 4.25 million people work in the food industry sector; in 2012, the export of foods and drinks by the EU accounted for EUR 86 billion.⁷³³

It should be noted that human existence is not possible without foodstuffs while proper diet is the least we can do for the sake of our health. Science literature even refers to food as an essential condition for health.⁷³⁴ And still, in its White Paper of 2007 on a Strategy for Europe on Nutrition, Overweight and Obesity Related Health Issues the European Commission noted that the last three decades had seen the levels of overweight and obesity in the EU population rise dramatically, particularly among children, where the estimated prevalence of overweight had been 30% in 2006. This is indicative of a worsening trend of poor diets and low physical activity levels across the EU population.⁷³⁵ Such tendencies give rise to considerable concerns indeed, in particular, having in mind children as it is

729 Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on a European Consumer Agenda - Boosting Confidence and Growth. COM(2012) 225.

730 *Ibid.*

731 *Ibid.*

732 *Ibid.*

733 *Promoting an EU Industrial Policy for Food and Drink* [interactive]. FoodDrinkEurope, Competitiveness Report 2013-2014 [viewed on 21-05-2014]. <http://www.fooddrinkurope.eu/uploads/publications_documents/Promoting_an_EU_industrial_policy_for_food_and_drink.pdf>.

734 Lawrence, M. Reflections on Public Health Policy in the Food Regulatory System: Challenges, and Opportunities for Nutrition and Food Law Experts To Collaborate. *Deakin Law Review*. 2009, 14 (2): 398.

735 White Paper on a Strategy for Europe on Nutrition, Overweight and Obesity Related Health Issues COM(2007) 279.

very likely that an obese child will turn into an obese adult.⁷³⁶ This can be expected to increase future levels of a number of chronic conditions, such as cardiovascular disease, hypertension, type 2 diabetes, stroke, certain cancers, musculo-skeletal disorders and even a range of mental health conditions.⁷³⁷ World Health Organisation (WHO) underlines that the rapidly growing numbers of such chronic conditions, which are responsible for 60 per cent of world deaths, are clearly related to changes in global dietary patterns and increased consumption of industrially processed fatty, salty and sugary foods.⁷³⁸

In view of the significant position of the food industry in the EU and the fact that only minor part of food or raw materials used for its production is produced in private households while the supply of foodstuffs is abundant indeed, as well as in view of the effect of diet on human health, it should be noted in particular that the rapid development of the food industry and the enhancement of food production technologies do not necessarily mean that only foods favourable for health are offered to consumers. It should be mentioned that with the application of new technologies or with the use of food improvement agents such as food additives, flavourings, etc., foodstuffs, which seem attractive to consumers, have a certain taste, can maintain their qualities for a long time, however, which are of low nutritional value or have no nutritional value at all and are intended just for the satisfaction of pleasure needs and are supposed not to be able to meet their primary purpose, which is maintaining life and growth, are placed on the market as well.⁷³⁹ However, in accordance with the legal definition of food, which is valid in the EU⁷⁴⁰ the above-mentioned purpose of food, i. e. maintaining life and growth is not an

736 Garde A. The Contribution of Food Labelling to the EU's Obesity Prevention Strategy. *European Food and Feed Law Review*. 2007, 6: 378.

737 White Paper COM(2007) 279, *supra* note 735. See more about the link between the diet and chronic diseases at *Diet, nutrition and the prevention of chronic diseases* [interactive]. Report of the joint WHO/FAO expert consultation. WHO Technical Report Series, No. 916, 2003 [viewed on 21-06-2014]. <<http://www.who.int/dietphysicalactivity/publications/trs916/download/en/>>. See also: *Country profiles on nutrition, physical activity and obesity in the 28 European Union Member States of the WHO European Region* developed by the Regional Office for Europe of the World Health Organization where the situation in these countries related to nutrition and physical activity is revealed [interactive]. [viewed on 21-06-2014]. <<http://www.euro.who.int/en/health-topics/disease-prevention/nutrition/country-work/country-profiles-on-nutrition,-physical-activity-and-obesity-in-the-28-european-union-member-states-of-the-who-european-region.-methodology-and-summary>>.

738 *Reducing Risks, Promoting Healthy Life* [interactive]. The world health report, World Health Organization, 2002 [viewed on 19-08-2014]. <http://www.who.int/whr/2002/en/whr02_en.pdf?ua=1>.

739 Food means any nutritious substance that people or animals eat or drink or that plants absorb in order to maintain life and growth. The New Oxford dictionary of English. Edited by Judy Pearsall. Oxford; New York (N.Y.): Oxford University Press, 1998.

740 In accordance with Article 2 of Regulation No 178/2002 of the European Parliament and of the Council of 28 January 2002 laying down the general principles and requirements of food law, establishing the European Food Safety Authority and laying down procedures in matters of food safety (OJ 2004 special edition, Chapter 15, Volume 6, p. 463), “food” (or “foodstuff”) means any substance or product, whether processed, partially processed or unprocessed, intended to be, or reasonably expected to be ingested by humans. “Food” includes drink, chewing gum and any substance, including water, intentionally incorporated into the food during its manufacture, preparation or treatment. It includes water after the point of compliance as defined in Article 6 of Directive 98/83/EC and without prejudice to the requirements of Directives 80/778/EEC and 98/83/EC. “Food” shall not include: a) feed; b) live

obligatory attribute for food: the most important thing is that the food supplied on the EU market is safe.⁷⁴¹

Under such circumstances and in order to ensure a high level of health protection for consumers as well as their right to information, the granting of opportunities to consumers to make informed decisions corresponding to their needs in the process of choosing and buying foodstuffs becomes essential. Therefore, one of the key instruments aimed at ensuring the above-mentioned opportunities along with consumer education is the legal regulation of the provision of food information to consumers. The adoption of legal acts establishing the list of compulsory data to be provided on foodstuffs such as the name of the foodstuff, the name and address of the food business operator, durability date, ingredients, etc. as well as providing an opportunity for food business operators to inform consumers on useful qualities of foodstuffs, e. g. on the substances, which are contained in a foodstuff (i. e. vitamins, fibre, fatty acid omega-3, etc.) or the other way round – to inform on the substances, which are not present in the foodstuff (i. e. salt, fat, sugar, etc.) as well as on other useful qualities (“light”, “natural”, “protein contributes to the maintenance of normal bones”, “potassium contributes to the maintenance of normal blood pressure”, etc.) contribute not only to ensuring the right of consumers to information but also to creating conditions for consumers enabling to choose foodstuffs which correspond to their health condition as well as with the help of such legal policy indirectly encouraging consumers to choose such foodstuffs.⁷⁴²

And yet, it is necessary to talk not only about the deficiency of information but also about its surplus,⁷⁴³ which may result in consumers getting lost not only among the abundance of foodstuffs but also among the abundance of information on these foodstuffs. Therefore, apart from the key objective of the consumer protection policy, i. e. ensuring the safety of products, services and food, four major objectives of the EU for 2020 include increasing the awareness of consumers, i. e. increasing the understanding of consumers of their rights and interests as well as enhancing knowledge and capacities of consumers to enable them to participate in the market more efficiently.⁷⁴⁴ Seeking to achieve this objective certain steps have already been taken in the field of food law. On 19 January 2007, Regulation No (EC) No 1924/2006 of the European Parliament and of the Council

animals unless they are prepared for placing on the market for human consumption; c) plants prior to harvesting; d) medicinal products within the meaning of Council Directives 65/65/EEC(21) and 92/73/EEC(22); e) cosmetics within the meaning of Council Directive 76/768/EEC(23); f) tobacco and tobacco products within the meaning of Council Directive 89/622/EEC(24); g) narcotic or psychotropic substances within the meaning of the United Nations Single Convention on Narcotic Drugs, 1961, and the United Nations Convention on Psychotropic Substances, 1971; h) residues and contaminants.”

741 An imperative was introduced in Article 14(1) of Regulation (EC) No 178/2002 pursuant to which unsafe food shall be not placed on the market.

742 The European Commission has also noted that major actions should be taken in the current situation on the EU level in the fields of labelling, advertising and marketing as “this concerns, on the one hand, access to clear, consistent and evidence-based information when deciding which foods to buy and, on the other, the wider information environment which is in turn shaped by cultural factors, such as advertising and other media.” White Paper COM(2007) 279, *supra* note 735.

743 Communication COM(2012) 225, *supra* note 729.

744 *Ibid.*

of 20 December 2006 on nutrition and health claims made on foods came into force and its application started on 1 July the same year.⁷⁴⁵ In 2012, a list of health claims other than those referring to the reduction of disease risk and to children's development and health was approved⁷⁴⁶ while in order to correct mistakes of translation and to ensure more clarity for consumers this list was set out in a new Lithuanian language version.⁷⁴⁷

Regulation (EU) No 1169/2011 of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on the provision of food information to consumers, amending Regulations (EC) No 1924/2006 and (EC) No 1925/2006 of the European Parliament and of the Council, and repealing Commission Directive 87/250/EEC, Council Directive 90/496/EEC, Commission Directive 1999/10/EC, Directive 2000/13/EC of the European Parliament and of the Council, Commission Directives 2002/67/EC and 2008/5/EC and Commission Regulation (EC) No 608/2004, which came into force on 12 December 2011, should be highlighted in particular.⁷⁴⁸ In order to provide an opportunity for all stakeholders to duly examine the provisions of this regulation its application with certain derogations shall start only from 13 December 2014.⁷⁴⁹ The new regulation shall consolidate certain major horizontal legal acts regulating food information. It is also expected that this regulation will be clearer both for competent authorities, food business operators and consumers, which will contribute to enabling consumers to take informed decisions and reducing the risk of misleading consumers as regards characteristics of foodstuffs.⁷⁵⁰

Despite of the fact that the EU, exercising the shared competence in the areas of internal market and consumer protection,⁷⁵¹ initiated a revision of the requirements for the provision of food information to consumers and that quite a few specific requirements for

745 Regulation No (EC) No 1924/2006 of the European Parliament and of the Council of 20 December 2006 on nutrition and health claims made on foods (OJ 2006 L 404, p. 9).

746 Commission Regulation (EU) No 432/2012 of 16 May 2012 establishing a list of permitted health claims made on foods, other than those referring to the reduction of disease risk and to children's development and health (OJ 2012 L 136, p. 1).

747 Commission Regulation (EU) No 274/2014 of 14 March 2014 correcting the Lithuanian language version of Regulation (EU) No 432/2012 establishing a list of permitted health claims made on foods, other than those referring to the reduction of disease risk and to children's development and health (OJ 2014 L 83, p. 1).

748 Regulation (EU) No 1169/2011 of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on the provision of food information to consumers, amending Regulations (EC) No 1924/2006 and (EC) No 1925/2006 of the European Parliament and of the Council, and repealing Commission Directive 87/250/EEC, Council Directive 90/496/EEC, Commission Directive 1999/10/EC, Directive 2000/13/EC of the European Parliament and of the Council, Commission Directives 2002/67/EC and 2008/5/EC and Commission Regulation (EC) No 608/2004 (OJ 2011 L 304, p. 18).

749 Article 9(1)(l) of Regulation (EU) No 1169/2011, according to which a nutrition declaration shall be mandatory, shall apply as of 13 December 2016. Furthermore, Part B of Annex VI of Regulation (EU) No 1169/2011 laying down specific requirements related to the name of the food "minced meat" shall apply from 1 January 2014.

750 See more about the developments in the EU Food Law seeking to achieve high consumer protection level in *Report on Consumer Policy* [interactive]. European Commission, January 2012 – December 2013 [viewed on 21-05-2014]. <http://ec.europa.eu/consumers/strategy-programme/policy-strategy/documents/consumer_policy_report_2014_en.pdf>.

751 Article 4 of Consolidated Version of the Treaty on the Functioning of the European Union [2008] OJ C 115.

the provision of food information to consumers have already been laid down in legislation there are cases of uncertain situations in reality. In the cases where no specific answers on the manner of presenting food information to consumers are available in legal acts, the general imperative according to which the misleading of consumers during the provision of information is forbidden is often used as a basis. And although the list of cases in which food information must not mislead consumers is presented in the legislation regulating food information it should be noted that the list is not complete. Therefore, the content of the prohibitions on misleading information remains open for interpretations and this way there is a risk of diverging from the target to ensure a high level of protection for consumers. In other words, we come across the subjectivity of the person who is making an assessment – a competent authority, court, food business operator or consumer and the risk of failing to ensure the principles of legal clarity, legitimate expectations and legal certainty for stakeholders as well as the competitiveness of the priority objectives of the EU – ensuring consumer rights and interests and a high health protection level on the one hand and free movement of foodstuffs on the other hand.

With consideration of the fact that there is no clear concept of misleading food information, a criterion to facilitate the objective assessment if food information does not mislead the consumer is required. Although the Court of Justice of the European Union has within its practice formulated the concept of an average consumer, which would serve as a common position in dealing with the above situation, in the process of analysing provisions of the legislation regulating food information it is still not at all times easy to unambiguously answer the question: from the point of view of which consumer the assessment should be made whether food information misleads the consumer or not. Furthermore, part of the legal acts regulating food information explicitly lay down that an average consumer who is reasonably well-informed and reasonably observant and circumspect, taking into account social, cultural and linguistic factors shall be chosen as the assessment criterion,⁷⁵² however, this aspect is not regulated at all by other legal acts.⁷⁵³ Therefore, it is questionable if the conception of an average consumer should be applied in the latter case. Furthermore, it is not clear if it could be maintained that there is a single standard for an average EU consumer when the recommendation is that social, cultural and linguistic factors shall be taken into consideration. On the other hand, if consumers of the EU Member States are treated differently this may give rise to discussions about the manifestation of discrimination.

And still, if information, which is not in line with legal requirements including misleading information, is provided to the consumer the institution of liability shall be invoked. However, problems are encountered not only in establishing the fact of misleading the consumer when providing food information but also the food business operator, which should be responsible for that fact, having in mind that several food business operators may have or have an impact on a single foodstuff. Prior to Regulation (EU) No 1169/2011 the responsibility of food business operators for the provision of food information was regulated by general provisions of Regulation (EC) No 178/2002 of the European Parliament and of the Council of 28 January 2002 laying down the general

752 For example Recital 16 of the Preamble to Regulation (EC) No 1924/2006.

753 For example, in the new Regulation (EU) No 1169/2011.

principles and requirements of food law, establishing the European Food Safety Authority and laying down procedures in matters of food safety,⁷⁵⁴ which yet does not give a clear solution to the above-mentioned problem as regards the subject to liability. The fact that this area is lacking legal certainty was also noted by the Court of Justice of the European Union in its judgement in the case of *Lidl Italia*,⁷⁵⁵ which was, by the way, the case where the issues related to the distribution of responsibility between food business operators and the liability came up in the area of provision of food information to consumers. Therefore, attempts were made to deal with this situation in Regulation (EU) No 1169/2011 laying down under a separated article provisions specifically aimed at the regulation of the issues of responsibility for the provision of food information. Therefore, in order to make an integrated analysis of the mechanism of ensuring consumer protection in the field of provision of food information to consumers due attention has to be paid to the above-mentioned provisions as well with the evaluation of the fact that after having chosen the new legal instrument (a regulation instead of a directive), its provisions acquire the attribute of direct application and direct effect.

It should be also emphasised that although the free movement of foodstuffs in the EU is within the context of changes in the legal regulation of provision of food information to consumers recognised as the key aspect of the internal market,⁷⁵⁶ it is still obvious that the said legal regulation should inevitably be interpreted and applied in view of the obligation to ensure a high level of health protection for consumers and guarantee their rights, in particular, their right to information.⁷⁵⁷

The object of the research is the legal regulation of the provision of food information to consumers.

The aim of the research is to make analysis of the legal regulation of the provision of food information to consumers under food law of the European Union and the Republic of Lithuania with a special focus on the imperative not to mislead consumers when providing food information to them as well as on the responsibility of food business operators in relation to the provision of food information.

The following **objectives of the research** were defined to achieve this aim:

1. To make analysis of the concept of food information, ways of providing this information to consumers, their similarities, differences and distinction criteria.
2. To reveal the content of the prohibition on misleading consumers when providing food information to them.
3. To make an assessment of the concept of a consumer to be applied as the criterion for the establishment if food information is misleading consumers or not.
4. To make analysis of different aspects of the legal regulation of the responsibility of food business operators in relation to the provision of food information to consumers.

754 Regulation (EC) No 178/2002, *supra* note 740.

755 Case C-315/05, *Lidl Italia Srl vs Comune di Arcole (VR)* [2005] ECR I-11181.

756 See Recital 2 of the Preamble to Regulation (EU) No 1169/2011.

757 See, for example, Recitals 1, 3, 4 and 10 of the Preamble to Regulation (EU) No 1169/2011.

Scientific novelty of the research and its relevance. Having regard to the fact that the problems analysed in this dissertation have never been addressed in the science of law in Lithuania, furthermore, the issues of food law have had a low profile in general whereas the issues of provision of food information to consumers are mostly analysed on a fragmentary basis by foreign scientists by touching upon one or another individual aspect or by choosing some other perspective for the analysis,⁷⁵⁸ this research is the first one to provide an integrated analysis of the legal regulation of the provision of food information to consumers with the focus on the prohibition of misleading consumers when providing them food information and on the responsibility of food business operators in this area.

The novelty of the research can be illustrated by the novelty of the legal regulation itself in the field of provision of food information to consumers: the application of the major horizontal EU legal act in this field – the new Regulation (EU) No 1169/2011 – introducing changes, which demonstrate that the requirements for the provision of food information to consumers have to be applied and interpreted first of in view of the aim to ensure a high level of health protection for consumers as well as their rights and interests – starts on 13 December 2014. Although the said regulation shall be assigned the attribute of direct effect and application in the EU Member States, the Member States are obliged to accordingly review their national legal regulation in this field.⁷⁵⁹ Having regard to what has been written above, the scientific insights set out in the research could be useful to national institutions the activity of which is directly or indirectly related to the

758 See more about the research carried out on the selected topic in the chapter *Review of the research literature*.

759 In view of the amendments to the legal regulation of the provision of food information to consumers under Regulation (EU) No 1169/2011, the Ministry of Health of the Republic of Lithuania has, firstly, drafted *Order of Minister for Health of the Republic of Lithuania “On the Amendment of Order No 677 of Minister for Health of the Republic of Lithuania of 24 December 2002 “On the Approval of Lithuanian Hygiene Norm HN 119:2002 “Labelling of Foodstuffs”* [interactive] and on 20 October 2014 communicated the draft for its coordination with interested institutions and the public. Ministry of Health of the Republic of Lithuania, 20-10-2014 [viewed on 28-11-2014]. <http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_l?p_id=267957&p_fix=n&p_gov=n>. The above-mentioned draft order lays down the requirements for the provision of information to consumers for non-prepacked foodstuffs provided by retail companies and catering establishments. And still, on 13 December 2014, Order No V-1213 of Minister for Health of the Republic of Lithuania of 24 November 2014 “On the Amendment of Order No 677 of Minister for Health of the Republic of Lithuania of 24 December 2002 “On the Approval of Lithuanian Hygiene Norm HN 119:2002 “Labelling of Foodstuffs” (*Register of Legal Acts*. 2014, No 2014-18125) came into force. By this order Lithuanian Hygiene Norm HN 119:2002 “Labelling of Foodstuffs” approved by Order No 677 of Minister for Health of the Republic of Lithuania of 24 December 2002 “On the Approval of Lithuanian Hygiene Norm HN 119:2002 “Labelling of Foodstuffs” (Official Gazette. 2003, No 13-530) was set out in a new version (and named Lithuanian Hygiene Norm HN 119:2014 “Labelling of Foodstuffs”) laying down in principle only requirements for the identification of batches of foodstuffs leaving the regulation of requirements for the provision of information on non-prepacked foodstuffs not covered by this hygiene norm. Therefore, the research has been carried out with most possible consideration of the activities related to drafting and coordinating national legal acts seeking to harmonise the national legal regulation with the new Regulation (EU) No 1169/2011 while references to the version of the Lithuanian Hygiene Norm HN 119:2002 “Labelling of Foodstuffs”, which is in effect till 12 December 2014, are made in the dissertation in order to demonstrate the changes in the legal regulation of provision of food information to consumers.

application of the legislation regulating food information, e. g. institutions implementing or participating in the implementation of the policy in the field of protection of consumer rights, institutions ensuring consumer rights, which resolve consumer complaints and impose sanctions prescribed by law as well as institutions carrying out official food control for making decisions if food information complies with legal requirements (does not mislead consumers) while if it does not comply with the requirements for invoking liability on food business operators for the provision of food information, which does not comply to legal requirements.

Moreover, having regard to the fact that food business operators, which place foodstuffs on the market and which are obliged to act pursuant to the legislation regulating food information and to provide food information in compliance with that legislation for each foodstuff, in response to changes in the legal regulation, must review the information provided for their foodstuffs accordingly. Therefore, the results of this research will be also interesting and relevant to them as regards the adjusting of the old labels or producing new ones, formulating advertising claims or otherwise providing food information to consumers.

And finally, the results of the research where the analysis of the legal regulation of the provision of food information to consumers was mainly carried out from the point of view of consumers could be also used by consumers themselves, persons acting as their representatives or non-governmental organisations helping consumers to protect their rights and interests or participating in the consumer education policy.

Statements of the dissertation

1. The insufficient regulation of traditional ways of providing food information to consumers, i. e. labelling of foodstuffs, food advertising and food presentation, and the inconsistent regulation and interpretation of new social relations in the field of provision of food information to consumers as well as new ways and requirements for providing this information may lead to failing to ensure a high level of health protection for consumers and their rights, in particular, the right to information.

2. When the regulation of requirements for the provision of food information to consumers is insufficient, when these requirements are not clear or when they are not available the prohibition on misleading consumers when providing them food information pays the key role.

3. The uncertainty of the concept of prohibition of misleading consumers when providing food information to them and the introduction into legal acts of an incomplete list of cases in which consumers can be misled enables different interpretations and application of this institution and leads to the necessity to agree upon criteria for uniform evaluation.

4. The assigning of the primary responsibility for the provision of food information to consumers to food business operators shows that they are the ones to whom the highest standards of diligence shall be applied in this field.

Approval and dissemination of the research results. The dissertation was discussed at a meeting of the Department of Philosophy of Law and Legal History of the Faculty of Law of Mykolas Romeris University on 4 December 2014. Part of the research results have

been published in scientific articles⁷⁶⁰ and presented at an international interdisciplinary scientific conference.⁷⁶¹ The results of the research have been also used for the development of the subject *Food Law* at Mykolas Romeris University and for lectures under this subject.

Review of the research literature. In Lithuania, researchers of biomedical science working in the field of public health have demonstrated their interest in the provision of food information to consumers in their research activity.⁷⁶² In 2009, a dissertation was defended in this field.⁷⁶³

Meanwhile, there is no comprehensive research in the field of legal regulation of the provision of food information to consumers available in the science of law in Lithuania.⁷⁶⁴ The doctoral dissertation “Regulation of the Placing on the Market Genetically Modified Food Products under the European Community Law” written by E. Matulionytė, which was defended in 2009, could be mentioned in this regard⁷⁶⁵ as well as the article written by

-
- 760 Šamulevičiūtė, A. Informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisiniai aspektai [Legal Aspects of the Provision of Food Information to Consumers]. *Sveikatos politika ir valdymas*. 2012, 1(4): 196–220; Šamulevičiūtė, A. Atsakomybė maisto teisėje: tinkamo subjekto ir jo rūpestingumo pareigos nustatymo problema [Liability in Food Law: The Problem of Determining the Subject to Liability and its Obligation of Due Diligence]. *Sveikatos politika ir valdymas*. 2013, 1(5): 188–209.
- 761 At the international interdisciplinary conference on social innovations “Social innovations: theoretical and practical insights”, which took place on 10–11 October at Mykolas Romeris University, the author delivered a presentation on changes in the conception of a consumer in the field of provision of food information; the abstract of the presentation was published in the collection of abstracts of the Conference presentation. Šamulevičiūtė, A. Vartotojo koncepcijos pokyčiai informacijos apie maistą teikimo srityje [Changes of the Consumer Concept in the Field of Provision of Food Information]. SOCIN 2013: international interdisciplinary conference on social innovations “Social innovations: theoretical and practical insights”: conference abstracts. Vilnius: Mykolas Romeris University, 2013, p. 39–40.
- 762 Chmieliauskaitė, I., et al. Lietuvos suaugusiųjų gyventojų nuomonės apie maisto produktų ženklinimą tyrimas [Survey of Opinions of Adult Population in Lithuania on the Labelling of Foodstuffs]. *Visuomenės sveikata*. 2009, 1 (44): 43–49; Chmieliauskaitė, I., et al. Lietuvos suaugusiųjų gyventojų nuomonės apie maisto produktų maistingumo ženklinimą tyrimas [Survey of Opinions of Adult Population in Lithuania on the Labelling of Nutrition Value of Foodstuffs]. *Sveikatos mokslai*. 2009, 3(63): 2399–2405.
- 763 Chmieliauskaitė, I. *Informacijos apie maistą sąsajos su maisto produktų pasirinkimu visuomenės sveikatos požiūriu [Links between food information and choice of foodstuffs from a public health viewpoint]*. Daktaro disertacija. Biomedicinos mokslai (visuomenės sveikata). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2009.
- 764 The exceptions are articles written by the author of the dissertation and a presentation at an international scientific conference where part of the results of this research was delivered. See footnotes 760 and 761.
- 765 Matulionytė, E. *Genetiškai modifikuotų maisto produktų teikimo į rinką reglamentavimo ypatumai pagal Europos Bendrijos teisę [Regulation of the Placing on the Market Genetically Modified Food Products under the European Community Law]*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2009. Specific aspects of the management and regulation of potential threats related to the safety of genetically modified food in the Community Law are analysed in view of the problematics of the balance between Community objectives (the free movement of goods, on the one hand, and ensuring public health or consumer awareness, on the other hand); specific aspects of the procedure for issuing authorisations for placing genetically modified foods on the market are discussed with a substantial focus on the application of the precautionary principle.

the same author on the labelling of genetically modified food,⁷⁶⁶ however, these works are limited to analysis of the problematics of labelling genetically modified food, which is still a fashionable issue, however, it is just one of the numerous areas related to the provision of food information to consumers.

The concept of food information, which was for the first time legally introduced by the new regulation, has also had a low profile. Therefore, the insights presented in the article written by L. Markauskas, which analyses the relation between advertising and other information on commodities and services, could be useful for the analysis of the concepts of food information, provision of food information to consumers, labelling and advertising as well as relations between these concepts.⁷⁶⁷ Problems related to the fair practice of provision of food information have not been analysed in the Lithuanian science of law, either.

An article written by I. Navickaitė-Sakalauskiene⁷⁶⁸ in which the author analyses the concept of the standard of an average consumer and its development within the jurisprudence of the Court of Justice of the European Union was useful as well, however, the author, in principle, analyses aspects of application of this standard within the context of Directive 2005/29/EB of the European Parliament and of the Council of 11 May 2005 concerning unfair business-to-consumer commercial practices in the internal market and amending Council Directive 84/450/EEC, Directives 97/7/EC, 98/27/EC and 2002/65/EC of the European Parliament and of the Council and Regulation (EC) No 2006/2004 of the European Parliament and of the Council (hereinafter referred to as Unfair Commercial Practices Directive),⁷⁶⁹ rather than within the context of the legislation, which directly regulates foodstuffs.

Specific aspects of legal regulation of the responsibility for the provision of food information to consumers have not been investigated in the Lithuanian science of law, either. An article written by M. Ulozas and L. Novikovienė, which analyses conditions for the exemption of a producer from the liability for a damage incurred by products of inadequate quality, could be mentioned in this respect⁷⁷⁰ as well as an article written by S. Selelionytė-Drukteinienė⁷⁷¹, which analyses fault as a condition for contractual liability,

766 Matulionytė, E. Genetiškai modifikuoto maisto ženklavimo tvarka pagal Europos Bendrijos teisę [Labelling of GM Food under EC Law]. *Teisė*. 2008, 69: 68–79.

767 Markauskas, L. Reklamos ir kitos informacijos apie prekes ir paslaugas santykis: teisinis aspektas [The Relation between Advertising and other Information on Goods and Services: the Legal Aspect]. *Socialinių mokslų studijos*. 2010, 2 (6): 187–206.

768 Navickaitė-Sakalauskiene, I. „Vidutinio vartotojo“ standartas: pagalba ar papildomas apsunkinimas ginant vartotojų teises [“Average Consumer” Standard: Assistance or Additional Encumbrance in Protecting Consumer Rights]? *Socialinių mokslų studijos*. 2011, 3(4): 1375–1390.

769 Directive 2005/29/EB of the European Parliament and of the Council of 11 May 2005 concerning unfair business-to-consumer commercial practices in the internal market and amending Council Directive 84/450/EEC, Directives 97/7/EC, 98/27/EC and 2002/65/EC of the European Parliament and of the Council and Regulation (EC) No 2006/2004 of the European Parliament and of the Council (OJ 2005 L 149, p. 22).

770 Ulozas, M.; Novikovienė, L. Gamintojo civilinė atsakomybė už netinkamos kokybės produktais padarytą žalą: taikymo sąlygos bei atleidimo nuo jos kai kurie probleminiai aspektai [The Producer’s Liability for Damage Caused by a Defective Product: Application Conditions and some Problematic Aspects of Dismissal of Liability]. *Socialinių mokslų studijos*. 2012, 4(2): 601–620.

771 Selelionytė-Drukteinienė, S. Sutartinė atsakomybė: grįžta kalte ar be kaltės [Contractual Liability: for Fault or Strict]? *Jurisprudencija*. 2011, 18 (4): 1417–1441.

however, both studies were carried out without any analysis from the point of view of food law not to mention the provision of food information to consumers.

Certain aspects of the topic in question have been analysed in works written by foreign authors. Firstly, certain efforts are applied to outline the requirements for the provision of food information to consumers (generally for labelling) under chapters of general textbooks of food law.⁷⁷² Textbooks dedicated specifically to the regulation of food labelling are also available.⁷⁷³

A comprehensive analysis of the legal regulation of food labelling was carried out by C. Grube as early as 1997,⁷⁷⁴ however, apart from analysing the EU food law, the author has also carried out a wide analysis of specific aspects of the regulation of food labelling in the German food law, however, since 1997 the background of the legal regulation of this field has changed, indeed.

After the European Commission had submitted a proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on the provision of food information to consumers,⁷⁷⁵ an analysis of certain provisions of that proposal was carried out and its findings were published in some articles.⁷⁷⁶ However, it has to be noted that not all the provisions proposed by the Commission were approved. An overview of the new provisions laid down in Regulation (EU) No 1169/2011 was made by P. Dévényi based on the text, which was assented by the European Parliament on 6 July 2011⁷⁷⁷ while the changes introduced by the Regulation (EU) No 1169/2011 were briefly discussed by M.

772 O'Rourke, R. *European food law*. London: Sweet and Maxwell, 2005; MacMaoláin, C. *EU food law: protecting consumers and health in a common market*. Oxford; Portland (Or.): Hart Publishing, 2007; Weber, R. H., et al. *Lebensmittelrecht EU – Schweiz*. Zürich: Schulthess Verlag, 2012; Scholten-Verheijen, I., et al. *Roadmap to EU Food Law*. The Hague: Eleven International Publishing, 2011; Atwood, B.; Thompson, K.; Willett, Ch. *Food Law*. Third Edition. London: Tottel Publishing, 2009.

773 Rempe, Ch. *Lebensmittelkennzeichnungsrecht*. Stuttgart: Verlag W. Kohlhammer, 2011.

774 Grube, C. *Verbraucherschutz durch Lebensmittelkennzeichnung? Eine Analyse des deutschen und europäischen Lebensmittelkennzeichnungsrechts*. Berlin: Springer, 1997.

775 Proposal of the Commission for a regulation of the European Parliament and of the Council on the provision of food information to consumers. COM(2008) 40.

776 O'Rourke, R. Food Information or is it really Food Labelling? – the Commission's Legislative Proposal for a new Regulation. *European Food and Feed Law Review*. 2008, 5: 300–308; Hagenmeyer, M. The Regulation Overkill: Food Information. New labelling and nutrition information legislation to follow the Claims Regulation. *European Food and Feed Law Review*. 2008, 3: 165–171; Sosnitza, O. Die EG-InfoVO: Eine Bereinigung und Vereinfachung des Lebensmittelkennzeichnungsrechts? *Verbraucherschutz durch Information im Lebensmittelrecht*. Bayreuth: P. C. O., 2010, p. 21–39 (an article with the same content in English: Sosnitza, O. Challenges of the Food Information Regulation: Revision and Simplification of Food Labelling Legislation? *European Food and Feed Law Review*. 2011, 1: 16–26); Ross, H. Proposal for the Provision of Food Information to Consumers: Who will be held accountable for ensuring Labelling Provisions? *European Food and Feed Law Review*. 2009, 2: 135–138; C. Oelrichs provides his insights concerning the proposed obligatory declaration of nutrition for foodstuffs in his article: Oelrichs, C. Nährwertkennzeichnung zwischen Health-Claims- und EG-Informationsverordnung. *Verbraucherschutz durch Information im Lebensmittelrecht*. Bayreuth: P. C. O., 2010, p. 47–59; Domeier, D. LMIV-Entwurf – Irrungen und Wirrungen eines Verordnungsvorschlags. *Lebensmittel heute – Qualität & Recht*. Hamburg: B. Behr's Verlag, 2010, p. 197–207.

777 Dévényi, P. The New Regulation on the Provision of Food Information to Consumers – Is New Always Better? *European Food and Feed Law Review*. 2011, 4: 210–217.

Holle⁷⁷⁸ and T. Praekel⁷⁷⁹ in their articles. However, those articles were more like overview articles, which briefly named the changes introduced by the new regulation, while a more profound analysis of certain provisions, in particular, those concerning the rules applicable to the fair practice of providing food information or distribution of the responsibility for the provision of food information to consumers between food business operators was missing.

In response to the document on the application of Regulation (EU) No 1169/2011 provided by *Directorate General for Health and Consumers* of the European Commission (hereinafter referred to as DG SANCO)⁷⁸⁰ L. G. Vaqué presented his comments in an article.⁷⁸¹ After the adoption of Regulation (EU) No 1169/2011, German scientists wrote a couple of practical comments,⁷⁸² however, they were more like the word-by-word interpretations of the rules of law while the broader context was missing.

Analysis of the prohibition on misleading consumers from the point of view of Regulation (EC) No 1924/2006 was made by A. Berg in her dissertation,⁷⁸³ however, the prohibition to mislead consumers when providing nutrition and health claims refers to only one of the elements of the content of this prohibition, moreover, the lists of the said claims had not been approved at that time,⁷⁸⁴ furthermore, part of the research was dedicated to the German legal regulation in this field.

S. Heck has also addressed the conception of a consumer, however, only within the context of the provision of nutrition and health claims as well.⁷⁸⁵ F. Diekmann has analysed the conception of a consumer within the context of medicines, food and plant protection products, however, mostly with the focus on the analysis of the conception of a consumer to be applied in Germany.⁷⁸⁶ Some insights into the conception of a consumer

778 Holle, M. Von der Kennzeichnung zur Verbraucherinformation. Ein Weg mit Hindernissen. *Behr's Jahrbuch für Lebensmittelwirtschaft. Themen. Trends. Termine.* 2013. Hamburg: B. Behr's Verlag, 2013, p. 9–20.

779 Praekel, T. Die LMIV: Herausforderung für Unternehmen. *Lebensmittel und Recht.* 2014, 5: 189–193.

780 *Questions and answers concerning the application of Regulation (EU) No 1169/2011 on the provision of food information to consumers* [interactive]. Directorate General for Health and Consumers, 31 January 2013 [viewed on 21-07-2014]. <http://ec.europa.eu/food/food/labellingnutrition/foodlabelling/docs/qanda_application_reg1169-2011_lt.pdf>.

781 Vaqué, L. G. The New European Regulation on Food Labelling: Are we Ready for the “D” day on 13 December 2014? *European Food and Feed Law Review.* 2013, 3: 158–167.

782 Hagenmeyer, M. *Food Information Regulation. Commentary on Regulation (EU) No. 1169/2011 on the Provision of Food Information to Consumers.* Berlin: Lexxion, 2012; Voit, W.; Grube, M. *Lebensmittelinformationsverordnung. Kommentar.* München: Verlag C. H. Beck, 2013.

783 Berg, A. *Irreführung durch gesundheitsbezogene Angaben bei Lebensmittel unter besonderer Berücksichtigung der Health-Claims-Verordnung.* Dissertation (Rechtswissenschaften). Göttingen: Cuvillier, 2008.

784 The above-mentioned dissertation was defended in 2007.

785 Heck, S. *Paradigmenwechsel im Lebensmittelrecht: Vom speziellen Verbot zu Kontrollzwecken zum generellen Verbot mit edukatorischer Intention? Rechtmäßigkeit der Verordnung (EG) Nr. 1924/2006 über nährwert- und gesundheitsbezogene Angaben über Lebensmittel.* Dissertation (Rechtswissenschaften). Taunusstein: Driesen, 2010.

786 Diekmann, F. *Das Verbraucherleitbild im Lichte besonderer Produktgruppen. Dargestellt am Beispiel vom Handel mit Arzneimitteln, Lebensmitteln und Pflanzenschutzmitteln.* Dissertation (Rechtswissenschaften). Hamburg: Verlag Dr. Kovač, 2012.

and/or its evolution were provided by M. Grube,⁷⁸⁷ M. Zboralska,⁷⁸⁸ A. Meisterernst.⁷⁸⁹ The conception of an average consumer was analysed by R. Incardona and C. Poncibò, however, this conception was applicable in accordance with the Unfair Commercial Practices Directive rather than in accordance with the legislation regulating food information.⁷⁹⁰ Furthermore, the test of an average consumer is not a statistical test and, as it has been pointed out by the Court of Justice of the European Union in most of its cases, a situation from the point of view of an average consumer shall be assessed in each individual case by the national court. Therefore, it is important to disclose the national context of the above issue.

In food law the responsibility is analysed in works dedicated specifically to this field⁷⁹¹ or by accordingly dedicating a chapter in textbooks.⁷⁹² However, analysis of specific aspects of the application of responsibility for the provision of food information to consumers is missing in the above-mentioned works. Moreover, provisions intended specifically for this area were introduced in the EU only with the new regulation. After a judgement had been passed by the Court of Justice of the European Union in the case *Lidl Italia*, which was the major reason that led to working out the new provisions on the responsibility for the provision of food information, that judgement and the outcome of the case in the national court of Italy was analysed and an assessment was provided by B. Klaus and A. H. Meyer.⁷⁹³

Furthermore, provisions of food law of the European Union are aimed, in principle, only at the identification of the limits of responsibility of food business operators, their certain duties while the rules for the application of liability under food law including the liability for the provision of food information to consumers are mostly left for regulation by national rules of law in the EU Member States. In Lithuania, the liability for the provision of food information to consumers is regulated by general rules of law under the administrative and civil law, which do not always ensure the clarity as regards the limits of responsibility of food business operators, either; furthermore, certain difficulties related

787 Grube, M. Wandel des Verbraucherleitbilds – zurück zum flüchtigen Verbraucher? *Festschrift für Michael Welsch*. Hamburg: B. Behr's Verlag, 2010, p. 257–267.

788 Zboralska, M. Trap of Stereotypes – The EU` Model of a Consumer. *European Food and Feed Law Review*. 2011, 5: 283–290.

789 Meisterernst, A. A New Benchmark for Misleading Advertising. *European Food and Feed Law Review*. 2013, 2: 91–96.

790 Incardona, R.; Poncibò, C. The average consumer, the unfair commercial practices directive, and the cognitive revolution. *Journal of Consumer Policy*. 2007, 30 (1): 21–38.

791 Weidner, M.; Holtfreter, A. *Planen und Delegieren lebensmittelrechtlicher Verantwortung*. Hamburg: Behr's Verlag, 2011; Pichhardt, K. *Produkthaftung für Qualitätsverantwortliche in Lebensmittelunternehmen*. Hamburg: Behr's Verlag, 2007; Hahn, P.; Pichhardt, K. *Lebensmittelsicherheit: Haftung – Rückruf – Rückverfolgbarkeit*. Hamburg: Behr's Verlag, 2008; Krell, K. *Haftungsverteilung im Lebensmittelrecht*. Dissertation (Rechtswissenschaften). Bayreuth: Universität Bayreuth, 2005; Gallus, B. Ketten- oder Stufenverantwortung – Ist die Frage EU-weit geklärt? *Festschrift für Michael Welsch*. Hamburg: B. Behr's Verlag, 2010, p. 75–84.

792 Bertling, L., et al. *Lebensmittelrechts – Handbuch*. München: Verlag C. H. Beck, 2014: this manual on food law comprises the description of the content and the scope of due diligence not only in the German food law but also in the EU food law.

793 Klaus, B.; Meyer, A. H. The Liability of the Distributors in the Event of Infringements of Food Law – Case involving Lidl Italia: the Judgments of the European Court of Justice and the *Guidice di Pace* of Monselice, Italy. *European Food and Feed Law Review*. 2008, 6: 407–412.

to practical application are encountered, while, as it has already been mentioned before, there has been no research carried out in this field in Lithuania.

It is also worth mentioning that the contribution of representatives of the German science of law to the analysis of different aspects of the legal regulation of the provision of food information to consumers is quite substantial. Insights provided by them are often used in this dissertation as a basis. It is not by chance that such a choice has been made: some of the sources relevant for the research were analysed during the internship in Germany.⁷⁹⁴ Furthermore, Germany, just like Lithuania belongs to the group of countries with the civil law tradition. However, it has significantly deeper traditions in the legal regulation in the field of food safety⁷⁹⁵ and more comprehensive scientific research than Lithuania.

Research methods. The research on the legal regulation of the provision of food information to consumers was carried out with the application of the *qualitative research model*.

The research data were collected with the help of the method of *document analysis*.

Scientific literature, EU and Lithuanian legislation, practice of courts as well as other relevant sources were chosen as sources for the research.

With consideration of the two-tier (EU and national) regulation of the provision of food information to consumers as well as the fact that the relevant EU legal acts are obligatory to the Member States, major sources of the EU law, i. e. regulations and directives were analysed. The analysis of the jurisprudence of the Court of Justice of the European Union needed to be included as well. In the process of conducting the research, other documents of the EU were used as well, e. g., green and white papers, communications, reports of some EU institutions, guidelines, interpretations, which are not legally binding but they are helpful in the process of examining prerequisites, the context, objectives, etc. of the legal regulation of the provision of food information to consumers.

Significant legal acts were selected for the analysis of the legal regulation of the provision of food information to consumers in Lithuania: laws of the Republic of Lithuania, Government resolutions, orders of Minister for Health, Minister for Agriculture and Director of the State Food and Veterinary Service. Practice of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania, Supreme Court of Lithuania and other courts of law was also used as well as rulings of the State Consumer Rights Protection Authority in cases on infringements of the Law on Advertising of the Republic of Lithuania, which are subject to investigation by this institution.

794 From 1 July to 31 September 2013, the author of the dissertation did an internship at the Research Center for German and European Food Law (University of Bayreuth, Germany) (De: *Forschungsstelle für Deutsches und Europäisches Lebensmittelrecht der Universität Bayreuth*).

795 A law adopted as early as 1879 aimed at the regulation of the circulation of foodstuffs (De: *Nahrungsmittel*) products stimulating the nervous system (De: *Genussmittel*), consumables (De: *Gebrauchsgegenständen*) was considered as the first comprehensive codification of the food law in Germany. Zipfel, W.; Rathke, K.-D. *Lebensmittelrecht*. München: Verlag C. H. Beck, 2013. 151. *Ergänzungslieferung*. B IV 6.

Selected data were analysed with the use of the following methods: historical, content analysis, comparative, systematic analysis, teleological (objective of the legislator), linguistic, generalisation.

The *historical* method was used to disclose the evolution of the legal regulation of the provision of food information to consumers in the EU and the Republic of Lithuania, to identify the meaning and objectives of significant rules of law as well as the factors, which led to certain changes of the regulation.

Scientific literature of Lithuania and other countries was studied by the method of *content analysis*.

The *comparative* method was mostly used for the comparison of the regulation of the provision of food information to consumers in the EU and Lithuania till 13 December 2014 and after this date when the application of the new Regulation (EU) No 1169/2011 is started in order to disclose the changes of the legal regulation, identify, which problems have been solved by the new regulation, what gaps are still remaining, if there are any new issues to be addressed.

Based on the method of *systematic analysis* rules of law for the provision of food information to consumers were analysed in relation to rules of law of other areas, e. g., which are intended to ensure the protection of consumer rights, regulating the issues of the application of legal responsibility, etc. It should be noted that the issues of the provision of food information to consumers are to a large extent regulated on the EU level, therefore, the regulation in this area must be observed in the process of adopting national rules of law, therefore, requirements for the provision of food information to consumers were analysed with consideration of this integrated two-tier – the EU and national – regulation. Therefore, the rules of law regulating the provision of food information to consumers or related to this provision were analysed both separately and as the legal regulation in its entirety revealing their interrelations, relationship, gaps of the legal regulation.

The *teleological (objective of the legislator)* method was used for the analysis of legal acts and in order to fully identify the objectives of their adoption.

The *linguistic* method was used to reveal the real meaning of legal acts, to identify specific aspects of the applied concepts by comparing in certain cases legal texts in several languages as well as analysing the grammatical construction of certain concepts.

The *generalisation* method was used in the process of drawing final conclusions.

In the process of conducting the research it was taken into consideration that the legal regulation of the provision of food information to consumers as one of the areas of food law cannot be analysed separately from other areas or branches of law: certain provisions regulating the provision of food information to consumers are part of those other areas and branches of law. For example, the administrative liability can be incurred for infringements of the legislation regulating the provision of food information to consumers; quite a few requirements for the provision of food information to consumers are laid down in the EU legislation; the civil law should be searched for instruments for solving issues related to the compensation of damages inflicted when providing food information, etc. The opinion that food law, as far as its objective is to protect consumers against damage to their health, fraud and misleading, is part of the so-called consumer protection law (*De – Verbraucherschutzrecht*), which was expressed in German scientific literature on food law,

should be noted.⁷⁹⁶ It should be noted that the issue if food law or consumer protection law could be considered as branches of law at all is not the object of this research, however, it should be accepted that these areas of legal regulation are closely related and intertwined. Therefore, in the process of conducting the research this link was taken into consideration and provisions of the provision of information to consumers were analysed inseparably from other provisions regulating the protection of consumer rights. In view of the fact that the legislation regulating food information is aimed at ensuring a high level of health protection for consumers and acknowledging that the ensuring of opportunities for consumers to make informed choices of foodstuffs corresponding to their health needs, links between the area subject to analysis and health law, which particularly manifest themselves in the process of analysing provisions regulating the provision of information on food supplements, where the already classical problems of distinguishing between medicines and food supplements are faced, were considered as well.

In the process of conducting the research, the *interdisciplinarity* of the selected topic was taken into consideration. Certain questions, for example, which information must be provided to consumers to enable them to take informed decisions corresponding to their health needs when they buy food, etc. have to be answered with as much consideration as possible of research results in other fields of science such as public health, chemistry, veterinary medicine, etc.

The structure of the doctoral dissertation. The dissertation is comprised of an introduction, four chapters and conclusions as well as suggestions and recommendations.

The content of the chapters of the research was pre-determined by the objectives, which had been defined for the research.

Chapter 1 analyses the concept of food information and its content as well as the conceptions of provision of food information to consumers, labelling, advertising and food presentation, their interrelationship, which are important for the application of legislation regulating food information in the process of taking decisions which legal act shall be applicable to certain food information and if it shall be applicable at all.

In cases where no specific answer on which food information has to be provided to consumers and how it has to be provided is available in legislation or when it is not completely clear how the food information subject to legal regulation has to be provided the general imperative that food information must not mislead consumers has to serve as a basis. In view of the fact that the content of the prohibition to mislead consumers is not fully defined in legislation, *Chapter 2* is dedicated to the analysis of the content of this prohibition.

As the list of cases provided in legislation in which the misleading of consumers when providing them food information is prohibited is incomplete and whereas the same information can be understood by consumers in a different way the concept of misleading shall be considered as an evaluative concept. Seeking to avoid subjectivity and to ensure the principle of proportionality a single criterion is required for the assessment if food information is misleading consumers or not. Therefore, the conceptions of a casual and average consumer are presented in *Chapter 3* and efforts are made to establish, which

⁷⁹⁶ Streinz, R. Einleitung. *Lebensmittelrechts – Handbuch*. München: Verlag C. H. Beck, 2014. Rn 1.

conception should be applicable as a criterion for the assessment of potential misleading of consumers. This chapter also discusses if, having regard to changes in legal regulation of the provision of food information to consumers in the EU, the conception of an average consumer defined in the case-law of the Court of Justice of the European Union shall be also at all times applicable in the field of provision of food information to consumers as the provision that an average consumer shall be taken as the assessment criterion is explicitly specified only in case of the regulation of requirements for nutrition and health claims while this aspects is not regulated under other legal acts regulating food information.

Chapter 4 analyses specific aspects of the regulation of the responsibility for the provision of food information to consumers in the EU and Lithuanian food law: the problematics of distribution of the responsibility between food business operators was revealed, problems related to the regulation of the liability for the provision of food information to consumers and its application were analysed.

The bibliography is presented at the end of the dissertation.

CONCLUSIONS

The following conclusions shall be drawn as a result of the research:

1.1. Requirements for the provision of food information to consumers have to be specified with consideration of the two-tier – the EU and national – regulation and seeking to ensure the balance between major objectives of food law – ensuring a high level of protection for consumers and their rights, in particular, the right to information and ensuring the free movement of goods in the EU.

1.2. Apart from conventional ways of providing food information to consumers, i. e. labelling, advertising or presenting foodstuffs food information can also be provided in other ways: with the use of modern technologies in distance marketing or by providing verbal information on non-prepacked foodstuffs including at catering establishments. Therefore, the concept *provision of food information to consumers* shall apply to define the actions after which food information becomes available to consumers while the concept *food information* shall be considered as a general concept covering all data on foodstuffs specified under legislation to be provided in the above-mentioned ways. This relationship between the concepts has to be observed in the process of interpretation and application of the requirements for the provision of food information to consumers in order to establish which provisions, to what extent and to which food information or which way of its provision shall apply to eliminate any pretext for the deviation from the target to ensure a high level of protection for consumers on the grounds of insufficient regulation.

1.3. In the process of segregation of the ways of providing food information, the relationship between food advertising and labelling gives rise to major difficulties. Therefore, in cases where the legislation regulating food information does not ensure the clarity if the food information shall be considered as advertising or other food information (normally labelling) the general definition of advertising has to serve as a basis and an assessment has to be made if the disseminated information is related to the commercial economic, financial or professional activity of a person and if consumers are encouraged to purchase a foodstuff, which would enable to establish which rules of law should serve as a basis for the application of the liability for violations of the provision of food information to consumers.

2.1. In cases where no specific requirements for the provision of food information to consumers are available in the legislation regulating food information or if those requirements are insufficiently clearly defined and in order to ensure the protection of consumers against health hazards, misleading or fraud, the rules of fair information practice prohibiting the provision of misleading food information to consumers laid down in legislation regulating food information shall apply.

2.2. As the concept of misleading or dishonesty is not defined in legislation regulating food information it shall be interpreted as follows: the dishonesty in the field of provision of food information to consumers manifests itself in cases when food business operators provide food information which is not in line with actual properties of a food and thus is misleading consumers and this has to be decided in each individual case.

2.3. As the concept of misleading has not been defined in legislation regulating food information and as the provided list of cases when consumers shall be considered misled is incomplete, the content of the prohibition of misleading consumers remains open for interpretations, therefore, it has to be applied and interpreted, in particular, with consideration of the aim to ensure a high level of protection for consumers.

3.1. As the concept of misleading consumers when providing them food information is an evaluative one and whereas the same information can be understood and assessed by different consumers in a different way, a single criterion is required to make this assessment in order to ensure the principles of legal clarity and legal certainty.

3.2. To that end, the Court of Justice of the European Union, in its judgements in cases in the areas of free movement of goods, labelling and misleading advertising defined the concept of an average consumer according to which food information has to be assessed from the point of view of presumed expectations of an average consumer who is reasonably well-informed and reasonably observant and circumspect. An average consumer refers to such a consumer who has general (not expert) knowledge and is actively engaged in its development and who is given the responsibility to demonstrate his interest in food information (at least the information, which is presented to him with food) and who is capable of finding the information he needs, of understanding this information and of its critical assessment.

3.3. In the area of provision of food information to consumers the regulation of requirements for the provision of nutrition and health claims is the only case where it is explicitly laid down that an average consumer shall be taken as the assessment criterion for those claims. The analysis of other provisions regulating food information, in particular, the provisions established by the new regulation as well as the context of the adoption of the new regulation show that the conception of an average consumer is losing its substantial significance. Finally, the average consumer test is not a statistical test, therefore, the situation has to be assessed in each individual case by the national court in view of the circumstances of each case respectively as well as the foodstuff, which is related to the situation subject to analysis, and the group of persons for which the said foodstuff is intended.

4.1. Till 13 December 2014, the institution of responsibility for the provision of food information to consumers fell within the area of the regulation of general provisions of the EU food law aimed at responsibility in food law in general where the principle of primary legal responsibility according to which food business operators themselves

instead of competent authorities which control them or other entities are held responsible for infringements of food law, hence, for the provision of food information to consumers is in effect.

4.2. The above-mentioned general provisions of responsibility regulating the distribution of responsibility between food business operators cannot unambiguously answer the question whether joint responsibility of food business operators according to which food business operators shall be held responsible in all stages of the food chain shall apply or whether individual responsibility according to which food business operators shall be held responsible only for the food handling stages falling under their control shall apply, therefore, in the process of solving the issue of responsibility of food business operators the criterion of due diligence shall apply, which means that if a food business operator has fulfilled all the responsibilities prescribed to it by law in a specific case no liability should be incurred on this food business operator. It should be noted that the criterion of due diligence is relevant only in case when fault is the prerequisite for liability.

4.3. Special provisions regulating specifically the responsibility for provision of food information to consumers, which shall apply in parallel as from 13 December 2014, are obviously based on the principles of application of the due diligence criterion to avoid the cases when food business operators are imposed sanctions due to circumstances, which do not fall within the area of their competence and/or influence. The explicit content and scope of due diligence of food business operators in each stage of the food chain contributes to the possibility to define the limits of responsibility for food business operators and in each individual case to decide if the relevant food business operator will be held liable for the infringement of the legislation regulating food information. On the other hand, the application of individual responsibility incurs a risk of deviation from particularly high standards of public health and consumer rights, therefore, they have to be observed as well.

4.4. National rules for the application of liability for the infringement of legislation regulating food information are regulated by general rules of the administrative and civil law instead of being laid down in laws regulating food information.

4.5. As fault is an obligatory condition for the administrative liability the provisions of the EU food law regulating the distribution of responsibility between food business operators as well as the principles of application of the criterion of due diligence will have major effect namely on the application of the administrative liability.

4.6. Provisions of the EU aimed at regulating the distribution of responsibility in food law with the application of the civil liability in accordance with national provisions, which establish strict liability for the damage caused by foodstuffs of inadequate quality, i. e. liability without fault, are not as significant as in the event of the application of the administrative liability. Only after having acknowledged that in certain cases food business operators shall be held liable for the damage caused by guilty actions (excluding a special tort where the liability without fault is clearly specified), it has to be clarified which standards of diligence and care have to be applied to food business operators with the help of provisions of the EU food law. And still, the introduction of strict liability providing for a special tort as well as the regulation of the civil liability of food business operators, which is particularly favourable for consumers, demonstrate that the highest standards of diligence and care are applied to food business operators.

SUGGESTIONS AND RECOMMENDATIONS

In view of the fact that in the area of provision of food information to consumers one frequently comes across a legal regulation, which is unclear, insufficient or is frequently of an evaluative character, the following suggestions and / or recommendations for the application of law and its interpretation are presented:

1. In view of the abundance of the concepts applied in the area of provision of food information to consumers, their likely ambiguous assessment as well as the laconic legal regulation of this area, which is liable to interpretations, and, therefore, can lead to non-uniform practice of the application of law, it is proposed to competent EU and national authorities to draft up-to-date guidelines and / or interpretations as regards the use of these concepts. In practice, food business operators make every effort to spotlight their foodstuffs in the abundance of other products and they are doing their best to present the most possibly attractive information on these foodstuffs even though that information might mislead consumers (presentation of claims such as “no additives” or similar ones, simulation of organic qualities, misleading presentation of food supplements as medicines, presentation of the claims “healthy”, “fresh”, “natural”, labelling of food substitutes, etc.). A proposal is, in particular, to draw attention to the cases such as presentation of generic descriptors (denominations) or references to general, non-specific benefits of a nutrient or a foodstuff for overall good health or health-related well-being, in view of the aim to ensure a high level of health protection for consumers and at the same time to safeguard them against misleading.

2. Considering the fact that Regulation (EU) No 1169/2011 does not explicitly specify which conception of a consumer shall apply in the assessment of food information as misleading the consumers or not (as it is specified under Regulation (EC) No 1924/2006) it is suggested that within the practice of courts or State Consumer Rights Protection Authority (when it investigates cases concerning the infringement of the Law on Advertising of the Republic of Lithuania) explicit criteria of casual consumer should be defined. It is from the point of view of the casual consumer that the assessment should be made if food information is misleading consumers or not.

3. In accord with the conception of individual responsibility of food business operators and having regard to the wording of Article 17(1) of Regulation (EC) No 178/2002 laying down the distribution of responsibilities between food business operators in the English and German languages it is suggested to initiate amendments to the Lithuanian version of the said wording laying down that food business operators shall ensure that foods satisfy the requirements of food law which are relevant to their activities and shall verify that such requirements are met *at all stages of production, processing and distribution within the businesses under their control* to ensure that this provision unambiguously provides for the individual responsibility of food business operators. An interpretation of Article 17(1) of Regulation (EC) No 178/2002 with the application of the criterion of due diligence in accordance with which no liability is incurred by a food business operator if it has fulfilled all the responsibilities prescribed to him in a specific case by legislation could be recommended as an alternative for the amendment of the wording.

LIST OF THE AUTHORS' PUBLICATIONS ON THE TOPIC OF THE DISSERTATION

1. Šamulevičiūtė, A. Informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisiniai aspektai [Legal Aspects of the Provision of Food Information to Consumers]. *Sveikatos politika ir valdymas*. 2012, 1(4): 196–220.
2. Šamulevičiūtė, A. Atsakomybė maisto teisėje: tinkamo subjekto ir jo rūpestingumo pareigos nustatymo problema [Liability in Food Law: The Problem of Determining the Subject to Liability and its Obligation of Due Diligence]. *Sveikatos politika ir valdymas*. 2013, 1(5): 188–209.
3. Šamulevičiūtė, A. Vartotojo koncepcijos pokyčiai informacijos apie maistą teikimo srityje [Changes of the Consumer Concept in the Field of Provision of Food Information]. SOCIN 2013: international interdisciplinary conference on social innovations “Social innovations: theoretical and practical insights”: conference abstracts. Vilnius: Mykolas Romeris University, 2013, p. 39–40.

CURRICULUM VITAE

Personal information

Date of birth 21 September 1985
E-mail astasamuleviciute@yahoo.com
Languages Lithuanian – mother tongue; German; English; Russian

Education

2010–2014 Mykolas Romeris University
PhD candidate (Law, research area – Food Law)
2008–2010 Mykolas Romeris University
Master's degree (Civil Law)
2004–2008 Mykolas Romeris University
Bachelor's degree (Law)

Professional activity

2012–present State Food and Veterinary Service of the Republic of Lithuania
Chief Specialist
2010–present Mykolas Romeris University
Lecturer
(Food Law (2012–present); Animal Welfare Protection
(2010–2012))
2008–2011 Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Biolaw
Administrative Assistant

Internships at scientific and educational institutions in other countries

07/2013–09/2013 University of Bayreuth
Research Centre for German and European Food Law (Germany)
Internship

Other accomplishments

8–12 September 2014 A training course on “HACCP principles and audit techniques”
funded by the Better Training for Safer Food Initiative
of the European Union (Spain)
2–6 June 2014 A training course on “Food Composition and Information”
funded by the Better Training for Safer Food Initiative
of the European Union (Spain)
18–22 June 2012 European Parliament (Belgium)
An Academic Staff Training Visit
“Partners 4 Value” under the leadership of UNDP Lithuania
10/2006–02/2007 University of Konstanz (Germany)
Erasmus exchange student

INFORMACIJOS APIE MAISTĄ TEIKIMAS VARTOTOJAMS: TEISINIS REGULIAVIMAS, AIŠKINIMAS IR TAIKYMAS: daktaro disertacija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2015. – 220 p.

Bibliogr. 148–171 p.

ISBN 978-9955-19-697-6

Disertacijoje kompleksškai analizuojamas informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinis reguliavimas Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos maisto teisėje, ypatingą dėmesį skiriant draudimo klaidinti vartotojus turiniui, kadangi būtent šiuo draudimu gali būti remiamasi, kai informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinio reglamentavimo nėra, jis yra nepakankamas ar neaiškus, taip pat vertinama Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikoje suformuluota vidutinio vartotojo koncepcija kaip kriterijus sprendžiant, ar laikomasi minėto draudimo klaidinti vartotojus, kartu keliant klausimą, ar naujasis informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinis reglamentavimas leidžia manyti, kad ši koncepcija vis dar laikytina etalonu informacijos apie maistą teikimo vartotojams srityje. Disertacijoje analizuotas ir maisto tvarkymo subjektų atsakomybės už informacijos apie maistą teikimą vartotojams kaip instituto, kuriuo siekiama didinti vartotojų pasitikėjimą maisto saugos ir kontrolės sistema, teisinis reguliavimas.

Tyrimas atliktas informacijos apie maistą teikimo vartotojams teisinio reguliavimo pasikeitimo kontekste: naujuoju reguliavimu įtvirtinta informacijos apie maistą sąvoka, atnaujintos sąžiningos informacijos teikimo praktikos taisyklės, pirmą kartą įtvirtintos nuostatos, reglamentuojančios atsakomybės pasidalijimą išimtinai informacijos apie maistą teikimo vartotojams srityje.

The dissertation provides an integrated analysis of the legal regulation of provision of food information to consumers in food law of the European Union and the Republic of Lithuania with a special focus on the content of the prohibition on misleading consumers as this prohibition can serve as a basis in cases where the legal regulation of provision of food information to consumers is missing, where such regulation is insufficient or unclear. An assessment of the conception of an average consumer defined in the case-law of the Court of Justice of the European Union as a criterion in deciding if the above-mentioned prohibition on misleading consumers is respected is provided at the same time raising a question if the new legal regulation of providing food information to consumers allows assuming that this conception could be still considered as a reference in the field of provision of food information to consumers. Legal regulation of the institution of responsibility of food business operators for the provision of food information to consumers, which is aimed at increasing the confidence of consumers in the food safety and control system, is also analysed in the dissertation.

The research was carried out within the context of changes in the legal regulation of provision of food information to consumers: the concept of food information was introduced by the new regulation, rules for fair information practice were updated, provisions regulating the distribution of responsibility specifically in the field of provision of food information to consumers were introduced for the first time.

Asta Šamulevičiūtė

**PROVISION OF FOOD INFORMATION TO CONSUMERS: LEGAL REGULATION,
INTERPRETATION AND APPLICATION**

Doctoral Dissertation

Maketavo Aušrinė Ilekytė

SL 585. 2015 01 10. 18,9 leidyb. apsk. l.

Tiražas 20 egz. Užsakymas 24 817.

Mykolo Romerio universitetas

Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius

Puslapis internete www.mruni.eu

El. paštas leidyba@mruni.eu

Parengė spaudai UAB „Baltijos kopija“⁴

Kareivių g. 13B, LT-09109 Vilnius

Puslapis internete www.kopija.lt

El. paštas info@kopija.lt

Spausdino UAB „Vitaė Litera“

Savanorių pr. 137, LT-44146 Kaunas

Puslapis internete www.bpg.lt

El. paštas info@bpg.lt

ISBN 978-9955-19-697-6

9 789955 196976